

De politieke participatie in de Rotterdamse samenleving

‘Een onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006’

Hafieda El Aissati (291259)
Erasmus Universiteit
Faculteit Sociale Wetenschappen
Master Beleid en Politiek
19 januari 2006

Voorwoord

Dit is hem dan, het onderzoeksrapport *politieke participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006*. De focus hierbij is (zoals later te lezen zal zijn) komen te liggen op, in hoeverre etnische minderheidsgroepen actief en passief mee participeren in de Rotterdamse politiek.

In mijn voorwoord wil ik alle personen die een belangrijke rol hebben gespeeld in dit onderzoek en op een indirecte manier in mijn leven bedanken.

Voorafgaand aan dit onderzoek had ik geen flauw idee waarover ik mijn scriptie wilde schrijven. Ik wist wel dat ik iets met politiek wilde doen, omdat hier mijn interesse ligt. Gelukkig kon ik bij Stichting RADAR terecht, waar ik de kans heb gekregen om een scriptie te schrijven naar eigen voorkeur. Het werkzaam zijn bij Stichting RADAR heeft mij veel opgeleverd. Ik heb de steun gekregen waar ik naar zocht en heb mezelf nog verder kunnen ontplooiën. Hier ben ik RADAR zeer dankbaar voor. Ik heb nu beter inzicht gekregen waar ik in de toekomst graag werkzaam zou willen zijn en waar ik als individu in dit leven naar streef. Wat ik kan betekenen voor anderen en wat anderen voor mij kunnen betekenen.

Mijn eerste dankwoord gaat uit naar de twee belangrijkste personen die gedurende het verrichten van mijn onderzoek een belangrijke rol hebben gespeeld.

Dit rapport zou zonder de onvoorwaardelijke steun van mevrouw R. Schriemer, vanuit Stichting Radar nooit als dit uiteindelijke resultaat op deze manier tot stand zijn gekomen. Haar kritische, heldere en positieve feedback bij het verrichten van dit onderzoek hebben het beste uit me gehaald. Ik dank haar voor haar steun gedurende de onderzoeksvoorbereidingen en tijdens het schrijven van het onderzoeksrapport.

De heer H.W. Blom wil ik ook bedanken voor zijn advies en zijn tijd gedurende het onderzoeksproces (onder meer tijdens gesprekken). En ook zijn stimulans om tijdens het schrijven van dit onderzoek goed te letten op bepaalde zaken, die een bijdrage konden leveren aan een verbetering van dit rapport. Dit heeft me alleen nog meer gestimuleerd om het onderzoeksrapport nog beter te maken.

De vertegenwoordigers van de politieke partijen hebben meegeholpen aan het verzamelen van de data. Hen wil ik daarom bedanken voor de geleverde bijdrage in dit onderzoek. Dit zijn: De heer A. Molenaar (Leefbaar Rotterdam), Mevrouw C. Guillard en De heer F. Achbar (PvdA), Mevrouw S. Kubbe (CDA), De heer J.W. Verheij (VVD), De heer J. Challiui (GroenLinks), Mevrouw S. Belhaj (D66), De heer L. de Kleijn (SP), De heer W. de Bel (ChristenUnie-SGP) en Mevrouw B.V. Tolk (Stadspartij Rotterdam).

Daarnaast wil ik nog twee andere mensen bedanken, die mij hebben meegeholpen in welke Rotterdamse wijken of stembureaus het beste te gaan staan op 7 maart 2006. Ik bedank Mevrouw A. van Heelsum (Instituut voor Migratie-en Etnische Studies) en de heer N. Bernds en (D66).

Dit onderzoek zou nooit tot stand zijn gekomen, zonder de respondenten zelf, de burgers uit de etnische minderheidsgroepen die ik heb ondervraagd. Hun welwillendheid om deel te nemen aan mijn onderzoek en hun enthousiaste instelling hebben veel indruk op mij gemaakt.

Ter afsluiting dank ik alle medewerkers van Stichting Radar voor hun interesse in mijn scriptie en in mij als persoon.

Dankzij al deze personen heb ik meer inzicht gekregen in wat ik met mijn leven verder wil. Daartoe hebben jullie allen een bijdrage geleverd!

Ik hoop dat jullie, de lezers, net zo veel plezier beleven aan het lezen van dit onderzoek als ik heb gehad aan het schrijven ervan.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inhoudsopgave	Pagina 1 t/m 5
Samenvatting	Pagina 6 t/m 9
Hoofdstuk 1 Inleiding	Pagina 10 t/m 16
1.1 Probleemstelling	
1.2 Aanleiding	
1.3 De actieve en passieve participatie	
1.4 Hoofddoelstelling, vraagstelling, subvragen	
1.5 Deelvragen	
Conclusie	
Hoofdstuk 2 Operationalisering definities	Pagina 17 t/m 26
Inleiding	
2.1 Politieke partijen	
2.2 Politieke partijen en politieke participatie	
2.3 Partijprogramma's	
2.4 Politieke participatie en belangen	
2.5 Definiëring politieke participatie	
2.5.1 Vormen van politieke participatie	
2.5.2 Elementen van politieke participatie	
2.6 De verkiezingen	
2.6.1 Het selectieproces	
2.6.2 Verkiezing en uitslag	
2.7 Theorie: politieke participatie en ongelijkheid	
2.7.1 Bronnen van ongelijkheden	
2.7.2 Politieke ongelijkheid en herkomst	
2.7.3 Daling bij verkiezingen	
2.8 Politieke participatie en verkiezingen	
2.8.1 Deelname actieve participatie (passief kiesrecht)	
2.8.2 Deelname passieve participatie in Rotterdam (actief kiesrecht)	
2.9 Participatietheorie	
Hoofdstuk 3 Methoden en technieken	Pagina 27 t/m 32
Inleiding	
3.1 Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen 2006	
3.2 Politieke partijen	
3.2.1 Interviews met politieke partijen	
3.2.2 De thema's	
3.2.3 Registratie en analyse	
3.3 Etnische minderheidsgroepen	
3.3.1 Face-to-face interviews	
3.3.2 Stemmers- en niet stemmers	
3.3.3 Locaties en respondenten	
3.3.4 Respons	
3.3.5 Onderzoeksgegevens	
Conclusie	

Hoofdstuk 4 Theoretisch kader

Pagina 33 t/m 37

Inleiding

- 4.1 Participatietheorieën
    - 4.1.1 Systeemgerichte participatietheorieën
    - 4.1.2 Individueel gerichte participatietheorieën
  - 4.2 Electorale participatie en overwegingen om te stemmen
  - 4.3 Verklaringen van stemgedrag
- Samenvatting

Hoofdstuk 5 Bevindingen politieke participatie

Pagina 38 t/m 44

Inleiding

- 5.1 Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen 2006
- 5.2 De actieve politieke participatie
- 5.3 Opkomstbevordering Gemeente Rotterdam
  - 5.3.1 Uitgangspunten opkomstbevorderende campagne
  - 5.3.2 Rol overheid en Gemeente Rotterdam
  - 5.3.3 Hoe jongeren en allochtonen te stimuleren?
  - 5.3.4 Media en campagne
- 5.4 Passieve participatie
- 5.5 Beweegredenen in hoge opkomst onder etnische minderheidsgroepen
  - 5.5.1 Omschrijving redenen
  - 5.5.2 Stemgedrag

Conclusie

Hoofdstuk 6 Visie politieke partijen op politieke participatie

Pagina 45 t/m 81

Inleiding

- 6.1 Visie Leefbaar Rotterdam op politieke participatie
  - 6.1.1 De actieve participatie
  - 6.1.2 De passieve participatie
  - 6.1.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.1.4 Representativiteit
  - 6.1.5 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.1.6 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.1.7 De ideale situatie
- 6.2 Visie PvdA op politieke participatie
  - 6.2.1 De actieve participatie
  - 6.2.2 De passieve participatie
  - 6.2.3 Representativiteit
  - 6.2.4 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.2.5 De politieke (on-) gelijkheid
  - 6.2.6 De ideale situatie
- 6.3 Visie CDA op politieke participatie
  - 6.3.1 De actieve participatie
  - 6.3.2 De passieve participatie; Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.3.3 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.3.4 De ideale situatie

- 6.4 Visie VVD op politieke participatie
  - 6.4.1 De actieve participatie
  - 6.4.2 De passieve participatie
  - 6.4.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.4.4 Representativiteit
  - 6.4.5 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.4.6 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.4.7 De ideale situatie

- 6.5 Visie GroenLinks op politieke participatie
  - 6.5.1 De actieve participatie
  - 6.5.2 De passieve participatie
  - 6.5.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.5.4 Representativiteit
  - 6.5.5 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.5.6 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.5.7 De ideale situatie

- 6.6 Visie D66 op politieke participatie
  - 6.6.1 De actieve participatie
  - 6.6.2 De passieve participatie
  - 6.6.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.6.4 Representativiteit
  - 6.6.5 Thema's in verkiezingsprogramma's
  - 6.6.6 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.6.7 De ideale situatie

- 6.7 Visie SP op politieke participatie
  - 6.7.1 De actieve participatie
  - 6.7.2 De passieve participatie
  - 6.7.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten
  - 6.7.4 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.7.5 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.7.6 De ideale situatie

- 6.8 Visie ChristenUnie–SGP op politieke participatie
  - 6.8.1 De actieve en passieve participatie
  - 6.8.2 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.8.3 De ideale situatie

- 6.9 Visie Stadspartij op politieke participatie
  - 6.9.1 De actieve participatie
  - 6.9.2 De passieve participatie
  - 6.9.3 Representativiteit
  - 6.9.4 Thema's in verkiezingsprogramma
  - 6.9.5 De politieke (on-)gelijkheid
  - 6.9.6 De ideale situatie

Conclusie

Hoofdstuk 7 Bevindingen kiezers

Pagina 82 t/m 97

Inleiding

- 7.1 Onderzoeksgegevens
  - 7.2 Kenmerken van respondenten
  - 7.3 Gebruikmaken van stemrecht
  - 7.4 Partijkeuze
  - 7.5 Partijkeuze en etniciteit
  - 7.6 Theorie en opkomstgedrag
    - 7.6.1 Theorie 'electorale participatie en overwegingen om te stemmen'
    - 7.6.2 Plichtsbesef
    - 7.6.3 Partijbinding
    - 7.6.4 Verwachting er beter van te worden
    - 7.6.5 Stem niet verloren laten gaan
  - 7.7 Niet –stemmers
  - 7.8 Stemgedrag en etniciteit
  - 7.9 Toepassing verklaringen van stemgedrag
    - 7.9.1 Het nabijheidsmodel
    - 7.9.2 Partij – identificatiemodel
    - 7.9.3 Retrospectieve – votingmodel
    - 7.9.4 Strategisch kiezen
    - 7.9.5 Populariteitsmodel
  - 7.10 Etnische kandidaatsvoorkeur
  - 7.11 Politieke participatie en politieke betrokkenheid
  - 7.12 Bevordering Gemeente Rotterdam en politieke partijen
    - 7.12.1 Toelichting bevordering Gemeente Rotterdam en politieke partijen
    - 7.12.2 Terecht?
  - 7.13 Doorslag in stemgedrag
  - 7.14 Verkiezingscampagne
  - 7.15 Systeemgerichte participatietheorieën
- Conclusie

Hoofdstuk 8 Conclusies en aanbevelingen

Pagina 98 t/m 108

- 8.1 De actieve participatie
  - 8.1.1 Vertegenwoordiging op kieslijsten
  - 8.1.2 Vertegenwoordiging in gemeenteraad
  - 8.1.3 Representativiteit
- 8.2 De passieve participatie
  - 8.2.1 Electorale participatie
  - 8.2.2 Autochtone en allochtone jongeren
  - 8.2.3 Representativiteit
  - 8.2.4 Politieke partijen
  - 8.2.5 Factoren en participatie
  - 8.2.6 Bevordering Gemeente Rotterdam en maatschappelijke instituties
  - 8.2.7 Thema's in verkiezingsprogramma's
- 8.3 Beeldvorming
- 8.4 Verbinding probleemstelling
- 8.5 Aanbevelingen
  - 8.5.1 Begrip
  - 8.5.2 Belangrijkste actoren in parlementair stelsel
  - 8.5.3 Invloed in politiek en beleid
  - 8.5.4 Informatie-en Servicepunt Politieke Participatie Migranten (ISP)
- 8.6 Slotbeschouwing

Bijlagen:

Pagina 109 t/m 120

Bijlage 1	Bronvermelding
Bijlage 2	Operationalisering definities
Bijlage 3	Tabellen, figuren en kaders
Bijlage 4	Enquêtevragen
Bijlage 5	Voorbeeld interviewvragen politieke partijen
Bijlage 6	Politieke participatie en bibliotheek Gemeente Rotterdam
Bijlage 7	Voetnoten

Samenvatting

In dit rapport staat het onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen (Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen) bij de Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 centraal.

De deelname aan de politiek wordt *politieke participatie* genoemd (Woerdman, 2004, p. 207- 208). De benutte definitie voor politieke participatie in dit onderzoek betreft: "*Political participation is activity by individuals formally intended to influence who governs or the decisions taken by those who do so*" (Hague & Harrop, 2004, p.123).

In dit onderzoek is de politieke participatie onderscheiden in actieve en passieve participatie.

Actieve participatie heeft onder meer betrekking op de vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen binnen politieke partijen en binnen de gemeenteraad. De definitie van politieke partij, die in dit onderzoek gehanteerd is, betreft: "*Elke politieke groepering die deelneemt aan de verkiezingen en in staat is kandidaten te leveren voor publieke functies*" (Sartori, 1976, p. 64)¹.

Passieve participatie betreft de electorale en de niet-electorale participatie. Electorale participatie gaat over het stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen. Niet-electorale participatie heeft betrekking op politieke betrokkenheid op allerlei terreinen. Het betreft onder meer; het benaderen van politici/ vertegenwoordigers van politieke partijen, het volgen van het nieuws over politiek en de deelname aan politieke debatten via *civil society*.

Probleemstelling

De vier grootste etnische minderheidsgroepen in Rotterdam blijken in vergelijking met autochtone Nederlanders minder in de politiek mee te participeren.

Etnische minderheidsgroepen brengen hun stem minder uit bij gemeenteraadsverkiezingen (passieve participatie). Ook blijken ze in mindere mate binnen de politieke partijen en de gemeenteraad vertegenwoordigd te zijn (actieve participatie).

Politieke participatie is belangrijk, omdat het individu dat mee participeert in de politiek mede verantwoordelijk is voor het bestuur van de eigen stad (Instituut voor Publiek en Politiek, 2006).

In mijn onderzoeksrapport staat de onderzoeksvraagstelling centraal:

"Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 en hoe trachten politieke partijen deze politieke participatie te bevorderen?"

Theoretisch kader

Het theoretische kader dat in mijn onderzoek gebruikt is, betreft de participatietheorie. Hoewel er niet veel informatie over deze theorie (systeemgerichte participatietheorie) te vinden was, heb ik naar eigen inzicht getracht deze toe te passen op de beantwoording van mijn onderzoeksvragen.

Methodologische aanpak

Dit onderzoek is zowel kwalitatief als kwantitatief van aard. Het onderzoek is kwantitatief van aard, omdat er gebruik is gemaakt van bestaande gegevens van derden (Baarda en de Goede, 2001 en Hakvoort, 1996). Een voorbeeld van een eerder verricht onderzoek waarvan ik gebruik heb gemaakt is de analyse gemeenteraadsverkiezingen 2006 van het COS Rotterdam.

Om antwoord te krijgen op de vraag in hoeverre de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen trachten te stimuleren, zijn interviews afgenomen met 10 woordvoerders van 9 politieke partijen. Dit zijn: Leefbaar Rotterdam, PvdA, CDA, VVD, GroenLinks, D66, SP, ChristenUnie-SGP en de Stadspartij. Voor het registreren en het analyseren van deze gegevens is naast een beschrijving ook gebruik gemaakt van een analysemodel.

Aangezien over etnische minderheidsgroepen uitspraken worden gedaan, is de keuze gemaakt om ook deze groepen te benaderen. Hoe hebben deze groeperingen eigenlijk bij de gemeenteraadsverkiezingen electoraal mee geparticipeerd? En hoe zijn zij de afgelopen maanden politiek betrokken geweest?

De populatie van het aantal ondervraagde kiezers is niet omvangrijk. Er zijn 40 mensen (34 wel-stemmers en 6 niet-stemmers) geënquêteerd uit de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse gemeenschap. De vierde groep, Antillianen zijn in de onderzoeksbevindingen niet meegenomen (in hoofdstuk 7). Ze waren voor mij als groep niet goed te bereiken.

De etnische minderheidsgroepen zijn op de verkiezingsdag in de wijken Afrikaanderwijk en het Oude Noorden benaderd. Met etnische minderheidsgroepen is ook op markten/ op straat een enquête afgenomen. Dit onderzoek is geen representatieve afspiegeling van de Rotterdamse samenleving.

Bevindingen politieke participatie

Dit jaar is de opkomst onder etnische minderheidsgroepen in Rotterdam in vergelijking met 2002 heel hoog geweest (passieve politieke participatie). *“Op basis van deze bevindingen valt af te leiden dat de opkomst onder Turken en vooral onder Marokkanen hoger is dan vier jaar geleden”* (COS Rotterdam, 2006). Dit geldt ook voor de opkomst onder Surinamers en Antillianen.

Etnische minderheidsgroepen hebben dit jaar vooral op de Partij van de Arbeid (PvdA) gestemd. De PvdA is dit jaar met 18 zetels, de grootste winnaar van de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Dit succes is onder meer afkomstig van de etnische kandidaten en hun etnische kiezers.

De vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de gemeenteraad blijkt net als vier jaar geleden gelijk te zijn.

Dit jaar heeft de Gemeente Rotterdam (*“opkomstbevorderende campagne gemeenteraadsverkiezingen 2006”*) aanvullende activiteiten georganiseerd om meer allochtone burgers naar de stembus te krijgen. Daarvoor heeft ze allerlei maatschappelijke organisaties ingeschakeld, zoals ‘Het Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR)’. De reden hiervoor is, omdat volgens de Gemeente Rotterdam een dergelijke instelling geschikt is in het bereiken van allochtone kiesgerechtigden. Het PBR heeft dit jaar voorlichtingsbijeenkomsten voor allochtonen georganiseerd.

De factoren in de hoge opkomst van allochtonen hangen volgens FORUM nauw samen met het feit dat 2006 veel meer nieuwe kiezers kent. Daarnaast is de politieke betrokkenheid onder de allochtone groepen toegenomen. Ten slotte hebben de verkiezingscampagnes door overheden en allerlei maatschappelijke instituties, personen, en organisaties bijgedragen aan deze hoge opkomst.

Bevindingen politieke partijen

De linkse partijen SP, GroenLinks, PvdA en Stadspartij vinden een actieve inzet om de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren een noodzaak. Terwijl D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP het een initiatief vinden van de etnische minderheidsgroepen zelf om al dan niet politiek mee te participeren. Dit geldt volgens de partijen voor zowel de actieve participatie (zoals het lid worden en kandidaatstelling) als de passieve participatie (zoals het stemmen bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen).

Elke politieke partij heeft aangegeven nu meer kandidaten uit diverse etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten te kennen dan vier jaar geleden.

De woordvoerders van de politieke partijen hebben ook aangegeven dat ze bij de passieve participatie getracht hebben alle burgers te stimuleren om te gaan stemmen simpelweg door hun aanwezigheid en deelname aan allerlei politieke bijeenkomsten en debatten. Deze zijn onder meer georganiseerd door de Gemeente Rotterdam en de maatschappelijke instellingen (zoals Platform Buitenlanders Rijnmond).

Het gaat er hier om dat emancipatie van etnische minderheidsgroepen de maatschappelijke en politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam zou kunnen verbeteren. De politieke partijen moeten zich hier bewust van zijn.

Bevindingen kiezers

De meerderheid van de respondenten (85%) heeft in mijn onderzoek bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 zijn/ haar stem laten horen. Ruim 15% van de respondenten heeft niet gestemd. Het zijn jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar, die dit jaar niet hebben gestemd (6 respondenten).

De meeste respondenten uit zowel de Turkse, de Marokkaanse als de Surinaamse gemeenschap hebben bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen gestemd.

Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 hebben respondenten in meerdere mate op de Partij van de Arbeid (PvdA) gestemd (23 van de 40 respondenten).

De belangrijkste overweging voor de ondervraagden om te gaan stemmen betreft het *belangrijk vinden om de stem te laten horen* ('Stem niet verloren willen laten gaan').

Uit mijn onderzoek blijkt dat 50% van de respondenten (20 stemmen) op een specifieke politieke partij heeft gestemd, omdat zij het verkiezingsprogramma onderschrijven. De respondenten hebben aangegeven, dat de standpunten van de politieke partij dicht bij de eigen opvattingen liggen. De reden waarom de respondenten dus in meerdere mate op de PvdA hebben gestemd, is waarschijnlijk, omdat zij goed weten waar de partij voor staat.

Iets meer dan de helft van de respondenten (21 stemmen) heeft gezegd op een allochtone kandidaat te hebben gestemd (53%). De meeste respondenten hebben geen antwoord gegeven op de vraag waarom op een etnische kandidaat gestemd is. Een belangrijke reden waarom *wel* op een etnische kandidaat gestemd is, betreft het belangrijk vinden van een *etnische kandidaat in de raad*.

Politieke participatie en politieke betrokkenheid

Activiteiten	Ja	Nee
Actieve participatie		
Partijcampagne	13% (5 respondenten)	73% (29 respondenten)
Lidmaatschap	3% (1 respondent)	83% (33 respondenten)
Passieve participatie		
Lijsttrekkersdebatten in media	60% (24 respondenten)	25% (10 respondenten)
Lijsttrekkersdebatten in Centrale Hal Bibliotheek	8% (3 respondenten)	78% (31 respondenten)
Persoonlijke contacten met vertegenwoordigers	28% (11 respondenten)	58% (23 respondenten)
Politieke debatten en maatschappelijke instellingen	20% (8 respondenten)	65% (26 respondenten)
Flyers (Nederlands en anderstalig) van politieke partijen	53% (21 respondenten)	33% (13 respondenten)
Internetsites politieke partijen	18% (7 respondenten)	68% (27 respondenten)
(Huis-aan-huis) Dagbladen	50% (20 respondenten)	35% (14 respondenten)
Praten over de politiek	63% (25 respondenten)	23% (9 respondenten)
Debatten politieke partijen	13% (5 respondenten)	73% (29 respondenten)
Politiek nieuws	73% (29 respondenten)	13% (5 respondenten)
Specifiek nieuws	73% (29 respondenten)	13% (5 respondenten)
Reclamespotjes	35% (14 respondenten)	50% (20 respondenten)
Posters van politieke partijen	30% (12 respondenten)	55% (22 respondenten)
Stemwijzer	33% (13 respondenten)	53% (21 respondenten)

Tabel samenvatting   Politieke participatie en politieke betrokkenheid

Conclusies en aanbevelingen

1. Etnische minderheidsgroepen

Uit mijn onderzoek blijken etnische minderheidsgroepen nog steeds in mindere mate lid te zijn van politieke partijen. Ook hebben deze groepen niet meegeholpen aan de verkiezingscampagnes van de politieke partijen. Etnische kiezers blijken pas mee te helpen aan een verkiezingscampagne, als zij de kandidaat persoonlijk kennen (zoals familie of vrienden).

Daarnaast ben ik van mening dat etnische minderheidsgroepen nog steeds in mindere mate gestimuleerd worden om in de actieve politieke participatie deel te nemen. Hierdoor kan de ondervertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen binnen het politieke systeem blijven bestaan.

Kiezers uit de etnische minderheidsgroepen vinden representativiteit belangrijk. Helaas zijn deze groeperingen nog niet zo ver dat ze hun stem uitbrengen op een kandidaat met een andere etnische achtergrond.

2. *Politieke partijen*

In de actieve politieke participatie zijn burgers uit de etnische minderheidsgroepen in 2006 meer op de kieslijsten van de politieke partijen te vinden dan vier jaar geleden. Binnen de politieke partijen Stadspartij, GroenLinks, PvdA en SP zijn echter wel meer etnische minderheidsgroepen aanwezig, dan binnen de partijen D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP

De PvdA is de enige partij, die bewust op zoek is gegaan naar burgers met een etnische herkomst. In de personeelsadvertentie heeft de PvdA "*vrouwen en representanten van kleurrijk Rotterdam*" opgeroepen zich kandidaat te stellen voor de functie raadslid. De variëteit van etnische kandidaten op de kieslijst zou van invloed geweest kunnen zijn op de redenen waarom de etnische minderheidsgroepen dit jaar vooral op de PvdA hebben gestemd.

De Rotterdamse politiek kent geen politieke afspiegeling. De politieke partijen moeten goed nadenken over hoe zij de afspiegeling van de samenleving in de nabije toekomst in de politiek zouden willen realiseren.

Etnische minderheidsgroepen blijken nog steeds niet verspreid te zijn over alle politieke partijen. Ze blijken nog steeds meer links vertegenwoordigd te zijn. Waarschijnlijk zien deze burgers niet voldoende rechtse politieke partijen en de visies/ standpunten waar deze partijen voor staan.

Hoewel etnische minderheidsgroepen zich wel degelijk bewust zijn dat ze er in de Nederlandse samenleving bijhoren en ook dat zij nu dus net als ieder ander gebruik moeten maken van hun stemrecht, blijken bepaalde politieke partijen dit toch anders te zien. Nog steeds wordt er gesproken over een bepaalde etnische minderheidsgroep, waarbij het dus niet meer gaat over de 'Rotterdamse burgers'.

De maatschappelijke problemen die zich in de samenleving voordoen, kennen geen etnische component. Politieke partijen moeten 'etniciteit' en problemen in de samenleving niet aan elkaar verbinden.

Politieke partijen moeten blijvend contacten onderhouden (ook na de verkiezingen) met burgers uit de etnische minderheidsgroepen. Hierdoor kan de politieke participatie en de betrokkenheid in de toekomst nog meer toenemen.

3. *Actieve inzet verschillende actoren*

Een actieve inzet vanuit de politieke partijen, de maatschappelijke instellingen en/ of de Gemeente Rotterdam om etnische minderheidsgroepen meer politiek actief en passief mee te laten doen, wordt aanbevolen. Dit kan namelijk bijdragen aan een toename in de politieke participatie en het realiseren van de politieke afspiegeling.

Een persoonlijke benadering van etnische minderheidsgroepen door bijvoorbeeld het inzetten van een etnische kandidaat van politieke partijen of vertegenwoordigers van maatschappelijke instellingen werkt vooralsnog het beste.

Maatschappelijke instituties moeten een belangrijke, blijvende en neutrale rol krijgen in het voortdurend stimuleren van etnische minderheidsgroepen mee te doen in de samenleving en in de politiek.

4. *Zichtbare veranderingen in omgeving*

Burgers uit de etnische minderheidsgroepen moeten de komende vier jaren zichtbaar hebben wat er in hun leven en in hun omgeving veranderd is. En ook in hoeverre zij de kans hebben gekregen om invloed uit te oefenen in de politiek en op een bepaald beleid. Dit zou deze burgers alleen maar nog meer stimuleren om de volgende keer weer gebruik te maken van hun stemrecht.

Hoofdstuk 1

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van mijn onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006.

De laatste jaren is men er zich steeds meer van bewust geworden dat de burgers zoveel mogelijk moeten mee participeren in de politiek. Burgers dienen ook een meer actieve belangstelling te hebben in de politiek (Deschouwer en Hooghe, 2005, p. 100). Waarom is dit? Waarom moeten meer burgers meer participeren in de politiek? Dat mogen ze toch zelf wel uitmaken. Dat is toch de vrijheid die wij in Nederland kennen. De vier grootste etnische minderheidsgroepen in Rotterdam, Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen blijken in mindere mate te participeren aan de politiek dan autochtone Nederlanders. Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2002 konden vooral Marokkanen en Turken hun weg naar de stembureaus niet vinden.

De Gemeente Rotterdam geeft een volgende definitie van etnische minderheidsgroepen *"In Rotterdam maakt een aantal bevolkingsgroepen onderdeel uit van de samenleving, die niet de meerderheid vormen in de totale bevolkingssamenstelling. Dit zijn Surinamers, Antillianen/ Arubanen, Kaapverdianen, Turken, Marokkanen en Noord-Mediterranen"* (Bestuursdienst, 20-02-2004).

Een autochtoon is iemand *"wiens beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het geboorteland van de persoon"* (Bestuursdienst, 20-02-2004).

De lezer van dit onderzoek moet opmerken dat de termen allochtonen en etnische minderheidsgroepen soms door elkaar worden gebruikt. Een allochtoon is *"een persoon die woonachtig is in Nederland en van wie ten minste één ouder is geboren in het buitenland. Degene die zelf in het buitenland is geboren, behoort tot de eerste generatie, degene die in Nederland geboren is, behoort tot de tweede generatie. Derde generatie allochtonen behoren tot autochtonen"* (Bestuursdienst, 20-02-2004). Alle drie de begrippen en definities worden in dit onderzoek gehanteerd.

In de politiek wordt naar mijn inziens heel vaak gepraat over verschillende etnische minderheidsgroepen, hun positie in de maatschappij en de manier waarop zij hun leven leiden. Het gaat altijd *over* etnische minderheidsgroepen. Het gaat me soms aan het hart om te horen hoe er over deze groeperingen gepraat wordt. Deze groeperingen wonen hier al jarenlang en zijn onderdeel van de Nederlandse samenleving. Waarom hoor ik zo weinig over het *met* etnische minderheidsgroepen problemen oplossen in de samenleving? Komt dit omdat er weinig etnische minderheidsgroepen in de politiek zitten? Er lijkt wel een rechtvaardiging te zijn ontstaan over dat autochtone Nederlanders over etnische minderheidsgroepen mogen praten en uitspraken over hen mogen doen, aangezien zij zelf toch niet deelnemen. De vraag hierin is of ze doordat ze weinig in de maatschappij en/ of in de politiek participeren dan wel een volwaardige positie (kunnen) innemen.

De laatste jaren is er een beeld ontstaan over in hoeverre de etnische minderheidsgroeperingen er wel of niet bij horen. Er wordt over hen gesproken in de politiek, maar zelf laten zij hun stem niet horen. Waarom niet? Betekent dit dat zij zich niet verbonden voelen met de maatschappij en/ of de politiek. Wil men wel, maar voelen deze groeperingen zich buitengesloten door de politieke partijen, omdat deze hoge drempels hanteren. Dit zijn allerlei vragen die mij vanaf het begin van dit onderzoek hebben beziggehouden.

In Nederland kennen we de vrijheid om al dan niet te participeren in de politiek. Onder politieke participatie wordt verstaan: *'het deelnemen aan de politiek'* (Woerdman, 2004, p. 208).

Politieke participatie wordt in dit onderzoek onderscheiden in actieve en passieve participatie. Een definitie van beiden volgt in paragraaf 1.3.

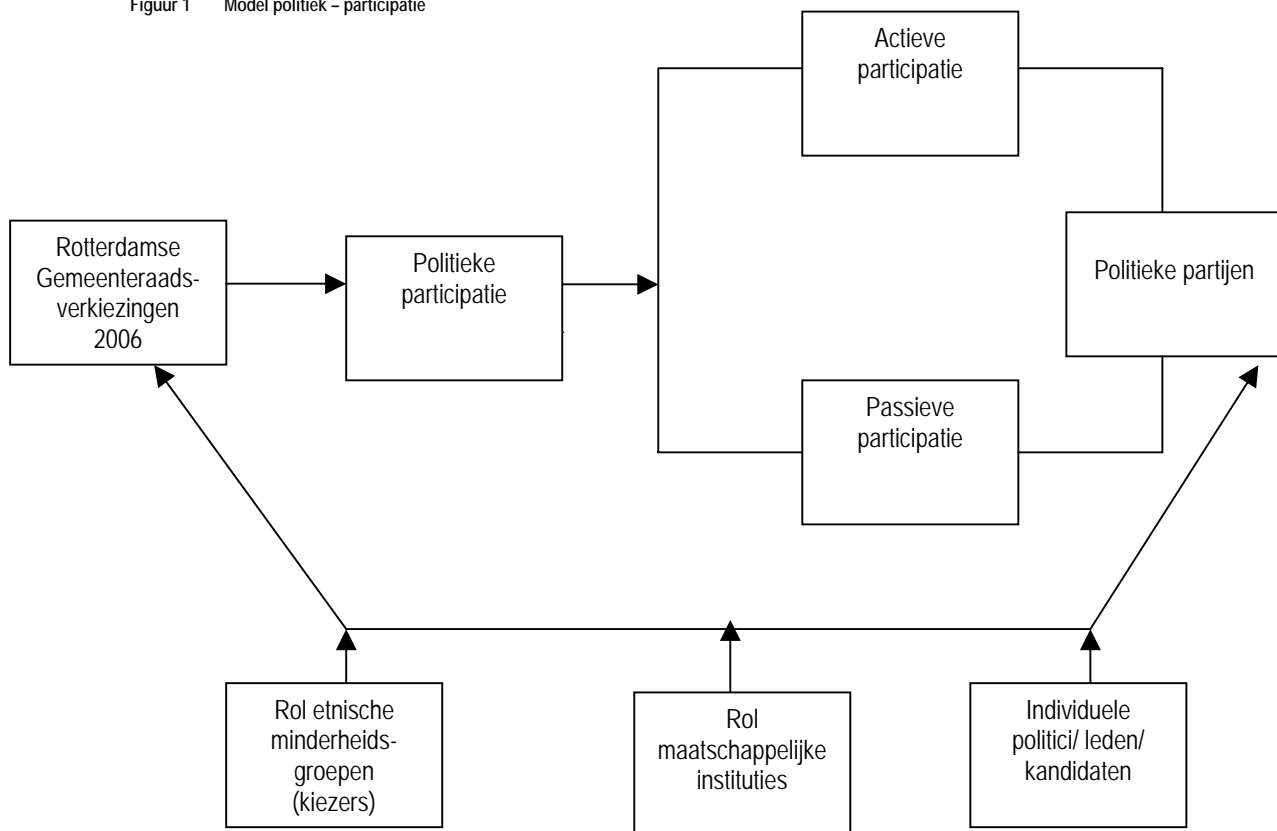
In de Nederlandse democratie, maar ook in andere westerse democratieën lijken burgers zich in mindere mate *met elkaar te identificeren en zich te organiseren op basis van een inhoudelijk politiek program*" (Blokland 2005, p. 1).

In de media wordt constant gesproken over een kloof bestaande tussen de burger en de politiek. Waar bestaat die kloof dan uit vraag ik me dan af. Er wordt hier verwezen naar het feit dat burgers niet meer zo politiek geïnteresseerd zijn. Ook dat ze nogal een wantrouwende houding hebben richting de politiek. De kloof blijkt soms zo groot te zijn dat de burger bijvoorbeeld niet meer gaat stemmen, waardoor de opkomstpercentages bij verkiezingen steeds meer aan het dalen zijn. Daarnaast kennen we ook een groot aantal 'zwevende kiezers' in Nederland. Dit zijn kiezers die hun stemgedrag laten bepalen door hun emoties en datgene wat zich op een dag voordoet (Blokland 2005, p. 1).

Deze trend doet zich vooral in de westerse landen voor. Hier wordt geen onderscheid gemaakt tussen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen en autochtonen. In dit onderzoek ga ik wel gaandeweg proberen uit te zoeken welke factoren samen kunnen hangen met een lage politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen.

Mijn onderzoek geeft een omschrijving van de actieve en passieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Ik richt me daarbij alleen op de verkiezingen in de gemeenteraad en niet op de deelgemeenteraad.

Figuur 1 Model politiek – participatie

Op deze en de volgende pagina volgt een korte uitleg van dit model. Werkend vanuit dit model heb ik mijn onderzoek verricht.

Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen en politieke participatie

Ik bekijk allerlei politieke ontwikkelingen betreffende de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen van 2006. Daarbij draait alles om de politieke participatie van de vier etnische minderheidsgroepen; Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Onder deze groepen blijkt de politieke participatie namelijk zeer laag te zijn (zie paragraaf 1.1 probleemstelling).

In de politieke participatie onderscheid ik de actieve en de passieve participatie.

Actieve participatie

In de actieve participatie bekijk ik of etnische minderheidsgroepen in mindere of in meerdere mate lid zijn van een politieke partij en of ze zichzelf kandidaat hebben gesteld bij de lokale verkiezingen. Ook bekijk ik of deze groeperingen na de verkiezingen voldoende vertegenwoordigd zijn in de Rotterdamse gemeenteraad.

Passieve participatie

In de passieve participatie bekijk ik of etnische minderheidsgroepen dit jaar in vergelijking met vier jaar geleden in mindere of in meerdere mate hebben gestemd, op welke partijen en kandidaten dan wel.

Politieke partijen

De politieke partijen spelen, zoals in het model 'politiek – participatie' duidelijk naar voren komt, een belangrijke rol. Zij plaatsen kandidaten, of ze nu wel of niet een etnische afkomst hebben, op de kieslijst. Zij presenteren zichzelf aan het publiek en ze moeten de thema's in hun verkiezingsprogramma overbrengen aan de burgers. Daarbij trachten zij zoveel mogelijk burgers aan te trekken om op ze te gaan stemmen. In de hierna volgende paragrafen en hoofdstukken wordt meer duidelijk gemaakt wat politieke partijen nog meer doen en welke functies zij nog meer bezitten.

Maatschappelijke instituties en individuele politici/ leden/ kandidaten

Ik heb de positie van bepaalde maatschappelijke instituties en de rol van de individuele politici of kandidaten van een politieke partij nader onderzocht. Op welke manier hebben maatschappelijke instituties getracht de burgers uit de etnische minderheidsgroepen te stimuleren om hun stem te laten horen? Op welke wijze hebben kandidaten van de politieke partijen getracht deze burgers te bevorderen om op hen te gaan stemmen?

Individuele (etnische) kiezers

Mijn onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen kan ik niet uitvoeren zonder ook te kijken naar de rol van de individuen uit de groeperingen zelf. Hoe stemmen de kiezers uit de etnische minderheidsgroepen, Turken, Marokkanen, Antillianen en Surinamers bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2006? De hoofdvraag, beijkend vanuit hun stemgedrag, hierin luidt: 'Waarom zijn deze groepen eigenlijk gaan stemmen?'

1.1 Probleemstelling

Rotterdam kent een lage politieke participatiegraad van etnische minderheidsgroepen in de Nederlandse politiek. Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen van 2002 hebben etnische minderheidsgroepen in vergelijking met autochtone Nederlanders minder gebruik gemaakt van hun stemrecht. Er worden verschillende redenen genoemd waarom dit het geval is. Eén van die redenen is de lage verbondenheid van deze groeperingen met de politieke partijen.

Veel etnische minderheidsgroepen blijken op zowel nationaal als op lokaal niveau weinig politiek mee te participeren. Politieke partijen moeten vooral op lokaal niveau dicht bij de burgers staan. Naar mijn mening is dit tegenwoordig niet het geval. Vooral de kloof tussen politieke partijen en etnische burgers is groot. Politieke partijen staan niet dicht bij de etnische burgers. Dit kan onder meer te maken hebben met de taalbarrière en het wantrouwen jegens de Nederlandse politici.

Alle maatschappelijke vraagstukken die zich in de eigen buurt, wijk of gemeente voordoen, daar moet de burger voldoende zeggenschap over hebben. De politieke partijen moeten inzicht hebben in de behoeften en wensen die onder burgers leven. Daar vervolgens goed op in trachten te spelen door de thema's aan te kaarten en vast te leggen in hun verkiezingsprogramma. Voor een definitie van 'verkiezingsprogramma' verwijs ik naar paragraaf 2.3.

De behoeften en wensen die burgers hebben, kunnen politieke partijen naar mijn idee niet goed weten als er geen persoonlijk contact is geweest met de burgers zelf. Dit geldt voor zowel de autochtone burgers als de burgers uit de verschillende etnische minderheidsgroepen.

Daar kunnen naar mijn mening maatschappelijke instituties wel bij betrokken worden. Ik ben benieuwd of deze maatschappelijke instituties optimaal als intermediair tussen de burgers en de politieke partijen kunnen fungeren. Het voldoende inzicht hebben in de belangen van de diverse burgers in Rotterdam blijkt voor politieke partijen lastig te zijn. Waarom zult u dan denken? Omdat er groeperingen zijn, die onvoldoende mee participeren in de politiek (en de maatschappij) en dus ook niet in staat zijn hun wensen en behoeften over te brengen aan de politieke partijen.

In dit verband vind ik het belangrijk om de wensen en behoeften van etnische burgers niet los te koppelen van de activiteiten die politieke partijen organiseren om burgers meer mee te laten participeren in de politiek.

Uit de Quick Scan naar de politieke participatie van vrouwen, allochtonen en jongeren in Rotterdam van de Stichting LOKAAL Rotterdam blijkt de volksvertegenwoordiging in 2005 in Nederland vooral te bestaan uit autochtone mannen. Jongeren, vrouwen en allochtonen blijken volgens de Stichting nog onvoldoende vertegenwoordigd te zijn (Toonen en Marges, juni 2005). Er blijkt voorsnog weinig diversiteit te zijn onder de volksvertegenwoordigers (Kenniscentrum voor emancipatie in de multiculturele samenleving, *Voor meer diversiteit in onze democratie*, 2006).

Een maatschappelijke instelling in Rotterdam, de 'Vereniging Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR)', een onafhankelijke koepelorganisatie, die migranten - zelforganisaties ondersteunt en begeleidt, is van mening dat het uitbrengen van een stem bij de verkiezingen één van de manieren is om mee te participeren in de samenleving. De betrokkenheid bij de samenleving kan hierdoor volgens de instelling versterkt worden. Het PBR geeft verder aan dat etnische minderheidsgroepen momenteel in mindere mate deelnemen aan de electorale participatie. Volgens het PBR komt dit doordat etnische minderheidsgroepen geen vertrouwen hebben in de politiek en vaak niet weten waarom ze moeten stemmen².

Hoewel het aantal allochtone vertegenwoordigers in Nederland de laatste jaren dan wel toegenomen is, blijken ze toch nog steeds ondervertegenwoordigd te zijn in de gemeenteraden. Politieke participatie is belangrijk, omdat het individu dat mee participeert in de politiek mede verantwoordelijk is voor het bestuur van de eigen stad (Instituut voor Publiek en Politiek, 2006).

1.2 Aanleiding

De aanleiding voor het verrichten van dit onderzoek zijn de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen van maart 2006. De lokale verkiezingen in heel Nederland zijn de afgelopen maanden volop in de actualiteit geweest. Dit is één van de redenen geweest waarom mijn keuze op dit onderwerp gevallen is. Ik wilde me concentreren op de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen, omdat vier jaar geleden een nieuwe politieke partij 'Leefbaar Rotterdam' op politiek niveau nogal wat losmaakte onder de burgers in Rotterdam. Er werd heel vaak gezegd dat Leefbaar Rotterdam 'een politieke aardverschuiving' veroorzaakte. De partij heeft zich de afgelopen vier jaar mogen bewijzen aan de Rotterdamse burgers.

Vanaf het begin hebben zich bij de verkiezingscampagne van de politieke partijen in 2006 spannende ontwikkelingen voorgedaan. Er zijn veel voorspellingen gedaan over wie de grootste partij zou worden. Zal Leefbaar Rotterdam weer de grootste partij worden? Of zal de komende collegeperiode een meer linkse wind kennen? Allemaal vragen waar niemand voorafgaand een antwoord op kon geven.

Verschillende etnische minderheidsgroepen zijn tijdens de verkiezingscampagnes vaak genoeg onderwerp van gesprek geweest. Onder meer of deze groep dit jaar in meerdere mate zou gaan stemmen.

Er zijn de afgelopen maanden in de aanloop naar de verkiezingen veel politieke debatten geweest over belangrijke thema's betreffende de maatschappelijke en sociale problemen in de Rotterdamse samenleving. De onderwerpen etniciteit, islam, beeldvorming en vertrouwen in de politiek zijn regelmatig de revue gepasseerd. Er zou naar mijn mening zelfs verbinding gelegd moeten worden met of deze onderwerpen voor etnische minderheidsgroepen aanleiding kunnen zijn om te gaan stemmen en op welke partij dan wel. Zou dit het opkomstgedrag en/ of stemgedrag kunnen beïnvloeden?

Persoonlijk ben ik heel geïnteresseerd in de politiek en alles wat met het politieke systeem te maken heeft. Dit zijn aangaande zaken zoals de kloof tussen de burger en de politiek, de stimulering vanuit politieke partijen om burgers naar de stembus te krijgen, de activiteiten die politieke partijen organiseren om de burgers meer politiek betrokken te maken en de rol van maatschappelijke instituties in het politieke systeem.

De politiek kan niet los gezien worden van allerlei sociale, maatschappelijke en economische ontwikkelingen die zich in de samenleving voordoen.

Mijn belangstelling voor het verrichten van dit onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is dus vooral vanuit persoonlijke overwegingen geweest.

Het leek mij heel interessant om meer inzicht te krijgen in hoe etnische minderheidsgroepen de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 tegemoet zouden gaan. Ik vind het namelijk belangrijk dat iedere etnische minderheidsgroep in dezelfde mate in de politiek mee participeert als de autochtone groep. Hoewel ik me er wel degelijk van bewust dat ook onder autochtonen de politieke participatie laag is. Onder etnische minderheidsgroepen blijkt deze participatie echter nog lager te zijn. Etnische minderheidsgroepen vormen bijna de helft van de Rotterdamse samenleving. Het zou naar mijn mening eigenlijk niet meer dan logisch moeten zijn dat deze groepen in meerdere mate hun stem bij de verkiezingen laten horen. Ze maken namelijk deel uit van deze Rotterdamse samenleving.

Uit emancipatorisch oogpunt wilde ik zelfstandig onderzoeken of etnische minderheidsgroepen dit jaar in meerdere of mindere mate dan vier jaar geleden zouden gaan stemmen. Hoe de vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse gemeenteraad er dan dit jaar uit zou komen te zien en wat de rol van politieke partijen en maatschappelijke instituties in alle ontwikkelingen rondom de gemeenteraadsverkiezingen is. Mijn streven was na te gaan in hoeverre etnische minderheidsgroepen op politiek niveau geëmancipeerd zijn. Ik ben echt van mening dat er nogal wat burgers uit deze etnische minderheidsgroepen zijn die eigenlijk wel willen mee participeren in de politiek, maar op één of andere manier komt dit er niet van. Etnische minderheidsgroepen blijken nog steeds op bepaalde terreinen in de maatschappij achter te lopen, waar politiek er één van is.

Een individu kan de keuze maken om op politiek terrein niet mee te participeren. Wellicht snapt hij niet veel van de politiek of is hij onbekend met zijn recht om zijn stem te laten horen. Een individu kan onwetend zijn in bijvoorbeeld de verschillende politieke partijen die er zijn, hoe coalitie gevormd wordt en wat de bestuurders in de gemeenteraad doen. Het kan ook zijn dat iemand de Nederlandse taal niet machtig is, wat ertoe kan leiden dat er een politieke achterstand blijft bestaan. Wat iemand naar mijn mening dan nodig heeft, is extra ondersteuning in de overdracht van allerlei informatie en gegevens betreffende de politiek. Ik ben van mening dat iemand dan desnoods in eigen taal voorgelicht moet worden, zodat alle Rotterdamse burgers erbij betrokken worden. Voor nu in elk geval, omdat dit tegenwoordig in de Rotterdamse samenleving noodzakelijk is. Hopelijk zal dit in de toekomst veranderen.

In mijn onderzoek wilde ik achterhalen of etnische minderheidsgroepen zich meer bewust zijn van hun rol in de samenleving. Hun politieke betrokkenheid blijkt over het algemeen heel laag. Hoe is dit nu anno 2006?

Mijn streven was ook te bekijken of etnische minderheidsgroepen zich dit jaar bij de gemeenteraadsverkiezingen al dan niet politiek betrokken voelen. Dit is naar mijn idee van belang voor de emancipatie van etnische minderheidsgroepen. Het was voor mij belangrijk inzicht te krijgen in of deze groepen zich voldoende geëmancipeerd voelen in de Nederlandse samenleving. Burgers, waar men ook vandaan komt, behoren tot deze samenleving. Dat is een feit, maar beseffen de etnische minderheidsgroepen zich dit ook.

Etnische minderheidsgroepen moeten naar mijn idee een gelijkwaardige rol innemen net als autochtone Nederlanders. Voelen etnische minderheidsgroepen zich wel of niet verbonden tot de politiek? Zo ja, hoe uit zich dit dan? Betekent het dat als men in mindere mate betrokken is in de politiek, dat er daarom ook geen verbondenheid is met de maatschappij? Ook deze zaken stonden in mijn onderzoek centraal.

1.3 De actieve en passieve participatie

Politieke participatie heb ik zoals in de eerste paragraaf benoemd is, onderscheiden in actieve en passieve participatie. Hieronder leg ik uit wat ik onder de actieve en passieve participatie versta.

Actieve participatie

Een burger kan lid zijn van een politieke partij. Hij kan de keuze maken om zich al dan niet kandidaat te stellen voor een politieke partij. Het uiteindelijke doel dat hij wil behalen is verkozen worden in de gemeenteraad. De actieve participatie heeft dus betrekking op de vertegenwoordiging van kandidaten binnen de politieke partijen en in de gemeenteraad.

Passieve participatie

Woerdman (2004, p. 209) spreekt over electorale en niet-electorale participatie. Electorale participatie heeft betrekking op het stemmen bij verkiezingen en het meewerken aan een partijcampagne.

Niet-electorale participatie betreft onder meer het persoonlijk benaderen van politici en het politiek betrokken zijn.

Politieke participatie kan zowel individueel als collectief plaatsvinden. Collectief betreft onder meer het lid zijn van een belangengroep, zoals een vakbondsvereniging (Woerdman, 2004, p. 210).

Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen 7 maart 2006	
Actieve participatie Het lid zijn van een politieke partij. Kandidaat staan op kieslijst van een politieke partij. Het meewerken aan verkiezingscampagne. De vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de gemeenteraad.	Passieve participatie Electoral participatie (onder meer:) Stemmen bij gemeenteraadsverkiezingen. Niet-electorale participatie (onder meer:) <ul style="list-style-type: none"> - Contact hebben en benaderen van kandidaat van politieke partij (kieslijst). - Contact hebben en het benaderen van gemeenteraadslid, leden, kandidaten op kieslijsten van politieke partijen. - Op radio/ tv (TV Rijnmond, radio Rijnmond, NOS nieuws volgen van politieke debatten en politiek nieuws. - Deelname aan politieke debatten in centrale hal bibliotheek Rotterdam (politiek carrousel, verkiezingendebat over Sociale Agenda, Rotterdams lijsttrekkersdebat, grootstedelijk verkiezingsdebat). - Deelname aan politieke debatten die politieke partijen afzonderlijk organiseren. - Bezoek aan een politiek café (zoals Elephant Talk, initiatief van Groen Links en SP). - Het inlezen van kranten (huis-aan-huis dagbaden), folders, flyers, over politiek. - Het inlezen van verkiezingsprogramma's van politieke partijen. - Deelname aan andere debatten (zowel in verkiezingscampagne als het gehele jaar door). - Met familie, kennissen, vrienden praten over politiek. - Bezoeken van internetsites van de politieke partijen. - Gebruikmaken van de stemwijzer - Via civiel society (moskeeën, kerken, buurthuizen, sportverenigingen en andere maatschappelijke instituties) deelnemen aan politieke bijeenkomsten.

Tabel 1.1 De actieve en passieve participatie

De actieve en passieve *participatie* mag niet verward worden met actieve en passieve *kiesrecht*. Het actieve kiesrecht betreft het recht hebben om bij de verkiezingen te stemmen. Bij het passieve kiesrecht kan iedere Nederlander, van achttien jaar en ouder, zichzelf kandidaat stellen. Hij kan dan bij de verkiezingen verkozen worden.

1.4 Hoofddoelstelling, vraagstelling, subvragen

In mijn onderzoeksrapport wordt antwoord gegeven op de volgende vraagstelling:

“Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 en hoe trachten politieke partijen deze politieke participatie te bevorderen?”

Hoofddoelstelling

De hoofddoelstelling van dit onderzoek is inzicht krijgen in de politieke participatie (actieve en passieve) van etnische minderheidsgroepen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 in Rotterdam.

Subvragen

1. Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?
2. In hoeverre trachten de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen te stimuleren en welke activiteiten hebben deze politieke partijen georganiseerd om deze participatie te bevorderen?
3. Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?

1.5 Deelvragen

1. Wat is de actieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?
2. Wat is de passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?
3. Hoe trachten de Rotterdamse politieke partijen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen in Rotterdam de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren?
4. Wat zijn de ontwikkelingen van de Rotterdamse politieke partijen de afgelopen jaren geweest om de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren?
5. Hoe stemmen etnische minderheden in Rotterdam op de politieke partijen tijdens de lokale gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 naar hun voorkeur?
6. Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen?
7. Wat is de opkomst van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006?
8. Wat bepaalt het stemgedrag van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen? Welke politieke participatie activiteit(en) hebben etnische minderheidsgroepen in meerdere mate bezocht? In hoeverre hebben deze activiteiten ertoe geleid dat ze hierdoor zijn gaan stemmen?

Conclusie

In mijn onderzoek richt ik me op de politieke participatie ('deelname aan de politiek') van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Politieke participatie betreft in dit onderzoek dat individuen invloed kunnen uitoefenen op de bestuurders en/ of de besluiten die door de bestuurders genomen worden.

De volgende definitie van politieke participatie wordt in mijn onderzoek gehanteerd: "*Political participation is activity by individuals formally intended to influence who governs or the decisions taken by those who do so*" (Hague & Harrop, 2004, p. 123). Politieke participatie is in dit hoofdstuk onderscheiden in de actieve participatie en de passieve participatie.

In mijn rapport wordt antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraagstelling: "*Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 en hoe trachten politieke partijen deze politieke participatie te bevorderen?*"

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste begrippen die in het onderzoeksrapport centraal staan beschreven.

2.1 Politieke partijen

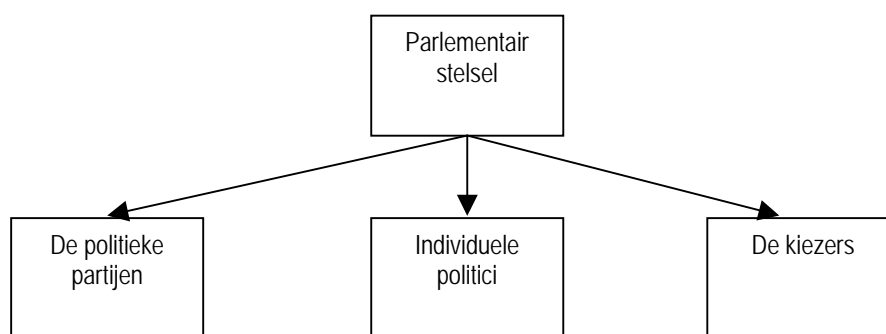
Politieke partijen hebben een belangrijke positie binnen de Nederlandse samenleving. De gekozen vertegenwoordigers uit de politieke partijen zullen het land, de provincie of de gemeente uiteindelijk besturen. Woerdman (2004, p. 175) definieert in zijn boek 'Politiek en politicologie', een politieke partij als: '*elke politieke groepering die deelneemt aan verkiezingen en in staat is kandidaten te leveren voor publieke functies*' (Sartori, 1976, p. 64). Dit is ook de definitie die in dit onderzoek gehanteerd wordt. De redenen hiervoor zijn, omdat deze definitie makkelijk is, goed te gebruiken en maakt deze helder waar een politieke partij over gaat.

De politieke partijen nemen deel aan verkiezingen. In Nederland stemmen burgers bij verkiezingen op politieke partijen. We stemmen daarbij niet zozeer op individuen, maar gaat het vooral om de politieke partijen (Woerdman, 2004, pp. 174-175). Dit gaat naar mijn mening niet altijd op, omdat individuen wel degelijk op 'een gezicht' stemmen en dus niet altijd zozeer op een politieke partij. Het voorbeeld dat ik hier wil aanhalen is Pim Fortuyn van Leefbaar Rotterdam (Later: Lijst Pim Fortuyn-LPF), die men vaak bestempelde als een 'charismatische politieke leider'. Veel burgers hebben naar mijn mening om die reden ook op deze politieke partij gestemd.

Een politieke partij proberen we bij de verkiezingen aan zoveel mogelijk zetels te helpen, zodat zij achtereenvolgens invloed kunnen uitoefenen op het regeringsbeleid. Dit beleid tracht de politieke partij overeen te laten komen met haar visie over de ideale samenleving (Hoekstra, 1972, 5^e gewijzigde druk, p. 8).

In Nederland bestaan de overheidsorganen uit vertegenwoordigers van politieke partijen. Deze vertegenwoordigers zijn georganiseerd in politieke partijen. Politieke partijen stellen kandidaten voor onder meer de gemeenteraad. Elke politieke partij streeft een aantal doelen na, die zij vanuit de visie van haar partij graag wenst te bereiken (Woerdman, 2004, pp. 174-175).

De belangrijkste actoren in een parlementair stelsel dat wij in Nederland kennen zijn (Thomassen, Aarts, van der Kolk, 2000, p. 19):

Figuur 2 Belangrijkste actoren in parlementair stelsel

Welke belangrijke functies kennen politieke partijen?

1. *Intermediaire functie*. Politieke partijen nemen een bemiddelende functie in. Ze slaan een brug tussen de burgers en de overheid.
2. *Makelaarsfunctie*. De politieke partij fungeert als een soort makelaar tussen vraag en aanbod van het overheidsbeleid. Burgers hebben wensen en eisen. En ze vragen van de overheid de inzet van bepaalde beleidsmaatregelen. Op haar beurt biedt de overheid deze burgers een specifiek beleid aan (Woerdman, 2004, pp. 181-182).

Politieke partijen staan dicht bij de burgers. Politieke partijen bestaan al jaren en ze veranderen door de jaren heen. Een politieke partij uit de jaren zeventig is een andere dan een politieke partij van het jaar 2005/ 2006. We kennen nu andere thema's, zoals de veranderende technologische ontwikkelingen, de diversiteit van de Rotterdamse bevolking en "*veranderingen in het gedrag van individuele kiezers*" (Thomassen, Aarts, van der Kolk, 2000, p. 19). Politieke partijen moeten hier naar mijn idee goed op in trachten te spelen.

2.2 Politieke partijen en politieke participatie

In mijn onderzoek concentreer ik me op de relatie tussen lokale politieke partijen en etnische minderheidsgroepen in Rotterdam. De politieke partijen hebben het recht om kandidaten te rekruteren en te selecteren. Deze kandidaten zullen uiteindelijk voor een publieke functie ingezet worden.

Ik bekijk in mijn onderzoek hoe etnische minderheidsgroepen binnen de politieke partijen vertegenwoordigd zijn. Daarbij wil ik meer inzicht krijgen in of de kieslijsten van de politieke partijen een afspiegeling zijn van de Rotterdamse samenleving. Politieke partijen werven de geschikte mensen en maken de keuze wie er op de kieslijsten terechtkomen. Dit kunnen kandidaten zijn uit verschillende groeperingen. Ik heb mezelf de vraag gesteld of de politieke partijen intern nu meer diversiteit kennen, dan bijvoorbeeld vier of acht jaar geleden.

Dus heeft er zich een zodanige verandering voorgedaan dat er nu binnen de politieke partijen meer individuen uit etnische minderheidsgroepen te vinden zijn, of blijkt er binnen de politieke partijen toch nog steeds een meer autochtone groep te zitten? Het kan zijn dat de ene politieke partij zich meer heeft ingezet om kandidaten te werven uit verschillende groeperingen dan andere partijen dit hebben gedaan. Het gaat mij hier ook om meer informatie te krijgen of politieke partijen burgers hebben gestimuleerd om lid te worden van de politieke partij (socialisatiefunctie; zie tabel 2.1).

Het socialisatieaspect in mijn onderzoek betreft hoe de politieke partijen de politieke participatie onder burgers trachten te stimuleren. Ik wil van de politieke partijen weten wat hun visie is betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen. Ten slotte bekijk ik hoe de politieke partijen hebben getracht etnische minderheidsgroepen te laten deelnemen aan de electorale participatie. Hebben ze daarvoor concrete activiteiten georganiseerd?

2.3 Partijprogramma's

Politieke partijen streven altijd naar zoveel mogelijk competente mensen te hebben in vertegenwoordigende lichamen.

Ze kennen verschillende partijprogramma's. Het beginselprogramma, het staatkundige programma en het verkiezingsprogramma. In het eerste programma zijn uitgangspunten van de partij opgenomen. De partij wil vanuit deze punten actief zijn. Het tweede programma is het staatkundige programma. In dit programma zijn de hoofdzaken van de praktische politiek aangegeven. Dit programma komt in dit onderzoek verder niet meer terug. In het verkiezingsprogramma worden de wensen en de plannen voor de komende regeringsperiode benoemd. De politieke partijen gaan bij de verkiezingen met dit programma met elkaar de strijd aan (Hoekstra, 1972, 5^e gewijzigde druk, pp. 10-11).

Politieke partijen proberen in een samenhangend programma verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Ze slaan zoals al eerder genoemd is een brug tussen de burgers en de overheid. Dit geldt dus voor *alle* burgers, zowel voor autochtonen als voor etnische minderheidsgroepen. De politieke partijen trachten te achterhalen wat er onder burgers leven, dit op te pikken om er vervolgens (door de overheid/ het gemeentebestuur) mee aan de slag te gaan (intermediaire functie).

2.4 Politieke participatie en belangen

Burgers kennen wensen en eisen, waarvan zij willen dat de overheid hier iets mee doet. Hierin hoeft in principe geen onderscheid gemaakt te worden tussen autochtonen en etnische minderheidsgroepen. Wat ik in mijn onderzoek wel naar voren wil laten komen is of politieke partijen zich bewust zijn van de wensen en eisen die onder deze groeperingen leven. Ik wil inzicht krijgen in of politieke partijen weten welke problemen etnische minderheidsgroepen in de huidige samenleving zien, wat deze burgers opgelost willen hebben en met welke middelen (makelaarsfunctie). En ook of hier een verschil in is met de autochtone burgers.

Er zou daarbij zelfs een verbinding gemaakt kunnen worden met of een kandidaat met eenzelfde herkomst, de kiezers of de burgers uit een bepaalde gemeenschap beter kan begrijpen. Etnische minderheidsgroepen kunnen namelijk van mening zijn dat een autochtone kandidaat (politicus) hun cultuur niet kan begrijpen om achtereenvolgens bepaalde problemen adequaat op te kunnen lossen.

Ten slotte zal in mijn onderzoek het communicatieaspect naar voren komen. Hier is de bedoeling inzicht te krijgen in hoe er teruggekoppeld wordt naar de burgers over de opvattingen, meningen en (beleids-)plannen van de politieke partijen.

Vijf functies van politieke partijen		
1.	Rekrutering en selectie	<ul style="list-style-type: none"> - Politieke partijen hebben het alleenrecht op de rekrutering en de selectie van kandidaten voor publieke functies. - Ze werven de geschikte mensen. - Ze kiezen vervolgens wie er op de kandidatenlijst komen.
2.	Aggregatie	<ul style="list-style-type: none"> - Politieke partijen aggregeren verscheidene belangen en tegenstrijdige eisen. - Ze trachten in een samenhangend program de verschillende belangen tegen elkaar af te wegen.
3.	Articulatie	<ul style="list-style-type: none"> - Het articuleren van wensen en eisen van burgers van zowel politieke partijen. - Politieke partij is intermediair (of: makelaar) tussen de wensen van burgers en overheidsbeleid.
4.	Socialisatie	<ul style="list-style-type: none"> - Socialisatie gaat over het feit dat zowel partijen als belangengroepen een bepaalde rol innemen bij de socialisatie van burgers. - Socialisatie heeft betrekking op de overdracht van normen, waarden en opvattingen aan burgers. - Politieke partijen kunnen de politieke participatie van burgers bevorderen. - Alle burgers kunnen zich aansluiten bij politieke partijen.
5.	Communicatie	<ul style="list-style-type: none"> - Politieke partijen houden zich bezig met de communicatie tussen burger en overheid. - Politieke partijen laten hun achterban weten wat de meningen en plannen zijn van de overheid. - Politieke partijen geven de opvattingen van de achterban door aan politici en ambtenaren.

Tabel 2.1 Vijf functies van Voerman (1992, p. 79-814)³

2.5 Definiëring politieke participatie

Zoals eerder genoemd is, heeft 'politieke participatie' betrekking op het deelnemen van burgers aan de politiek. In het algemeen nemen burgers deel aan de politiek om invloed uit te kunnen oefenen (Elsinga, 1985). Er zijn verschillende auteurs die een eigen opvatting hebben in wat politieke participatie precies is. Heunks (1990) definieert participatie als deelname aan besluitvormingen. Elsinga (1985) spreekt over participatie waarin het de burgers zijn, die trachten invloed uit te oefenen. Van Deth (1992) heeft het over *politieke participatie* als activiteiten waarin burgers in staat worden gesteld om "*besluitvormingsprocessen te beïnvloeden, waarin overheidsop treden in het geding is of zou moeten zijn*" (Woerdman, 2004, p. 208).

Een andere definitie is "*Political participation is activity by individuals formally intended to influence who governs or the decisions taken by those who do so*" (Hague & Harrop, 2004, p. 123). Deze definitie wordt in dit onderzoek gehanteerd. De definitie maakt duidelijk dat individuen die door politiek mee te participeren bewust invloed uit kunnen oefenen op de bestuurders. Ook maakt deze definitie helder dat de besluiten die door bestuurders genomen worden dat het individu hier invloed op kan hebben.

2.5.1 Vormen van politieke participatie

Politieke participatie kan in verschillende vormen opgedeeld worden (Thomassen, Aarts en van der Kolk, 2000, p. 77). Woerdman (2004, p. 208) benadrukt dat burgers op allerlei manieren in de politiek mee kunnen participeren. Burgers kunnen deelnemen in het politieke systeem door hun stem bij verkiezingen op een politieke uit te brengen (electorale participatie). Burgers maken volgens Woerdman (2004) over het algemeen gebruik van de hiervoor genoemde vorm van politieke participatie.

Met dit bekende instrument 'de verkiezingen' kunnen burgers hun mening in de politiek laten gelden. Voor burgers van een democratie is dit één van de formele kanalen om invloed uit te oefenen in het politieke systeem. Ze kunnen op deze manier hun wensen en eisen overbrengen. De vertegenwoordigers van politieke partijen kunnen hierdoor een bepaalde macht verwerven. Ze kunnen vervolgens op hun beurt trachten te voorzien in de belangen van burgers (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp.100-101). Deze vorm van politieke participatie verschilt volgens Woerdman per bestuursniveau. Op nationaal niveau gaan burgers vaker stemmen, dan bij lokale verkiezingen (Woerdman 2004, p. 208).

De vormen van politieke participatie, die bij de lokale verkiezingen kunnen plaatsvinden zijn naast het stemmen op politieke partijen, het persoonlijk benaderen van politici. Deze benadering kan plaatsvinden door aan politici brieven te schrijven of door hen te bellen.

Volgens vele auteurs blijkt een persoonlijk contact met politici een succesvolle strategie te zijn⁴. Leden van de gemeenteraad worden over het algemeen het vaakst benaderd (Woerdman, 2004, pp. 208-209).

Tegenwoordig is het sturen van een e-mail bericht ook een veelgebruikt middel om politici bijvoorbeeld van bepaalde problemen in de samenleving op de hoogte te stellen. Het is ook een middel voor burgers om hun ongenoegen over een bepaalde kwestie over te brengen.

Er zijn meerdere vormen van politieke participatie. De Nederlandse burgers kunnen de radio, de televisie en de krant inschakelen. Ze kunnen participeren in hoorzittingen, meedoen aan inspraakprocedure en kunnen meehelpen aan een verkiezingscampagne voor een politieke partij (Woerdman, 2004, pp. 208-209).

Op deze manier kunnen burgers meer politiek betrokken raken.

De volgende instrumenten kunnen burgers ter beschikking hebben om hun meningen aan de beleidsmakers over te brengen:

Middelen	Omschrijving	Voorbeelden van politieke participatie	Meest voorkomende vormen van politieke participatie
Conventionele actiemiddelen	- Deze worden door de overheid of door de elite zelf georganiseerd - De overheid bepaalt zelf de regels van het spel, wie, wanneer en hoe er geparticipeerd mag worden - Vooraf vastgelegde regels	Verkiezingen Partijcongres	Stemmen bij verkiezingen
Niet-conventionele actiemiddelen	- Vorm wordt bepaald door de participanten zelf	Betogingen	Actie voeren Politici persoonlijk benaderen

Tabel 2.2 - Conventionele en niet-conventionele actiemiddelen⁵
- Meest voorkomende vormen van politieke participatie⁶

2.5.2 Elementen van politieke participatie

Politieke participatie heeft altijd twee elementen. Dit zijn *'informatie'* en *'politieke druk'*. Informatie heeft betrekking op de eigen voorkeuren en preferenties van burgers. Een burger die een stem uitbrengt op een politieke partij geeft geen *informatie* over het soort beleid hij/ zij wil. Het blijft dan een algemene voorkeur (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 100-101).

Politieke druk heeft betrekking op de wens van burgers, waar beleidsmakers rekening moeten houden met hun eisen. Deze politieke druk kan een bepaalde verplichting met zich meebrengen. De kiezers kunnen namelijk ervoor kiezen niet langer meer te stemmen op de kandidaat van een bepaalde politieke partij. Voor de kandidaat kan dit nadelig zijn. Hij kan namelijk zijn mandaat en macht verliezen. Dit geldt ook voor betoging-en stakingscampagnes, die het politieke systeem onder druk kunnen zetten. Het openbare leven wordt daardoor in de war geschopt en dit heeft gevolgen voor de regering. Haar werk wordt heel even onmogelijk gemaakt (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 100-101).

2.6 De verkiezingen

De verkiezing, zoals hiervoor al eerder genoemd, is de meest bekendste vorm van politieke participatie voor burgers. Een verkiezing kent in principe twee fasen.

De eerste fase betreft het proces waarin 'geschikte' kandidaten geworven en geselecteerd worden. Politieke partijen bepalen dan wie er op de kandidatenlijsten komen. In de tweede fase worden de verkiezingen gehouden en geven de verkiezingsresultaten aan wie er uiteindelijk gaan regeren. In deze paragraaf beschrijf ik hoe een burger zich binnen een politieke partij kandidaat kan stellen.

2.6.1 Het selectieproces

De eerste stap binnen politieke partijen, vooraf aan de verkiezingen, is het voordragen van kandidaten voor verschillende posities. Het selectieproces is voor politieke partijen relevant. Ze voeren hier in principe hun personeelsbeleid. Er wordt hier onderscheid gemaakt tussen kandidaten die voor de politieke partij van belang zijn en kandidaten die dit minder zijn. De kandidaten die van belang zijn, worden op betere posities gezet. Bij het opstellen van de kandidatenlijst komen de meest relevante personen op de verkiesbare plaatsen (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 147-148).

Nederland kent een evenredig kiessysteem. Per politieke partij wordt een beperkt aantal kandidaten gekozen. Voor het bepalen wie van de kandidaten van een partij gekozen wordt, kunnen twee systemen gehanteerd worden. Dit zijn de *gesloten lijsten* en de *open lijsten*. Deze systemen kennen daarnaast ook tussenvormen. Bij de *gesloten lijsten* bepalen de volgorde waarin kandidaten op de kieslijst van een politieke partij staan ook de volgorde, waarin ze gekozen kunnen worden (Deschouwer en Hooghe, 2005).

De lijsttrekker, die boven aan de lijst staat, komt als eerste aan de beurt. Hij heeft ook de meeste kans om gekozen te worden. Bij de hantering van dit systeem bepalen de politieke partijen zelf, wanneer ze hun lijsten opstellen en wie ze als eerste aan de beurt willen zien komen (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 158-159).

Deschouwer en Hooghe (2005) noemen als tweede systeem de *open lijsten*. Hier bepaalt niet de volgorde van de kandidaten op de kieslijst de volgorde van de verkiezing. Hier vormt het aantal stemmen dat de kandidaten zelf gehaald hebben de kern. De kiezers krijgen hier de mogelijkheid de zogeheten *voorkeursstemmen* uit te brengen. Hier bepalen de kiezers wie als eerste gekozen worden. Het enige wat de politieke partijen hier doen, is bepalen wie er op de kieslijst komen te staan.

In Nederland kennen we een gemengd systeem. Het zit halverwege de twee uiterste systemen (combinatie van beide systemen). De kiezers krijgen dus de mogelijkheid om voorkeursstemmen uit te brengen. Deze bepalen uiteindelijk ook de volgorde van de verkiezing. De lijstvolgorde van een politieke partij is in Nederland ook relevant. Beide systemen bepalen welke kandidaten van een "*kieslijst ook echt in de verkozen vergadering zullen zetelen*" (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 158-159).

Selectie van etnische minderheidsgroepen

In mijn onderzoek had ik vooraf totaal geen inzicht in of het selectieproces bij etnische minderheidsgroepen binnen politieke partijen anders is dan bij autochtonen. Ik wilde met dit onderzoek bekijken of er onderscheid gemaakt wordt tussen etnische minderheidsgroepen en autochtonen.

De verkiezingscampagne

De verkiezingscampagne is voor politieke partijen een belangrijk middel om zichzelf aan het publiek te presenteren. Politieke partijen trachten bij een dergelijk campagne onder meer hun standpunten en visies over te dragen. Politieke partijen investeren veel in deze campagnes. Daarvoor organiseren zij allerlei activiteiten. Ze trachten daarbij zoveel mogelijk contact te maken met het publiek. De verkiezingscampagne blijkt binnen de politieke partijen sterk geprofessionaliseerd te zijn (Deschouwer en Hooghe, 2005, p. 165).

2.6.2 Verkiezing en uitslag

Verkiezingen zijn een belangrijk onderdeel van de moderne vertegenwoordigende of representatieve democratie. Deze '(vrije) verkiezingen' vormen de kern van het democratisch bestel. Verkiezingen vervullen verscheidene functies tegelijkertijd.

Een verkiezing is voor een politieke partij een belangrijke gebeurtenis. De verkiezingsuitslag geeft namelijk aan hoe groot een politieke partij eigenlijk is. Er wordt teruggekeken naar de vorige verkiezingsuitslag. Is de politieke partij in staat geweest de kiezers te behouden en/ of is zij in staat geweest nieuwe kiezers aan zich te binden? (Deschouwer en Hooghe, 2005, p. 160).

De verhouding van de resultaten ten opzichte van andere politieke partijen kan ook door de verkiezingsuitslag weergegeven worden. Een winst boeken bij de verkiezingen betekent voor een politieke partij de mogelijkheid om uiteindelijk te regeren. De verkiezingsuitslag kan voor een politieke partij ook betekenen dat ze in de oppositie terecht komt (Deschouwer en Hooghe, 2005, p. 160).

In Nederland is het vormen van een coalitie bij elke 'nieuwe' regering een traditie. Bij een coalitie zijn politieke partijen verplicht samen te werken, om te kunnen regeren en om zo de meerderheid te krijgen (Deschouwer en Hooghe, 2005, p. 160).

Deschouwer en Hooghe (2005, pp. 142-143) geven aan dat een ongunstige verkiezingsuitslag vaak tot gevolg heeft dat er binnen de politieke partijen interne debatten gehouden worden. Deze debatten gaan dan over de strategische en de inhoudelijke keuzen die door politieke partijen genomen zijn. Een verlies in de verkiezingsuitslag leidt soms ook tot wisseling in de partijleiding.

Een verkiezingsuitslag wijzen nieuwe politieke vertegenwoordigers aan en deze bepaalt ook de interne hiërarchie binnen een politieke partij. Een kandidaat die succesvol blijkt bij de verkiezing heeft meer kans om in de hiërarchie binnen de partij op te klimmen.

2.7 Theorie: politieke participatie en ongelijkheid

Tegenwoordig blijkt er nog steeds sprake te zijn van ongelijkheden in de politieke participatie (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 103-105). In hoeverre participeren burgers in gelijke mate in het politieke systeem?

Woerdman (2004, pp. 212-213) is van mening dat niet iedereen in gelijke mate deelneemt aan de politiek. Hij benadrukt dat de ongelijke verdeling van politieke participatie nauw samenhangt met factoren als: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en de mate van politieke tevredenheid.

Vrouwen blijken volgens Woerdman over het algemeen bijvoorbeeld in mindere mate te participeren in de politiek dan mannen. Laagopgeleiden blijken minder te participeren dan hoogopgeleiden en jongeren minder dan ouderen. Hun sociale positie en politieke kennis blijkt vaak lager te zijn dan hoogopgeleiden of mannen van middelbare leeftijd (30 tot 49 jaar).

Deze hoogopgeleiden hebben vaak een hoger inkomen en weten goed hun weg te vinden in het politieke systeem. Ze blijken tevens vaker contact te hebben met politici, bijvoorbeeld met wethouders. Ze verwachten vaker resultaten van hun participatie (Dahl, 1961, p. 274) en ze schakelen tevens sneller een belangengroep in.

Bij lokale verkiezingen blijken burgers uit de gewone arbeidersklasse veel minder naar de stembus te gaan. Ook komt electorale participatie meer voor dan niet-electorale participatie (Woerdman, 2004, pp. 212-213).

Deelname aan de politiek kan vele voordelen opleveren. Maar is het zo erg als mensen in mindere mate mee participeren in de politiek? Er zijn verschillende auteurs die op dit terrein diverse meningen aanhangen. Eén auteur zegt dat een lage participatie juist betekent dat burgers tevreden zijn over de politiek. Anderen zijn van mening dat een geringe participatie juist betekent dat de legitimiteit van het politieke systeem hiermee ondergraafd wordt. Dat vrouwen, jongeren en laagopgeleiden in mindere mate toenemen, blijkt een probleem te zijn volgens de participatietheorieën (Woerdman, 2004, pp. 212-213). Voor een omschrijving van participatietheorieën wordt verwezen naar hoofdstuk 4 van dit onderzoeksrapport.

2.7.1 Bronnen van ongelijkheden

Deschouwer, en Hooghe (2005, pp. 103-105) noemen ook twee dezelfde bronnen van ongelijkheden. Ze noemen '*onderwijsniveau*' en '*geslacht*'. Het *onderwijsniveau* heeft te maken met dat hoogopgeleiden veel actiever in de politiek blijken mee te participeren dan laagopgeleiden. Dit zou gedeeltelijk te maken hebben met het feit dat hoogopgeleiden veel meer politiek geïnteresseerd zijn en meer politieke kennis hebben. Ook heeft het te maken met dat hoogopgeleiden vaker het soort vaardigheden bezitten, die noodzakelijk zijn om op een effectieve manier mee te participeren in de politiek.

Dat er meer hoogopgeleiden vertegenwoordigd zijn in de politiek heeft gevolgen voor de democratiserende functie van de politieke participatie. Een hoogopgeleide zal bijvoorbeeld andere thema's op de politieke agenda zetten dan een laagopgeleide. De stem van burgers met een bevoorrechte positie (die ze in de samenleving bekleden), tellen vaak zwaarder mee dan die van burgers met een mindere bevoorrechte positie.

Er zijn enkele auteurs, die benadrukken dat het niet alleen zo is dat laagopgeleiden minder deelnemen in de politiek, maar ook dat ze dit op een geheel andere manier doen en in een andere omgeving dan hoogopgeleiden. Laagopgeleiden zijn vaker lid van andere organisaties en ze stemmen op andere politieke partijen. Ook maken ze gebruik van politieke informatie uit andere bronnen.

Ze kijken eerder televisie dan dat ze de krant lezen. Als men televisie kijkt, dan kijkt men eerder naar commerciële zenders, dan naar publieke zenders (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 103-105).

De tweede bron van ongelijkheid betreft het *geslacht*. Hoewel vrouwen de afgelopen jaren een grote inhaalslag hebben gemaakt op het terrein van het onderwijs en de arbeidsmarkt, bestaat er nog steeds een afstand tussen het participatieniveau van vrouwen en mannen. Er worden verschillende verklaringen genoemd voor dit verschil. Enkele auteurs betrekken de ongelijkheden in de privé-sfeer. Vrouwen blijken nog grotendeels de huishoudelijke taken op zich te nemen. Het rolpatroon wordt versterkt, vooral als er kleine kinderen in het gezin zijn. Daardoor hebben vrouwen minder tijd om zich onder meer met politieke activiteiten bezig te houden (Deschouwer en Hooghe 2005, pp. 103-105).

Een tweede punt betreft de verschillen bij organisaties en de dominantie door mannen. Vrouwen blijken nog in mindere mate gestimuleerd te worden een bepaalde bijdrage te leveren. Op termijn zou deze aanleiding kunnen geven tot een *self-fulfilling prophecy*. Dit komt doordat politieke organisaties vrouwen niet snel een volwaardige rol toekennen, wat vrouwen achtereenvolgens minder zal stimuleren om lid te worden van zulke organisaties. Hierdoor blijft de ondervertegenwoordiging van vrouwen bestaan. Dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn, betekent ook dat op het terrein van de politieke participatie dit gevolgen heeft voor de politieke agenda, omdat zij andere preferenties kennen dan mannen (Deschouwer en Hooghe 2005, pp. 103-105).

2.7.2 Politieke ongelijkheid en herkomst

Etnische minderheidsgroepen blijken over het algemeen een lagere economische positie te hebben dan autochtonen. "*Niet-westerse allochtonen zijn driemaal zo vaak werkloos als autochtonen*" (CBS, 2006⁷). Etnische minderheidsgroepen blijken daarnaast minder onderwijs te hebben genoten dan autochtonen. Als ik terugkoppel naar wat Woerdman (2004) en Deschouwer en Hooghe (2005) hebben gezegd, dan kunnen deze factoren een belangrijke rol spelen in het bestaan van een lage politieke participatie. Ze zijn wellicht in mindere mate politiek geïnteresseerd en hebben weinig informatie over het politieke systeem in Nederland.

In de vorige paragraaf is aangegeven dat vrouwen in mindere mate mee participeren, omdat zij nog steeds in mindere mate gestimuleerd worden. Hoe zit dit eigenlijk met etnische minderheidsgroepen? Is de bron van ongelijkheid 'herkomst' ook een bepalende factor in waarom men wel of niet politiek mee participeert.

Etnische minderheidsgroepen kunnen, net als bij vrouwen, ook in mindere mate door politieke partijen gestimuleerd worden deel te nemen aan de politiek. Of door dominantie van de autochtone meerderheidsgroep in mindere mate bevorderd worden om een bepaalde bijdrage te leveren aan de politiek. Het kan zijn dat politieke partijen die een vooral autochtoon gezelschap kennen, etnische minderheidsgroepen een minder belangrijke rol toekennen, wat hen ook minder zal stimuleren om lid te worden. Hierdoor kan de ondervertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de politiek voortbestaan.

2.7.3 Daling bij verkiezingen

Nederland kende gedurende het grootste deel van de 20^e eeuw een *systeem van opkomstplicht*. Dit betekende dat burgers niet alleen het recht hadden om deel te nemen aan verkiezingen, maar ze werden ook verplicht om te gaan stemmen. De opkomstplicht is in 1971 afgeschaft. Dit leidde ertoe dat de opkomst bij verkiezingen daalde. Dit was ook het geval bij de gemeenteraadsverkiezingen. De *vrijheid voor burgers* om zelf te kunnen beslissen om al dan niet deel te nemen aan de verkiezingen is het normatieve aspect geweest dat overheerste. De overheid mocht hier geen rol in mogen spelen (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 143-144).

Recentelijk is er een nieuwe ontwikkeling geweest in het stemrecht. Het stemrecht wordt nu toegekend op basis van woonplaats en wordt dus losgezien van de nationaliteit. Binnen de Europese Unie geldt bijvoorbeeld de regel dat iedereen die de nationaliteit heeft van één van de lidstaten, maar in een ander land woont, deel mag nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 143-144).

Deschouwer en Hooghe (2005) benadrukken dat de *dalende opkomst* bij verkiezingen nadelen heeft. Eén daarvan is de legitimiteit van verkiezingen. Te weinig burgers die gaan stemmen betekent uiteindelijk toch dat hierdoor *de wil van het 'gehele' volk* wordt uitgedrukt. De lage opkomst betekent dan dat de keuze voor een bepaald bestuur door minder dan de helft van het totale aantal kiesgerechtigden is gemaakt.

Welke verklaringen worden er door Deschouwer en Hooghe (2005) genoemd voor de lage opkomst bij verkiezingen?

- Veel politieke partijen gaan steeds meer op elkaar lijken. Doordat burgers niet zoveel tegenstrijdigheden zien, wordt men ook minder gestimuleerd om te gaan stemmen, ofwel een keuze te maken tussen de politieke partijen.
- In het bijzonder lijken jongeren minder gebruik te maken van hun stemrecht. De ouderen gaan wel stemmen, omdat het op den duur een gewoonte is geworden om te gaan stemmen. Ze zijn namelijk al een paar keer gaan stemmen. Voor een jongere blijkt het een barrière te zijn om voor de eerste keer te gaan stemmen.

Enkele onderzoekers benadrukken dat mensen vooral gaan stemmen bij verkiezingen uit een 'soort burgerzin'. Dit houdt in dat men gaat stemmen, omdat ze het gevoel van verplichting hebben om hun stem te laten horen (Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 145-146).

2.8 Politieke participatie en verkiezingen

Op 7 maart 2006 hebben de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen plaatsgevonden. Voor de uitkomsten van de gemeenteraadsverkiezingen verwijs ik naar het vierde hoofdstuk van dit onderzoek.

In deze paragraaf omschrijf ik wanneer een Rotterdamse burger kan deelnemen aan de actieve en de passieve politieke participatie. Met actieve participatie bedoel ik in deze context de kandidaatsstelling voor uiteindelijk de vertegenwoordiging in de gemeenteraad.

De passieve participatie betreft hier de electorale en de niet-electorale participatie van burgers. Het gaat hier vooral om de electorale participatie; het stemmen bij de lokale verkiezingen.

In de hierna volgende deelparagrafen antwoord op de volgende twee vragen: 'Wanneer mag een burger vertegenwoordigd zijn binnen een gemeenteraad?' en 'Wanneer mag een burger stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen?'

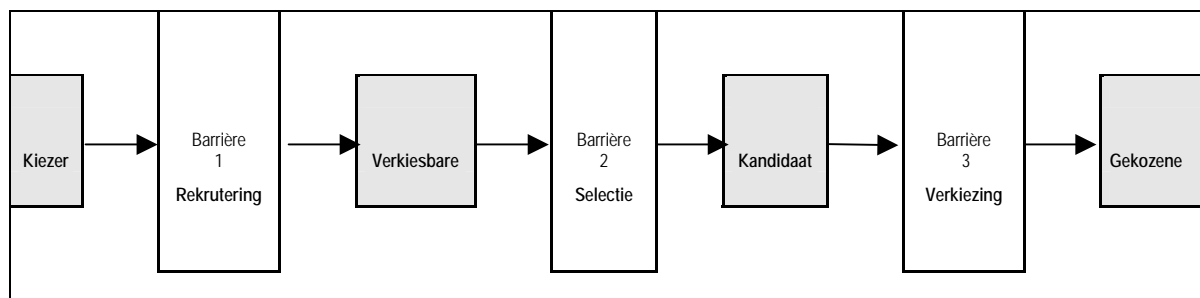
2.8.1 Deelname actieve participatie (passief kiesrecht)

Iedere Rotterdamse burger kan zich kandidaat stellen voor de gemeenteraad. Ze moet wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Zoals reeds benoemd is, hebben politieke partijen in het politieke proces een belangrijke positie verworven in Nederland (Voerman, 1992, p. 78). Het is niet zo dat iedereen zo maar gemeenteraadslid worden.

Een individu dat gemeenteraadslid wil worden, moet volgens Woerdman (2004, p. 177) een aantal barrières overwinnen. De eerste betreft de *rekrutering*. De kandidaat moet door de partij als verkiesbaar lid geworven worden. Daarna moet het individu als kandidaat door de politieke partij geselecteerd worden, de *selectie*. Ten slotte moeten voldoende kiezers op de politieke partij stemmen. De kiezers kunnen de volksvertegenwoordiger ook voorkeursstemmen geven.

De gekozen vertegenwoordigers zijn gebonden aan hun verkiezingsprogramma en fractiediscipline van de eigen politieke partij. De politieke partijen stellen kandidaten op voor vertegenwoordigende organen. Deze politieke partijen wegen verschillende belangen af en brengen de wensen en eisen samen in één verkiezingsprogramma. Ook steunen ze de vertegenwoordigers, die uiteindelijk gekozen worden bij hun werkzaamheden (Van Deth, 1995, p. 130)⁸.

Elke Nederlandse burger, van achttien jaar of ouder mag zichzelf kandidaat stellen en kan gekozen worden. Hij/zij mag niet van het kiesrecht uitgesloten zijn. Ook allochtone stemgerechtigden mogen zichzelf kandidaat stellen (indien langer dan vijf jaar legaal in Nederland woonachtig). Dit betreft het passieve kiesrecht.

Figuur 3 "Drie barrières van kiezer tot gekozone"⁹

2.8.2 Deelname passieve participatie in Rotterdam (actief kiesrecht)

Burgers hebben van de Gemeente Rotterdam een oproepingskaart gekregen om in een stembureau, gevestigd te Rotterdam, hun stem bij de gemeenteraadsverkiezingen uit te brengen. Deze oproepingskaart gold voor zowel de gemeenteraad als de deelgemeenteraad. Burgers konden kiezen op leden van de gemeenteraad en van de deelgemeente. De stembureaus waren geopend van half acht 's ochtends tot negen uur 's avonds.

Wie konden er deelnemen aan de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen? De burger moest op 23 januari 2006 in Rotterdam wonen en ingeschreven staan in de GBA (Gemeentelijke Basisadministratie), op 7 maart 2006 18 jaar of ouder zijn én niet uitgesloten zijn van het kiesrecht.

De burger die geen Nederlandse nationaliteit heeft maar een EU-nationaliteit moest ook ingeschreven staan in de GBA (Gemeentelijke Basisadministratie). Ook hij mocht niet uitgesloten zijn van kiesrecht en 18 jaar of ouder zijn.

Een burger met een andere nationaliteit moest naast bovengenoemde (ingeschreven staan bij GBA, 18 jaar of ouder zijn en niet uitgesloten van kiesrecht zijn) op 23 januari 2006 ten minste een onafgebroken periode van 5 jaar legaal in Nederland verblijven¹⁰.

2.9 Participatietheorie

Het theoretische kader om het maatschappelijke vraagstuk te analyseren betreft de participatietheorie. Deze participatietheorie vormt hiermee de invalshoek voor het onderzoeken en analyseren van het maatschappelijke vraagstuk. De keuze voor dit theoretisch perspectief is, omdat op deze wijze het onderwerp 'politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen' het beste benaderd kan worden. Woerdman (2004) spreekt over de volgende twee soorten participatietheorieën; de systeemgerichte participatietheorieën en de individueel gerichte participatietheorieën.

In dit onderzoek wordt slechts gebruik gemaakt van de systeemgerichte participatietheorie. De systeemgerichte participatietheorie benadrukt dat politieke participatie belangrijk is voor het realiseren van een stabiel politiek systeem (zie hoofdstuk 4). Hoewel er niet veel informatie over deze theorie te vinden was, heb ik naar eigen inzicht getracht deze toe te passen op de beantwoording van enkele onderzoeksvragen.

Conclusie

Etnische minderheidsgroepen blijken nog steeds ondervertegenwoordigd te zijn in het politieke systeem. Ze zijn in mindere mate vertegenwoordigd in de gemeenteraad (actieve participatie) en zij stemmen veel minder dan autochtonen tijdens verkiezingen (passieve participatie).

In de Nederlandse samenleving vinden we een hoog participatieniveau belangrijk. Een hoog participatieniveau wordt gezien als een basiskarakter van een goed functionerende democratie (Deschouwer, en Hooghe 2005 p. 105).

Burgers kunnen op verschillende manieren invloed uit oefenen op de besluiten die genomen worden door bestuurders. Dit kunnen ze doen door hun stem uit te brengen bij verkiezingen (electorale participatie) of door het persoonlijk benaderen van kandidaten/ politici van een politieke partij (niet-electorale participatie).

In de politieke participatie hebben we te maken met verschillende partijen;

- Politieke partijen (individuele politici/ leden/ kandidaten binnen deze partijen),
- Kiezers (kiezers kunnen mee participeren in de politiek), en
- Maatschappelijke instituties (die hun achterban kunnen stimuleren om te gaan stemmen).

Er kunnen verschillende bronnen zijn van ongelijkheden in de politiek. Dit zijn onder meer geslacht en onderwijsniveau. In dit hoofdstuk heb ik ook verwezen naar de bron van ongelijkheid 'herkomst'. Hiermee doel ik op een lage stimulans vanuit politieke partijen om etnische minderheidsgroepen mee te krijgen politiek mee te participeren. En op de dominantie van de autochtone meerderheidsgroep, waarin de etnische minderheidsgroepen in mindere mate bevorderd worden om een bepaalde bijdrage te leveren aan de politiek.

Ten slotte vormt de theoretische grondslag om het maatschappelijke vraagstuk te analyseren in dit onderzoek de 'participatietheorie' (systeemgerichte participatietheorie).

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een omschrijving gegeven van de gekozen onderzoeksmethoden en -technieken. Ik heb me in dit onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen gericht op de vier grootste groepen in Rotterdam. Dit zijn Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen.

Dit onderzoek is beschrijvend en explorerend van aard. Het betreft een beschrijvend onderzoek, omdat het vooral gaat om het registreren en het systematisch ordenen van de ontwikkelingen betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen bij de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 in Rotterdam.

Mijn onderzoek betreft ook een explorerend onderzoek, omdat ik vanuit een theorie onder meer tracht te achterhalen welke kenmerken te maken (kunnen) hebben met het al dan niet politiek mee participeren van etnische minderheidsgroepen.

Ik heb in dit hoofdstuk de subvragen van het eerste hoofdstuk onderverdeeld in de hierna volgende paragrafen: de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen 2006, de politieke partijen en de etnische minderheidsgroepen.

3.1 Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen 2006

De eerste subvraag: "*Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006*" heb ik in mijn onderzoek beantwoord met behulp van de secundaire analyse.

Dit onderzoek is *kwantitatief* van aard, omdat er gebruik is gemaakt van bestaande gegevens van derden (Baarda en de Goede, 2001 en Hakvoort, 1996). "*De verwerking van, door anderen met andere doeleinden, verzameld materiaal*" (Hakvoort, 1996). Ik heb gebruik gemaakt van eerder verrichte onderzoeken en analyses van derden naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen, zoals van het Centrum van Onderzoek en Statistiek (COS) van de Gemeente Rotterdam en het FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.

Daarnaast heb ik informatie verzameld over allerlei ontwikkelingen betreffende de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Ik heb allerlei gegevens en informatie over politieke partijen, over de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen in de grote steden (en op nationaal niveau) en over allerlei maatschappelijke thema's bij elkaar gezocht (in onder meer krantenartikelen).

Ten slotte zijn theoriegegevens en -informatie uit wetenschappelijke/ theoretische boeken over onder meer de politiek en de politieke participatie geraadpleegd. Dit betreft onder meer het boek van Woerdman (2004) '*politiek en politicologie*' en het boek van Deschouwer en Hooghe (2005), '*Politiek. Een inleiding in de politieke wetenschappen*'.

3.2 Politieke partijen

De tweede subvraag: "*In hoeverre trachten de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen te stimuleren en welke activiteiten hebben deze politieke partijen georganiseerd om deze participatie te bevorderen?*" heb ik getracht te beantwoorden door interviews af te nemen met kandidaten van negen politieke partijen.

Dit onderzoek is ook *kwantitatief* van aard. Onder kwalitatief onderzoek versta ik "*onderzoek waarbij problemen in en van situaties, gebeurtenissen en personen beschreven en geïnterpreteerd worden met behulp van gegevens van kwalitatieve aard, zoals belevingen, ervaringen, betekenisverleningen die verzameld zijn via open interviews en/ of gebruik van bestaande documenten*" (Baarda en de Goede, 2001, p. 364).

In dit onderzoek heb ik allerlei ontwikkelingen en gebeurtenissen bij de Rotterdamse verkiezingen in 2006 beschreven en geanalyseerd. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van de mondelinge informatie die ik verkregen heb met behulp van de open interviews met de kandidaten van de politieke partijen.

3.2.1 Interviews met politieke partijen

Ik heb tien kandidaten en/ of bestuursleden van negen politieke partijen benaderd voor een open face-to-face diepte-interview. Ik heb met uiteindelijk acht kandidaten van de negen politieke partijen een interview afgenomen. Twee politieke partijen, het CDA en de ChristenUnie-SGP, hadden door de verkiezingsdrukke, helaas, weinig tijd. De vragenlijsten zijn naar hen op schrift verzonden. Deze zijn *na de verkiezingen* van maart 2006 schriftelijk ingevuld en naar mij teruggezonden.

De keuze is gemaakt om deze negen politieke partijen te benaderen, omdat deze partijen in de Rotterdamse gemeenteraad belangrijke spelers zijn.

Voorafgaand aan de interviews heb ik gestructureerde vragenlijsten opgesteld. De keuze waarom interviews af te nemen met kandidaten van de politieke partijen is, omdat elke partij een eigen visie en standpunt heeft over de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen.

Ook heeft elke partij eigen ideeën in hoe etnische minderheidsgroepen actief mee te laten participeren in het politieke systeem. Dit betreft een meerwaarde voor dit onderzoek, omdat op deze manier beter inzicht verkregen wordt in de gewenste en de ongewenste situatie betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam.

De volgende bestuursleden en/ of kandidaten van de negen politieke partijen in Rotterdam (2006) zijn benaderd.

Lijst	Politieke partij	Bestuursleden en/ of kandidaten
Lijst 1	Leefbaar Rotterdam	De heer A. Molenaar
Lijst 2	PvdA (Partij van de Arbeid)	Mevrouw C. Guillard en De heer F. Achbar
Lijst 3	CDA (Christen Democratisch Appèl)	Mevrouw S.Kubbe
Lijst 4	VVD	De heer J.W. Verheij
Lijst 5	GroenLinks	De heer J. Challiui
Lijst 6	D66 (Democraten 66)	Mevrouw S. Belhaj
Lijst 7	SP (Socialistische Partij)	De heer L. de Kleijn
Lijst 8	ChristenUnie-SGP	De heer W. de Bel
Lijst 9	Stadspartij Rotterdam	Mevrouw B.V.Tolk

Tabel 3.1 De politieke partijen en geïnterviewden

3.2.2 De thema's

Elke kandidaat en/ of bestuurslid van een politieke partij is gevraagd naar de volgende onderwerpen:

- De actieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam,
- De passieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam,
- De thema's in het verkiezingsprogramma,
- De positie van maatschappelijke instellingen,
- De (on-)gelijkheid in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen, en
- De ideale situatie betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen.

De actieve en passieve politieke participatie

Elke geïnterviewde kandidaat en/ of bestuurslid van een politieke partij is gevraagd naar de actieve en passieve politieke participatie. Dit betreft onder meer de vragen:

- Of etnische minderheidsgroepen in mindere of meerdere mate *lid zijn* van de politieke partij,
- Welke concrete activiteiten binnen de politieke partij georganiseerd worden om etnische minderheidsgroepen lid te laten worden van de politieke partij,
- Hoe etnische minderheidsgroepen in de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 op de *kieslijsten* van de politieke partij zijn vertegenwoordigd,
- Welke etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving het meeste stemmen op de betreffende partij,
- Hoe de politieke partij tracht de passieve politieke participatie te bevorderen,
- En of er samengewerkt met andere *politieke partijen* om de politieke participatie (actieve en/ of passieve participatie) onder etnische minderheidsgroepen te vergroten? Zo ja, met welke partijen wordt nauw samengewerkt en hoe vindt die samenwerking dan plaats?

Thema's in verkiezingsprogramma's

Elke kandidaat en/ of bestuurslid is gevraagd naar de thema's in hun verkiezingsprogramma. Er is bekeken met welke thema's zij zich concreet richten op de etnische minderheidsgroepen. Daarnaast heb ik de kandidaat en/ of bestuurslid gevraagd op welke manier hun politieke partij tracht inzicht te krijgen en kennis te nemen van de wensen en behoeften van bepaalde etnische minderheidsgroepen in Rotterdam (signalerende rol)?

De positie van maatschappelijke instellingen

Elke kandidaat en/ of bestuurslid van een politieke partij is gevraagd naar hun (eventuele) samenwerking met bepaalde maatschappelijke instellingen om de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen te vergroten.

(On-)gelijkheid in de politieke participatie

Elke kandidaat en/ of bestuurslid is ook gevraagd naar de eigen mening over de tegenwoordig positieve en de negatieve ontwikkelingen betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving. Tevens welke bepalende factoren zij in het al dan niet participeren van etnische minderheidsgroepen in de politiek zien. Ten slotte is de gelijkheid in de politieke participatie aan bod gekomen. Elke geïnterviewde is gevraagd naar of zij de gelijke kansen van etnische minderheidsgroepen in de politiek onderschrijven.

De ideale situatie

Ten slotte is gevraagd naar de ideale situatie in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving. Dit om meer inzicht te krijgen in de gewenste en de ongewenste situatie van het maatschappelijke vraagstuk betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen.

3.2.3 Registratie en analyse

Voor het registreren en het analyseren van de gegevens wordt in eerste instantie een beschrijving gegeven. De registratie en uitkomsten van de interviews met de vertegenwoordigers van de politieke partijen zijn onderverdeeld in de thema's in onderstaand analysemodel weergegeven.

Het analysemodel wordt in dit onderzoek gebruikt om daarmee de verschillen en overeenkomsten van de politieke partijen op het terrein van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen in kaart te brengen.

Naar aanleiding van de beschrijving van de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen in de politiek en dit analysemodel kan ik achtereenvolgens eigen conclusies trekken.

Tabel 3.2 Analysemodel

	Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	De politieke (on-) gelijkheid	De ideale situatie
1	Leefbaar Rotterdam								
2	PvdA								
3	CDA								
4	VVD								
5	GroenLinks								
6	D66								
7	SP								
8	ChristenUnie-SGP								
9	Stadspartij								

3.3 Etnische minderheidsgroepen

De laatste subvraag *“Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart?”* zal ik beantwoorden met behulp van de verrichte interviews met de kiezers uit drie etnische minderheidsgroepen.

Aangezien over deze etnische minderheidsgroepen in dit onderzoek uitspraken worden gedaan, is het van belang te weten hoe zij zelf dit jaar bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 hebben gestemd. Het gaat er mij om meer inzicht te krijgen in hun attitudes, houdingen, kennis en persoonlijke meningen betreffende de actieve en passieve politieke participatie.

Het streven was in eerste instantie om 50 mensen te interviewen met ongeveer een evenredige verdeling. Dit aantal is niet gehaald. Ik had zelf niet de (financiële) middelen om dit aantal te kunnen halen. Het ontbrak aan personeelshulp in het afnemen van enquêtes met de etnische minderheidsgroepen. Daarnaast kreeg ik steeds dezelfde informatie, waardoor er sprake was van een verzadiging aan informatie.

Er zijn interviews afgenomen met veertig individuen uit de volgende drie etnische minderheidsgroepen: Marokkanen, Turken en Surinamers (onevenredige verdeling van aantal). De vierde en laatste groep, Antillianen zijn in de onderzoeksbevindingen (hoofdstuk 7) niet meegenomen. De voornaamste reden is, omdat deze groep voor mij niet goed te bereiken was. Ik heb namelijk maar één Antilliaan kunnen spreken. Dit is dus niet voldoende om een bepaalde conclusie over deze groepering te kunnen trekken.

3.3.1 Face-to-face interviews

Ik heb maar een klein deel van de populatie betrokken, aangezien het kiezersaandeel onder etnische minderheidsgroepen in Rotterdam veel te groot is. Er is dan ook de keuze gemaakt om een kleine steekproef te trekken. Etnische minderheidsgroepen zijn over het algemeen beter te bereiken door ze face-to-face te woord te staan. Daarnaast verhoogt een persoonlijke benadering de representativiteit en de betrouwbaarheid. De respons onder de etnische groepen wordt hiermee verhoogd. En neemt ten slotte de sociale wenselijkheid van de antwoorden die respondenten geven toe. Ik heb voor de face-to-face interviews gebruik gemaakt van korte gestandaardiseerde enquêtes. Elke respondent heeft dezelfde open en gesloten vragen voorgelegd gekregen.

3.3.2 Stemmers- en niet stemmers

In dit onderzoek zijn twee groepen in de electorale participatie meegenomen; de stemmers en de niet-stemmers. De eerste groep stemmers is daadwerkelijk hun stem gaan uitbrengen op een stembureau, op de verkiezingsdag op 7 maart 2006. Het interview kent dus in eerste instantie een verzameling van gegevens op één bepaald periode, de verkiezingsdag (meting op dezelfde dag).

De tweede groep is op twee markten/ op straat in Rotterdam benaderd. Deze mensen zijn aangesproken op de eerste en de tweede dag na de verkiezingsdag. Er is bij deze laatste groep geen inzicht verkregen in of de groep wel of niet is gaan stemmen (nameting).

Mijn onderzoek kent meer wel-stemmers (34 personen) dan niet-stemmers onder etnische minderheidsgroepen (6 personen).

3.3.3 Locaties en respondenten

Rotterdam kent 13 deelgemeenten en deelraden. Er is de keuze gemaakt om bij die stembureaus van de deelgemeenten te gaan staan, waar de meeste etnische minderheidsgroepen wonen¹¹. In eerste instantie was het streven in de wijken Spangen, Feijenoord, Oude Noorden en het Nieuwe Westen één stembureau op te zoeken. Uiteindelijk zijn maar twee wijken bezocht, door tijdgebrek en reistijdafhankelijkheid.

De bezochte stembureaus zijn gelegen in de wijken Afrikaanderwijk en het Oude Noorden. Ik heb bij de twee lokale stembureaus op de verkiezingsdag 33 individuen uit de drie etnische minderheidsgroepen persoonlijk benaderd¹².

Ik heb ook de keuze gemaakt om op markten/ op straat met enkele individuen een enquête af te nemen. De voornaamste reden is, omdat markten over het algemeen door etnische minderheidsgroepen veel worden bezocht. Op 8 maart 2006 en 9 maart 2006 zijn 7 mensen persoonlijk benaderd. Het bleek toch best lastig te zijn om met etnische minderheidsgroepen op markten of op straat een enquête mee af te nemen.

Etnische minderheidsgroepen	Stembureaus	Markten/ Straat	Totaal
Marokkanen	13	2	15
Turken	6	1	7
Surinaams	14	4	18
Totaal	33 personen geënquêteerd	7 personen geënquêteerd	40 personen

Tabel 3.3 Hoeveel geïnterviewd?

De meerderheid van de ondervraagden zijn Surinamers. Marokkanen komen op de tweede plaats en Turken vormen de minderheid.

3.3.4 Respons

De respons onder etnische minderheidsgroepen was redelijk. In totaal hebben ongeveer 8 mensen geweigerd een enquête af te nemen. Vier personen hadden een taalbarrière. Ze gaven aan dat ze geen tijd hadden. Drie personen hadden écht geen tijd. Ze moesten namelijk de kinderen van school halen. Eén persoon had moeite om de enquêtevragen te beantwoorden.

Ik heb met twee respondenten van Marokkaanse afkomst (Berbers) in de eigen taal een enquête afgenomen.

De andere respondenten (de oudere en de jongere generatie) uit de Marokkaanse en Turkse gemeenschap spraken vloeiend tot redelijk verstaanbaar Nederlands.

3.3.5 Onderzoeksgegevens

De volgende onderzoeksgegevens zijn over deze etnische minderheidsgroepen verzameld:

- Leeftijd/ geslacht,
- Etniciteit,
- Opkomstgedrag,
- Stemgedrag,
- Partijvoorkeur,
- Kandidaatsvoorkeur,
- Politieke betrokkenheid,
- Bevordering politieke partijen en/ of Gemeente Rotterdam,
- Doorslag in stemgedrag.

Registratie en analyse

De registratie en bevindingen van de interviews met de doelgroep zijn in het SPSS-programma verwerkt. Dit programma wordt vaak gebruikt voor het verrichten van onderzoek.

Conclusie

De gekozen onderzoeksmethoden en -technieken variëren sterk.

De eerste subvraag: *“Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006”* zal beantwoord worden met behulp van de secundaire analyse. Ik heb de keuze gemaakt om gebruik te maken van allerlei bestaande gegevens van derden. Een voorbeeld betreft de analyse gemeenteraadsverkiezingen van het COS Rotterdam.

De tweede subvraag: *“In hoeverre trachten de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen te stimuleren en welke activiteiten hebben deze politieke partijen georganiseerd om deze participatie te bevorderen?”* zal beantwoord worden met behulp van de interviews met tien woordvoerders van negen politieke partijen. Dit zijn Leefbaar Rotterdam, PvdA, CDA, VVD, GroenLinks, D66, SP, ChristenUnie-SGP en de Stadspartij.

De keuze waarom deze interviews uit te voeren is, omdat elke partij een eigen visie en standpunt heeft over de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen. En ook hoe deze etnische minderheidsgroepen het beste te stimuleren om mee te participeren in het politieke systeem. Op deze manier kan een beter inzicht worden verkregen in de gewenste en ongewenste situatie betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam.

Elke woordvoerder is onder meer gevraagd naar de volgende politieke thema's: *de actieve en passieve politieke participatie* van etnische minderheidsgroepen, *thema's in het verkiezingsprogramma* van de politieke partijen, de *(on-)gelijkheid* in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen en de *ideale situatie* betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen.

Voor het registreren en het analyseren van de interviewgegevens wordt gebruik gemaakt van een analysemodel.

De laatste subvraag *"Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart?"* zal ik beantwoorden met behulp van de gedane interviews met de kiezers uit drie etnische minderheidsgroepen. De keuze is gemaakt om de doelgroep zelf te benaderen, aangezien over hen uitspraken worden gedaan.

Er is met veertig mensen uit drie etnische minderheidsgroepen een enquête afgenomen. Dit zijn Turken (7 mensen), Marokkanen (15 mensen) en Surinamers (18 mensen). Antillianen zijn in dit onderdeel niet meegenomen, omdat ik deze groep in mindere mate heb kunnen bereiken. De groepen zijn onder meer benaderd in de wijken Afrikaanderwijk en het Oude Noorden.

Inleiding

In dit hoofdstuk geef ik informatie over de theorie, die in mijn onderzoek toegepast zal worden. Dit betreft de participatietheorie. Ik maak onderscheid tussen de twee participatietheorieën die Woerdman (2004) noemt. Ik omschrijf in dit hoofdstuk ook *'het waarom mensen over het algemeen gaan stemmen en welke verklaringen er kunnen zijn voor het stemgedrag'*. In het zevende hoofdstuk zal deze theorie op het maatschappelijke vraagstuk toegepast worden.

4.1 Participatietheorieën

De participatietheorie zal gebruikt worden als invalshoek voor het onderzoeken en analyseren van het maatschappelijke vraagstuk betreffende de (lage) politieke participatie van etnische minderheidsgroepen. Woerdman (2004) benoemt in zijn literatuur *'Politiek en politicologie'* twee participatietheorieën; de systeemgerichte participatietheorieën en de individueel gerichte participatietheorieën.

4.1.1 Systeemgerichte participatietheorieën

De 'systeemgerichte participatietheorieën' benadrukken dat politieke participatie belangrijk is voor het realiseren van een stabiel politiek systeem. Een lage vorm van politieke participatie zou het democratische niveau van de politiek kunnen ondermijnen. Er zijn verschillende auteurs die van mening zijn dat de politiek *democratisch* blijft zolang burgers blijven stemmen. En ook dat politieke partijen met elkaar moeten blijven concurreren.

Een te hoge politieke participatie zou het politieke systeem kunnen belasten. Het politieke systeem zou op deze manier *verstopt raken met eisen*. *"Volgens sommige auteurs, zoals Almond en Verba (1965), kan te veel participatie bijvoorbeeld leiden tot overmatige conflicten, besluitvormingsimpasses en uitvoeringsproblemen"* (Woerdman, 2004, p. 211).

De onderliggende gedachte van deze theorieën betreft dat een politiek systeem stabiel moet blijven. Daarom mag de politieke participatie niet te groot, maar ook niet te klein zijn. Het nadeel van deze theorie is dat het niet helder maakt hoeveel politieke participatie dan wel gewenst is (Woerdman, 2004, p. 211).

Politieke participatie werd in het verleden gezien als een bedreiging. Enkele auteurs zagen de politieke participatie als een aantasting van de principes van de representatieve democratie. De kiezer koos de vertegenwoordigers en die maakten het beleid. Toen was het uitgangspunt dat het niet democratisch zou zijn om de politiek aan de *'macht van de straat'* te laten.

Een ander nadeel dat genoemd werd, betreft de 'overload'. Bij overload zouden burgers een veel te groot aantal eisen aan de politici tegelijkertijd afvuren. Tevens zou er sprake zijn van conflicten tussen al die eisen. Er waren auteurs bij die vonden dat de overheid het overaanbod van soms tegenstrijdige eisen en verlangens *"niet zou kunnen kanaliseren naar een politieke agenda, die noodzakelijkerwijs altijd slechts een beperkt aantal thema's tegelijk kan bevatten"* (Deschouwer, en Hooghe, 2005, p. 102).

Tegenwoordig is men volgens Deschouwer en Hooghe (2005, p. 102) steeds meer van mening dat een sterk participatieniveau van burgers juist gezien wordt als een kenmerk van een volwaardige en sterke democratie.

4.1.2 Individueel gerichte participatietheorieën

De tweede theorie die Woerdman (2004) in zijn boek noemt betreft de 'individueel gerichte participatietheorieën'. Binnen deze theorieën is politieke participatie niet zozeer relevant is voor het politieke systeem, maar meer voor het individu. Het *individu* staat binnen deze theorie centraal (Woerdman, 2004, p. 211).

Woerdman (2004, p. 211) maakt onderscheid uit de volgende twee individueel gerichte participatietheorieën: de ontplooiingstheorie en de instrumentele theorie.

De eerste theorie *'de ontplooiingstheorie'* verklaart dat politieke participatie de ontplooiing van het individu bevordert. De participatie zou het individu meer inzicht geven in de politiek en zou hen in staat stellen deze politiek te leren kennen en dan ook te waarderen.

Verder omschrijft Woerdman (2004) dat een negatief punt van deze theorie is dat deze niet vaststelt of men daadwerkelijk invloed heeft middels deze participatie. Een deelnemer zou gevoelens van teleurstellingen en afkeer ten opzichte van de politiek kunnen krijgen.

De tweede vorm van individueel gerichte participatietheorie betreft de *'instrumentele theorie'*. Deze theorie houdt in dat de participatie de belangen van het individu bevordert. De overweging van burgers om deel te nemen in het politieke systeem is, omdat zij in staat worden gesteld de eigen belangen na te jagen (Woerdman, 2004, p. 211).

4.2 Electorale participatie en overwegingen om te stemmen

Stemmen bij verkiezingen heeft betrekking op de electorale participatie. Welke overwegingen maken mensen om al dan niet te gaan stemmen? Deze vraag waarom men gaat stemmen is door verscheidene wetenschappers uit verschillende disciplines beantwoord (Smeets, 1995)¹³.

1) Plichtsbesef

Mensen kunnen volgens de sociologische benadering gaan stemmen uit plichtsbesef. Ze zouden ook kunnen gaan stemmen *'om erbij te horen'*. Men gaat stemmen, omdat hier binnen de groeps cultuur waarde aan wordt gehecht. Hier kan uit verklaard worden waarom electorale participatie in de ene groep hoger is dan in de andere. De burgers die zonder plichtsbesef gaan stemmen is minimaal (Woerdman 2004, pp. 214-215).

Groepen die een lagere status hebben of in mindere mate maatschappelijk geïntegreerd zijn, zullen volgens Woerdman (2004, pp. 214-215) minder snel gaan stemmen. Dit geldt ook voor de burgers die niet geïnteresseerd zijn in de politiek, wantrouwend zijn ten opzichte van de politiek en zich machteloos voelen. Bij cynisme en vervreemding gaan burgers ook niet zo snel stemmen.

Hoogopgeleiden vinden stemmen een norm. Laagopgeleiden delen deze mening niet. Hieruit blijkt dat stemmen uit plichtsbesef in deze groep in mindere mate voorkomt (Woerdman 2004, pp. 214-215).

2) Partijbinding

Burgers gaan stemmen, omdat zij zich verbonden voelen tot een bepaalde politieke partij. Dit zou een verklaring kunnen zijn waarom de electorale participatie in de ene groep hoger is dan in de andere groep. Mensen die geen partijbinding hebben, gaan minder snel stemmen (Woerdman 2004, pp. 214-215).

3) Verwachting er beter van te worden

Woerdman (2004) omschrijft ook een 'economische benadering'. Deze benadering geeft aan dat burgers gaan stemmen als ze de baten hoger vinden dan de kosten. Burgers zijn er dan van overtuigd dat zij er beter van zullen worden.

De 'kosten' voor de burger om te gaan stemmen zijn volgens Woerdman (2004) intensief. Het stemmen bij de verkiezingen brengt tijd, geld en inspanning met zich mee. De burger moet bijvoorbeeld op de hoogte blijven van de verkiezingsstrijd. Ze moet een overwegende keuze maken op welke partij te gaan stemmen. Daarvoor moet ze televisie gaan kijken, ze moet kranten lezen, moet de verkiezingsprogramma's lezen en moet op de verkiezingsdag naar het stembureau gaan.

De 'baten' die het stemmen oplevert zijn onder meer, omdat het een bepaalde vorm van politieke invloed kan opleveren en het kan een gevoel van voldoening geven. De 'rationele' kiezer zal zijn stem op een politieke partij uitbrengen, als hij weet dat deze partij bijvoorbeeld zijn inkomen zal vergroten (Woerdman 2004, pp. 214-215).

Burgers die de kosten hoger schatten dan de baten stemmen niet. Burgers zouden dan enkele kosten-baten afwegingen maken. Dit doen ze dan per verkiezing. Deze benadering benadrukt dat een 'rationele kiezer' op een partij gaat stemmen die bijvoorbeeld zijn inkomen wel wil vergroten. De mensen die bij de verkiezingen wegblijven, zijn diegenen die meer kosten zien dan dat het ze oplevert (Woerdman, 2004, pp. 214-215).

4) *Stem niet verloren laten gaan*

Burgers gaan stemmen, omdat ze hun stem niet verloren willen laten gaan (Woerdman, 2004, pp. 214-215).

Reden om te stemmen	Omschrijving begrip
Plichtsbesef	Erbij horen
	Er wordt waarde aan gehecht (uit groepscultuur)
	Maatschappelijke interesse
Partijbinding	Verbonden tot bepaalde politieke partij (hebben ze wat met de politieke partij? Betreft ook visie en onderwerpen van politieke partij)
Verwachting er beter van te worden	Baten zijn hoger dan kosten (overtuiging dat ze er beter van worden)
Stem niet verloren laten gaan	Stem is belangrijk

Tabel 4.1 Waarom zou de burger gaan stemmen?

De meeste mensen zeggen over het algemeen dat ze vooral uit *plichtsbesef* gaan stemmen (Woerdman, 2004, p. 216).

Niet -stemmers

Burgers die niet gaan stemmen zijn meestal laagopgeleid. Ook hebben ze vaak geen interesse in de politiek (Dekker, e.a., 2002). Bijna één van de drie politiek ongeïnteresseerden gaat niet stemmen. Er is weinig kans dat politiek niet-geïnteresseerden hun weg naar de stembus zullen maken. Niet gaan stemmen is bij deze groep veel groter dan bij die groep mensen die wel politiek geïnteresseerd zijn. Om kennis te hebben van de redenen waarom men niet gaat stemmen is het goed om deze benadering in het oog te houden (Woerdman, 2004, p.216).

4.3 Verklaringen van stemgedrag

Burgers hebben verschillende redenen om op een bepaalde politieke partij te stemmen. De ene stemt op de ene partij, omdat hij de lijsttrekker een sympathieke persoon vindt. De ander staat achter de standpunten van de politieke partij (Woerdman, 2004, pp. 216- 217). En weer een ander voelt zich in sterke mate verbonden met de betreffende partij.

Ter verklaring van het kiesgedrag zijn er vijf modellen (Andeweg, 1993a):

1. Het populariteitsmodel
2. Het partij-identificatiemodel
3. Het nabijheidsmodel
4. Het retrospective – votingmodel
5. Het verzuilingsmodel

Populariteitsmodel

Een kiezer stemt volgens dit model op de politieke partij, omdat hij de lijsttrekker een sympathieke (of charismatische) persoon vindt. De laatste jaren blijkt steeds meer dat veel politieke partijen op elkaar gaan lijken, (vooral de boodschap die men uitdraagt en ook wel de thema's die politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's stellen). Daardoor wordt het *'uiterlijk'* van een politieke partij steeds belangrijker. Dit model, of varianten ervan, kan tussen de 40% en 60% het kiesgedrag van burgers verklaren (Woerdman, 2004, pp. 216-217).

Partij – identificatiemodel

Volgens dit model wordt de voorkeur voor een partij van de kiezer bepaald door partijbinding (bijv. Campbell, e.a. 1960). De kiezer stemt op de partij waarmee hij zich het meest mee kan identificeren. Het partij-identificatiemodel gaat nogal uit van aanhoudende psychische band van de kiezer met een politieke partij (Woerdman, 2004, pp. 216-217).

Nabijheidsmodel

De kiezer stemt volgens Woerdman (2004, pp. 216-217) op de partij, waar zijn eigen opvattingen het dichtst bij het verkiezingsprogramma van een bepaalde politieke partij ligt (bijv. Himmelveit e.a. 1985). De afstand tussen de eigen opvattingen van de kiezer en de opvattingen van de partij is zo het kleinst. Het lastigst in dit model is het feit dat er bij een verkiezingsstrijd verschillende onderwerpen besproken worden.

De kiezers hebben zelf verschillende ideeën over welk onderwerp ze wel en niet belangrijk vinden. Vele kiezers kijken naar de verscheidene onderwerpen om uiteindelijk hun voorkeur voor een bepaalde partij te bepalen. Daarom is 'nabijheid' praktisch gezien moeilijk meetbaar.

Tevens stelt dit nabijheidsmodel hoge voorwaarden aan de kiezers. De kiezers moeten namelijk op de hoogte zijn van alle partijprogramma's om een keuze te kunnen maken voor een bepaalde partij. Er zijn van dit model enkele varianten die minder informatie veronderstellen (Aarts, 1995, p. 174-7). We kennen in dit verband ook computerprogramma's, zoals de Stemwijzer op het Internet. De stemwijzer ondersteunt kiezers bij het maken van een keuze voor een bepaalde partij (Woerdman, 2004, pp. 216-217).

Een nadeel van dit model is volgens Woerdman (2004, pp. 216-217) tevens dat het niet kan verklaren wat kiezers doen als 'zij twee of meer partijen als even dichtbij beschouwen'. Toch kan dit model ongeveer 60% van het kiesgedrag verklaren (bijv. Middendorp e.a. 1993, p. 55).

Retrospectieve – votingmodel

Dit model heeft betrekking op de beoordeling van kiezers van de huidige zittende regering. De kiezer kijkt terug "naar het beleid van de afgelopen regeerperiode" (bijv. Key, 1966). Indien de kiezer teleurgesteld is in de zittende regering, dan wordt deze hierop afgestraft. De gevolgen voor deze regeringspartijen zijn dan dat ze stemmen kunnen verliezen. De kiezers die niet ontevreden zijn, belonen de regering door op de zittende regering te stemmen (Woerdman, 2004, pp. 217-218).

Kiezers kijken volgens Woerdman (2004, pp. 217-218) naar de prestaties van de regering op verschillende beleidsterreinen. Indien verscheidene beleidsterreinen in een onderzoek meegenomen worden, dan kan hiermee meer dan 40% van het kiesgedrag verklaard worden.

Het nadeel van dit model is dat het geen verklaring geeft in waarom een kiezer wel of niet op een betreffende coalitiepartij stemt. Er kunnen namelijk kiezers zijn, die hoewel ze wel tevreden zijn met het beleid van de regering toch op een oppositiepartij gaan stemmen (Kaashoek, 1995, p. 197-9). "Bovendien zijn ontevreden mensen minder geneigd om te gaan stemmen" (Boelhouwer, 2002)¹⁴.

Nr.	Model	Omschrijving model
1.	Populariteitsmodel	Kiezer stemt op partij van wie hij lijsttrekker meest sympathiek vindt.
2.	Het partij-identificatiemodel	Partijvoorkeur van kiezer bepaald door partijbinding.
3.	Het nabijheidsmodel	Verkiezingsprogramma ligt dicht bij eigen opvattingen.
4.	Het retrospectieve – votingmodel	Kijken naar zittende regering.
5.	Het verzuilingsmodel	Kiezers behoren tot een bepaalde 'zuil'.

Tabel 4.2 Modellen ter verklaring stemgedrag

Verzuilingsmodel

De partijvoorkeur in dit model wordt bepaald, doordat de kiezers tot bepaalde bevolkingsgroepen in Nederland tot 'zuilen' behoort (bijv. Berelson, e.a., 1954; Lijphart, 1968). Het verzuilingsmodel kan in Nederland door de ontzuiling geen duidelijke verklaring geven van het stemgedrag van kiezers.

De partijvoorkeuren zijn zoals Woerdman (2004, p. 216-218) aangeeft tevens instabieler geworden. In Nederland kennen we de 'zwevende kiezers'. Dit zijn kiezers die vlak voor de verkiezingsdag een keuze maken op welke politieke partij te gaan stemmen. "Vijftien procent van de kiezers maakte in 2002 zelfs een keuze in de laatste uren voor het uitbrengen van de stem" (Kleinnijenhuis, 2002, p. 168).

In onderstaand tabel wordt weergegeven welke overwegingen mensen over het algemeen kunnen hebben om wel of om niet te gaan stemmen. Deze overwegingen komen uit alle bronnen (zie bijlage) die ik heb gebruikt om me in te lezen in de onderwerpen 'politiek' en 'politieke participatie'.

	Overwegingen om te stemmen	Overwegingen om niet te gaan stemmen
1.	Invloed uitoefenen op de politiek.	Geen recht om te stemmen.
2.	Stemmen is een (voor-)recht en een plicht. Belangrijk om de stem als burger (zowel autochtoon als allochtoon) te laten horen.	Niet/ wel tevreden over de huidige gemeenteraad en niet tevreden over het huidige Rotterdamse beleid.
3.	Partijbinding.	Geen vertrouwen in de politiek/ regering.
4.	Bepaalde thema's trekken aan (integratiebeleid, zorg, veiligheid). En bepaalde problemen in de samenleving willen oplossen.	Geen politieke interesse.
5.	Stemmen belangrijk om democratie in stand te houden.	Taalbarrière - Spreken niet de Nederlandse taal (of andere factoren, zoals gebrek aan opleiding).
6.	Het streven van het algemeen en/ of individueel belang.	Legitimiteitsverlies vanuit bevolking.
7.	Politieke interesse. En omdat bijvoorbeeld regelmatig debatten en overeenkomsten bezocht zijn.	Geen geloof in de Nederlandse democratie.
8.	Stemmen op vertegenwoordiger met andere herkomst (stemmen op gezicht).	Ontevreden over huidige politieke partijen.
9.	Bevordering vanuit maatschappelijke instellingen om te gaan stemmen (moskeeën, verenigingen) of via familie, vrienden, kennissen gestimuleerd om te stemmen.	Geen vertrouwen dat problemen in de Rotterdamse samenleving worden opgelost.
10.	Ontevredenheid huidige politiek/ beleid.	Het idee hebben dat politieke partijen niet de wensen en behoeften van politieke partijen nastreven.
11.	Een politieke partij aan meer stemmen helpen (aan de macht helpen).	Men voelt zich niet verbonden tot een politieke partij.
12.	Veel vertrouwen in de politiek of in bepaalde politieke partijen hebben.	Beeldvorming (over politiek of groeperingen in samenleving).

Tabel 4.3 Overwegingen om wel of niet te stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen

Populariteitsmodel en media

Het lijkt erop zoals Woerdman in zijn boek noemt, dat het populariteitsmodel de laatste jaren het meest overeen komt in wat zich hedendaags in de politiek voordoet. Kiezers zijn namelijk door de ontideologisering veel gevoeliger geworden, voor het imago en de stijl van personen in de politiek (Boogers en Weterings, 2003)¹⁵.

Woerdman (2004, p. 218) stelt dat de voorkeuren van kiezers mede gevormd worden door de media. Imago en stijl van de politicus zijn tegenwoordig van steeds grotere rol. Daarnaast worden "ver voor de verkiezingsdatum pellingen gehouden" (Kleinnijenhuis e.a., 2003, p. 140; Torenvlied en Koole, p. 157).

Samenvatting

Zowel de systeemgerichte participatietheorieën als de individueel gerichte participatietheorieën zijn in dit hoofdstuk aan de orde gekomen. De 'systeemgerichte participatietheorieën' benadrukken dat politieke participatie belangrijk is voor het realiseren van een stabiel politiek systeem. In een democratie moeten volgens deze theorie zoveel mogelijk burgers mee participeren in de politiek. Politieke participatie wordt in deze theorie niet gezien als een bedreiging.

De individueel gerichte participatietheorieën hebben betrekking op het 'individu'. Dit individu doet mee aan de politieke participatie, omdat hij zichzelf verder kan ontplooiën.

We kennen verschillende redenen waarom mensen over het algemeen gaan stemmen. Men gaat stemmen uit *plichtsbefes*, of omdat men zich verbonden voelt tot een politieke partij (*partijbinding*). Daarnaast kan een burger gaan stemmen, omdat deze *verwacht er beter van te worden* of omdat hij zijn stem *niet verloren wil laten gaan*. De niet-stemmers zijn vaak niet geïnteresseerd in de politiek.

De overwegingen die burgers kunnen hebben om op een bepaalde politieke partij te gaan stemmen zijn bijvoorbeeld:

- Lijsttrekker is een sympathieke persoon (*populariteitsmodel*)
- Burger voelt zich verbonden met de partij (*partij-identificatiemodel*)
- Eigen opvattingen liggen dicht bij verkiezingsprogramma (*nabijheidsmodel*)
- Beoordelen van kiezers van huidige zittende regering (*retrospective-votingmodel*)
- Kiezer behoort tot bepaalde bevolkingsgroep (*verzuilingsmodel*)

De politiek speelt in de media de laatste jaren een belangrijke rol. Veel kiezers blijken tegenwoordig veel gevoeliger te zijn voor het imago en de stijl van personen in de politiek.

Hoofdstuk 5 Bevindingen politieke participatie

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de gemeenteraadsverkiezingen van 7 maart 2006 beschreven. De subvraag die ik zal beantwoorden is; *Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?*

Zoals iedereen al uitgebreid in de media heeft kunnen zien is de PvdA met 18 zetels, de grootste winnaar geworden van de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. In dit hoofdstuk breng ik in kaart welke politieke partijen bij deze verkiezingen hebben gewonnen of verloren. Ik richt me hier echter alleen op de negen partijen, die in de gemeenteraad zitten. De informatie en gegevens die ik gebruikt heb, zijn van het Rotterdamse COS (Centrum voor Onderzoek en Statistiek). Zij heeft direct na de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen een analyse gemaakt.

De Gemeente Rotterdam heeft dit jaar met de campagne 'U heeft het voor het zeggen' getracht zoveel mogelijk burgers op te roepen om gebruik te maken van hun stem (Stadskrant Rotterdam, 2006). Welke activiteiten de Gemeente Rotterdam dit jaar heeft georganiseerd zal ik tevens in dit hoofdstuk ter sprake brengen.

Om de passieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te beschrijven, heb ik gebruik gemaakt van de informatie van het FORUM die ook het één en ander over de verkiezingen in 2006 heeft vastgelegd. En ook de informatie (Persbericht: *'Allochtonen stemmen massaal op de PvdA'*) van de Universiteit van Amsterdam, 'Institute for Migration and Ethnic Studies (van Tillie, en Van Heelsum).

Ik bespreek ten slotte in dit hoofdstuk de redenen van de hoge opkomst onder etnische minderheidsgroepen dat FORUM in het artikel *'allochtone stem: luider en linkser'* heeft omschreven.

5.1 Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen 2006

In de inleiding heb ik al aangegeven dat de PvdA bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 met 18 zetels de meeste stemmen heeft gekregen (97.000 stemmen). In vergelijking met vier jaar geleden (2002) heeft de Partij van de Arbeid dit jaar 7 zetels meer behaald (COS Rotterdam, 2006).

Leefbaar Rotterdam is met 14 stemmen de tweede grootste partij geworden. In 2002 hadden ze drie zetels meer. De politieke partij blijkt ook dit jaar nog steeds groot te zijn. COS Rotterdam (2006) noemt dit opvallend, omdat het niet vaak voorkomt dat een nieuwe partij die net vier jaar in de gemeenteraad zit zo groot blijft. Het CDA verliest net als de VVD een aantal zetels. Ze gaat van 5 zetels naar 4 zetels en blijft de derde grote partij. De SP blijkt dit jaar ook een winnaar te zijn. Ze gaat van 1 zetel naar 3 zetels. De SP is de vierde grote partij. De VVD komt op de vijfde plaats en houdt van de 4 zetels die ze in 2002 had, 3 zetels over. GroenLinks en D66 hebben beiden een zetel minder. GroenLinks heeft nu twee zetels en komt op de zesde plaats. D66 zit met één zetel in de gemeenteraad. ChristenUnie-SGP blijft op één zetel staan. Ten slotte verdwijnt de Stadspartij, de grootste van de kleinste partijen, uit de gemeenteraad (COS Rotterdam, 2006).

COS Rotterdam (2006) heeft aangegeven dat in de andere drie grote steden van Nederland, Amsterdam, Den Haag en Utrecht de PvdA ook de grote winnaar blijkt. In Amsterdam en Den Haag heeft de PvdA vijf zetels gewonnen en in Utrecht heeft zij zeven zetels gewonnen. De SP is ook de winnende politieke partij in alle drie de steden.

Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen 2002 - 2006			
	Politieke partij	2002 - zetels	2006 - zetels
1.	Leefbaar Rotterdam	17	14
2.	PvdA	11	18
3.	CDA	5	3
4.	VVD	4	3
5.	GroenLinks	3	2
6.	D66	2	1
7.	SP	1	3
8.	ChristenUnie-SGP	1	1
9.	Stadspartij	1	0

Tabel 5.1 Resultaten gemeenteraadsverkiezingen 2002 - 2006¹⁶

5.2 De actieve politieke participatie

Tijdens de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006 hebben 29 van de 45 raadsleden die al in de gemeenteraad zaten zich opnieuw verkiesbaar gesteld. Er zijn 15 leden opnieuw als raadslid gekozen. Vier van de zeven wethouders kregen een raadszetel.

Dit jaar zijn vijf personen in de raad gekomen door *voorkeursstemmen*. Deze personen behaalden minimaal een kwart van de kiesdeler¹⁷. Deze personen hebben de zetel dus gekregen door de plaats op de kandidatenlijst van de politieke partij. Vier personen zijn in de raad gekomen namens de PvdA en een persoon namens GroenLinks (COS Rotterdam, 2006).

	Rotterdamse gemeenteraad 2002	Rotterdamse gemeenteraad 2006
Autochtoon	35	35
Allochtoon	10	10
Totaal	45	45

Tabel 5.2 Actieve participatie allochtonen 2002-2006 in Rotterdamse gemeenteraad¹⁸

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 6 maart 2002 heeft het IPP, Instituut voor Publiek en Politiek een onderzoek verricht naar het aantal allochtonen dat als lid in de gemeenteraad gekozen is. Het Instituut voor Publiek en Politiek is een landelijke, onafhankelijke organisatie en richt zich op de bevordering van de politieke en de maatschappelijke participatie.

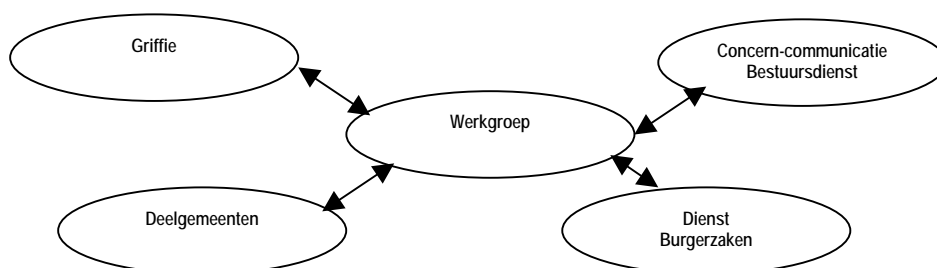
In Nederland waren er na de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 in totaal 302 allochtone raadsleden. Dit zijn er veel meer dan bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen in 2002, die toen 204 raadsleden kende. In 2002 waren de meeste raadsleden van Turkse afkomst. Deze waren ook overwegend actief binnen de PvdA. PvdA telde de meeste allochtone raadsleden. Daarna volgde het CDA. Het aandeel percentage allochtone vrouwen lag met 26% hoger dan de 22% autochtone vrouwelijke raadsleden¹⁹.

Dit jaar kent het Rotterdamse college een meer linkse vertegenwoordiging (coalitie PvdA, GroenLinks, CDA en de VVD).

5.3 Opkomstbevordering Gemeente Rotterdam²⁰

Dit jaar heeft de Gemeente Rotterdam nogal wat activiteiten georganiseerd om meer burgers naar de stembus te krijgen. In haar beleidsnotitie *“opkomstbevorderende campagne gemeenteraadsverkiezingen 2006”* heeft zij voorafgaand aan de verkiezingen zichzelf ten doel gesteld om zoveel mogelijk *“kiesgerechtigden te informeren over de verkiezingen”*.

De Gemeente Rotterdam heeft de ‘Wergroep Verkiezingen’ opgericht om de opkomstcampagne voorafgaand aan de verkiezingen voor te bereiden, te ontwikkelen en uit te voeren. De werkgroep bestond uit een afvaardiging namens:

Figuur 4 Wergroep opkomstbevordering

De Wergroep Verkiezingen heeft het doel gehad alle communicatieactiviteiten naar de doelgroep toe uit te wisselen en op elkaar af te stemmen.

5.3.1 Uitgangspunten opkomstbevorderende campagne

De gemeente heeft een *informerende publiekscampagne* opgezet voor alle kiesgerechtigden. Ze is naar aanleiding van reeds verrichte (evaluatie-)onderzoeken van derden (in het verleden) tot een aantal conclusies gekomen. Kiezers die volgens haar de intentie hebben om te gaan stemmen, blijken goed te informeren door de inzet van een *algemene publiekscampagne*.

Of men wel of niet gaat stemmen is volgens de gemeente afhankelijk van een aantal factoren. Het hangt volgens haar onder meer af van de politieke betrokkenheid van mensen, of ze geïnteresseerd zijn in de gemeentepolitiek en of ze ooit al eens zijn gaan stemmen.

De feitelijke opkomst onder allochtonen en jongeren is volgens de gemeente Rotterdam lager, dan bij de autochtone burgers. Ze geeft in haar beleidsnotitie aan dat jongeren en allochtonen over het algemeen minder op de hoogte zijn van de gemeenteraadsverkiezingen. De gemeente heeft daarom de keuze gemaakt om voor deze groepen aanvullende activiteiten te organiseren.

In haar publiekscampagne heeft de Gemeente Rotterdam gebruik gemaakt van "*eigen netwerken, informatiekkanalen en middelen*". Ze vindt vooral bij de informatievoorzieningen de rol van deelgemeenten belangrijk.

5.3.2 Rol overheid en Gemeente Rotterdam

De Nederlandse overheid heeft dit jaar de keuze gemaakt om een *algemene publiekscampagne* te ontwikkelen om alle kiesgerechtigden te informeren over de verkiezingen. De landelijke campagne van de overheid moest alle mensen oproepen gebruik te maken van hun stem. De Gemeente Rotterdam heeft zich aangesloten bij deze landelijke campagne, met de organisatie van eigen activiteiten. Hierdoor heeft zij de mogelijkheid gekregen om "*een Rotterdams gezicht aan de uitingen te geven*" (maximale herkenbaarheid van communicatieboodschappen over verkiezingen).

De gemeente Rotterdam kon mee gaan in "*de landelijke inzet van middelen, zoals posters, tv-reclame, brochures, raamposters, banners, en het toepassen van de landelijke verkiezingsslogan op diverse uitingen*". (Gemeente Rotterdam, 2005). Op deze manier kon het publiek intensiever geïnformeerd worden. Daarnaast zou de kans dat het publiek op de hoogte zou zijn van de gemeenteraadsverkiezingen vergroot worden.

De rode draad in de communicatieopzet van de gemeente Rotterdam vormde de publiekscampagne van het ministerie van Binnenlandse Zaken aangevuld met vertegenwoordigende organisaties.

Het streven vanuit de gemeente Rotterdam was ook deelgemeenten zelf campagne te laten voeren. Deelgemeenten moesten onder meer bepalen welke middelen vanuit de landelijke campagne te gebruiken en in hoeverre gebruik te maken van het aanbod van materiaal. Daarnaast moesten de deelgemeenten zelf beslissen of ze zouden samenwerken met het Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR). In paragraaf 1.1 is al aan bod gekomen wat het PBR is en wat het doet.

5.3.3 Hoe jongeren en allochtonen te stimuleren?

De gemeente Rotterdam heeft enkele maatschappelijke organisaties ingeschakeld om bepaalde groeperingen te kunnen bereiken. De reden waarom de gemeente de keuze heeft gemaakt om 'Het Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR)'²¹ in te schakelen is, omdat zij volgens haar een belangrijke rol konden spelen in het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten voor allochtonen.

De maatschappelijke instelling levert volgens de gemeente een belangrijke bijdrage in het kunnen bereiken van allochtone kiesgerechtigden. Ze heeft er daarom voor gekozen om deze maatschappelijke instelling in te zetten bij het voorbereiden van het grootstedelijke debat²² dat gericht was op alle Rotterdammers.

Daarnaast heeft de gemeente de keuze gemaakt om voor de verspreiding van voorlichting aan bepaalde groeperingen over de verkiezingen gebruik te maken van *allerlei intermediaire organisaties en migrantenmedia*.

Jongeren stimuleren

De gemeente heeft de keuze gemaakt om Rotterdamse jongeren *extra* te stimuleren om hen gebruik te laten maken van hun stem op 7 maart 2006. Ze heeft dit getracht te bereiken door hen op een bepaalde manier te benaderen, waarbij activiteiten optimaal aan zouden sluiten bij hun "*dynamische en veranderende leefwereld*". Ze wilden met een "*breed scala aan communicatieactiviteiten een extra inspanning doen om Rotterdamse jongeren tussen 18 en 25 jaar te overtuigen dat stemmen een belangrijk recht is waar gebruik van moet worden gemaakt*" (Gemeente Rotterdam, 2005).

De activiteiten moesten bestaan uit verschillende laagdrempelige effectieve en inspirerende jongerenactiviteiten, zoals de opzet van een speciaal promotieteam en de inzet van (interactieve) media (radio, tv, speciale website voor jongeren). De Gemeente Rotterdam heeft er daarom voor gekozen om deze activiteiten in nauwe samenwerking met jongeren en met sleutelfiguren van jongerenorganisaties te organiseren en te ontwikkelen. Daardoor zouden de ideeën en de ervaringen van de jongeren zelf vertaald kunnen worden in concepten die overeenkwamen met de belevingswereld van jongeren.

5.3.4 Media en campagne

De media heeft voorafgaand aan de verkiezingen een belangrijke rol gespeeld in het versterken van de politieke betrokkenheid onder burgers. De Gemeente Rotterdam is van mening dat deze van invloed is op:

- De *attentiewaarde* van de opkomstcampagne,
- De *herkenbaarheid* van de opkomstcampagne, en
- Het *bereik*.

De media heeft zich gericht op het uitzenden van radio- en tv-commercials over de verkiezingen. Daarnaast is aandacht besteed aan de verkiezingen in het TV programma 'Aanpakken' van RTV Rijnmond. Deze heeft de debatten vanaf eind januari uitgezonden. Tijdens deze debatten hebben verschillende politici de mogelijkheid gekregen om over talloze verkiezingsonderwerpen met elkaar in discussie te gaan. Ook mochten burgers tijdens deze debatten aan het woord komen. Het einde van de debatten is op zondag 5 maart afgesloten met een lijsttrekkersdebat (live-uitzending).

Op 1 maart heeft in de Centrale hal bibliotheek 'Het Grootstedelijk Debat' plaatsgevonden (in samenwerking met de Werkgroep Verkiezingen) dat ook op RTV Rijnmond is uitgezonden.

Peilingen en uitslag

Voorafgaand voor de gemeenteraadsverkiezingen zijn peilingen gehouden om te bekijken op welke politieke partijen kiesgerechtigden zouden gaan stemmen.

De uitslagen van de verkiezingspolls zijn bekend gemaakt in de debatuitzendingen van RTV Rijnmond.

Stemwijzer

Stichting LOKAAL heeft in samenwerking met het instituut voor Publiek en Politiek (IPP) een digitale stemwijzer uitgebracht (te vinden op verschillende websites).

Politieke partijen

De politieke partijen zijn volgens de Gemeente Rotterdam verantwoordelijk voor de partijpolitieke communicatie en voorlichting met betrekking tot de verkiezingen.

5.4 Passieve participatie

Anno 2006 kent Rotterdam een hoger opkomstpercentage onder burgers dan vier jaar geleden. In 2002 had 55,02% van de Rotterdammers hun stem laten horen. Dit jaar lag het opkomstpercentage met drie procent hoger, namelijk 58,03%. Meer dan de helft van de stemgerechtigde Rotterdammers heeft dit jaar hun stem uitgebracht. In Rotterdam zijn 261.296 van de 450.812 stemgerechtigden gaan stemmen (COS Rotterdam, 2006).

De opkomst onder allochtonen is dit jaar volgens het COS nog nooit zo hoog geweest. In buurten waar een hoog aandeel stemgerechtigde allochtonen wonen, is de opkomst gestegen. De opkomst onder allochtonen was vier jaar geleden lager dan onder de autochtone bevolking.

De etnische minderheidsgroep, de Turken, kenden toen wel een aanzienlijke hoge opkomst. De andere etnische minderheidsgroepen, zoals de Marokkanen waren in 2002 bij de gemeenteraadsverkiezingen hun stem in mindere mate gaan uitbrengen.

Dit jaar is minstens de helft van de Marokkanen gaan stemmen en minimaal 55 procent van de Turkse gemeenschap. *“Op basis van deze bevindingen valt af te leiden dat de opkomst onder Turken en vooral onder Marokkanen hoger is dan vier jaar geleden”* (COS Rotterdam, 2006). Ook onder Surinamers en Antillianen is de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen dit jaar hoog geweest.

COS Rotterdam (2006) stelt dat Pim Fortuyn vier jaar geleden veel Rotterdamse burgers die eerder niet gingen stemmen wist aan te trekken. Dit jaar is volgens het COS andere groepen niet-stemmers aangetrokken om gebruik te maken van hun stemrecht. Dit zijn vooral de allochtonen geweest. Het COS stelt dat hierin een sterke samenhang is tussen de *toename in de opkomst en het percentage allochtonen stemgerechtigden*.

De PvdA heeft dit jaar volgens het COS andere kiezers getrokken dan acht jaar geleden. Er blijkt een duidelijke verbinding te bestaan tussen het aantal PvdA stemmers en het aantal allochtone stemgerechtigden, het aandeel inwoners met een laag inkomen en het aandeel uitkeringsgerechtigden.

Institute for Migration and Ethnic Studies University of Amsterdam

Uit een eigen onderzoek van het Institute for Migration and Ethnic Studies University of Amsterdam blijkt sprake te zijn van een procentuele stijging onder de etnische minderheidsgroepen; Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Onder Turken blijkt een kleine daling te hebben plaatsgevonden. Dit betreft dus niet de feitelijkheden die het Rotterdamse COS noemt.

Opkomst van Allochtonen bij de Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen 2002-2006			
	Etnische minderheidsgroepen	2002	2006
1.	Turken	53	47
2.	Marokkanen	39	55
3.	Surinamers/ Antillianen	25	51
	Totaal	55	58

Tabel 5.3 Opkomst gemeenteraadsverkiezingen²³

Mijn onderzoek richt zich zoals al eerder genoemd, op de etnische minderheidsgroepen, Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Uit deze bronnen van derden komt dus naar voren dat in elk geval alle vier minderheidsgroepen dit jaar in meerdere mate gebruik hebben gemaakt van hun stemrecht.

Representativiteit

In het verleden bleken verschillende etnische minderheidsgroepen vooral te hebben gestemd op kandidaten met eenzelfde etniciteit. Turken op Turkse kandidaten en Marokkanen op Marokkaanse kandidaten. Ook dit jaar hebben kiezers in meerdere mate op kandidaten van de eigen etniciteit gestemd. Er blijkt volgens het COS Rotterdam (2006) een sterk verband te zijn tussen het aantal stemgerechtigde Marokkanen en Turken en het aantal stemmen dat op Marokkaanse en Turkse kandidaten is gebracht. Zowel Marokkaanse als Turkse stemmers hebben dit jaar vooral op de PvdA gestemd.

In 2002 stonden drie kandidaten van Marokkaanse afkomst op de PvdA kieslijst. Deze trokken ruim 2.200 stemmen. In 2006 stonden er vier Marokkaanse kandidaten op de lijst. Deze waren goed voor ruim 8.300 stemmen. In 2002 stonden twee Turkse kandidaten op de kieslijst van de PvdA. Het aantal stemmen op deze kandidaten was ruim 4.200 stemmen. In 2006 stonden er vijf Turkse kandidaten op de lijst, die ruim 13.000 trokken. Dit zijn in totaal 15.000 stemmen op Marokkaanse en Turkse kandidaten. Dit jaar heeft de PvdA bijna 42.000 stemmen meer dan vier jaar geleden gekregen. Het COS Rotterdam stelt dat ruim 35% van de winst van de Marokkaanse en Turkse kandidaten en de allochtone kiezers komt. Ook komt een deel van de winst voor de PvdA van de andere partijen, Leefbaar Rotterdam, deel van CDA en deel van D66 (COS Rotterdam, 2006).

Uit mijn onderzoek zoals later in hoofdstuk 7 zal blijken, hebben veel ondervraagde Marokkanen ook op de PvdA gestemd en soms zelfs op een kandidaat van dezelfde afkomst.

5.5 Beweegredenen in hoge opkomst onder etnische minderheidsgroepen

Uit het artikel *'allochtone stem: luider en linkser'* van het FORUM blijkt dat de electorale participatie onder allochtonen bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen in 2006 hoger is dan ooit van tevoren. Uit het onderzoek van Motivation, in opdracht van FORUM bleek de verwachting al dat allochtonen (dus ook etnische minderheidsgroepen) dit jaar in meerdere mate zouden gaan stemmen (namelijk 44% van de allochtonen). Het artikel noemt enkele factoren over het waarom allochtonen dit jaar in meerdere mate zijn gaan stemmen.

Welke factoren hangen volgens FORUM nauw samen met de hoge opkomst van allochtonen bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen?

1. Veel nieuwe kiezers,
2. Meer politieke betrokkenheid,
3. De verkiezingscampagnes door overheden en allerlei maatschappelijke instituties, personen, organisaties.

5.5.1 Omschrijving redenen

De eerste reden die FORUM in het artikel *'allochtone stem: luider en linkser'* noemt, is dat er dit jaar veel jonge *nieuwe allochtone kiezers* zijn die voor het eerst gebruik hebben gemaakt van hun stem. Uit een Motivation onderzoek (in opdracht van FORUM) is naar voren gekomen dat Turkse en Marokkaanse jongeren over het algemeen minder vaak stemmen dan ouderen. Dit jaar heeft de verjonging van het kiezersbestand bij beide allochtonen geleid tot een hoger opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen.

FORUM stelt als tweede reden dat de opkomst van allochtonen bij de gemeenteraadsverkiezingen te maken heeft met hun *toenemende politieke betrokkenheid*. Veel etnische minderheidsgroepen, vooral de moslims, hebben volgens FORUM de vele maatschappelijke en politieke debatten over de integratie en de islam *"als negatief ervaren"*. Daarnaast hebben allochtonen met een laag inkomen het strenge beleid in de voorzieningen als negatief ervaren.

Door beide factoren (negatieve beeldvorming en terug kijken vorig collegebeleid) zijn allochtonen tot de conclusie gekomen hun stem te *willen* laten horen. De ontevredenheid in het huidige beleid en/ of de interetnische spanningen hebben volgens het FORUM (2006) niet zozeer geleid tot nog meer afschuw tegenover de politiek. Deze groepen hebben juist actief gereageerd. Ze hebben volgens FORUM gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de democratie aan haar burgers biedt.

De derde reden waarom etnische minderheidsgroepen in toenemende mate zijn gaan stemmen, is de *gevoerde campagne*. Het gaat hier dan niet alleen om de publiekscampagnes van overheden, maar ook om de activiteiten die georganiseerd zijn door groepen, maatschappelijke organisaties en personen. Deze zochten hun eigen achterban in meerdere mate op. Ze informeerden en overtuigden hen om gebruik te maken van hun stemrecht. De hoge opkomst van allochtonen in Rotterdam kan hier gedeeltelijk aan worden toegeschreven (FORUM, 2006).

5.5.2 Stemgedrag

In het stemgedrag hebben allochtonen bij de gemeenteraadsverkiezingen op landelijk niveau vooral op linkse politieke partijen gestemd. De PvdA heeft het vooral onder allochtonen goed gedaan. Daarna volgen de andere linkse politieke partijen, GroenLinks en SP.

Het verschil met de vorige verkiezingen was dat dit jaar volgens FORUM meer sprake was van eenkennigheid. In de verkiezingen van 2002 was meer groeiende diversiteit in de partijkeuze te zien. De verklaring hiervoor betreft volgens FORUM niet dat allochtone kiezers een gebrek aan kennis en informatie over andere partijen hebben. Of dat er een gebrek is van allochtone kandidaten op de kieslijsten van de politieke partijen. Volgens FORUM blijkt dat net als bij autochtone kiezers, de allochtone kiezers hun regerende partijen hebben afgerekend op het collegebeleid. Het beleid van 2004-2006 heeft veel allochtonen hard geraakt (FORUM, 2006). Dit heeft ertoe bijgedragen dat de allochtonen zich meer bewust zijn geworden van het feit dat ze dit niet meer willen.

De verkiezingsprogramma's van de linkse politieke partijen, PvdA en GroenLinks (op lokaal niveau) hebben zich het meest gericht op bepaalde onderwerpen die allochtonen aangaan.

Dit zijn allerlei thema's betreffende de integratie van allochtonen. FORUM stelt dat beide partijen hierdoor waarschijnlijk beloond zijn. Ze hebben namelijk een groot aantal stemmen van de allochtonen gekregen.

Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik gedeeltelijk antwoord gegeven op de vraag *'wat de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 is'*.

Actieve participatie

In de actieve participatie heb ik gekeken naar de vertegenwoordiging van allochtonen in de politiek. Er blijken 10 allochtonen en 35 autochtonen in de Rotterdamse gemeenteraad te zitten. In vergelijking met vier jaar geleden blijkt deze vertegenwoordiging gelijk te zijn. In de gemeenteraad zijn vijf personen in de raad gekomen door *voorkeursstemmen*. Vier personen zijn in de raad gekomen namens de PvdA en één persoon namens GroenLinks (COS Rotterdam, 2006).

Resultaat Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen

Dit jaar kent Rotterdam een hoger opkomstpercentage van burgers bij de gemeenteraadsverkiezingen dan vier jaar geleden, namelijk 58,03%. Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen van 2006 is de PvdA met 18 zetels als beste uit de bus gekomen. De winst van de PvdA blijkt volgens het COS vooral te komen door de hoge opkomst van de allochtonen (COS Rotterdam, 2006). Leefbaar Rotterdam is met 14 stemmen de tweede grootste partij geworden. Het CDA, de VVD, GroenLinks en D66 verliezen allen zetels. De SP is naast de PvdA de enige winnende partij. ChristenUnie-SGP blijft op één zetel staan. De Stadspartij verdwijnt helemaal uit de gemeenteraad.

Rol Gemeente Rotterdam

Dit jaar heeft de Gemeente Rotterdam activiteiten georganiseerd om meer burgers naar de stembus te krijgen. De Gemeente Rotterdam heeft zich dit jaar vooral gericht op het stimuleren van allochtonen en jongeren, omdat de opkomst onder deze groepen laag blijkt te zijn.

Passieve participatie

De opkomst onder allochtonen is nooit eerder zo hoog geweest. De bevindingen van COS Rotterdam geven aan dat vooral Turkse en Marokkaanse stemmers dit jaar op de PvdA hebben gestemd. Het zijn vooral de linkse partijen die het dit jaar bij de verkiezingen onder allochtonen goed hebben gedaan. Waarschijnlijk zoals het FORUM noemt, komt dit door de aandacht die deze politieke partijen hebben besteed aan het thema integratie. Ook onder Surinamers en Antillianen is de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen dit jaar hoog geweest.

Representativiteit

Bij de gemeenteraadsverkiezingen hebben etnische kiezers net als in het verleden vooral gestemd op kandidaten met eenzelfde etniciteit. Volgens het COS Rotterdam (2006) blijkt er een sterk verband te zijn tussen het aantal stemgerechtigde Marokkanen en Turken en het aantal stemmen dat op Marokkaanse en Turkse kandidaten is gebracht. Het COS Rotterdam heeft in haar analyse van de gemeenteraadsverkiezingen 2006 gesteld dat de winst van de PvdA van Marokkaanse/ Turkse kandidaten en de allochtone kiezers afkomstig is.

Redenen van hoge opkomst onder allochtonen

FORUM (2006) heeft in haar artikel *'allochtone stem: luider en linkser'* enkele redenen genoemd waarom allochtonen dit jaar in meerdere mate zijn gaan stemmen. De eerste betreft het feit dat er dit jaar veel nieuwe en jonge kiezers zijn. De tweede reden betreft volgens FORUM de *toenemende politieke betrokkenheid* onder allochtonen. Veel allochtonen en voornamelijk moslims hebben zich aan de negatieve beeldvorming en de politieke debatten geërgerd. Ook hebben allochtonen het vorige beleid van het college als negatief ervaren. Beiden hebben geleid tot een stijging in de electorale participatie.

Ten slotte betreft de verkiezingscampagnes die georganiseerd zijn door overheden en allerlei maatschappelijke instituties, personen, organisaties een derde reden van de hoge opkomst onder allochtonen. De maatschappelijke instellingen hebben bijvoorbeeld de eigen achterban op de hoogte gesteld van de verkiezingen in maart.

Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen van de interviews met de kandidaten en/ of bestuursleden van de negen politieke partijen betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen uitgewerkt. Dit zijn de volgende politieke partijen: Leefbaar Rotterdam, PvdA, CDA, VVD, GroenLinks, D66, SP, ChristenUnie-SGP en Stadspartij Rotterdam.

Er moet in het oog gehouden worden dat de meeste woordvoerders van de politieke partijen vooral op persoonlijke titel hebben gesproken. De woordvoerders hebben wel uitspraken gedaan over de werkelijke visie van de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen, omdat ze toch als politieke vertegenwoordigers optreden.

De onderwerpen die in dit hoofdstuk besproken worden, zijn:

1. Visie politieke participatie (actieve en passieve) van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam,
2. Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten door politieke partijen,
3. Representativiteit in de politiek,
4. De thema's in de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen,
5. De politieke (on-)gelijkheid in de politieke participatie,
6. De ideale situatie in de politieke participatie.

Visie politieke participatie

Over elke politieke partij wordt in dit hoofdstuk een beschrijving gegeven van hun visie op de politieke participatie (actieve en passieve participatie) van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam.

Verkiezingsprogramma en het organiseren van activiteiten geven aan hoe de verkiezingscampagne van de politieke partijen eruit ziet en welke activiteiten de partijen georganiseerd hebben voorafgaand aan de verkiezingen. Bijvoorbeeld om etnische minderheidsgroepen te stimuleren om te gaan stemmen.

Representativiteit

Stemmen etnische kiezers op kandidaten met eenzelfde etniciteit? Hier gaat het om de vraag of Turken op Turkse kandidaten en Marokkanen op Marokkaanse kandidaten van politieke partijen stemmen.

De *thema's in het verkiezingsprogramma* van de politieke partijen bespreken onder meer welke onderwerpen zich specifiek richten op etnische minderheidsgroepen (en ook autochtonen).

De *politieke ongelijkheid* en de *ideale situatie* betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving staan ook in dit hoofdstuk centraal. Binnen dit onderdeel komen de volgende onderwerpen aan de orde;

- De visie van politieke partijen op de politieke (on-)gelijkheid,
- De positieve ontwikkelingen in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen,
- De negatieve ontwikkelingen in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen,
- De oplossingen in het versterken van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen, en
- De gewenste situatie van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen.

De subvraag die ik in dit hoofdstuk zal beantwoorden betreft;

'In hoeverre trachten de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen te stimuleren en welke activiteiten hebben deze politieke partijen georganiseerd om deze participatie te bevorderen?'

6.1 Visie Leefbaar Rotterdam op politieke participatie

Leefbaar Rotterdam is een jonge partij en heeft in 2002 meegedaan aan de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen. Pim Fortuyn won als lijsttrekker tot verbazing van andere politieke partijen de gemeenteraadsverkiezingen van 2002.

De *politieke betrokkenheid* onder burgers is volgens de woordvoerder van Leefbaar Rotterdam altijd al heel laag geweest. Hij is van mening dat Pim Fortuyn de politieke betrokkenheid onder de burgers heeft veranderd.

Leefbaar Rotterdam vindt het belangrijk dat *alle* Rotterdammers eigen initiatief nemen om politiek betrokken te raken. De partij is voor het stimuleren van de politieke participatie, maar deze moet niet specifiek gericht worden op Marokkanen of Turken. De etnische minderheidsgroepen moeten volgens de partij zelf bereid zijn om mee te participeren in de politiek. Dit zou dan vanzelf kunnen leiden tot meer maatschappelijke integratie.

Quote: "Een ieder is vrij om mee te participeren in de politiek".

De partij is voorstander van meer allochtone groepen binnen de politiek. De allochtone politicus zou dan volgens de woordvoerder naar de eigen gemeenschap bepaalde onderwerpen aan de orde kunnen stellen, die een autochtone politicus minder snel zou kunnen doen.

6.1.1 De actieve participatie

Binnen Leefbaar Rotterdam zijn geen 'allochtone' burgers in de Rotterdamse gemeenteraad aanwezig.

Om raadsleden te werven heeft Leefbaar Rotterdam advertenties gezet in onder meer het Rotterdamse Dagblad en de Intermediair. Een kandidaat die zich bij de partij aanmeldt, moet volgens Leefbaar Rotterdam (zowel allochtoon als autochtoon) de standpunten van de partij *volledig* onderschrijven.

Kieslijst

De kieslijst van Leefbaar Rotterdam (2006) kent voornamelijk autochtone burgers. Leefbaar Rotterdam denkt niet dat er geforceerd gezocht moet worden naar vrouwen of naar allochtonen. Het gevolg zou dan volgens de woordvoerder kunnen zijn dat er mensen met te weinig kwaliteiten binnen de politiek aangetrokken worden.

6.1.2 De passieve participatie

De partij richt zich niet op het stimuleren van *alle* burgers om te gaan stemmen. Ze vindt dit de taak van de Gemeente Rotterdam en niet van de politieke partijen. De gemeente heeft hier volgens de partij al veel geld in gestoken. Leefbaar Rotterdam zegt wel actief te hebben meegewerkt aan de stemwijzer, omdat volgens hen veel mensen van de stemwijzer gebruik maken. Daarin heeft ze getracht de standpunten van Leefbaar Rotterdam zo helder mogelijk naar voren te brengen.

Wie stemmen er op Leefbaar Rotterdam?

Leefbaar Rotterdam stelt dat er veel stemmen vanuit het volk en vanuit de hogere klassen komen.

Quote: "Pim Fortuyn was een persoon die een heel breed scala aan mensen wist te mobiliseren".

De woordvoerder is van mening dat hier vooral gekeken moet worden naar welke etnische minderheidsgroepen in mindere of meerdere mate moeite hebben om in het westerse systeem te functioneren. Dan blijken Surinamers en Antillianen volgens hem hier over het algemeen minder moeite mee te hebben. Dit verklaart volgens hem ook waarom deze groeperingen eerder op Leefbaar Rotterdam stemmen.

Quote: "De moeilijk te bereiken groepen blijven Marokkaanse en Turkse moslims. Ik spreek liever niet van allochtonen".

6.1.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

De partij heeft voorafgaand aan de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen een kleinschalige verkiezingscampagne gevoerd. Deze activiteiten omvatten onder meer het uitdelen van folders en de aanwezigheid bij politieke debatten die georganiseerd zijn door allerlei maatschappelijke instellingen.

De woordvoerder is van mening dat Leefbaar Rotterdam op het terrein van het organiseren van activiteiten voor burgers nog niet zo ingebed zijn in de samenleving. Het blijkt volgens hem heel moeilijk te zijn om steeds weer *'nieuwe burgers'* aan te trekken. Ze stelt dat de gevestigde politieke partijen hiertoe beter in staat zijn, omdat ze al langer dan Leefbaar Rotterdam bezig zijn.

Quote: "Een verkiezingscampagne is een goede manier om mensen meer politiek betrokken te maken".

Het nadeel van een verkiezingscampagne vindt Leefbaar Rotterdam dat een dergelijke campagne maar een maand duurt.

Quote: "Men moet wel beseffen dat het niet om het 'zieltjes winnen' gaat. Ieder burger blijft vrij om nee tegen ons te zeggen".

6.1.4 Representativiteit

Leefbaar Rotterdam is van mening dat het verkeerd is om een Antilliaan of een Marokkaan binnen een politieke partij aan te nemen en alleen maar omdat deze de eigen gemeenschap zou vertegenwoordigen.

Quote: "De PvdA is bezig een potentiële zieltjesgroep te hebben".

De politieke partij zegt nooit op deze manier te zullen werken, omdat het dan alleen maar om de stemmen zou gaan. Leefbaar Rotterdam is van opvatting dat dit principe niet deugt, omdat een (etnische) kandidaat alle *'rotterdamers'* moet vertegenwoordigen.

Tegenwoordig heeft Leefbaar Rotterdam volgens de woordvoerder nogal te kampen met een imago-probleem, waardoor het voor hen lastig is om de boodschap van de partij aan bepaalde groeperingen duidelijk naar voren te brengen.

6.1.5 Thema's in verkiezingsprogramma

De belangrijke thema's in het verkiezingsprogramma van Leefbaar Rotterdam zijn volgens de woordvoerder niet alleen de allochtone - en/ of autochtone vraagstukken, maar ook veiligheid en werk. Participatie verbindt de partij aan *'erbij willen horen'*. Men is van mening dat iedere Marokkaanse of Turkse burger die in de samenleving erbij wil horen hulp (op verschillende terreinen) moet kunnen krijgen.

Leefbaar Rotterdam is voorstander van het verminderen van de taalachterstand, omdat hierdoor de maatschappelijke en de politieke betrokkenheid in de samenleving kan toenemen. Daarom is de partij voorstander van het opleggen van sancties aan burgers om hen te verplichten de Nederlandse taal te beheersen.

6.1.6 De politieke (on-)gelijkheid

In Rotterdam heeft volgens Leefbaar Rotterdam elke burger *gelijke kansen* om deel te nemen aan de politiek of om in het politieke bestuur te komen.

Positieve ontwikkeling

Eén positieve ontwikkeling in de politieke participatie in Rotterdam is volgens de politieke partij de toenemende politieke betrokkenheid van burgers.

Negatieve ontwikkelingen

Leefbaar Rotterdam ziet twee negatieve ontwikkelingen in de politieke participatie van burgers. De ongeïnteresseerdheid van (allochtone en autochtone) jongeren is een eerste negatieve ontwikkeling. De tweede ontwikkeling betreft het *'zieltjes winnen in de politiek'*.

Hiermee bedoelt Leefbaar Rotterdam dat het principiële niet juist is om bijvoorbeeld voor de uitgang van een moskee te gaan staan om stemmen te winnen. Dit vindt Leefbaar Rotterdam namelijk een privé-aangelegenheid.

Bepalende factoren in politieke participatie

De woordvoerder van Leefbaar Rotterdam is van mening dat de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen nauw samenhangt met *“de mate van interesse in de maatschappij waar men leeft en woont”*.

Oplossing

De oplossing in het versterken van de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen ziet Leefbaar Rotterdam in de bewustwording van deze groeperingen dat Nederland hun toekomst is.

6.1.7 De ideale situatie

De ideale situatie in de politieke participatie is volgens Leefbaar Rotterdam dat de politiek best een afspiegeling mag zijn van de samenleving.

Leefbaar Rotterdam vindt een godsdienstige politieke partij onacceptabel. Een politieke partij mag volgens de woordvoerder niet bedreven worden op basis van de Bijbel of de Koran. De partij vindt het in dit verband belangrijk dat er in de huidige samenleving constant verschil wordt gemaakt tussen de godsdienst en de westerse samenleving.

De politieke participatie van etnische minderheidsgroepen kan volgens Leefbaar Rotterdam toenemen. Hier moet dan wel ingezet worden op intellectuelen met aanzien uit de Turkse en de Marokkaanse gemeenschap. Deze moeten dan het vrije woord verkondigen.

Quote: “Het is politieke onzin, dat er gezegd wordt dat de afstand tussen autochtonen en allochtonen steeds maar groter wordt. Soms moet er af en toe flink de waarheid verteld worden. Er moet soms flink gebotst worden om nader tot elkaar te komen”.

De woordvoerder van Leefbaar Rotterdam is van mening dat de kloof tussen autochtonen en allochtonen in de Rotterdamse samenleving niet groter is geworden. Volgens de woordvoerder zijn mensen juist veel dichter bij elkaar gekomen. De woordvoerder heeft het idee dat doordat er steeds gezegd wordt dat de kloof groter wordt, dat hierdoor juist een *wij - zij samenleving* wordt gecreëerd.

6.2 Visie PvdA op politieke participatie

De Partij van de Arbeid (PvdA) *“is een sociaal - democratische partij”* en is ontstaan in 1946. De politieke partij keert zich op een bepaalde manier tegen economische ongelijkheden (Woerdman, 1999, p. 169). De PvdA streeft naar *gelijke kansen* voor iedereen en komt op voor de sociaal zwakkeren. Ze is van oudsher een linkse partij die zich inzet voor arbeidersgroepen. Tegenwoordig biedt de PvdA steeds meer *‘weerstand’* tegen de bezuinigingen in de gezondheidszorg, onderwijs en het stelsel van sociale voorzieningen (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005). De PvdA is een politieke partij dat zich op het *‘sociale gezicht’* richt.

6.2.1 De actieve participatie

Elke burger, ongeacht religie of economische positie, kan zich bij de PvdA aanmelden. Het bestuur van de PvdA heeft dit jaar bij de aanmelding van kandidaten gekeken naar vrouwen, allochtonen, leeftijd en de expertise van een kandidaat.

De kandidatencommissie binnen de PvdA had de taak kandidaten te selecteren op basis van vaardigheden om het diverse talent te herkennen.

Quote: “Hoe talent dat waardevol is te herkennen.....” (Guillard, 2006).

Kieslijsten

De PvdA is van mening dat zij geen politieke uitsluiting kennen. Dit is volgens de woordvoester onder meer te zien in de variëteit van kandidaten uit diverse minderheidsgroepen die op de kieslijsten te vinden zijn. In vergelijking met het verleden is hier volgens de PvdA flinke vooruitgang geboekt.

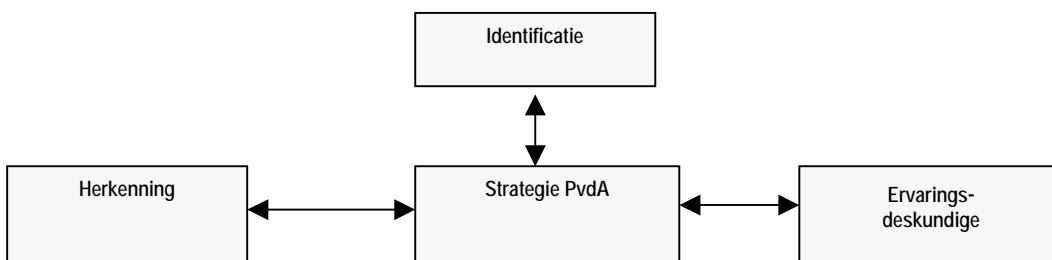
Binnen de raad van de PvdA zijn bijvoorbeeld nogal wat allochtonen aanwezig, die er volgens de woordvoester met behulp van voorkeursstemmen zijn gekomen.

Quote: "Iedereen moet kunnen meedoen in de politiek en de samenleving" (Guillard, 2006).

Volgens de PvdA moeten allochtonen *herkenning* zien binnen politieke partijen. Hiermee bedoelt de woordvoester dat, indien er geen herkenning (van kandidaten) binnen een politieke partij aanwezig is, dat allochtonen zich hier minder snel bij aan zullen sluiten.

Binnen de PvdA staan de volgende kernzaken centraal; *herkenning van talent, identificatie met de burgers ervaringsdeskundige zijn* en *kennis* hebben. De PvdA vindt het belangrijk dat (etnische) burgers zich kunnen identificeren met de kandidaat.

Quote: "Indien een allochtoon en een autochtoon zich samen kandidaat stellen en het blijkt dat beiden gelijk gekwalificeerd zijn, dan wordt in eerste instantie gekeken naar de volgorde op de kieslijst en naar hoe later de raad opgesteld moet worden" (Guillard, 2006).

Figuur 5 Strategie PvdA

6.2.2 De passieve participatie

De PvdA tracht burgers te stimuleren om te gaan stemmen (electorale participatie) door onder meer deel te nemen aan allerlei bijeenkomsten, die georganiseerd worden door maatschappelijke instellingen. Ze heeft het idee dat op deze manier veel burgers bereikt kunnen worden. Ook kan hierdoor volgens de woordvoester de eigen achterban vergroot worden. Op zo'n bijeenkomst beargumenteert de PvdA aan het publiek welke standpunten ze over een bepaald onderwerp heeft en waarom mensen op hen zouden moeten stemmen. Ze adviseert mensen in eerste instantie om te gaan stemmen, en voegt ze er later zelf aan toe om op de PvdA te gaan stemmen. Het zijn volgens de PvdA vaak de onafhankelijke organisaties, zoals het Instituut Politieke Partij (IPP) en E-quality, die burgers oproepen om te gaan stemmen.

Wie stemmen er op de PvdA?

De woordvoester is van mening dat zowel autochtonen als allochtonen op de partij stemmen.

Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

De arbeiderspartij heeft voor een aantal etnische minderheidsgroepen een plan van aanpak gemaakt. In dit plan heeft zij concrete activiteiten vastgelegd bestemd voor verschillende doelgroepen (campagneaanpak).

Verschillende kandidaten op de kieslijsten hebben deelgenomen aan de actie 24 X 24. Om die *herkenning* en *identificatie* weer terug te laten komen is bijvoorbeeld een kandidaat met een etnische afkomst gekoppeld aan de eigen etnische groep.

6.2.3 Representativiteit

De Partij van de Arbeid is zich ervan bewust dat een etnische burger op een kandidaat zou kunnen stemmen met eenzelfde etnische achtergrond. Burgers kunnen zich volgens de woordvoester namelijk *identificeren* met de kandidaat op de kieslijst. Ze vindt het kwalijk dat dit gebeurt en vindt het bovendien jammer dat bijvoorbeeld een Surinamer niet op een Turk stemt of een Turk niet op een Marokkaan. Op deze manier wordt volgens de PvdA ook aan strategie gedacht, maar dan wordt niet meer gekeken naar etniciteit.

6.2.4 Thema's in verkiezingsprogramma

De PvdA stelt dat in haar verkiezingsprogramma onderscheid gemaakt wordt tussen de goedwillenden en de kwaadwillenden. Elk thema in het programma is gericht op *alle* Rotterdamse burgers.

Het staat volgens de PvdA vast dat er verschillen zijn tussen mensen en over die verschillen moet gesproken worden. Daarom is zij voorstander van een dialoog, om de taferelen die vier jaar geleden plaatsvonden te vermijden. Toen vond iedereen dat alles maar gezegd moest kunnen worden (bijvoorbeeld over etnische groeperingen). De woordvoester is bovendien van mening dat er vooral nagedacht moet worden over *"hoe bepaalde zaken bespreekbaar te maken"*. De toonzetting in het bespreekbaar maken van bepaalde onderwerpen is een eerste vereiste in een dialoog benadrukt de woordvoester.

Maatschappelijke instellingen hebben volgens de PvdA in de bevordering van etnische minderheidsgroepen deel te nemen aan de politieke participatie een neutrale positie. Deze instellingen werken volgens de partij tegenwoordig samen met alle politieke partijen.

De samenwerking op het terrein van de politieke participatie vindt vooral plaats in de vorm van (voor-)overleg. Na de verkiezingen wordt contact behouden met de maatschappelijke organisaties. De PvdA zegt niet samen te werken met andere politieke partijen op het terrein van het bevorderen van de politieke participatie.

6.2.5 De politieke (on-) gelijkheid

Elke minderheidsgroep in de samenleving moet volgens de PvdA een normale groep worden en niet *"de etnische groep blijven"*. Daarom streeft zij naar normalisatie binnen de samenleving en de politiek.

Quote: "Iedereen is gelijk en niet iedereen is hetzelfde" (Guillard, 2006).

De PvdA vindt dat er meer nadruk gelegd moet worden op *"de gelijkheid van groeperingen in de samenleving" (en politiek)*. Daarbij stelt ze zichzelf de vraag in hoeverre etnische minderheidsgroepen in staat worden gesteld om in gelijke mate deel te nemen aan de politiek en/ of de samenleving.

Positieve ontwikkelingen

Een eerste positieve ontwikkeling in de politieke participatie is volgens de PvdA dat vrouwen en etnische minderheidsgroepen zich steeds meer zelf aanmelden bij een politieke partij. De woordvoester heeft het idee dat veel etnische kandidaten die nu op de kieslijsten van de politieke partijen staan van mening zijn dat ze er voor de gehele samenleving zijn en niet alleen voor de eigen etnische gemeenschap.

Een tweede positieve ontwikkeling is volgens de PvdA de toename van jongerengroepen en allerlei jongereninitiatieven. De PvdA is van mening dat de politiek niet steeds moeten blijven denken in etnische groepen. De politiek moet, net als veel jongeren in de Rotterdamse samenleving doen, niet meer kijken naar etniciteit. De politiek moet volgens de PvdA met deze nieuwe jonge generatie meegaan.

Negatieve ontwikkelingen

De toenemende polarisatie ziet de PvdA tegenwoordig als een zeer negatieve ontwikkeling. De partij is van mening dat hierdoor bepaalde etnische groeperingen buiten de samenleving worden geplaatst. De woordvoester vindt dat etnische burgers nu te veel een bepaalde label opgeplakt krijgen, waardoor ze in een bepaalde hoek worden geplaatst. De PvdA heeft het idee dat er nu teveel eigen problemen in de politiek gekoppeld worden aan etniciteit.

Een tweede negatieve ontwikkeling is volgens de PvdA *"Het legitimiteitsverlies in deze democratie"*.

Er blijkt hier volgens de woordvoester tegenwoordig een tweestrijd te bestaan tussen;

- Aan de ene kant de politiek die bepaalde problemen moet oplossen, en
- Aan de andere kant vanuit de etnische minderheidsgroepen die graag willen weten wat de politiek voor hen doet.

Tegenwoordig blijken burgers volgens de PvdA vaak niet te stemmen, omdat ze van mening zijn dat ze toch *geen invloed* kunnen uitoefenen. De PvdA is daarom voorstander van een persoonlijke benadering van etnische minderheidsgroepen, omdat ze op deze manier het beste bereikt kunnen worden. Om ze achtereenvolgens uit te leggen op welke manier deze groeperingen wel invloed hebben.

Oplossing

De oplossing in de versterking van de politieke betrokkenheid onder etnische minderheidsgroepen ziet de PvdA in; burgers meer inspraak geven, de politici (en ambtenaren) moeten meer de straat op en moeten contacten onderhouden met de burgers. Daarnaast moeten burgers volgens de PvdA de kans worden gegeven worden om het 'beleid te beïnvloeden', bijvoorbeeld door referenda.

6.2.6 De ideale situatie

De PvdA ziet een ideale situatie in de politieke participatie, indien er sprake is van een *"afspiegeling zijn van de samenleving"*. Elke burger, waar deze ook vandaan komt, mag wel méér actief mee participeren in de politiek, zoals het lid zijn van een politieke partij.

Ten slotte stelt de PvdA dat individuen uit verschillende etnische minderheidsgroepen zich wel méér actief mogen vertegenwoordigen binnen de politiek. Daarbij zouden verschillende groeperingen over alle politieke partijen verspreid moeten zijn.

6.3 Visie CDA op politieke participatie

Het Christen Democratische Appèl (CDA) is een Christelijke Democratische Partij. Deze christelijke politieke partij wenst te handelen volgens bijbelse normen. Het CDA richt zich daarbij op de gehele bevolking. Christen-democratische partijen worden confessioneel genoemd, omdat ze een bepaald geloof in het persoonlijke en maatschappelijke leven voorop stellen (Woerdman, 1999 p.193). Het CDA concentreert zich op christelijke waarden als zorg voor de zwakkeren in de Nederlandse samenleving en naastenliefde (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

6.3.1 De actieve participatie

Het CDA vindt het belangrijk dat etnische minderheidsgroepen gelijke kansen krijgen om deel te nemen aan de politiek. De partij is van mening dat indien er barrières zijn dat deze dan zoveel mogelijk weggenomen moeten worden. De woordvoester van het CDA heeft het idee dat etnische minderheidsgroepen wel mee participeren, alleen is dit naar haar inziens nog niet in gelijke mate.

Binnen het CDA hebben zich in de actieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen volgens de woordvoester ten opzichte van de Rotterdamse verkiezingen in 2002 weinig veranderingen voorgedaan.

Kieslijsten

Er zijn volgens het CDA op de kieslijsten bij de gemeenteraadsverkiezingen (2006) wel etnische minderheidsgroepen te vinden, maar ze zijn nog in de mindere mate vertegenwoordigd. Een kandidaat die wenst deel te nemen aan de actieve participatie moet volgens het CDA aan een aantal eisen voldoen. Eén daarvan is de visie van het CDA onderschrijven.

Op landelijk niveau heeft het CDA een platform, het Intercultureel Beraad (opgericht 1983)²⁴.

6.3.2 De passieve participatie; Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

De CDA-kandidaten met een etnische achtergrond hebben dit jaar bij de verkiezingscampagnes bijeenkomsten georganiseerd voor de eigen etnische groep. Vooral Turkse kandidaten zijn hier volgens de woordvoester actief in geweest. Turkse organisaties zijn erbij betrokken. Daarnaast hebben kandidaten van het CDA uit verschillende groeperingen flyers of folders gedrukt in de eigen taal.

Het CDA heeft voorafgaand aan de verkiezingen meegewerkt aan initiatieven van allerlei maatschappelijke instituties. Het Platform Buitenlanders Rijnmond en het SPIOR hebben politieke debatten georganiseerd waaraan het CDA heeft deelgenomen.

Wie stemmen er op het CDA?

Het CDA had bij de (voorgaande) gemeenteraadsverkiezingen veel aanhang onder Turkse Rotterdammers.

6.3.3 De politieke (on-)gelijkheid

Etnische mindergroepen nemen volgens het CDA in de Rotterdamse samenleving nog niet in gelijke mate deel aan de politiek.

Negatieve ontwikkeling

Eén negatieve ontwikkeling in de politieke participatie is volgens het CDA de eenzijdige voorkeur van kiezers voor één politieke partij (vooral linkse politieke partij). Alle kiezers met dezelfde etnische achtergrond hebben volgens de woordvoester niet eenzelfde visie op de samenleving en op de verschillende beleidsterreinen. Het CDA vindt het daarom jammer dat etnische burgers zich blijkbaar niet of nauwelijks vertegenwoordigd voelen door de andere politieke partijen.

Bepalende factoren in politieke participatie

Het CDA noemt factoren die samen kunnen hangen met het al dan niet participeren van etnische minderheidsgroepen in het politieke systeem; gebrek aan verbale uitdrukkingsvaardigheid en culturele verschillen van bepaalde etnische groeperingen.

Oplossing

De partij ziet de oplossing in de versterking van de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in *tijd* en *opleiding*. Etnische minderheidsgroepen moeten zich volgens de woordvoester van het CDA meer bewust worden van hun rol in de Nederlandse samenleving. Ze is tevens van mening dat etnische groeperingen meer actief benaderd mogen worden om hen binnen de politieke partijen (en in de politiek) aan te trekken.

6.3.4 De ideale situatie

Het CDA wil een volkspartij zijn; *‘een politieke partij voor iedereen’*. De ideale situatie in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is volgens het CDA dat het ledenbestand van de partij en de samenstelling van de gemeenteraad een afspiegeling zijn van de opbouw van de samenleving.

6.4 Visie VVD op politieke participatie

De Volkspartij Voor Vrijheid en Democratie (VVD) is een liberale partij en is opgericht in 1948. De VVD stelt individuele rechten en vrijheden van burgers centraal. Ze beschouwen daarnaast de vrije markt als basis voor de economie (Woerdman, 1999, p. 199). De economie functioneert volgens haar het best als de overheid zich hier niet al te veel mee bemoeit, dus zo min mogelijk overheidsregels (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005). De VVD stelt dat burgers eigen verantwoordelijkheden hebben.

6.4.1 De actieve participatie

De Volkspartij Voor Vrijheid en Democratie (VVD) streeft wel naar meer etnische minderheidsgroepen binnen de partij, maar gaat niet actief naar ze op zoek. De partij is een tegenstander van het binnenhalen van een kandidaat uit een minderheidsgroep op basis van hun etniciteit. De burgers moeten volgens de VVD zelf het initiatief nemen om zich aan te melden bij de partij.

Quote; "graag wees welkom, maar we gaan niet actief op zoek naar een Marokkaanse of Turkse, omdat ze Marokkaans of Turks zijn. We zijn een liberale partij. We willen liberale mensen in de partij hebben. En die zijn heel welkom als ze zelf het initiatief nemen".

Kieslijst

De politieke partij kent volgens de woordvoerder vooral een autochtoon gezelschap. De mensen die zich volgens de VVD aanmelden blijken vaak personen te zijn met een goede sociaal - economische positie. Ze hebben een goede baan, zijn ondernemer en hebben een goede opleiding genoten. Deze mensen melden zich vaak spontaan aan bij de partij, en onderschrijven de liberale standpunten. Tegenwoordig sluiten etnische minderheidsgroepen zich doch volgens de VVD wel steeds meer aan bij de partij. In vergelijking met de voorgaande verkiezingen in 2002 kent de VVD volgens de woordvoerder wel steeds meer etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten.

De VVD benadert (toekomstige) liberale kandidaten persoonlijk, indien ze goed binnen de partij passen en als ze van betekenis (kunnen) zijn voor de VVD. De woordvoerder van de VVD zegt niet naar de *eticiteit* van de betreffende kandidaat te kijken. De voorwaarden die de VVD aan de kandidaat stelt indien deze zich wenst aan te sluiten zijn; geschiktheid om de positie in de raad te bekleden en competenties hebben om het raadswerk uit te kunnen voeren. De VVD is van mening dat de afgelopen tijd nogal wat leden van politieke partijen de Nederlandse taal slecht beheersen. Daardoor kunnen zij volgens de VVD geen goede bijdrage leveren aan het politieke debat. De partij stelt dat politieke partijen een belangrijke verantwoordelijkheid hebben in wie men wel of niet kandidaat stelt voor de raad. De politieke raadsleden hebben een voorbeeldfunctie en kunnen de partij namelijk naar beneden halen, wanneer ze aan het *"stuntelen zijn in de raad"*.

6.4.2 De passieve participatie

De politieke partij organiseert nooit doelgerichte activiteiten om de passieve (politieke) participatie onder etnische minderheidsgroepen te stimuleren. De VVD zegt een generiek beleid te hebben dat voor iedereen moet werken. Ze is geen voorstander van het *"alleen maar de ouderen of alleen maar de jongeren erbij betrekken"*.

Wie stemmen er op de VVD?

De Turkse gemeenschap is volgens de VVD op bepaalde terreinen heel liberaal en daarom sluit deze etnische minderheidsgroep zich steeds meer aan bij de partij. Steeds meer Turken uit die gemeenschap raken in de samenleving meer gesetteld en klimmen steeds hoger op de maatschappelijke ladder.

Quote; "Ik weet dat de VVD het niet moet hebben van etnische minderheidsgroepen. We halen onze stemmen nog steeds bij de autochtonen vandaan. Wat ik wel gemerkt heb is dat met name uit de Turkse gemeenschap, dat daar wel een ontwikkeling te zien is".

Binnen de VVD heeft een Antilliaanse op de kieslijst in Delfshaven een voorkeurscampagne gevoerd. Deze vrouw is heel actief geweest in de verkiezingscampagne van 2006. Ze zat bijvoorbeeld in allerlei debatten en forumdiscussies. Ze heeft een eigen folder en een folder voor de gemeenteraad gedrukt.

Het campagne team van de VVD bekostigt goede ideeën soms gedeeltelijk. Deze voorkeurscampagne kan volgens de partij een stimulans zijn om specifieke groepen aan te trekken. Daarnaast draagt het bij aan het succes van de VVD als geheel. Een stem op een kandidaat is volgens de woordvoerder namelijk ook een stem op de VVD.

Quote; "Je moet dus van al dit soort mogelijkheden gebruik maken. En jezelf ook presteren aan die groepen waar dat interessant is".

Op deze manier organiseert de VVD dus wel degelijk onbewust (indirecte) activiteiten om bepaalde etnische minderheidsgroepen te stimuleren om te gaan stemmen. Het is volgens de VVD niet zo dat er een voorkeurscampagne opgezet wordt dat speciaal gericht is om de Turkse, de Nederlandse of de Marokkaanse burgers electoraal mee te laten participeren.

6.4.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

Volgens de woordvoerder van de VVD gaat men steeds meer de Rotterdamse wijken in om aan het publiek te laten zien wie de partij is. Tijdens de verkiezingscampagne heeft de VVD onder meer een Turkse en een Marokkaanse moskee bezocht. Bij de moskeeën zijn allerlei politieke activiteiten en bijeenkomsten georganiseerd (zoals bezoek Tweede Kamer – lid van Turkse herkomst). De VVD is van mening dat het organiseren van dergelijke activiteiten goede manieren zijn om verschillende burgers te bereiken. Burgers krijgen op bijvoorbeeld een bijeenkomst ook de kans hun eigen verhaal te doen en hun ideeën over te brengen aan (toekomstige) politici.

De VVD is van mening dat ieder politieke partij die meedoet aan de verkiezingen de kans moet krijgen zichzelf te presenteren bij een bijeenkomst. Een maatschappelijke instelling (zoals een Marokkaanse vereniging), die volgens de woordvoerder op kosten van de gemeente (of deelgemeente) een activiteit organiseert moet alle lijsttrekkers of kandidaten van alle politieke partijen de ruimte geven zich aan het publiek te presenteren. Ook al is deze het niet eens met de standpunten van de partij. Een politieke partij kan dan volgens de VVD uitgefloten worden, maar dat de politieke partij bestaat, houdt volgens hen in dat er toch sprake is van een bepaald geluid vanuit de samenleving. De VVD is daarom voorstander van een debat, omdat op deze manier negatieve en foute geluiden bestreden kunnen worden.

De partij heeft dit jaar voorafgaand aan de verkiezingen in diverse initiatieven samengewerkt om de passieve politieke participatie van burgers te bevorderen. Eén initiatief is de opkomstbevordering voor 7 maart 2006, dat georganiseerd is door de deelgemeenteraad in Delfshaven. Alle politieke partijen binnen die raad vonden het gewenst zoveel mogelijk (etnische) groepen naar de stembus te trekken.

De politieke partijen wilden daarnaast zoveel mogelijk partijleden uit etnische minderheidsgroepen de kans geven om activiteiten te organiseren voor de eigen achterban. Er is met al deze politieke partijen in de raad onder meer een verkiezingskrant gemaakt, die huis-aan-huis aan zowel allochtonen als autochtonen bezorgd is. De VVD vindt het de verantwoordelijkheid van de burgers dat als ze iets van hun stad, buurt of omgeving willen maken dat ze wel de moeite moeten nemen in dialoog te gaan met anderen om hen de inhoud van de krant uit te leggen. Dit als ze de Nederlandse taal niet beheersen.

De samenwerking van de VVD met maatschappelijke instellingen om de politieke participatie van groeperingen te stimuleren vindt vooral plaats in de vorm van deelname aan bijeenkomsten in zelforganisaties. De VVD stimuleert daarnaast ook allerlei opkomstbevorderende initiatieven. De politieke partij zegt geen elke maatschappelijke instelling uit de weg gaan, tenzij deze instelling een vage doelstelling heeft, waarmee de VVD zich niet kan verenigen.

6.4.4 Representativiteit

Quote: "De VVD zal nooit een excuus - allochtoon op de lijst zetten".

De VVD zegt nooit zo'n type allochtoon op de kieslijst te zetten. Dit is volgens de woordvoerder bij de andere politieke partijen wel voorgekomen. Er stonden mensen op de lijst die de raad binnenkwamen, omdat binnen de eigen etnische minderheidsgroep ze een achterban hadden. Op deze manier konden ze veel stemmen trekken. Deze kandidaten kon achtereenvolgens niets aangeboden worden, omdat ze niet geschikt waren voor het raadswerk.

Quote: "Als je met de VVD een positie wil bekleden, dan moet je ook in staat zijn die positie te kunnen bekleden. Je moet de competenties hebben om het werk goed te kunnen doen. Dus ja, misschien dat het daarom wat langzamer gaat binnen de VVD".

6.4.5 Thema's in verkiezingsprogramma

Doordat de VVD vaak in gesprek treedt met zelforganisaties blijkt volgens hen dat veel onderwerpen geen etnische component hebben. Dit zijn onderwerpen die voor de gehele buurt, wijk of straat gelden. In het verkiezingsprogramma staat vooral het vraagstuk betreffende de sociaal-economische positie centraal.

In het verkiezingsprogramma (van Delfshaven) komt het woord 'allochtoon' niet eens voor. De burgers die in Delfshaven wonen, willen uiteindelijk allemaal hetzelfde. Ze willen een betere toekomst, een goede sociaal-economische positie, veiligheid in de wijk, schone straten en een betere huisvesting.

Deze liberale partij tracht mensen op straat over verschillende onderwerpen aan te spreken, bijvoorbeeld het onderwerp 'veiligheid'. De woordvoerder zegt dat VVD-leden niet bewust de straat opgaan om burgers aan te spreken over de problemen in de samenleving. Een partijlid raakt bijvoorbeeld met burgers in de supermarkt in gesprek. Het besprokene wordt dan indien relevant meegenomen. Men krijgt ook informatie over problemen, wensen en behoeften van burgers via zelforganisaties. Ook komen burgers zelf naar de raad en/ of benaderen kandidaten/ politici van de politieke partij.

De VVD tracht constant in gesprek te blijven met de bevolking om te horen wat zich afspeelt in een buurt/ wijk of bij een bepaalde (etnische) groepering. Er wordt nagegaan waar burgers over het algemeen tegenaan lopen en wat ze aangepakt willen hebben. Hiervoor heeft de partij nauwe contacten met allerlei zelforganisaties.

De woordvoerder van de partij is van mening dat alle burgers die in Nederland wonen de Nederlandse taal moeten beheersen. De VVD verbindt de beheersing van de Nederlandse taal met de vergemakkelijking van het maatschappelijke verkeer (ook in de politiek).

6.4.6 De politieke (on-)gelijkheid

Elke politieke partij, die zich vanuit het gedachtegoed van de politieke partij aanmeldt, moet volgens de VVD open staan voor alle groeperingen.

Quote: "Elke liberaal die vanuit de VVD binnenkomt met het goede liberale gedachtegoed, die is meer dan welkom en wat voor een liberaal dit is, waar deze vandaan komt en wat voor etnische minderheidsgroep het is, zal ons werkelijk biëtzijn!".

Positieve ontwikkeling

Eén positieve ontwikkeling die de VVD ziet, is dat het niet zozeer de politieke participatie alleen is. Ze ziet een langzaam groeiend proces van de gehele maatschappelijke integratie. Ze bespreekt de gunstige ontwikkeling in organisaties, MBO-scholen, HBO-scholen en Universiteiten, die nu uit zowel autochtonen als allochtonen bestaan. De woordvoerder ziet dat deze mensen nu in de opleiding succesvol zijn en zullen dit straks in hun maatschappelijke carrière ook zijn. De organisaties beginnen volgens de VVD nu steeds meer een afspiegeling van de Rotterdamse samenleving te worden. Dit zou ook in de politiek het geval moeten zijn benadrukt de woordvoerder.

Negatieve ontwikkeling

Quote: "Wat ik een negatieve ontwikkeling vind, is de manier waarop sommige debatten op dit moment gevoerd worden".

De liberale partij vindt dat het er bij sommige politieke debatten soms hard tegen hard aan toe gaat. Het politieke debat dat tegenwoordig (over maatschappelijke vraagstukken) gevoerd wordt, levert volgens de partij totaal geen bijdrage aan de uiteindelijke (probleem-) oplossing.

Quote: "Volgens mij is het een proces wat mensen zelf door moeten maken. Ze moeten zelf succesvol willen worden in de maatschappij. Ze moeten zelf die baan willen, zelf ondernemer zijn en zelf sociaal-economisch opklimmen. Ik denk niet dat je mensen kunt afdwingen, bijvoorbeeld mensen pushen om Nederlands te gaan leren, om dit of dat te doen. Je moet het debat wat rustiger voeren".

Oplossingen en bepalende factoren in politieke participatie

De VVD ziet één belangrijke factor in waarom mensen wel of niet betrokken zijn in de politiek. Dit betreft de sociaal-economische positie van mensen. De partij benadrukt dat dit losstaat van welke etniciteit dan ook. De VVD is daarom dus ook voorstander om eerst iets aan die sociaal-economische positie van mensen te doen. Volgens de liberale partij houdt een persoon met een ongunstige sociaal-economische positie zich in mindere mate bezig met de politiek. De basisvoorwaarde voor deze persoon is overleven, brood op de plank krijgen.

De woordvoerder van de VVD ziet de laatste jaren in de politiek een belangrijke ontwikkeling gaande. Burgers stemmen bij verkiezingen volgens hem steeds meer op personen en minder op politieke partijen. Deze ontwikkeling blijkt volgens hem in heel Europa gaande te zijn. Verkiezingsprogramma's van politieke partijen lijken dus tegenwoordig minder belangrijk te zijn. De VVD is geen tegenstander van dit 'nieuwe' proces, maar ze vindt wel dat dit op den duur kan leiden tot een aanpassing van het kiesstelsel.

De liberale partij erkent het bestaan van bewuste en onbewuste discriminatie op de werkvloer. Daarom is de partij voorstander van een strenge aanpak van discriminatie. Etnische minderheidsgroepen die zich binnen organisaties of in de politiek verder willen ontplooiën, moeten volgens de woordvoerder deze kans krijgen.

Quote: "Mensen moeten van elkaar snappen hoe hun leefwereld in elkaar steekt. De meeste Nederlanders die bijvoorbeeld op een forum de meest vnzige taal uitspreken over Marokkanen of Turken hebben namelijk in hun vriendenkring geen Marokkanen of Turken. Dan weet je ook niet waar je het over hebt, is mijn stelling".

Daarom is de woordvoerder van de VVD voorstander van dialoog. De islamdebatten zijn door hem positief beoordeeld, mede omdat het over meer ging dan over religie alleen. Zaken als discriminatie en etnische achtergrond passeerden de revue. De mogelijkheid om met elkaar in gesprek te gaan, hebben de afgelopen jaren meer dan ooit van tevoren plaatsgevonden.

Quote: "Het lastigste blijft alleen dat het nog steeds de vertegenwoordigers van de groepen zijn die met elkaar in gesprek zijn en niet de mensen zelf. Het zijn altijd dezelfde kopjes die je daar ziet. Dezelfde organisaties van de gemeente, van de politiek".

De representatie van de 'echte' burgers tijdens zo'n debat, niet werkend vanuit een maatschappelijke institutie, blijkt volgens de VVD nog erg minimaal te zijn. De woordvoerder hoopt echter wel dat de boodschap van die vertegenwoordigers aan de achterban duidelijk gemaakt wordt.

6.4.7 De ideale situatie

De ideale situatie in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is volgens de VVD; *een afspiegeling van de samenleving in de politiek*. De VVD stelt dat in de gewenste situatie 'etniciteit' geen rol meer speelt. De vraag moet volgens de woordvoerder niet meer zijn *'of er wel voldoende Turken of Marokkanen politiek actief zijn'*.

Een stem uitbrengen aan een etnische kandidaat door een burger met dezelfde etnische achtergrond vindt volgens de VVD in de nabije toekomst niet meer plaats. Een Turkse burger stemt dan op een Marokkaanse kandidaat, omdat deze zich in de politiek inzet voor de gehele samenleving.

Om de gewenste situatie te realiseren, moeten politieke partijen zelf het één en ander willen veranderen. De VVD is van mening dat politieke partijen een meer open houding moeten hebben richting alle etnische minderheidsgroepen. Etnische minderheidsgroepen moeten volgens de woordvoerder zelf echter ook een meer actieve opstelling hebben.

De Volkspartij Voor Vrijheid en Democratie ziet een snelle gunstige ontwikkeling gaande bij de politieke elite en de maatschappelijke elite. De elite komen uit alle groeperingen en houden zich bezig met de actieve vertegenwoordiging in de politiek en de inzet op maatschappelijke vraagstukken.

De ‘etnische’ massa leeft echter volgens de partij nog steeds in een erg verzuilde maatschappij. De VVD is voorstander van het doorbreken van dit proces, zodat meer mensen meer naar elkaar toe trekken en men niet strikt gescheiden van elkaar blijft leven. De massa zou volgens de VVD meer gestimuleerd moeten worden door de politieke en maatschappelijke elite.

Quote: “Ja, daar hebben de elites ook wel een rol in, denk ik. Die moeten mensen ook meetrekken. Anderzijds heeft de massa er ook wel weer geen zin en geen tijd voor. Het gehele vertrouwen in de politiek is op het moment niet heel groot. Misschien dat we daar eerst iets aan moeten gaan doen. Dus eens goed te luisteren naar wat mensen eigenlijk zelf te vertellen hebben”.

6.5 Visie GroenLinks op politieke participatie

GroenLinks is een linkse politieke partij die zich concreet richt op de zorg voor het milieu en op milieuvriendelijke productie. GroenLinks ontstond in 1989 uit een samenwerkingsverband tussen vier partijen, de Pacifistische – Socialistische Partij (PSP), de Politieke Partij Radikalen (PPR), de Communistische Partij van Nederland (CPN) en de Evangelische Volkspartij (EVP).

GroenLinks streeft daarnaast naar het kleiner maken van de inkomensverschillen. Ook moet er volgens de partij een meer eerlijke verdeling van welvaart plaatsvinden. En moet de samenleving volgens hen een meer *rechtvaardige plaats* worden (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

GroenLinks en haar groene en linkse uitgangspunten	
Groen	Rechtvaardig
Leefbaar milieu	Gelijke verdeling van macht, arbeid, kennis en inkomen
Ecologisch evenwicht	Tegenstander economisch groeiemodel
Milieuvriendelijke producten	Selectief overheidsoptreden, radicale democratisering en internationale solidariteit

Tabel 6.1 GroenLinks en haar uitgangspunten²⁵

De woordvoerder van GroenLinks met wie ik een interview heb afgenomen is voorzitter van een bestuursgroep ‘Samenwerkende Politici in Rotterdam’ (aftakking van ‘Samenwerkende Marokkaanse Organisaties in Rotterdam’; SMOR). De ‘Samenwerkende Marokkaanse Politici’ is dit jaar intensief bezig geweest met de stimulering van (Marokkaanse) burgers om gebruik te maken van hun stemrecht. Politieke debatten hebben, met de aanwezigheid van Marokkaanse politici (van verschillende politieke partijen) bij allerlei organisaties en moskeeën plaatsgevonden. Vanuit dit samenwerkingsverband heeft elke kandidaat van een politieke partij meebetaald aan bepaalde vormen van voorlichting, zoals het ontwikkelen van een gezamenlijke poster.

6.5.1 De actieve participatie

GroenLinks is voorstander van een actieve inzet vanuit de politiek in de bevordering van etnische minderheidsgroepen aan de politieke participatie.

De partij is zich ervan bewust dat individuen uit etnische minderheidsgroepen nog steeds in mindere mate lid zijn van een politieke partij. De investering van politieke partijen om burgers lid te laten worden kan volgens de partij gunstig uitpakken. Tegenwoordig zijn volgens de woordvoerder veel burgers onwetend en onbekend met de verschillende visies en uitgangspunten van alle politieke partijen. Een face-to-face benadering werkt volgens GroenLinks het beste. De vraag die de woordvoerder zichzelf hier stelt is in hoeverre mensen ook daadwerkelijk de kans krijgen om zich aan te sluiten bij een politieke partij (bijvoorbeeld lid worden).

De electorale participatie (stemmen bij gemeenteraadsverkiezingen) vindt volgens de partij veel eerder plaats dan dat men lid is van een politieke partij. In dialoog treden met etnische minderheidsgroepen kan ertoe leiden dat men zich uiteindelijk vanzelf bij GroenLinks aanmeldt en dat men lid wordt.

Quote: “Iedere burger kan lid worden of kan zichzelf kandidaat stellen bij GroenLinks”.

De linkse partij zegt nooit naar etniciteit te kijken. Het is volgens de woordvoerder opvallend dat zij een verscheidenheid aan leden kennen; allochtonen, autochtonen, werklozen, hoogopgeleiden en laagopgeleiden hebben een lidmaatschap bij de partij.

Kieslijsten

De woordvoerder stelt dat de kieslijsten van GroenLinks een weerspiegeling zijn van de Rotterdamse samenleving. Volgens hem zijn verschillende individuen uit de etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten aanwezig. Dit is een natuurlijk proces geweest. Dit zijn personen die zichzelf hebben aangemeld bij de partij.

GroenLinks is tegen een normhantering in het percentage van etnische individuen dat binnen een politieke partij vertegenwoordigd moet zijn. De partij stelt *‘de vrijheid om zichzelf aan te melden’* voorop.

6.5.2 De passieve participatie

De partij is voorstander van een sterke profilering van de visie, uitgangspunten en doelstellingen van de eigen partij aan alle burgers. Partijbinding zou in dit geval uiteindelijk kunnen plaatsvinden.

Er wordt vanuit GroenLinks gestreefd naar een hoge opkomst van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Op welke politieke partij deze groepen stemmen, maakt volgens de woordvoerder dan niet uit.

Etnische minderheidsgroepen nemen volgens GroenLinks zowel deel aan electorale participatie als aan niet-electorale participatie.

Quote: “Waar ik echt voor sta is dat er zoveel mogelijk Marokkanen naar stembureaus toegaan. Hoe bereik je deze Marokkanen? Door naar ze toe te gaan!”

De bevordering van deze (etnische) burgers om gebruik te maken van hun stem hoeft volgens GroenLinks niet moeilijk te zijn. De achterban hoeft alleen maar een beetje geprikkeld te worden en deze stimulans kan in verschillende talen plaatsvinden (Arabisch, Nederlands of Turks). Een persoonlijke benadering van etnische minderheidsgroepen is volgens GroenLinks het beste middel om ze te stimuleren gebruik te maken van hun stemrecht. Maatschappelijke instellingen hebben daarin een belangrijke neutrale rol. Deze instellingen moeten dan een voorlichtende rol innemen en geen stemadvies geven.

Volgens de woordvoerder moeten burgers weten dat als ze stemmen ze mee participeren in de politiek, dat de burger kan meepraten en dat er naar hem geluisterd wordt. Alle Rotterdamse burgers hebben over het algemeen weinig vertrouwen in de politiek stelt de woordvoerder vast. Hij is daarom voorstander om ook na de verkiezingen nauwe contacten te onderhouden met alle burgers en met hun achterban.

Etnische minderheidsgroepen blijken volgens GroenLinks over het algemeen heel positief over de politiek te zijn en willen ook graag mee participeren in de politiek. Ze moeten volgens de woordvoerder wel de ruimte worden gegeven en dit moet dan uiteindelijk tot normalisatie leiden. Etnische burgers moeten ook alle problemen die zij in de Nederlandse samenleving zien en aangepakt willen hebben aan politici op laagdrempelig niveau kunnen overbrengen. Vanuit de Marokkaanse gemeenschap heeft de woordvoerder van GroenLinks duidelijk signalen te horen gekregen om ook na de verkiezingen politieke bijeenkomsten te organiseren, waarbij burgers hun verhaal kunnen doen en om mee te praten over alles wat er politiek gaande is.

Deze linkse partij streeft naar een tweerichtingsverkeer van burgers en politieke partijen. De burgers stemmen volgens de woordvoerder op een politieke partij, omdat de partij zich inzet voor haar belangen. Een kandidaat van een politieke partij die burgers stimuleert om op hem te stemmen, moet hen niet in de steek laten, maar constant, ook na de verkiezingen contacten met hen blijven onderhouden.

Wie stemmen er op GroenLinks?

De woordvoerder is van mening dat veel etnische minderheidsgroepen vaak op GroenLinks stemmen, omdat zij het idee hebben dat deze partij zich het meeste voor hen inzet.

Quote: “De gemiddelde allochtoon wordt zich er steeds meer van bewust dat GroenLinks en misschien PvdA zich inzet voor haar belangen. En ook dat ze het meeste voor hen kan betekenen”.

GroenLinks richt zich tegenwoordig meer op thema's als 'arbeid' en 'economische positie'. De partij concentreert zich op burgers met een lage economische positie, op zowel allochtonen als autochtonen. Toch blijkt de economische positie van allochtonen vaak lager te zijn en zal hun stem dus eerder volgens de woordvoerder naar een linkse partij gaan. De gemiddelde achterban van GroenLinks blijkt een meerderheid aan allochtonen te kennen, waaronder veel aanhang onder Marokkanen.

6.5.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

De woordvoerder van GroenLinks heeft dit jaar voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen een actieve voorkeurscampagne (en campagne voor GroenLinks) gevoerd. Deze activiteiten betreffen onder meer;

- Voorlichting in moskeeën en maatschappelijke instellingen geven,
- Ontwerp gezamenlijke poster vanuit de organisatie bestuursgroep 'Samenwerkende Politici in Rotterdam',
- Gezamenlijke GroenLinks – poster en flyer in verschillende talen, en
- Ontwerp folder met korte leuzen in verschillende talen (zoals Arabisch en Turks).

6.5.4 Representativiteit

Er is door de woordvoerder ook een eigen flyer ontwikkeld met daarin zijn en GroenLinks's uitgangspunten in de Nederlandse en Arabische taal. Dit initiatief is door GroenLinks toegezegd, omdat de partij beseft dat veel individuen uit de etnische minderheidsgroepen representatie belangrijk vinden. Marokkanen stemmen volgens de woordvoerder bijvoorbeeld vooral op een gezicht en niet op een politieke partij.

GroenLinks stimuleert zulke eigen initiatieven wel, maar een vergoeding geschiedt alleen, indien er niet gericht wordt op één specifieke activiteit (zoals naam van de kandidaat en kieslijstnummer op een flyer). Het uitbrengen van een eigen flyer moet wel binnen de normen van GroenLinks blijven. Het logo en de kleuren van GroenLinks moeten gebruikt worden en de collectieve belangen van de partij moeten benadrukt worden.

6.5.5 Thema's in verkiezingsprogramma

In het verkiezingsprogramma kent GroenLinks verschillende onderwerpen, die een zo breed mogelijke groep trachten te bereiken. De partij richt zich met de thema's in het verkiezingsprogramma op *alle burgers* (op zowel allochtonen als autochtonen). De woordvoerder is van mening dat de thema's in het verkiezingsprogramma aansluiten bij de wensen en behoeften van etnische burgers in de Rotterdamse samenleving. Er wordt in het verkiezingsprogramma gesproken over onder meer discriminatie, milieu, integratie en over dat iedereen in de samenleving mee moet doen.

De vraag volgens GroenLinks hier is hoe en op wie bepaalde (beleids-) maatregelen in te zetten. GroenLinks is meer voorstander van het ter beschikking stellen van middelen en de burger stimuleren en belonen in plaats van sancties op te leggen (bijvoorbeeld verplicht Nederlands leren).

GroenLinks stelt dat in feite alle politieke partijen hetzelfde zeggen, maar hoe men het brengt en zeggen wat de consequenties, voordelen en nadelen zijn, dat dit een ander verhaal is (toonsetting). De woordvoerder benadrukt dat toonlegging op bepaalde onderwerpen ertoe kan leiden dat etnische minderheidsgroepen op specifieke politieke partijen zullen gaan stemmen.

Burgers kunnen volgens GroenLinks problemen die zij opgelost willen zien in de Rotterdamse samenleving doorgeven aan politieke partijen. Luisteren naar de boodschap, onderzoek verrichten naar de haalbaarheid en deze toevoegen op de prioriteitenlijst zijn de kerntaken van een vertegenwoordiger van de politieke partij. Een kandidaat van een politieke partij kan volgens GroenLinks aan de andere kant zelf signalen oppikken door naar mensen zelf toe te gaan.

In de politieke participatie krijgen politieke partijen dus ook GroenLinks te maken met burgers die naar hen over bepaalde maatschappelijke mailen. Ook krijgen partijen te maken met maatschappelijke instellingen (moskeeën, via bijeenkomsten) die bepaalde signalen doorgeven. Samenwerking met maatschappelijke instellingen of met politieke partijen om een bepaald probleem op te lossen komt af en toe voor.

Indirecte invloed van de burger in de politiek vindt volgens GroenLinks plaats, doordat de vertegenwoordiger van een politieke partij in eerste instantie een bepaald onderwerp oppikt. Hij denkt er vervolgens met derden over na, verricht onderzoek naar de haalbaarheid, bekijkt of er tegenstrijd is met de visie van GroenLinks en benadrukt de noodzaak in het oplossen van de problemen. De instrumenten die hij daarvoor ter beschikking moet hebben zijn: goede vergadering- en presentatietechnieken en de overdracht van goede argumenten ter noodzaak in oplossing van bepaalde problemen.

Er zijn binnen GroenLinks in de deelgemeenten zelforganisaties (Turkse, Antilliaanse en Chinese) werkzaam die eigen etnische minderheidsgroepen stimuleren om politiek betrokken te raken.

Tegenwoordig blijken volgens GroenLinks etnische minderheidsgroepen veelal vragen te hebben over de verschillen in politieke partijen. Men wil tevens weten hoe bepaalde dingen in elkaar zitten betreffende de visies en uitgangspunten van Leefbaar Rotterdam en Nieuw Rechts. Ook komen vragen over inburgering en integratie vaak voor.

Quote: "De verwachting is, ten minste, ik heb sterk het vermoeden dat er een zeer grote opkomst zal zijn van Marokkanen in Rotterdam. Omdat er nog nooit zo'n intensieve voorlichting is gegeven. Omdat nog nooit alle Marokkaanse politici hebben samengewerkt in geen enkele stad in Nederland. We zijn gewoon echt heel intensief bezig met verschillende partijen, met verschillende organisaties, met verschillende moskeeën en met verschillende debatten zijn we ook aanwezig geweest. Niet om te zeggen 'stem op mij' of 'stem op GroenLinks of PvdA of D66', maar meer van: 'Sta op....En ga stemmen!'"

De beeldvorming over etnische minderheidsgroepen heeft volgens GroenLinks waarschijnlijk wel invloed op of men wel of niet bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006 gaat stemmen. De afgelopen vier jaar hebben etnische minderheidsgroepen volgens de woordvoerder veel klappen ontvangen. De woordvoerder denkt dat de etnische minderheidsgroepen ook wel weten *waarom*. Omdat ze niet gestemd hebben! De verwachting volgens de woordvoerder is daarom ook dat ze dit jaar zeker zullen gaan stemmen.

6.5.6 De politieke (on-)gelijkheid

GroenLinks is voorstander van een sterke actieve en passieve politieke participatie. Elke burger moet de ruimte krijgen om dit op zijn manier te doen.

Quote: "GroenLinks is voor één samenleving, met iedereen. Een ieder moet zich vrij kunnen bewegen in zijn eigen ruimte (vrijheid van mening)".

Positieve ontwikkeling

Tegenwoordig ziet GroenLinks een positieve ontwikkeling in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen. De woordvoerder benadrukt dat onder meer Marokkanen steeds meer opkomen en zich veel meer gaan organiseren, zowel op maatschappelijk als op politiek niveau.

Negatieve ontwikkeling

Een negatieve ontwikkeling ziet GroenLinks in de toch nog onvoldoende politieke participatie vanuit de etnische minderheidsgroepen. De politieke participatie (actief en passief) blijkt volgens de partij in vergelijking met de autochtone groep toch nog steeds erg laag te zijn.

6.5.7 De ideale situatie

De ideale situatie in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is volgens GroenLinks *"Meedoen, als Rotterdammer"*. De etnische minderheidsgroepen participeren volgens de partij in de nabije toekomst niet meer mee als Marokkaan of als Turk, maar meer als *"Rotterdammer"*.

De beeldvorming van etnische minderheidsgroepen moet volgens de woordvoerder een andere wending gaan aannemen. De etnische minderheidsgroepen moeten niet steeds weer op een negatieve manier in het daglicht staan, hen op een bepaalde manier benaderen of bestraffen ('over een kam scheren').

6.6 Visie D66 op politieke participatie

Democraten 66 (D66) is een liberale partij en in 1966 opgericht. De partij benadrukt net als de VVD de individuele rechten en de vrijheden in de samenleving (Woerdman, 1999, pp. 199-200). D66 streeft naar praktische oplossingen voor problemen in de Nederlandse samenleving. Burgers zouden meer invloed moeten krijgen in het oplossen van deze problemen. De partij blijkt, zoals het Instituut voor Publiek en Politiek (2005) noemt, een sterke voorstander te zijn van een directe invloed van kiezers (van beneden naar boven).

‘Alle burgers gelijkwaardig en niet gelijk’ is een belangrijk standpunt binnen D66. De partij is van mening dat elke burger de kans moet krijgen om zichzelf te ontwikkelen. Deze politieke partij vindt het belangrijk om solidair te zijn met mensen die niet mee kunnen participeren aan het maatschappelijke leven, zoals gehandicapten. Ook milieu is een belangrijk punt binnen D66 (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

6.6.1 De actieve participatie

Het *‘geloof in mensen’* is de visie van D66 op de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving. De mens staat binnen D66 centraal. Binnen de partij wordt volgens de woordvoester vooral gekeken naar wat iemand kan en dan is het niet relevant wat iemands etniciteit, geslacht, of seksuele geaardheid is.

Quote: “D66 kiest voor inhoud en voor mensen en niet voor etniciteit”.

De partij streeft naar een maatschappij waar burgers de ruimte krijgen om zichzelf te zijn.

Quote: “Allochtonen voelen zich wel aangesproken, omdat we zo open zijn. Je kunt je altijd kandidaat stellen. Maar nog niet zo erg. Terwijl ik denk dat D66 juist een partij is waar mensen zichzelf kunnen zijn. Of hier juist een plek moeten kunnen vinden. Maar het komt wat elitair over”.

De politieke partij is geen voorstander van het organiseren van extra activiteiten om etnische minderheidsgroepen binnen de partij te krijgen. Dit past volgens de woordvoester niet binnen de cultuur. Binnen D66 wordt elk lid gezien als D66’er en niet zoals de woordvoester aangeeft als *‘de allochtoon’*. Etnische minderheidsgroepen moeten zich wel zelf willen aanmelden bij de partij.

Quote: “Omdat ik niet geloof in het opdringen, van hé, ik wil je erbij hebben, want je bent allochtoon, als ik hoor dat iemand erbij past”.

Kieslijsten

De meerderheid van de kandidaten op de kieslijsten van D66 is volgens de woordvoester autochtoon. De partij kent de laatste jaren wel steeds meer verschillende etnische minderheidsgroepen. In de ogen van allochtonen lijkt D66 een elitaire partij, terwijl de politieke partij volgens haar heel open en toegankelijk is. D66 is van mening dat burgers uit verschillende minderheidsgroepen niet bang moeten zijn voor bepaalde onderwerpen als homoseksualiteit en euthanasie.

Quote: “Dat ze niet bang zijn voor het feit dat we ook homoseksualiteit accepteren. We vinden dat, dat het recht is van mensen. Homohuwelijk en euthanasie, zijn de grootste bezwaren van allochtonen”.

Tegenwoordig gaat het volgens de woordvoester in de samenleving vooral om de visie van emancipatie en empowerment van allochtonen. Dit is de aansluiting die allochtonen volgens de woordvoester kunnen vinden binnen D66. Ze stelt dat allochtonen hier wel zelf aan toe moeten zijn.

Quote: “dus ja, vrouwenemancipatie kun je vergelijken met allochtonenemancipatie”.

6.6.2 De passieve participatie

Elke burger, zowel allochtoon als autochtoon, heeft volgens D66 de plicht om te gaan stemmen. D66 probeert etnische minderheidsgroepen te stimuleren om te gaan stemmen door aanwezig te zijn bij allerlei politieke debatten en -bijeenkomsten.

Allochtonen mogen volgens de woordvoester van D66 wel gestimuleerd worden om gebruik te maken van hun stemrecht, maar dit moet volgens haar met de juiste intenties gebeuren. Ze is namelijk van mening dat mensen niet opgedrongen moeten worden om op hen te gaan stemmen. Men moet volgens haar zelf die keuze maken.

De woordvoester probeert tijdens de verkiezingscampagne een zo neutraal mogelijke voorlichting te geven. Dit doet ze, geeft ze aan, uit idealisme en werkend vanuit haar eerlijkheid. Ze geeft bijvoorbeeld politieke voorlichting in een vereniging en legt burgers uit wat politiek is en welke politieke partijen er allemaal zijn. En niet, zoals ze zelf zegt, door tegen etnische minderheidsgroepen dat ze links moeten stemmen. Links, omdat politieke partijen pro-buitenlands zou zijn.

De woordvoester stelt dat het voor een vertegenwoordiger van een politieke partij een makkelijke weg is om te zeggen 'stem op mij'. Het is ook begrijpelijk geeft ze aan, omdat sommige kandidaten echt iets te verliezen hebben.

Wie stemmen er op D66?

Turken stemmen volgens de woordvoester iets vaker op D66 dan Marokkanen, omdat ze meer liberaal zijn. Hindoestanen stemmen ook wel op D66 en Antillianen niet of in mindere mate. De liberale mensen die in vrijheid geloven stemmen over het algemeen op de partij benadrukt de woordvoester.

6.6.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

D66 streeft naar het bereiken van de 'gewone burger'. De partij is dit jaar bij allerlei politieke debatten en bijeenkomsten van de Gemeente Rotterdam aanwezig geweest. Daarnaast zijn allerlei maatschappelijke instellingen bezocht. Bij de verkiezingscampagne heeft D66 dit jaar vaker verenigingen bezocht dan ooit van tevoren. De partij dacht voldoende contact te hebben met burgers, maar dit bleek volgens de woordvoester toch nog erg weinig te zijn.

Quote: "De nieuwe generatie van D66 heeft het naar mijn gevoel steeds meer door, naar verenigingen gaan en met vakbonden praten en noem maar op..... overal naar toe gaan".

Bij de verkiezingscampagne in 2006 heeft de woordvoester het gevoel eerst echt te *praten* over dingen en daarna pas daadwerkelijk activiteiten uit te voeren.

Politieke voorlichting geven in vrouwenverenigingen of moskeeën hoeft volgens D66 niet bezocht te worden door een allochtone kandidaat (met eenzelfde afkomst).

Quote: "Ik wil heel graag politieke voorlichting geven. Kijk, als je een vrouwenvereniging hebt, die geen man wil, daar ga ik in mee. Maar je moet ook Nederlanders voorlichting laten geven. Omdat als je zegt dat de kloof te groot is en ze zien alleen Marokkanen, die zijn alleen maar solidair met de eigen groep. Terwijl er ook Nederlanders bereid zijn om die voorlichting te geven".

6.6.4 Representativiteit

De woordvoester van D66 vindt het belangrijk dat burgers op een politieke partij stemmen en niet op een etnische kandidaat. Participatie en emancipatie van allochtonen is volgens D66 mensen laten stemmen op de thema's, de visies of uitgangspunten van een politieke partij die zij onderschrijven.

Een individu moet volgens de woordvoester op een kandidaat stemmen die zich inzet voor zijn belangen, zoals voor meer groen. Dit is ook de politieke voorlichting die D66 aan haar burgers meegeeft. Op deze manier stimuleert D66 burgers om op de kandidaat van een politieke partij naar hun voorkeur te stemmen.

Quote: "Waar ik bang voor ben is dat mensen op mij gaan stemmen wegens mij Marokkaan zijn".

In de politieke participatie is volgens de woordvoester een duidelijk onderscheid te maken tussen de eerste en de tweede generatie. De eerste generatie koos in het verleden volgens haar bewust voor een linkse politieke partij, omdat deze opkwamen voor de gastarbeiders en hun rechten.

De tweede generatie zou volgens D66 "meer moeten stemmen op wat zij willen".

De politieke partij hoopt dat etnische minderheidsgroepen uit de tweede en derde generatie zich in de toekomst meer bij D66 zullen aansluiten en niet omdat ze Turks of Marokkaans zijn, maar omdat ze achter de visie van de partij staan.

6.6.5 Thema's in verkiezingsprogramma's

Bepaalde onderwerpen die D66 in het verkiezingsprogramma noemt, zijn volgens D66 waarschijnlijk vanwege de sociaal-economische positie van veel allochtonen niet zo aantrekkelijk. Veel allochtonen zitten volgens de woordvoester nog niet in de 'zelfontplooiingsfase' uit de piramide van Maslov, waar D66 het wel over heeft.

Quote: "En daar gaat D66 vaak over. Ik hoop wel dat de 2^e generatie D66 aanspreekt. En dat is toch vergelijkbaar met wat de 2^e generatie allemaal meemaakt. Het strijden voor je vrijheden, soms tegen de stroming in, discussies thuis, wat mag ik wel, wat mag ik niet. De oorsprong van de partij past naar mijn mening soms heel erg bij de 2^e en de 3^e generatie, die diezelfde strijd voert, die heel principieel is omtrent vrijheden".

Vanuit D66 is weinig samenwerking met maatschappelijke instituties. Veel D66'ers zitten op allerlei topposities in diverse organisaties, in de cultuur, onderneming en in het onderwijs. Er zijn met deze personen veel informele contacten. Er wordt daarnaast niet samengewerkt met andere politieke partijen.

Na de verkiezingscampagne is het streven vanuit D66 om contacten te blijven onderhouden met allerlei instellingen en verenigingen. Een vereniging heeft nauwe contacten met de burgers en weet wat er onder burgers leeft. De woordvoester van D66 zou graag in de uitvoering bezig willen zijn, bijvoorbeeld sollicitatietrainingen aan jonge burgers geven. Het is volgens haar goed om naast beleid als politieke partij iets concreets aan de burger terug te geven. D66 is van mening dat burgers dit wel zouden waarderen, omdat ze dan het gevoel kunnen hebben dat de politiek echt bij hen betrokken is.

Scheiding godsdienst en politiek

D66 is voor een scheiding van godsdienst en politiek. Er zijn sommige mensen die slachtoffer zijn van machtshebbers. De rol die een imam volgens D66 in deze verkiezingen moet hebben is een neutrale. Hij behoort mensen zelf eigen keuzes te laten maken. In een moskee zou volgens D66 eigenlijk geen politieke voorlichting gegeven moeten worden, omdat op deze manier politiek en religie indirect aan elkaar gekoppeld worden.

Quote: "Ergens indirect zeg jij dus politiek en religie zijn gelinkt aan elkaar. Als een imam dat doet, is dat anders dan wanneer een persoon dit doet".

Via politieke voorlichting kunnen sommige mensen dan wel het beste bereikt worden, maar het nadeel is dat sommige mensen religie en politiek als één zien. Daarom moet deze gescheiden gehouden worden.

6.6.6 De politieke (on-)gelijkheid

Quote: "Iedereen is gelijkwaardig, maar niemand is gelijk".

D66 gelooft in 'gelijkwaardigheid' en in gelijke kansen voor iedereen. Niemand heeft volgens D66 een gelijk begin en wordt ongelijk geboren. De woordvoester is van mening dat met behulp van het Nederlandse onderwijssysteem en allerlei verenigingen mensen zeer zeker verder kunnen komen. Het individu moet volgens haar wel zelf die kansen grijpen.

Quote: "Binnen D66 maakt het niet uit of je man/vrouw, allochtoon of gehandicapt bent".

Er wordt binnen D66 geen onderscheid gemaakt in geslacht, herkomst, religie, seksuele geaardheid of handicap. De politieke partij heeft voor bepaalde groeperingen allerlei faciliteiten ter beschikking gesteld. Gehandicapten worden bijvoorbeeld net iets meer tegemoet gekomen. Daardoor wordt de drempel om bijvoorbeeld naar een D66-congres te gaan verlaagd.

Positieve ontwikkelingen

D66 vindt het een positieve ontwikkeling (in politieke participatie) dat er voldoende etnische minderheidsgroepen zijn die heel veel potenties en ambities hebben om de politiek in te gaan. Dit moet er volgens de woordvoester alleen nog beter uitkomen.

De partij ziet een tweede positieve ontwikkeling in het feit dat jongeren veel minder met de politiek bezig zijn. Jongeren plaatsen zich niet in een bepaalde groep en zijn niet zo bezig met waar de ander vandaan komt.

Quote; "Die mixen zich gewoon, praten met elkaar, die hebben dezelfde muziekvoorkeur. Die zijn niet zo bezig met etniciteit. Dat vind ik positief".

Een derde positieve ontwikkeling is volgens D66 dat dit jaar meer mensen zullen gaan stemmen. D66 hoopt dat burgers om de juiste redenen zullen gaan stemmen. Dus niet dat etnische minderheidsgroepen gaan stemmen, omdat ze het gevoel hebben dat ze antirechts moeten stemmen, maar meer omdat ze bijvoorbeeld voor meer groen zijn.

Negatieve ontwikkelingen

De woordvoester van D66 zegt zich zorgen te maken over allochtone politici die het idee hebben dat zij zichzelf moeten verkopen als 'allochtoon'.

Quote; "Ik maak me zorgen.....Bij de 1^e generatie denk ik, kan ik me dat wel voorstellen. Gastarbeiders bepaalde rechten.....etc. Bij de 2^e generatie hoop ik van harte dat ze dat loslaten en zichzelf gewoon ontwikkelen als politicus. Iemand van natuur, of iemand openbaar vervoer of wat dan ook".

Mensen die in de politiek willen, zouden volgens D66 moeten kiezen voor een politieke ideologie. Ze passen dan echt bij de politieke partij vanwege de ideologie. En dus niet vanwege hun etniciteit.

De toekomstige (etnische) politici moeten geen integratieonderwerp nemen, maar natuur, omdat dat de reden is waarom hij/ zij actief is geworden. Dat iemand die gespecialiseerd is in integratieonderwerpen (bijvoorbeeld een autochtoon), dat die het beter kan doen, dan diegene die eenzelfde achtergrond heeft. De toekomstige politici mogen mensen wel vertellen wat zijn/ haar ervaringen over een bepaald onderwerp (zoals integratie) zijn, maar deze moet zich oriënteren op zijn/ haar eigen onderwerpen.

Zowel de allochtone kiezers als de allochtone (en autochtone) politici moeten zich dit realiseren. Het is geen politieke participatie als een individu daar alleen maar mag zitten, omdat deze allochtoon is en als vertegenwoordiger van een bepaalde etniciteit. De persoon is volgens D66 dan geen vertegenwoordiger van de problemen in deze stad. De woordvoester heeft het idee dat dit tegenwoordig te vaak voorkomt. Het moet volgens haar nu wel stoppen en moet verder ingegaan worden op de inhoud. Een allochtoon moet net zo hard vechten in competitie met Nederlanders, om echt volwaardig te (kunnen) zijn.

Quote; "De verleiding is echt zo groot. Van 'ja, ik wil het graag'. En dan worden ze gevraagd op 'basis van hun allochtoon zijn'. En dan worden ze in de steek gelaten. Dat is erg, want zo komen ze nooit verder. Dan blijven ze maar, terwijl niemand zo iets heeft van 'dat is dat jongen en meisje die voor natuur ging en die een visie heeft en die wil ik helpen ontwikkelen'. Als dat de nieuwe visionair wordt op het gebied van de natuur. En dat is de verleiding. Ik kan kiezen voor opportunisme. Ik kan kiezen voor een grote partij, en dan ben ik zo binnen als allochtoon".

Allochtonen moeten een ander voorbeeld geven. De allochtoon moet niet noodzakelijkerwijs ingezet worden bij integratie of andere onderwerpen. Op deze manier wordt als generatie uit de minderheidsgroepen stilgestaan.

Quote; "Maar ik vraag me af of ooit aan die mensen of hen wel is gevraagd wat ze nou nog meer vinden. Want veel alloctonen hebben echt een veel bredere visie dan alleen maar in twee culturen leven. Maar als je ze daarop niet aanspreekt, dan komt het er niet uit".

Binnen een politieke partij zou een toekomstige politicus volgens de woordvoester in de politiek gestimuleerd en begeleid kunnen worden. Op deze manier krijgt iemand de kans om te groeien en zichzelf te ontwikkelen als een goede politicus.

Oplossing

D66 is voorstander van een eerlijke voorlichting over de politiek aan alle groeperingen. Er mag volgens hen niet meer ingegaan worden op etniciteit, maar moet ingegaan worden op de behoeften van verschillende groeperingen. Alleen zo kan de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen versterkt worden.

Quote; "De ene Marokkaan of Turkse vrouw is niet de andere. Dus wil je ze meer betrekken, dan moet je ingaan op wat hen dwarszit en niet op hun etniciteit. Dat is, denk ik het belangrijkste. Nu wordt de allochtoon alleen gestimuleerd om (maar) te gaan stemmen: 'Ik moet stemmen'. Dit meer vanwege hun etniciteit. En niet meer zozeer om de meer bomen in mijn wijk. Dat is het belangrijkste. Ik denk als je dat doet, maar dat geldt ook voor de Sjonnies en de Anita's, dan betrek je ze er meer bij".

6.6.7 De ideale situatie

De ideale situatie in de participatie van etnische minderheidsgroepen is volgens D66 dat de politiek een afspiegeling is van de samenleving. De politieke participatie bestaat dan uit *alle* Rotterdamse burgers. De etniciteit zal in de toekomstige politiek uiteindelijk geen rol meer spelen.

Volgens de woordvoester zou wel wat meer ingezet mogen worden op de profilering van D66 naar bepaalde etnische minderheidsgroepen toe. Veel etnische minderheidsgroepen begrijpen tegenwoordig misschien niet zo goed waar D66 voor staat. Hierdoor kan een lage actieve politieke participatie binnen de partij voortbestaan.

6.7 Visie SP op politieke participatie

De Socialistische Partij (SP) is opgericht in 1972. De partij benadrukt dat de stem van de massa het belangrijkste is. De SP streeft naar een samenleving, waarin burgers niet met elkaar de concurrentie aangaan, maar met elkaar samenwerken. Alle burgers zijn elkaars gelijke. De gemeenschap speelt een belangrijke rol in de economie. Burgers moeten volgens de SP zelf beslissingen nemen over een eerlijke verdeling van macht en geld. Verder streeft de SP naar werk voor iedereen, gratis onderwijs en gezondheidszorg en een schoon milieu. De SP is een actieve partij en organiseert buiten het parlement om extra activiteiten zoals hulp-en informatiediensten, die mensen met (huur, werk-) problemen de helpende hand bieden (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

Politieke participatie

De visie van de SP op de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam heeft te maken met de algemene (maatschappelijke) participatie. De SP is van oudsher een partij die van mening is dat er meer participatie in de politiek moet komen.

6.7.1 De actieve participatie

De SP heeft van oudsher een 'wit' imago. De laatste jaren is dit volgens de woordvoerder binnen de partij aan het veranderen. Binnen de SP worden namelijk steeds meer individuen uit etnische minderheidsgroepen in Rotterdam lid.

Quote; "Als je het hebt over actieve participatie, mensen die ook op bestuursniveau, of op verschillende plekken, die actief zijn in de partij denk ik dat we daar.... We proberen dat in te halen. We proberen daarmee aan te geven dat de SP niet alleen maar is voor witte mannen".

Een linkse politieke partij die pretendeert op te komen voor diversiteit in de stad, kan volgens de SP niet opgebouwd worden zonder dat veel moeite gedaan wordt om mensen uit allerlei etnische bevolkingsgroepen erbij te betrekken. De SP tracht dit actief te doen.

De partij heeft in het verleden een speciale nota hierover uitgebracht ('Heel Rotterdam vooruit'). In deze nota werd de visie van de SP op het terrein van onder meer de diversiteit en de integratie uitgelegd. Sinds enkele jaren bestaat er binnen de SP een themagroep dat zich hiermee bezighoudt.

Kieslijst

Binnen het ledenbestand heeft de SP geprobeerd geschikte kandidaten uit verschillende bevolkingsgroepen voor de verkiezingen te vinden. De mensen die niet geïntegreerd zijn of niet achter de politieke visie staan van de SP staan, worden niet geplaatst op de kieslijst van de deelgemeenteraad of de gemeenteraad.

Quote: "Waarbij je meteen ook moet aantekenen dat waar de SP altijd op tegen is, ik ben het daar ook zelf wel mee eens, is wat je niet moet doen, is als mensen niet geïntegreerd zijn of achter je politieke visie staan die je naar voren wil brengen, om die van buitenaf, om die zeg maar van de straat af te pikken en zeggen 'ga jij maar de deelraad of de gemeenteraad in', dus je wilt dat bevorderen, maar je wilt het ook niet op die manier doen dat je al weet dat het op één of andere manier problemen zal gaan opleveren. Dat hebben we natuurlijk al her en der in de afgelopen periode gezien".

De kandidaten moeten actief zijn binnen de SP, ook buiten de verkiezingen en de raden om. Eén van de traditionele slogans binnen de SP is: 'Geen fractie zonder actie'. Binnen de partij zijn de activiteiten buiten de verkiezingen om belangrijker dan de verkiezingen zelf of het uiteindelijk functioneren in de parlementaire organen.

Quote: "En ligt het ook erg voor de hand. Dat je mensen voor verkiezingslijsten, zeker voor verkiesbare plekken dat je die rekruteert uit de mensen die hun sporen al verdiend hebben".

6.7.2 De passieve participatie

De electorale participatie (het stemmen bij verkiezingen) is volgens de SP onder allochtonen en autochtonen laag. Dit is vooral het geval in wijken waar burgers met een laag inkomen leven. Voor de SP is het belangrijk om die participatie omhoog te krijgen. Ze wil bijvoorbeeld meer directe democratie op wijkniveau invoeren.

De SP is van mening dat er een extra probleem in de politieke participatie bij allochtonen ligt. Allochtonen zijn vaak onbekend met de politiek. Daarnaast bestaat er volgens de woordvoerder de laatste tijd het gehele idee over 'het erbij horen als allochtoon' en 'het als allochtoon serieus genomen worden'.

Op 7 maart 2006 zal volgens de woordvoerder duidelijk te zien zijn welk invloed de negatieve beeldvorming op de verkiezingen zal hebben gehad. Op het feit of allochtonen dit jaar wel of niet zullen gaan stemmen. Er zullen volgens hem wellicht etnische minderheidsgroepen opkomen die zullen gaan denken dat wat zich tegenwoordig voordoet in de Rotterdamse samenleving dat ze dat echt niet meer willen hebben.

6.7.3 Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

Tijdens de verkiezingscampagne tracht de SP een veelkleurig beeld over de politieke partij naar voren te brengen.

Quote: "Wat we ook proberen is om in die wijken, waar veel migranten wonen, is om juist daar extra prioriteit aan zo'n campagne te geven".

Tijdens de verkiezingscampagne gaat de SP de wijken in en maakt een praatje met mensen. Ze trachten ook afspraken te maken met zelforganisaties. De partij bezoekt bijvoorbeeld moskeeën waar allerlei bijeenkomsten plaatsvinden.

De SP is één van de weinige partijen die extra activiteiten organiseert. Ook al hebben deze activiteiten niets met de verkiezingen te maken. Ze geeft bijvoorbeeld voorlichting over ziektekosten en organiseert hulpdiensten. Bij de hulpdiensten kunnen mensen met problemen terecht. De SP biedt zulke diensten altijd vrijwillig aan. Dit is traditie binnen de SP. Dit wordt al jaren gedaan, zowel bij als na de verkiezingen.

Mensen zijn vaak wel te spreken over zulke activiteiten, omdat ze vanuit de politiek iets concreets aangeboden wordt. De SP gaat altijd actief op zoek naar zulke mogelijkheden.

In het kader van de verkiezingen op 7 maart is een speciale folder om de diversiteit binnen SP aan te geven ontworpen. Individuen uit verschillende minderheidsgroepen staan erop afgebeeld. Daarmee geeft de partij weer hoe het ledenbestand van de SP eruit ziet. Ook wordt hiermee volgens de woordvoerder aangetoond dat de SP een partij is voor mensen die op een bepaalde manier hun religie wensen te beleven. De folder is tevens om mensen te stimuleren om te gaan stemmen ('gebruik je stemkaart').

6.7.4 Thema's in verkiezingsprogramma

Het verkiezingsprogramma binnen de SP kent een aantal concrete punten die zich specifiek richten op etnische minderheidsgroepen. Het programma bevat een hoofdstuk over 'diversiteit, integratie in het onderwijs' en een hoofdstuk over 'diversiteit, autonomie en verbondenheid'.

SP benadrukt dat zowel allochtonen als autochtonen dezelfde problemen kennen. Of het nu gaat om wijken die slecht onderhouden worden of over problemen in het onderwijs. De problemen moeten volgens de woordvoerder generiek aangepakt worden.

Quote; "Je moet het sowieso aanpakken en op het moment dat je het aanpakt zijn diegene die het meeste belang van hebben, de groep mensen die hier de meeste hinder aan ondervinden. Dit geldt voor bijvoorbeeld jeugdwerkloosheid en in een stad als Rotterdam zijn dit vooral bepaalde etnische groepen, maar ook de anderen".

Een hoofdstuk in het verkiezingsprogramma is geschreven door een migrantengroep. Deze groep moet een beetje functioneren als de ogen en oren binnen de eigen gemeenschap.

Wat de SP zegt niet te doen is de mening van de straat oppikken en die de partij eigen maken. De SP heeft over bepaalde onderwerpen een eigen visie. Ook al vindt tachtig procent van een bepaalde groep iets, dan kan het nog zijn dat de SP het hier niet mee eens is. Een onderwerp moet binnen de uitgangspunten van de SP vallen. De visie van de SP over democratie is dat mensen het meest betrokken zijn bij de eigen buurt of wijk dat die het beste weten hoe zij hun problemen het beste kunnen aanpakken. De partij tracht steeds weer in interactie te treden met burgers.

In het verkiezingsprogramma is het thema 'diversiteit' de norm. Tegenwoordig gaat het in de samenleving steeds meer over aanpassing en assimilatie. De SP is hier geen voorstander van. De SP is voor integratie van beide kanten. Ze is voor diversiteit binnen die integratie. De SP wil dat (zowel allochtone als autochtone) burgers hun eigen cultuur behouden en koesteren.

Samenwerking met maatschappelijke instellingen

De SP werkt samen met Groen Links. Ze hebben de Elephant Talk, een maandelijks politiek café, waarin verschillende maatschappelijke vraagstukken besproken worden.

De Socialistische Partij werkt ook samen met verschillende maatschappelijke instellingen, zoals bewonersorganisaties, vakbonden en migrantenzelforganisaties. Een groot deel van de mensen die binnen de SP actief zijn, werkt in zulke organisaties. Op het moment dat het noodzakelijk is dat er samengewerkt wordt, dan maakt de SP hier gebruik van.

6.7.5 De politieke (on-)gelijkheid

De politieke participatie is volgens de SP aan het toenemen.

Positieve ontwikkelingen

Onder jongeren is er sprake van een toenemende politieke betrokkenheid. Dit is volgens de SP alleen niet direct langs de institutionele lijnen die de Nederlandse politieke partijen uitgestippeld hebben te zien. Volgens de woordvoerder hoeft het niet noodzakelijkerwijs langs deze lijnen te gebeuren.

Het zou ook kunnen zijn dat de nieuwe groepen jongeren juist kunnen zorgen voor een stukje vernieuwing van de gehele politieke cultuur in Nederland. Volgens hem zijn we hier echt aan toe.

Quote; "De volgende stap is op het moment dat dat soort organisaties en jongeren zich zelf sterk genoeg voelen, dan denk ik dat je dit de komende tijd ook echt gaat zien.....Wat je dus echt nodig hebt zijn mensen met voldoende zelfvertrouwen om er op een gegeven moment, om er een belangrijke rol in te gaan spelen. En die zie ik wel steeds meer. Maar er moet ook een deel van het debat zijn, die over dingen gaan die zij belangrijk vinden".

Negatieve ontwikkelingen

De politieke participatie, het meestemmen bij de verkiezingen, het lid zijn en het op de kieslijst staan ligt volgens de SP bij etnische minderheidsgroepen in Rotterdam lager dan bij de gemiddelde inwoners (autochtonen).

De debatten die de afgelopen maanden gehouden zijn, betekent volgens de SP dat er nogal wat leeft onder verschillende groeperingen.

Quote; "Iedereen mag zeggen wat hij vindt. En ook als het gaat om de meest walgelijke dingen. En dan komt er vaak nog bij dat de fout bij de Marokkaan ligt. Alleen mijn buurman is een zeer aardige man. Mensen die ze niet kennen worden afgeschreven en worden bepaalde kenmerken op geplakt. En mensen die ze kennen die worden als positieve uitzonderingen gezien".

Een groot probleem in Nederland is volgens de SP dat iedereen mag zeggen wat hij vindt. Soms ligt de steun van het volk en datgene politiek gewenst is over een bepaald onderwerp moeilijk. In de politiek moet men heel standvastig zijn en het toch gewoon zeggen als bepaalde (politieke) uitspraken niet kunnen of als bepaalde zaken niet goed lopen.

Hierin moet volgens de woordvoerder alleen wel vermeden worden dat hierin een zeer moralistisch standpunt in genomen wordt. Op deze manier worden mensen weggedrukt, omdat zij van bepaalde uitspraken vinden dat je deze wel kunt zeggen. Een moreel standpunt innemen, door te zeggen dat 'racisme' fout is, kan beter niet gezegd worden. Er kan beter gezegd worden dat men streeft naar 'gelijke rechten' voor iedereen en dus ook rechten voor migranten. Op deze manier wordt hier een positieve benadering aan gegeven, want in principe wordt hetzelfde gezegd. Mensen worden op deze manier minder in een foute hoek gedrukt.

Oplossingen

Het bedrijven van politiek kan volgens de SP niet zonder de passieve steun van mensen. In Rotterdam bestaat een groot deel uit etnische minderheidsgroepen. Daarom moeten politieke partijen beseffen dat deze groepen binnen hun partij aanwezig moeten zijn. De politiek moet uiteindelijk een afspiegeling van de Rotterdamse samenleving worden. Het betekent ook dat als het over etnische minderheidsgroepen gaat dat zij niet noodzakelijk links zijn of daar vandaan komen. In het verleden is hier wel zo over gedacht, maar dat hoeft volgens de woordvoerder niet. Er zit daar wel degelijk diversiteit in.

6.7.6 De ideale situatie

De ideale situatie is volgens de SP dat er op een gegeven moment niet meer gesproken wordt over de allochtoon. "Hoe lang blijft iemand allochtoon?". Waarom zouden de 3^e en de 4^e generatie migranten genoemd worden?

De gewenste situatie in de politieke participatie is dat de etniciteit niets meer zal uitmaken. Het is ideaal indien de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen op hetzelfde niveau is als die van alle andere groepen in de Nederlandse samenleving.

Ten slotte moet er sprake zijn van een toenemende politieke participatie onder alle (etnische) groeperingen in de samenleving.

6.8 Visie ChristenUnie–SGP op politieke participatie

De ChristenUnie is een protestants-christelijke partij. Deze politieke partij is in 2000 het resultaat van de fusie tussen twee partijen. De partij heeft als belangrijkste inspiratiebron 'het woord van God'. Ze erkent: *"Gods heerschappij over het staatkundig leven"* (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005). De grondslag van de ChristenUnie ligt in *"haar politieke overtuiging op de Bijbel"*. Ze vindt onderwerpen als abortus en euthanasie verwerpelijk (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

De SGP, in 1981 opgericht, is van mening dat de Bijbel de hoogste wet is. De SGP streeft naar eenheid van kerk en staat. De overheid moet volgens de partij de regels uit de Bijbel volgen. Ook moet de overheid als dienaar van God optreden (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

6.8.1 De actieve en passieve participatie

De ChristenUnie-SGP heeft aangegeven geen uitgesproken mening te hebben over de politieke participatie van bepaalde etnische minderheidsgroepen. De politieke partij zegt zich te richten op iedereen die zich aangesproken voelt door het verkiezingsprogramma van de partij.

De achterban van ChristenUnie-SGP bestaat vooral uit orthodoxe en evangelische christenen. De woordvoerder ziet tegenwoordig steeds meer migrantenchristenen zich aansluiten bij de partij en meer electoraal (politiek) mee participeren (stem uitbrengen op de partij). Op de ChristenUnie-SGP staan verschillende individuen uit migrantengroepen op de kieslijsten.

Deze christelijke partij heeft landelijke en regionale bijeenkomsten georganiseerd om migranten te betrekken bij de politiek. Deze bijeenkomsten hebben (gedeeltelijk) ten doel gehad luisteren naar meningen van migranten over de politiek.

De partij maakt in de bevordering van de politieke participatie gebruik van netwerken via kerken.

6.8.2 De politieke (on-)gelijkheid

ChristenUnie-SGP is van mening dat de gelijkheid in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te maken heeft met de houding van politieke partijen bij het opstellen van de kandidatenlijsten.

Positieve ontwikkeling

Er zijn volgens ChristenUnie-SGP voldoende mensen uit verschillende etnische minderheidsgroepen die mee kunnen participeren in de politiek, omdat ze een goede scholing hebben genoten en netwerken hebben.

Negatieve ontwikkeling

De partij stelt zichzelf de vraag waarom etnische minderheidsgroepen in mindere mate in de politiek mee participeren. Is dit de ongeïnteresseerdheid in de politiek of is men bang voor stigma? Het gaat volgens ChristenUnie-SGP dan om het idee alsof allochtone politici zich alleen voor de eigen groep in zouden kunnen zetten.

De negatieve ontwikkeling is volgens de partij dat er te veel aandacht besteedt wordt aan de bijzondere positie van minderheidsgroepen die tegenwoordig in de politiek mee participeren. ChristenUnie-SGP is van mening dat migranten van zich moeten laten horen en niet omdat ze een etnische achtergrond hebben, maar omdat ze visie over iets hebben en ergens voor staan.

Oplissing

De oplossing in het versterken van de politieke betrokkenheid onder etnische minderheidsgroepen zit volgens ChristenUnie-SGP in de representatie. Burgers uit allerlei etnische minderheidsgroepen moeten volgens de partij binnen de politiek vertegenwoordigd zijn. Tegenwoordig is hiervan volgens ChristenUnie-SGP geen sprake, waardoor men zich buitengesloten zou kunnen voelen, wat uiteindelijk tot een belemmering van de politieke participatie zou kunnen leiden.

6.8.3 De ideale situatie

De ideale situatie volgens ChristenUnie-SGP in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is dat het niet moet gaan om kleur, ras of afkomst. De woordvoerder stelt politieke betrokkenheid, bevoegenheid en het hebben van visies (door etnische minderheidsgroepen) centraal.

De woordvoerder stelt dat de politiek een afspiegeling moet zijn van de politiek. Volgens hem is dit noodzakelijk voor de herkenbaarheid en bereikbaarheid van *alle* burgers.

In de gewenste situatie wordt volgens ChristenUnie-SGP niet gekeken naar de afkomst van kandidaten, maar naar kandidaten waar iedereen en dus ook etnische minderheidsgroepen zich *herkennen* in de politiek.

6.9 Visie Stadspartij op politieke participatie

De Stadspartij is een lokale partij. *“Een lokale partij is georganiseerd op het niveau van één specifieke gemeente”* (Woerdman, 1999, p. 201). De Stadspartij Rotterdam is in 1992 opgericht door Manuel Kneepkens. De Stadspartij noemt zichzelf een kritische, onafhankelijke en creatieve partij en zegt zich in te zetten op alle burgers in de stad.

De partij is van mening dat politiek bedrijven het beste in de praktijk kan plaatsvinden. De Stadspartij streeft naar haar beleid af te stemmen op de burgers in Rotterdam. Er moet volgens de Stadspartij meer geluisterd worden naar de burger. Ook moeten burgers op buurtniveau meer invloed krijgen (Stadspartij, 2006). De kracht van de Stadspartij is zoals Beatrijs Tolk (lijsttrekker) in het interview heeft gezegd *“zo dicht mogelijk bij de burger trachten te zitten en niet werken vanachter het bureau”*.

6.9.1 De actieve participatie

De partij is voorstander van een actieve inzet van de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam.

Quote: “Een stad waar je samen de toekomst deelt dat is een stad waar de mensen willen wonen. Je hebt eigen waarden en normen, dat mag je helemaal zelf weten. Maar wat je samen deelt, dat is de toekomst en daar moet je op inzetten”.

De Stadspartij verbindt politieke betrokkenheid aan maatschappelijke betrokkenheid. Elke etnische minderheidsgroep moet volgens de woordvoerder in de samenleving betrokken worden. Daarbij ziet ze *onderwijs* als een eerste vereiste en *Kunst en Cultuur* als een tweede. De mogelijkheid voor elk mens om zichzelf verder te ontwikkelen ziet de Stadspartij als een *must*.

De zwakkeren in de samenleving *moeten* volgens de Stadspartij actief erbij betrokken worden. Volgens de woordvoerder *“moeten sterke mensen ingezet worden om de zwakkeren in de samenleving erbij te betrekken”*.

Van oudsher is de Stadspartij een elitaire intellectuele partij voor de hoogopgeleide Rotterdammer. De allochtoon kwam bij de Stadspartij niet in beeld. De afgelopen jaren heeft zich hierin een sterke verandering voorgedaan.

Kieslijsten

Er zijn nu meer kandidaten uit diverse etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten te vinden. De woordvoerder benadrukt dat hiervoor geen extra activiteiten zijn georganiseerd, maar dat dit een natuurlijk proces is geweest. De kieslijst is volgens de woordvoerder samengesteld, doordat mensen uit verschillende groeperingen persoonlijk zijn benaderd. Na dit informele gesprek heeft binnen de fractie van de Stadspartij een officieel gesprek plaatsgevonden. Toen is bekeken in hoeverre de persoon het gedachtegoed van de partij onderschrijft.

6.9.2 De passieve participatie

De woordvoester van de Stadspartij is van mening dat het niet gemakkelijk is om burgers te stimuleren om te gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen. De Gemeente Rotterdam heeft hierin volgens de Stadspartij een belangrijke rol. De gemeente is volgens de woordvoester namelijk verplicht om alle bewoners in te lichten en te informeren over de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006.

Verkiezingscampagne en het organiseren van activiteiten

De Stadspartij tracht alle burgers te stimuleren om te gaan stemmen op 7 maart 2006, door aanwezig te zijn bij allerlei politieke debatten en bijeenkomsten. Er is onder meer deelgenomen aan politieke debatten die door de Gemeente Rotterdam georganiseerd zijn.

De partij bezoekt ook allerlei bewonersorganisaties of gaat naar moskeeën om mensen mee te krijgen hun stem te laten horen. Kiezers die de Nederlandse taal niet machtig zijn, worden speciaal opgezocht door een kandidaat van de Stadspartij op die plekken waar deze mensen te vinden zijn. In moskeeën zijn dit jaar bijvoorbeeld voorlichtingen gegeven over de standpunten van alle politieke partijen, waar ook de Stadspartij bij aanwezig was. De Stadspartij vindt het belangrijk dat het gehele verhaal over het stemmen en waar politieke partijen voor staan dat, dat duidelijk is bij alle (etnische) burgers.

De laatste maanden is (voorafgaand aan de verkiezingen) de Stadspartij volop in de media geweest, bijvoorbeeld in allerlei huis-aan-huis dagbladen, zoals de Havenloods. Daarnaast tracht ze zoveel mogelijk de landelijke pers te halen. De Stadspartij heeft flyers, folders, grote affiches en kaarten (met stellingen op de achterkant) ontworpen en uitgedeeld.

Gemeente Rotterdam

De Gemeente Rotterdam heeft volgens de woordvoester van de Stadspartij louter de helft van de bevolking geïnformeerd. Volgens haar worden de mensen die de Nederlandse taal niet kunnen lezen of spreken, buitengesloten, omdat alle folders in het Nederlands zijn. De Stadspartij is van mening dat iedereen Nederlands *moet* leren, maar als niet iedereen Nederlands spreekt, dan vinden zij dat de Gemeente Rotterdam het medium moet kiezen, dat het beste bij ze past. Desnoods moet er bij de burgers aangebeld worden om ze vertellen dat er gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden. Zo moet dus volgens de woordvoester campagne gevoerd worden om *alle mensen* naar de stembureaus te krijgen.

Dit jaar heeft de Stadspartij gezien dat de etnische minderheidsgroepen, zoals de Marokkanen en de Turken veel overlegd hebben met de eigen achterban. Op deze manier zijn volgens de woordvoester veel kleine campagnes ontstaan, waardoor deze bevolkingsgroepen heel sterk naar voren zijn gekomen.

6.9.3 Representativiteit

De verschillende (etnische) kandidaten op de kieslijst van de Stadspartij hebben zich elk gericht op de eigen gemeenschap. De Stadspartij heeft een Kaapverdiaanse kandidaat op de kieslijst staan, die zich heeft gericht op de Kaapverdiaanse club. Een Marokkaanse kandidaat is alle moskeeën afgegaan en weer een andere (etnische) kandidaat die gespecialiseerd is in het thema 'werk' heeft de vakbonden bezocht. Dit is volgens de Stadspartij geen bewuste keuze geweest. Binnen de Stadspartij heeft dat elke kandidaat gebruikmaakt van haar eigen achterban. Het campagne team heeft hier de taak gehad om zulke initiatieven al dan niet goed te keuren.

De Stadspartij is van mening dat het aantal etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten van verschillende politieke partijen ertoe kan leiden dat meer mensen van hun stem gebruik zullen maken.

Quote; "Integratie begint bij integriteit. Als je iemand benadert, en je hebt al een vooroordeel. Dan heb je reserves om iemand te vragen. Als je dat niet hebt dan ben je dus onbevangen en sta je integer tegenover die persoon".

6.9.4 Thema's in verkiezingsprogramma

De problemen waarvan de Stadspartij kennisneemt, worden door hen naar een eerstvolgende commissie meegenomen. Het probleem wordt overgebracht, voorbereid en wordt er een casus op gemaakt. De partij doet een voorstel om onderzoek te doen om er achtereenvolgens een stevig beleid op te kunnen maken. Een voorbeeld van een probleem dat zich tegenwoordig volgens de partij steeds vaker voordoet is de hoeveelheid mensen die onder armoedegrens leven (oplossing is de armoedeterugval voorkomen).

De partij streeft zoals ze zelf zegt naar; *"een meer links college"*. Ze werkt samen met politieke partijen in die zin dat als de woordvoerder niet aanwezig kan zijn bij een georganiseerd politiek debat, dat er dan wel een goede linkse vertegenwoordiging moet zijn.

Samenwerking met allerlei migrantenorganisaties komt binnen de partij ook voor.

6.9.5 De politieke (on-)gelijkheid

De Stadspartij is van mening dat er in Rotterdam sprake is van ongelijkheid in de politieke participatie. Ze legt daarin relatie tussen de kansrijke en de niet – kansrijke burgers.

Positieve ontwikkeling

De Stadspartij is van mening dat de Gemeente Rotterdam dit jaar niet in staat is geweest een positieve opkomstbevordering onder etnische minderheidsgroepen te organiseren. Dit heeft volgens de partij ertoe geleid dat de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen door de migrantenorganisaties is opgepakt. De woordvoerder vindt dat deze organisaties en de inzet van mensen uit de etnische minderheidsgroepen goed in staat zijn geweest hun achterban te bevorderen om gebruik te maken van hun stem.

Quote; "Positieve ontwikkeling is dat er inderdaad door de negatieve inzet van de Gemeente Rotterdam de migrantenorganisaties zelf, ondersteund met alle overige Marokkanen die dit opgepakt hebben en nu inderdaad zeggen dat ze gaan stemmen. Alleen dat ligt niet aan het college dat ligt aan de inzet van de mensen zelf. Absoluut!"

'Tegenwoordig' is er volgens de Stadspartij iets meer politieke betrokkenheid onder de etnische minderheidsgroepen, Marokkanen en Turken. Dit komt volgens de woordvoerder, doordat deze groepen zich meer bewust worden van het feit dat ze binnen deze samenleving horen. En ook dat ze volgens de partij de verantwoordelijkheid in de samenleving gezamenlijk willen delen. De Stadspartij is van mening dat een hoge opkomst bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 hiervan het gevolg zal zijn.

Negatieve ontwikkeling

Een negatieve ontwikkeling in Rotterdam ziet de Stadspartij in de tweedeling van de samenleving de afgelopen jaren. De Stadspartij is van mening dat mensen niet uit elkaar gedreven moeten worden, maar juist aan elkaar gebonden moeten worden.

Quote; "Er mogen in Rotterdam geen discussies gevoerd worden over migranten, over allochtonen, over Antillianen, Marokkanen, Turken, over de islam over het christendom of over katholieken. Volgens de woordvoerder moeten er discussies gevoerd worden over de Rotterdammers, over de wereldburgers".

Bepalende factoren in politieke participatie

Volgens de Stadspartij is de taalachterstand een belangrijke belemmering voor burgers om al dan niet mee te participeren in de politiek. De woordvoester ziet een toename in de maatschappelijke en/ of de politieke participatie als er aan permanente educatie wordt gedaan. De wil van de burgers om mee te participeren is volgens de partij duidelijk aanwezig. Burgers moeten, benadrukt de woordvoester, dan wel pas echt stoppen met leren als een goed communicatieniveau behaald is, want alleen dan kan iets worden bereikt.

Quote; "Ik denk dat integratie belangrijk is, als we het hebben over taal, zonder meer sta ik hier 100% achter, welk college dan ook, dat taal de basis is voor communicatie".

Oplossing

De oplossing in de participatie van etnische minderheidsgroepen in de politiek en samenleving is volgens de Stadspartij een positieve houding van burgers naar elkaar toe. De basis voor de samenleving in de omgang met elkaar betreft volgens de Stadspartij het vertrouwensaspect.

Quote; "Je moet niet met het vingertje wijzen naar de ander. Dat wijzen gebeurt nu veel te veel in Rotterdam".

De partij is van mening dat hoewel iedere burger zijn eigen normen en waarden heeft er toch een gezamenlijke toekomst en verantwoordelijkheid is waar de politiek op in moet zetten.

De Stadspartij is van mening dat; *"of iemand nu wel of niet participeert, wel of niet democratisch is, wel of niet waarden onderschrijft van de westerse samenleving, dat maakt niet zoveel uit als iedere burger maar gezamenlijk wil gaan voor de toekomst van deze stad. Men woont er allemaal, leeft er allemaal en werkt er allemaal!"*.

6.9.6 De ideale situatie

Etnische minderheidsgroepen kunnen volgens de Stadspartij het beste gestimuleerd worden om politiek mee te participeren door activiteiten zo dicht mogelijk bij de burgers te organiseren. De partij is daarom voorstander van het creëren van sociale netwerken in wijken.

Een *buurt* moet volgens de partij voor alle Rotterdamse burgers een plaats worden, waar men alles wat zij willen weten daar kunnen vinden, ook op politiek terrein.

De politiek moet volgens de woordvoester goed in trachten te spelen op wat de behoeften en wensen van de burgers binnen een wijk zijn. De partij stelt dat de politiek burgers zelf een rol moeten spelen in het oplossen van problemen in de samenleving. Het voorstel betreft om in een kleinschalige aanpak bepaalde werkgroepen op te zetten, waarin burgers zelf het heft in handen nemen.

Quote; "Een probleem kan opgelost worden door de burgers zelf, door hen zelf naar het probleem te laten kijken en gezamenlijk te komen tot een oplossing zonder de hulp van een jeugdhulpzorg instantie. Het zou toch geweldig zijn dat als er een probleem gesignaleerd wordt dat er dan meteen een clubje opgericht wordt".

Hierdoor zullen volgens de Stadspartij ook allerlei andere maatschappelijke organisaties kunnen opkomen.

Daarnaast is de Stadspartij is voorstander van dialoog tussen mensen om de grote kloof die tegenwoordig tussen mensen bestaat te dichten. Het 'onderwijs' is volgens de Stadspartij een belangrijk instrument om burgers over de maatschappij of over de politiek voor te lichten.

Quote; "Er is nog een wereld te winnen. Er is nog zoveel onbegrip en zoveel ondeskundigheid van burgers over de politiek".

Tabel 6.2

Analysemodel 'politieke participatie'

Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	Politieke (on-)gelijkheid
Leefbaar Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van politieke participatie. - Politieke participatie niet specifiek richten op één minderheidsgroep. - Burgers moeten zelf initiatief nemen. - Meer allochtone groepen in de politiek wel gewenst. - Er mag niet geforceerd zoeken naar vrouwen en alloctonen. Anders zouden mensen met weinig kwaliteiten binnen politiek aangetrokken worden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen etnische minderheidsgroepen aanwezig. Vooral autochtoon gezelschap (gemeenteraad en kieslijsten). 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen extra activiteiten ondernomen om etnische minderheidsgroepen te stimuleren om te gaan stemmen. - <i>Meeste stemmen komen van:</i> het volk, hogere klassen. Marokkaanse en Turkse moslims zijn moeilijk te bereiken groepen. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kleinschalige verkiezingscampagne gevoerd. Niet specifiek gericht op etnische minderheidsgroepen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tegenstander van: aannemen van een Antilliaan of Marokaan en alleen maar omdat deze eigen gemeenschap zou vertegenwoordigen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Alloctonen- en autoctonen vraagstukken. - Werk en veiligheid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Iedere burger heeft gelijke kansen om deel te nemen aan de politiek. - <i>Positieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> De politieke betrokkenheid van burgers is de laatste jaren toegenomen. - <i>Negatieve ontwikkelingen in politieke participatie:</i> Politieke ongeïnteresseerdheid van (zowel allochtone als autochtone jongeren). En in de politiek gaat het vaak om 'zieljes winnen'. - <i>Bepalende factoren in politieke participatie:</i> Mate van interesse in de maatschappij waar men leeft en woont. - <i>Oplossing in versterking politieke participatie:</i> Bewustwording van etnische minderheidsgroepen dat Nederland hun toekomst is!
PvdA	<ul style="list-style-type: none"> - Iedereen (ongeacht religie of economische positie) moet kunnen deelnemen aan de politiek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bestuur PvdA heeft gekeken naar: vrouwen, alloctonen, leeftijd en expertise van kandidaat. - <i>'Herkenning van talent'</i> is belangrijk. - In raad wel aanwezigheid alloctonen (m.b.v. voorkeursstemmen). - <i>Kieslijsten:</i> Variëteit van kandidaten uit diverse minderheidsgroepen. - <i>Strategie PvdA in politieke participatie:</i> Herkenning, erkenning, identificatie en ervaringsdeskundige zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deelname aan georganiseerde bijeenkomsten van maatschappelijke instellingen. - <i>Meeste stemmen komen van:</i> zowel alloctonen als autoctonen. - PvdA zegt geen politieke uitsluiting te kennen van verschillende etnische minderheidsgroepen. Daarom zullen dus ook alloctonen op hen stemmen. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Campagneaanpak voor verschillende (etnische) doelgroepen, actie 24X24. - Om die herkenning en identificatie weer terug te laten komen is kandidaat met een etnische afkomst gekoppeld aan de eigen etnische groep. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tegenstander van het feit dat etnische burger op kandidaat met eenzelfde etniciteit stemt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Goedwillenden en kwaadwillenden. - Voorstander van dialoog; bespreekbaar maken van bepaalde onderwerpen (die bij bepaalde etnische groeperingen voorkomen) is belangrijk. - Samenwerking maatschappelijke instituties vindt plaats in vorm van (voor)overleg. 	<ul style="list-style-type: none"> - Elke minderheidsgroep in de samenleving moet normale groep worden en niet <i>'de etnische groep blijven'</i>. Daarom streeft zij naar normalisatie binnen de samenleving en politiek. - Meer nadruk leggen op <i>'gelijkheid van groeperingen in de samenleving'</i> (en politiek). - <i>Positieve ontwikkelingen in politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Vrouwen en etnische minderheidsgroepen melden zich steeds meer zelf aan bij politieke partij. - En toename jongerengroepen en allerlei jongereninitiatieven. - Nadruk leggen op: 'in de politiek niet meer blijven denken in etnische groepen'. - <i>Negatieve ontwikkelingen in politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Toenemende polarisatie. Etnische groeperingen buiten samenleving geplaatst. - Teveel problemen in politiek gekoppeld aan etniciteit. - Ten slotte 'legitimitetverlies in democratie'. - <i>Oplossingen in versterking politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Burgers meer inspraak geven, - De politici (en ambtenaren) moeten meer de straat op, - De politici moeten contacten onderhouden met de burgers. - Burgers moeten de kans geven om 'beleid te beïnvloeden'; bijvoorbeeld door referenda.

Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	Politieke (on-)gelijkheid
CDA	<ul style="list-style-type: none"> Etnische minderheidsgroepen moeten gelijke kansen krijgen in de politieke participatie. Barrières zoveel mogelijk wegnemen. 	<ul style="list-style-type: none"> Etnische minderheidsgroepen nemen in de Rotterdamse samenleving nog niet in gelijke mate deel aan de politiek. Ook binnen CDA niet. Binnen CDA in actieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen t.o.v. Rotterdamse verkiezingen in 2002 weinig veranderingen. <i>Kieslijsten:</i> Bij gemeenteraadsverkiezingen (2006) in mindere mate aanwezigheid van etnische minderheidsgroepen. Op landelijk niveau heeft CDA het Intercultureel Beraad (opgericht 1983), dat zich richt om integratie van culturele minderheidsgroepen binnen de partij te stimuleren. 	<ul style="list-style-type: none"> CDA heeft meegewerkt aan initiatieven (zoals politieke debatten) van allerlei maatschappelijke instituties (Platform Buitenlanders Rijnmond en SPIOR). <i>Meeste stemmen komen van:</i> autochtonen. Bij (voorgaande) gemeenteraadsverkiezingen veel aanhang onder Turkse Rotterdamers. Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> CDA-kandidaten met etnische achtergrond dit jaar bij verkiezingscampagnes bijeenkomsten georganiseerd voor eigen etnische groep. (Vooral Turkse kandidaten zijn hierin actief geweest). Daarnaast kandidaten uit verschillende groeperingen flyers en/ of folders gedrukt in eigen taal. 			<ul style="list-style-type: none"> Etnische mindergroepen hebben nog niet gelijke kansen om deel te nemen aan politiek. <i>Positieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> Opkomstcijfers van etnische minderheidsgroepen bij laatste gemeenteraadsverkiezingen (in maart 2006). <i>Negatieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> Eenzijdige voorkeur van etnische kiezers voor één politieke partij. Deze kiezers voelen zich volgens CDA niet of nauwelijks vertegenwoordigd door de andere politieke partijen. <i>Bepalende factoren in politieke participatie:</i> gebrek aan verbale uitdrukkingsvaardigheid en culturele verschillen. <i>Oplossingen in versterking politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> Tijd en opleiding. Bewustwording van etnische minderheidsgroepen betreffende hun rol in de Nederlandse samenleving. Meer actieve benadering van politieke partijen om etnische minderheidsgroepen binnen te krijgen.
VVD	<ul style="list-style-type: none"> VVD streeft wel naar meer etnische minderheidsgroepen binnen de partij, maar gaat niet actief naar ze op zoek. Burgers moeten zelf initiatief nemen. 	<ul style="list-style-type: none"> Bij VVD zit nu vooral een autochtoon gezelschap (met goede sociaal-economische positie). <i>Kieslijsten:</i> Ten opzichte van vier jaar geleden meer etnische minderheidsgroepen. Steeds meer etnische minderheidsgroepen sluiten zich aan bij de VVD. 	<ul style="list-style-type: none"> VVD organiseert nooit doelgerichte georganiseerde activiteiten (generiek beleid). <i>Meeste stemmen komen van:</i> Vooral autochtone bevolking. Weinig aanhang onder etnische minderheidsgroepen. Binnen Turkse gemeenschap wel een ontwikkeling te zien, omdat zij volgens VVD op bepaalde terreinen heel liberaal zijn. Voorkeurscampagne van Antilliaanse kandidaat: Actief in verkiezingscampagne van 2006 (aanwezigheid in allerlei debatten, forumdiscussies, eigen folder en folder voor gemeenteraad ontwikkeld). VVD organiseert geen voorkeurscampagne dat speciaal gericht is om de Turkse, de Nederlandse of de Marokkaanse burgers mee te laten participeren in de politiek. Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> VVD steeds meer praktisch op, naar het volk toe. Bij Turkse/ Marokkaanse moskeeën allerlei politieke activiteiten en bijeenkomsten georganiseerd. Samenwerking diverse initiatieven voorafgaand aan verkiezingen om de politieke participatie van burgers (allochtonen, autochtonen etnische minderheidsgroepen) te bevorderen. Eén initiatief is de opkomstbevordering voor 7 maart 2006, dat georganiseerd is door de deelgemeenteraad in Delfshaven (zoals; verkiezingskrant ontwikkeld). 	<p><i>Quote: "De VVD zal nooit een excuus - allochtoon op de lijst zetten".</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Tegenstander van binnen halen van etnische kandidaat op basis van etniciteit. 	<ul style="list-style-type: none"> Maatschappelijke vraagstukken geen etnische component (woord 'allochtoon' komt niet in verkiezingscampagne voor). In verkiezingsprogramma staat vraagstuk betreffende sociaal-economische positie centraal. Onbewuste werkwijze om informatie over problemen, wensen en behoeften van burgers te krijgen (onder meer: met behulp van zelforganisaties, burgers die politieke vertegenwoordigers zelf benaderen). Nederlandse taal beheersen is belangrijk. Samenwerking van VVD met maatschappelijke instellingen om de politieke participatie van groeperingen te stimuleren vindt vooral plaats in de vorm van deelname aan bijeenkomsten in zelforganisaties. De VVD stimuleert daarnaast ook allerlei opkomstbevorderende initiatieven. 	<ul style="list-style-type: none"> Elke politieke partij, die zich vanuit het gedachtegoed van de politieke partij aanmeldt, moet open staan voor alle groeperingen. <i>Positieve ontwikkeling in participatie:</i> Niet zozeer de politieke participatie, maar meer maatschappelijke integratie. Organisaties zijn bijvoorbeeld meer een afspiegeling van de Rotterdamse samenleving. Politiek zou dit ook moeten zijn. <i>Negatieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> De manier waarop tegenwoordig de politieke en maatschappelijke debatten gevoerd worden. <i>Bepalende factoren in politieke participatie:</i> Sociaal-economische positie van burgers <i>Oplossingen in versterking politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> Erkenning bestaan bewuste en onbewuste discriminatie. Vervolgens inzetten op strenge aanpak. Het organiseren van dialogen. Hierin de 'echte' burgers erbij betrekken (representatie). Dus niet de vertegenwoordigers van allerlei maatschappelijke instellingen.

Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	Politieke (on-)gelijkheid
Groen-Links	<ul style="list-style-type: none"> - Politiek moet zich actief inzetten op bevordering van etnische minderheidsgroepen aan de politieke participatie. - Kandidaten van politieke partijen moeten etnische minderheidsgroepen stimuleren om politiek actief mee te doen. - GroenLinks zegt nooit naar etniciteit te kijken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Etnische minderheidsgroepen het beste te stimuleren om politiek mee te participeren door hen persoonlijk te benaderen (bijv. lid worden) - GroenLinks kent verscheidenheid aan leden: allochtonen, autochtonen, werklozen, hoogopgeleiden en laagopgeleiden. - <i>Quote: "Iedere burger kan lid worden of kan zichzelf kandidaat stellen bij GroenLinks".</i> - <i>Kieslijsten:</i> Zijn weerspiegeling van de Rotterdamse samenleving. - GroenLinks stelt de vrijheid voor de burger om zichzelf aan te melden voorop. 	<ul style="list-style-type: none"> - GroenLinks streeft naar hoge opkomst van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006. - Bevordering van deze (etnische) burgers om gebruik te maken van hun stem kan beste plaatsvinden door face-to-face benadering. En zelfs in de eigen taal (Arabisch, Nederlands of Turks). - Na verkiezingen contacten blijven onderhouden met alle burgers. - Normalisatie van etnische minderheidsgroepen in politiek. - <i>Meeste stemmen komen van:</i> Allochtonen (veel aanhang onder Marokkanen) en autochtonen. Individuen met lage economische positie. - Maatschappelijke instellingen nemen een voorlichtende en neutrale rol in en geven geen stemadvies. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Woordvoerder met etnische achtergrond heeft een actieve voorkeurscampagne gevoerd. - Activiteiten betreffen onder meer: voorlichting in moskeeen en maatschappelijke instellingen, ontwerp posters, folders en ontwerp folder met korte leuzen in verschillende talen (zoals Arabisch en Turks). 	<ul style="list-style-type: none"> - Representatie bij de Marokkaanse gemeenschap belangrijk. - Marokkanen stemmen bijvoorbeeld vooral op <i>gezicht</i> en niet op <i>politieke partij</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene en brede onderwerpen om alle doelgroepen te bereiken (zowel op allochtonen als autochtonen). - GroenLinks stelt dat <i>toonsetting</i> in hoe politieke partijen bepaalde thema's ter sprake stellen belangrijk is. - <i>Toonsetting en beeldvorming</i> kunnen volgens GroenLinks ertoe leiden dat etnische minderheidsgroepen dit jaar op specifieke politieke partijen zullen gaan stemmen. - Maatschappelijke instellingen in electorale en niet-electorale participatie spelen belangrijke rol. - Samenwerking maatschappelijke instellingen en politieke partijen komt voor. - Indirecte invloed van de burger in de politiek vindt plaats. - GroenLinks heeft in deelgemeenten allerlei zelforganisaties (Turkse, Antilliaanse en Chinese). Deze stimuleren eigen etnische groepen om politiek betrokken te raken. 	<ul style="list-style-type: none"> - GroenLinks is voorstander van sterke actieve en passieve politieke participatie. Elke burger moet ruimte krijgen om dit op zijn manier te doen. - <i>Positieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> Toename politieke participatie van etnische minderheidsgroepen. Marokkanen komen steeds meer op en gaan zich veel meer organiseren, zowel op maatschappelijk als op politiek niveau. - <i>Negatieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> Onvoldoende politieke participatie vanuit de etnische minderheidsgroepen. Dit in vergelijking met de autochtone groep.
D66	<ul style="list-style-type: none"> - De mens staat <i>centraal</i> (<i>Het geloof in mensen</i>). - Iedereen, ongeacht etniciteit, geslacht of seksuele geaardheid kan zich binnen D66 aanmelden. - Burgers moeten zelf initiatief nemen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen voorstander van extra activiteiten organiseren om etnische minderheidsgroepen binnen de partij te hebben. - Binnen D66 is elk lid D66'er en niet <i>de allochtoon</i>. - Etnische minderheidsgroepen moeten zich wel zelf <i>willen</i> aanmelden bij de partij. - <i>Kieslijsten:</i> Meerderheid van kandidaten autochtoon. Wel etnische minderheidsgroepen vertegenwoordigt, maar nog wel in mindere mate. 	<ul style="list-style-type: none"> - D66 vindt dat elke burger zowel allochtoon als autochtoon de plicht heeft om te gaan stemmen. - D66 probeert etnische minderheidsgroepen te stimuleren om te gaan stemmen door haar aanwezigheid bij politieke debatten. - Neutraal voorlichting over politiek systeem geven, vindt woordvoerder belangrijk. - <i>Meeste stemmen komen van:</i> Liberale mensen die in vrijheid geloven. Turken stemmen eerder dan Marokkanen op D66, omdat ze liberaler zijn. Hindoestanen stemmen wel op de partij en Antillianen niet of in mindere mate. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - D66 streeft naar bereiken van 'gewone burger'. - Vooral aanwezigheid bij politieke debatten en bijeenkomsten van Gemeente Rotterdam en maatschappelijke instellingen. - D66 heeft dit jaar vaker verenigingen bezocht dat ooit van tevoren (onder meer politieke voorlichting in vrouwenverenigingen). 	<ul style="list-style-type: none"> - Volgens D66 moeten burgers stemmen op politieke partij en niet op een etnische kandidaat. - Participatie en emancipatie van allochtonen is men te laten stemmen op de thema's, de visies of uitgangspunten van een politieke partij. - Niet links stemmen, omdat dit buitenlands zou zijn (onderscheid 1^e en 2^e generatie). 	<ul style="list-style-type: none"> - Bepaalde onderwerpen die D66 in verkiezingsprogramma noemt, vanwege sociaal-economische positie van veel allochtonen niet interessant. - Er is binnen D66 weinig samenwerking met maatschappelijke instituties. En geen samenwerking met politieke partijen. - Scheiding van godsdienst en politiek vindt D66 belangrijk. Mensen kunnen dit namelijk als één zien. Daarom zou politieke voorlichting eigenlijk niet in moskeeen gegeven moeten worden. 	<ul style="list-style-type: none"> - D66 gelooft in 'gelijkwaardigheid' en in gelijke kansen voor iedereen. - Door Nederlands onderwijsstelsel en allerlei verenigingen kunnen mensen in de samenleving verder komen. Individu moet wel zelf kansen grijpen. - Binnen D66 wordt geen onderscheid gemaakt in geslacht, herkomst, religie of handicap. Wel wordt voor bepaalde groeperingen faciliteiten ter beschikking gesteld. - <i>Positieve ontwikkelingen in politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Voldoende etnische minderheidsgroepen die veel potenties en ambities hebben om politiek in te gaan. - Jongeren veel minder bezig met de politiek. Ze plaatsen zich niet in een bepaalde groep en kijken niet naar etniciteit. - Meer (etnische) burgers zullen dit jaar van hun stemrecht gebruikmaken. - <i>Negatieve ontwikkelingen in politieke participatie:</i> Allochtonen hebben tegenwoordig het idee dat zij zichzelf moeten verkopen als 'allochtoon zijn'. Keuzes die men moet maken als ze de politiek in willen gaan. <i>"Wat is die politieke ideologie, waar ik voor sta?"</i> Men past dan bij de partij vanwege deze ideologie en niet vanwege hun etniciteit. - Politieke participatie is niet als etnische politicus in de politiek mogen zitten, omdat hij vertegenwoordiger zou zijn van een bepaalde etniciteit. - <i>Oplossing in versterking politieke participatie:</i> Niet meer ingaan op etniciteit, maar ingaan op behoeften van verschillende groeperingen.

Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	Politieke (on-)gelijkheid
SP	<ul style="list-style-type: none"> - Politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam verbindt SP aan algemene (maatschappelijke) participatie. - Er moet meer politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen komen. - SP doet moeite om mensen uit allerlei etnische bevolkingsgroepen erbij te betrekken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Van oudsher SP 'wit imago' - Laatste jaren meer diversiteit binnen partij. In ledenbestand meer etnische minderheidsgroepen te vinden. - Gemiddeld lid binnen partij erg actief. Ook buiten verkiezingen en raden om. '<i>Geen fractie zonder actie</i>'. - Aan etnische minderheidsgroepen wordt overgedragen dat SP niet alleen politieke partij voor autochtonen is. - <i>Kieslijsten</i>: Meer etnische minderheidsgroepen te vinden. Mensen die al hun 'sporen' hebben verdiend, komen op de verkiesbare plaatsen. Dit kunnen zowel allochtonen als autochtonen zijn. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Electorale participatie (het stemmen bij verkiezingen) vooral laag onder burgers met laag inkomen (allochtonen en autochtonen). - Het streven naar realisatie van toename politieke en maatschappelijke participatie. - Participatie kan volgens SP toenemen indien burgers meer op wijkniveau invloed krijgen (directe democratie). - Onder allochtonen ziet SP wel extra probleem, omdat deze onbekend zijn met politiek. Niet serieus genomen worden. En speelt negatieve beeldvorming een rol, waarbij discussie onder meer gaat of allochtonen in de samenleving er wel of niet horen. Dit zal van invloed kunnen zijn in of men wel of niet zal gaan stemmen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bij verkiezingscampagne tracht partij veelkleurig beeld over te dragen (bijvoorbeeld ontwikkeling folder om diversiteit binnen SP te benadrukken). - Politieke betrokkenheid stimuleren door wijken in te gaan, persoonlijk praatje maken met burgers, afspraken maken met zelforganisaties en folders ontwikkelen om burgers te stimuleren om te gaan stemmen. - Ook moskeeen bezoeken, waar allerlei politieke bijeenkomsten gehouden worden. - SP organiseert ook na de verkiezingen extra activiteiten om burgers erbij te betrekken door bijvoorbeeld voorlichting te geven over ziektekosten. 		<ul style="list-style-type: none"> - In het verkiezingsprogramma is thema 'diversiteit' de norm. - Verkiezingsprogramma bevat een hoofdstuk over 'diversiteit, integratie in het onderwijs' en een hoofdstuk over 'diversiteit, autonomie en verbondenheid'. - Eén hoofdstuk in het verkiezingsprogramma geschreven door migrantengroep. - Problemen in de samenleving hebben volgens SP geen etnische component. - Samenwerking met GroenLinks, Elephant Talk. Een maandelijks politieke café, waarin verschillende maatschappelijke vraagstukken besproken worden. - Samenwerking met allerlei maatschappelijke instellingen, zoals bewonersorganisaties, zelforganisaties van migranten, vakbonden en vakbondsgroepen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Politieke participatie is volgens de SP aan het toenemen. - <i>Positieve ontwikkelingen in politieke participatie</i>: Onder jongeren toenemende politieke betrokkenheid. - <i>Negatieve ontwikkelingen in politieke participatie</i>: Politieke participatie, het meestemmen bij de verkiezingen, het lid zijn en het op de kieslijst staan, ligt bij etnische minderheidsgroepen in Rotterdam lager dan bij de gemiddelde inwoners (autochtonen). - Politieke debatten die de afgelopen jaren/ maanden gevoerd zijn betekent dat er veel onder verschillende groeperingen leeft. - <i>Oplossingen in versterking politieke participatie</i>: Politieke partijen moeten beseffen dat etnische minderheidsgroepen een groot deel uitmaken van de Rotterdamse samenleving. Dit betekent dus dat alle etnische minderheidsgroepen binnen de politieke partijen aanwezig moeten zijn. - Etnische minderheidsgroepen zijn niet per definitie links. Hier zit wel diversiteit in.
ChristenUnie-SGP	<ul style="list-style-type: none"> - Geen uitgesproken mening over de politieke participatie van bepaalde etnische minderheidsgroepen. - Richt zich op iedere burger die zich aangesproken voelt tot verkiezingsprogramma. 	<ul style="list-style-type: none"> - Achterban van ChristenUnie-SGP; vooral orthodoxe en evangelische christenen. - Tegenwoordig sluiten steeds meer migrantenchristenen zich aan. - <i>Kieslijsten</i>: verschillende individuen uit migrantengroepen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tegenwoordig brengen steeds meer migrantenchristenen hun stem uit op partij. - <i>Meeste stemmen komen van</i>: christenen en verschillende migrantengroepen - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Christelijke partij heeft landelijk en regionaal bijeenkomsten georganiseerd om migranten bij politiek te betrekken. - In bevordering van politieke participatie wordt gebruik gemaakt van netwerken via kerken. 			<ul style="list-style-type: none"> - Gelijkheid in politieke participatie van etnische minderheidsgroepen heeft volgens ChristenUnie-SGP te maken met houding van politieke partijen bij opstelling kandidatenlijsten. - <i>Positieve ontwikkeling in politieke participatie</i>: voldoende mensen uit verschillende etnische minderheidsgroepen zijn in staat mee te participeren in de politiek, omdat ze goede scholing hebben genoten en netwerken hebben. - <i>Negatieve ontwikkelingen in politieke participatie</i>: <ul style="list-style-type: none"> - Waarom participeren etnische minderheidsgroepen in mindere mate in de politiek mee? - Alsof allochtonen politici zich alleen voor eigen groep in zouden kunnen zetten. - Niet te veel aandacht besteden aan bijzondere positie van etnische minderheidsgroepen. - <i>Oplossingen in versterking politieke participatie</i>: <ul style="list-style-type: none"> - Versterken van politieke betrokkenheid zit in de representatie. - Migrant moeten van zich laten horen, en niet vanwege etniciteit, maar ze visie over iets hebben en ergens voor staan.

Politieke partij	Visie politieke participatie	Actieve participatie	Passieve participatie	Verkiezingscampagne en organiseren van activiteiten	Representativiteit	Thema's in verkiezingsprogramma	Politieke (on-)gelijkheid
Stadspartij	<ul style="list-style-type: none"> - Stadspartij verbindt politieke betrokkenheid aan maatschappelijke betrokkenheid. - Voorstander van actieve inzet van politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam. - Elke etnische minderheidsgroep actief in de samenleving en politiek erbij betrekken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Van oudsher Stadspartij een elitaire intellectuele partij voor de hoogopgeleide Rotterdammer. Allochtoon kwam bij de Stadspartij niet in beeld. Afgelopen jaren is hier verandering in gekomen. - <i>Kieslijsten:</i> Kent meer kandidaten uit diverse etnische minderheidsgroepen. Geen extra activiteiten georganiseerd om deze etnische minderheidsgroepen binnen te krijgen. Is een natuurlijk proces geweest. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeente Rotterdam heeft volgens Stadspartij belangrijke rol in het organiseren van activiteiten om etnische minderheidsgroepen te stimuleren om hun stem te laten horen bij gemeenteraadsverkiezingen. - Aanwezigheid bij allerlei politieke debatten en bijeenkomsten om burgers te stimuleren om te gaan stemmen. - Etnische minderheidsgroepen die de Nederlandse taal niet machtig zijn, moeten door de Gemeente Rotterdam desnoods in eigen taal gestimuleerd worden om alle mensen naar de stembureaus te krijgen. - Etnische minderheidsgroepen, vooral Marokkanen en Turken sterk opgekomen om de eigen achterban te stimuleren om te gaan stemmen. - Deelname aan activiteiten en politieke debatten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Stadspartij bezoekt allerlei bewonersorganisaties, gaat naar moskeeen om mensen mee te krijgen hun stem te laten horen. - Kiezers die de Nederlandse taal niet machtig zijn, worden opgezocht door kandidaat van Stadspartij op die plekken waar deze mensen te vinden zijn. - Laatste maanden Stadspartij, voorafgaand aan de verkiezingen, volop in de (landelijk) media geweest. Er is hier bewust op gelet. - Flyers, folders, grote affiches en kaarten (met stellingen op de achterkant) ontworpen en uitgedeeld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Verschillende (etnische) kandidaten op de kieslijst van de Stadspartij hebben zich elk gericht op de eigen gemeenschap. Dit is geen bewuste keuze geweest. - Binnen de Stadspartij heeft elke kandidaat gebruikmaakt van haar eigen achterban. - Stadspartij van mening dat aantal etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten van verschillende politieke partijen ertoe kan leiden dat meer mensen van hun stem gebruik zullen maken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sociaal-economische positie van burgers. - Samenwerking met allerlei migrantenorganisaties (betreffende maatschappelijke vraagstukken) komt regelmatig voor. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er is ongelijkheid in de politieke participatie (kansrijke en de niet – kansrijke burgers). - <i>Positieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Etnische minderheidsgroepen dit jaar goed in staat geweest zich te organiseren. Om hen te stimuleren om gebruik te maken van hun stemrecht. - Ook is er tegenwoordig meer politieke betrokkenheid onder deze groeperingen. - <i>Negatieve ontwikkeling in politieke participatie:</i> De tweedeling in de samenleving. - <i>Bepalende factoren in politieke participatie:</i> Taalachterstand. - <i>Oplissing in versterking van politieke participatie:</i> Positieve houding van burgers richting elkaar. En het versterken van het vertrouwensaspect tussen burgers.

Tabel 6.3

Ideale situatie in politieke participatie

	Politieke partij	Ideale situatie in politieke participatie van etnische minderheidsgroepen
1.	Leefbaar Rotterdam	Politiek is afspiegeling van de samenleving. <u>Oplossingen:</u> - Scheiding politiek en godsdienst. - Inzet op (intellectuele) mensen uit etnische minderheidsgroepen, die bij de eigen gemeenschap het vrije woord verkondigen.
2.	PvdA	Politiek is afspiegeling van de samenleving. <u>Oplossingen:</u> - Meer actieve politieke participatie (zoals meer mensen lid). - Meer betrokkenheid van burgers in de politiek. - Meer actieve vertegenwoordiging in de politieke partijen (verspreiding etnische minderheidsgroepen over alle politieke partijen).
3.	CDA	Ledenbestand van de politieke partij en samenstelling van de gemeenteraad is een afspiegeling van de opbouw van de samenleving. <u>Oplossing:</u> - 'Een politieke partij is voor iedereen'.
4.	VVD	Politieke partijen worden meer een afspiegeling van de Rotterdamse samenleving. Er wordt niet meer gesproken over de 'etnische achtergrond'. <u>Oplossingen:</u> - Personen uit de etnische minderheidsgroepen stellen zichzelf kandidaat. - Geen stem aan etnische kandidaat door burgers met eenzelfde herkomst. - Politieke partijen staan open voor verschillende etnische minderheidsgroepen. - Etnische minderheidsgroepen stellen zich meer politiek actiever op. - Politieke partijen; elite moet massa meer stimuleren.
5.	GroenLinks	'Meedoen als Rotterdammer!' <u>Oplossingen:</u> - Elke etnische minderheidsgroep moet aangesproken worden als Rotterdammer. - Elke groep (zowel autochtoon als allochtoon) op eenzelfde manier behandelen.
6.	D66	Politiek is een afspiegeling van de samenleving. <u>Oplossingen:</u> - Participatie betreft 'participatie van alle mensen'. - Niet uitgaan van etniciteit.
7.	SP	Er wordt niet meer gesproken over 'de allochtoon'. Want: 'Hoe lang blijft iemand allochtoon?' De etniciteit maakt in de toekomst niets meer uit. <u>Oplossingen:</u> - Politieke participatie van etnische minderheidsgroepen is op hetzelfde niveau als alle andere groepen in de samenleving. - Politieke participatie moet onder alle groepen in de samenleving toenemen.
8.	ChristenUnie-SGP	In de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen gaat het niet om kleur, ras of afkomst. <u>Oplossingen:</u> - Toename van politieke betrokkenheid onder etnische minderheidsgroepen (en het hebben van visies). - In de politiek moet niet gekeken worden naar afkomst van kandidaten. - <i>Herkenning</i> in de politiek is belangrijk.
9.	Stadspartij	De (politieke) participatie zo dicht mogelijk bij de burger organiseren. <u>Oplossingen:</u> - Het creëren van sociale netwerken in wijken. - Elke burger actief betrekken in de samenleving. - Onderwijs in de samenleving en in de politiek speelt een belangrijke rol.

Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik antwoord gegeven op de vraag; *'In hoeverre trachten de Rotterdamse politieke partijen de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen te stimuleren en welke activiteiten hebben deze politiek partijen georganiseerd om deze participatie te bevorderen?'*

Elke politieke partij heeft een eigen visie betreffende de bevordering van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen. De visies van de Rotterdamse politieke partijen blijken erg variërend te zijn.

De linkse partijen SP, GroenLinks, PvdA en Stadspartij vinden een actieve inzet om de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren een noodzaak. Terwijl D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP vinden dat etnische minderheidsgroepen zelf het initiatief moeten nemen als ze politiek mee willen participeren. Dit geldt voor zowel de actieve participatie (zoals het lid worden en kandidaatstelling) als de passieve participatie (zoals het stemmen bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen).

Elke politieke partij heeft aangegeven nu meer kandidaten uit de diverse etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten te kennen dan vier jaar geleden.

Elke partij heeft bij de passieve participatie getracht *alle burgers* te stimuleren om te gaan stemmen simpelweg door hun deelname aan allerlei politieke bijeenkomsten die georganiseerd zijn door de Gemeente Rotterdam en de maatschappelijke instellingen (Platform Buitenlanders Rijnmond).

Leefbaar Rotterdam

Leefbaar Rotterdam vindt het belangrijk dat etnische minderheidsgroepen zelf initiatief nemen om in de politiek mee te participeren. Hoewel ze wel voorstander zijn van meer allochtone groepen in de politiek vindt Leefbaar Rotterdam het niet nodig om (extra) activiteiten te organiseren om deze groepen binnen te krijgen.

Partij van de Arbeid (PvdA)

De PvdA heeft bewust getracht de actieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren. Dit heeft de partij gedaan door bepaalde etnische groeperingen op te roepen zich kandidaat te stellen voor de PvdA (profielchets PvdA, 2005/ 2006). De partij heeft daarnaast een strategie gehanteerd om de (actieve en passieve) politieke participatie van allochtonen/ etnische minderheidsgroepen te bevorderen.

Tijdens de verkiezingscampagne heeft de PvdA betreffende de passieve politieke participatie voor een aantal etnische minderheidsgroepen doelgerichte activiteiten georganiseerd (campagneaanpak). De verschillende (etnische) kandidaten op de kieslijsten van de PvdA hebben deelgenomen aan de actie 24 X 24. Om die herkenning en identificatie vanuit de strategie weer terug te laten komen is bijvoorbeeld een kandidaat met een etnische afkomst gekoppeld aan de eigen etnische groep.

Christen Democratische Appèl (CDA)

De vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten bij de gemeenteraadsverkiezingen (2006) is minimaal. Het CDA heeft een platform, Intercultureel Beraad, dat ingesteld is om de integratie van culturele minderheden binnen de partij te bevorderen.

Wat betreft de passieve politieke participatie hebben CDA-kandidaten met een etnische achtergrond dit jaar bij de verkiezingscampagnes bijeenkomsten georganiseerd voor de eigen etnische groep (vooral de Turkse gemeenschap). Ook hebben CDA-kandidaten uit verschillende groeperingen flyers of folders in de eigen taal gedrukt. Eén positieve ontwikkeling in de politieke participatie is volgens de woordvoerder van het CDA de opkomstcijfers van etnische minderheden bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen (in maart 2006).

Volkspartij Voor Vrijheid en Democratie (VVD)

De Volkspartij Voor Vrijheid en Democratie (VVD) wil dat etnische burgers zelf het initiatief nemen om zich bij de partij aan te sluiten. Dit betekent dus dat de VVD niet doelbewuste activiteiten organiseert om etnische minderheidsgroepen te sluiten zich aan te melden bij de partij (actieve politieke participatie).

De VVD zegt nooit doelgerichte activiteiten te organiseren om de passieve (politieke) participatie onder etnische minderheidsgroepen te stimuleren. De VVD heeft dit jaar echter wel een Antilliaanse vrouw op de kieslijst in deelgemeente Delfshaven staan, die wel een voorkeurscampagne heeft gevoerd. Op deze manier heeft de VVD dus wel degelijk onbewust (indirecte) activiteiten voor een bepaalde etnische gemeenschap georganiseerd.

GroenLinks

GroenLinks wil vanuit de politiek een meer actieve inzet in het bevorderen van etnische minderheidsgroepen om deel te nemen aan de politiek (actieve en passieve politieke participatie). De partij tracht etnische minderheidsgroepen te stimuleren om lid te worden van de partij of om zich zelf aan te sluiten door hen persoonlijk te benaderen.

De woordvoerder van GroenLinks heeft dit jaar voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen een actieve voorkeurscampagne gevoerd. De activiteiten betreffen onder meer voorlichting in maatschappelijke instellingen en ontwerp GroenLinks poster/ -flyer in verschillende talen.

Daarnaast is de woordvoerder voorzitter van een bestuursgroep 'Samenwerkende Politici in Rotterdam' die dit jaar intensief bezig geweest is met de stimulering van (Marokkaanse) burgers om gebruik te maken van hun stemrecht.

De partij kent in de deelgemeenten zelforganisaties (Turkse, Antilliaanse) die de eigen etnische gemeenschap stimuleren om politiek betrokken te raken.

Democraten 66 (D66)

Het 'geloof in mensen' is de visie van D66 op de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving. D66 is geen voorstander te zijn van het organiseren van extra activiteiten om etnische minderheidsgroepen zich bij de partij te laten sluiten. Etnische minderheidsgroepen moeten volgens D66 zelf het initiatief nemen om zich bij de partij aan te melden.

Socialistische Partij (SP)

De visie van de SP op de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam heeft te maken met de algemene (maatschappelijke) participatie. De partij streeft altijd naar meer actieve en passieve participatie in de samenleving en de politiek. De partij zet zich actief in op de bevordering van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Tijdens de verkiezingscampagne heeft de SP getracht een veelkleurig beeld over de politieke partij naar voren te brengen. De SP is de wijken ingegaan, heeft moskeeën bezocht en is naar allerlei politieke bijeenkomsten die gehouden zijn, gegaan. In het kader van de verkiezingen op 7 maart heeft de SP bijvoorbeeld een folder gemaakt om de diversiteit binnen de SP aan te geven.

ChristenUnie – SGP

De ChristenUnie-SGP richt zich op iedereen die zich aangesproken voelt door het verkiezingsprogramma van de partij. De partij heeft landelijke en regionale bijeenkomsten georganiseerd om migranten te betrekken bij de politiek. De partij maakt in de bevordering van de politieke participatie gebruik van netwerken via kerken.

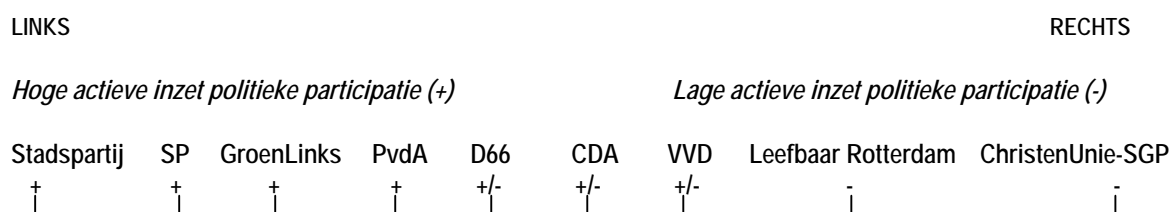
Stadspartij

De Stadspartij is voorstander van een actieve inzet van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen in Rotterdam. De partij streeft naar een verhoging van de politieke en de maatschappelijke betrokkenheid van etnische minderheidsgroepen.

Kandidaten met een etnische achtergrond binnen de Stadspartij hebben dit jaar veel etnische burgers persoonlijk opgezocht. Ze zijn opgezocht op die plekken waar etnische burgers zich in grote mate bevinden, bijvoorbeeld moskeeën. De verschillende (etnische) kandidaten op de kieslijst van de Stadspartij hebben zich elk gericht op de eigen gemeenschap. De Stadspartij heeft dit bewust gedaan, omdat men van mening is dat hierdoor etnische burgers meer gebruik zouden kunnen maken van hun stem.

Naar aanleiding van dit hoofdstuk ben ik tot de conclusie gekomen dat vooral linkse partijen zich actief inzetten om de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen te bevorderen.

Figuur 6 Links - rechtsverhoudingen en politieke participatie

Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de open interviews die ik met veertig individuen uit de drie etnische minderheidsgroepen heb gehad (Turken, Marokkanen en Surinamers) beschreven en geanalyseerd. Ik heb zoals in het tweede hoofdstuk al te lezen is de keuze gemaakt om alleen deze drie minderheidsgroepen in dit hoofdstuk mee te nemen. De etnische minderheidsgroep, Antillianen was voor mij niet goed te bereiken

De subvraag die ik in dit hoofdstuk zal beantwoorden betreft: *“Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart?”*

Dit hoofdstuk heeft als doel meer inzicht te krijgen in waarom burgers uit de drie etnische minderheidsgroepen dit jaar bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen zijn gaan stemmen. Ik heb de respondenten onder meer gevraagd op welke politieke partij ze hebben gestemd, waarom ze op een specifieke politieke partij hebben gestemd en of ze op een etnische kandidaat van een politieke partij hebben gestemd of niet.

Voor de uitgebreide enquêtevragen verwijst ik naar bijlage 4.

De participatietheorie, de redenen waarom burgers over het algemeen gaan stemmen en de verklaringen van het stemgedrag worden in dit hoofdstuk toegepast.

7.1 Onderzoeksgegevens

De volgende gegevens zijn over de veertig personen uit de drie etnische minderheidsgroepen verzameld:

- Geslacht/ leeftijd,	- Politieke betrokkenheid,
- Etniciteit,	- Bevordering politieke partijen en/ of
- Partijvoorkeur,	Gemeente Rotterdam,
- Opkomstgedrag,	- Doorslag in stemgedrag, en
- Stemgedrag,	- Verkiezingscampagne.
- Kandidaatsvoorkeur,	

7.2 Kenmerken van respondenten

De meerderheid van de respondenten met wie ik een enquête heb afgenomen zijn mannen (57%). De vrouwen vormen in mijn onderzoek de minderheid (43%).

De leeftijd van de respondenten ligt tussen 18-77 jaar. De meerderheid van de respondenten met wie ik een enquête heb afgenomen, behoort tot de derde leeftijdscategorie, tussen 31 en 50 jaar (elf mannen en zes vrouwen).

Uit de eerste leeftijdscategorie (18-25 jaar) heb ik drie mannen en tien vrouwen gesproken. Uit de tweede leeftijdscategorie (26-30 jaar) heb ik maar drie mannen kunnen spreken. Ik heb zes mannen en één vrouw gesproken uit de laatste leeftijdscategorie (51 jaar en ouder).

De meeste respondenten die geïnterviewd zijn, hebben een Surinaamse achtergrond (45%). Marokkanen komen op de tweede plaats (38%) en de Turken (18%) vormen de minderheid in mijn onderzoek.

Mijn onderzoek is niet representatief aangezien maar een gering aantal respondenten uit drie etnische minderheidsgroepen bevestigd is. In onderstaand schema staan de kenmerken van de respondenten weergegeven.

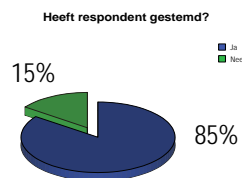
Variabele	Categorie	Aantal	Procent
Geslacht	Man	23	57 %
	Vrouw	17	43 %
Leeftijd	18-25	13	33 %
	26-30	3	8 %
	31-50	17	43 %
Etniciteit	51 en ouder	7	18 %
	Turks	7	18 %
	Marokkaans	15	38 %
	Surinaams	18	45 %

Tabel 7.1 Kenmerken van de respondenten

7.3 Gebruikmaken van stemrecht

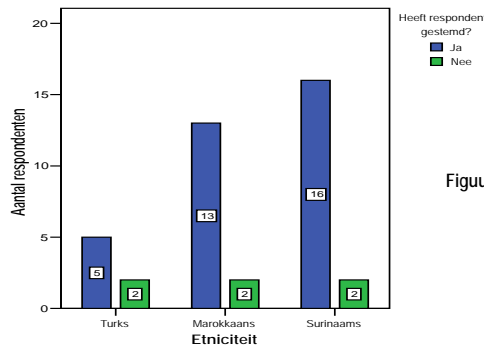
De meerderheid van de respondenten (85%) heeft bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 zijn/ haar stem laten horen. Ruim 15% van de respondenten heeft niet gestemd.

De meerderheid van de respondenten uit zowel de Turkse, de Marokkaanse als de Surinaamse gemeenschap heeft bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 gestemd.

Figuur 7 Heeft respondent gestemd?

Hoe de stemverhoudingen tussen de verschillende etnische achtergronden er uitziet is in onderstaand grafiek duidelijk te zien. Van de achttien respondenten uit de Surinaamse gemeenschap zijn er zestien gaan stemmen. Van de vijftien Marokkanen zijn er dertien gaan stemmen en bij de Turkse gemeenschap betreft dit vijf van de zeven respondenten. De niet-stemmers komen uit alle drie etnische minderheidsgroepen (evenredige verdeling).

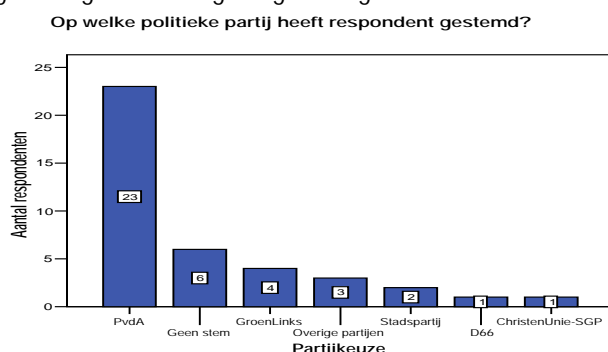

Figuur 8 Stem etnische minderheidsgroepen

Uit mijn onderzoek blijken vooral jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar niet te hebben gestemd. Zes jongeren uit zowel de Turkse, Marokkaanse als de Surinaamse gemeenschap hebben geen gebruik gemaakt van hun stemrecht. De meerderheid van de respondenten dat niet heeft gestemd is vrouw, met vier stemmen. In mijn onderzoek hebben twee mannen hun stem niet laten horen.

7.4 Partijkeuze

Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 hebben de respondenten, zo blijkt uit mijn onderzoek, in meerdere mate op de Partij van de Arbeid (PvdA) gestemd. Er blijkt dat 58% van de respondenten (23 personen) op de PvdA heeft gestemd. 15% van de respondenten (6 personen) heeft zoals in de vorige paragraaf al genoemd is geen gebruik gemaakt van hun stemrecht.

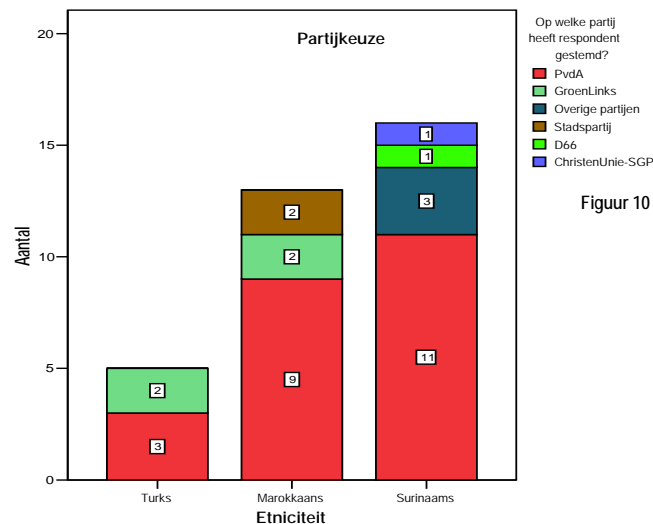
Figuur 9 Partijkeuze etnische minderheidsgroepen

Uit dit onderzoek blijken de respondenten vooral op de linkse politieke partijen te hebben gestemd. Naast de PvdA zijn er stemmen naar GroenLinks en de Stadspartij gegaan. Op GroenLinks heeft 10% van de respondenten gestemd (4 stemmen). Op de stadspartij heeft 5% van de respondenten gestemd (2 stemmen). D66 en ChristenUnie-SGP hebben elk maar één stem gekregen. Beiden zijn goed voor 5%. Drie stemmen zijn naar de politieke partij Rotterdamse Bruggenbouwers (overige partijen) gegaan (7,5%).

De politieke partijen, SP, CDA, VVD en Leefbaar Rotterdam hebben in mijn onderzoek helemaal geen stemmen gekregen.

7.5 Partijkeuze en etniciteit

Uit mijn onderzoek blijkt dus dat respondenten in meerdere mate op de linkse politieke partij, PvdA is gestemd.

Figuur 10 Partijkeuze en etniciteit

Van de 18 stemmen bij de Surinamers gingen 11 stemmen naar de PvdA. Bij de Marokkanen zijn er 9 stemmen van de 15 naar de PvdA gegaan. En bij de Turken betreft dit 3 van de 7 stemmen.

Op GroenLinks hebben zowel 2 Marokkanen als 2 Turken gestemd. Drie respondenten met een Surinaamse achtergrond hebben op de Rotterdamse Bruggenbouwers gestemd (overige partijen). Twee Marokkanen hebben op de Stadspartij gestemd en twee Surinamers op D66 en ChristenUnie-SGP.

In mijn onderzoek heb ik ook gekeken naar de samenhang van de partijkeuze van de respondenten met de kenmerken 'geslacht en leeftijd'. Bij variabele 'geslacht' komt het volgende naar voren. Er hebben 16 mannen op de PvdA gestemd. Dit is dus meer dan de helft van de mannen die ik heb benaderd (23 mannen). Ook hebben mannen op de Stadspartij en D66 gestemd.

7 van de 17 vrouwen hebben hun stem op de PvdA uitgebracht. Vrouwen hebben 4 stemmen uitgebracht op de linkse partij 'GroenLinks'. Eén stem is naar ChristenUnie-SGP gegaan en één stem naar de Rotterdamse Bruggenbouwers. De overige vrouwen hebben dit jaar hun stem bij de gemeenteraadsverkiezingen niet uitgebracht.

Dat er op de PvdA gestemd is, blijkt over alle leeftijdscategorieën te hebben plaatsgevonden.

7.6 Theorie en opkomstgedrag

De ondervraagden hebben verschillende overwegingen gehad om dit jaar bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen te gaan stemmen. In onderstaand schema is duidelijk zichtbaar gemaakt welke redenen respondenten hebben gehad om te gaan stemmen bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Een eerste reden kon elke respondent wel benoemen. Een tweede reden kon de respondent niet altijd noemen.

Waarom is respondent gaan stemmen?					
Reden 1	Aantal	Procent	Reden 2	Aantal	Procent
Stem laten horen/ belangrijk om te stemmen	14	35,0	No response	14	35,0
No response	6	15,0	Creëren van betere samenleving	7	17,5
Recht om te stemmen	4	10,0	Recht om te stemmen	4	10,0
Plicht om te stemmen	3	7,5	Stem laten horen/ belangrijk om te stemmen	3	7,5
Onderschrijven verkiezingsprogramma/ achter standpunten staan	3	7,5	Stem gaat altijd naar dezelfde politieke partij	3	7,5
Bestuur mag niet in handen komen van bepaalde personen/partijen	2	5,0	Onderschrijven verkiezingsprogramma/ achter standpunten staan	2	5,0
Op bepaalde kandidaat gestemd	2	5,0	Burger bepaalt wat politici doen/ Als burger je verantwoordelijk nemen	2	5,0
Creëren van betere samenleving	2	5,0	Vorig college heeft het niet goed gedaan	2	5,0
Altijd al gestemd	1	2,5	Politieke partij aan zetels helpen	1	2,5
Eerste keer gaan stemmen	1	2,5	Altijd al gestemd	1	2,5
Handhaving van democratie	1	2,5	Invloed uitoefenen op beleid en politiek	1	2,5
Politieke partij komt op voor minderheidsgroepen	1	2,5			
Totaal	40	100,0		40	100,0

Tabel 7.2 Opkomstgedrag

7.6.1 Theorie 'electorale participatie en overwegingen om te stemmen'

In het tweede hoofdstuk van dit onderzoek zijn vier redenen genoemd die burgers kunnen hebben om electoraal mee te participeren. Dit zijn; *plichtsbefef*, *partijbinding*, *verwachting er beter van te worden* en *de stem niet verloren willen laten gaan*. Deze overwegingen heb ik verbonden aan de redenen die de respondenten in mijn onderzoek hebben genoemd.

Redenen om te stemmen	Omschrijving begrip	Tabel 7.3	Electorale	participatie	en
Plichtsbefef	Recht om te stemmen Plicht om te stemmen Burger bepaalt wat politici doen/ Als burger verantwoordelijkheid nemen Altijd al gestemd	Tabel 7.3	Electorale	participatie	en
Partijbinding	Onderschrijven verkiezingsprogramma/ achter standpunten staan Politieke partij aan zetels helpen Stem gaat altijd naar dezelfde politieke partij Op bepaalde kandidaat gestemd				
Verwachting er beter van te worden	Politieke partij komt op voor minderheidsgroepen Creëren van betere samenleving Bestuur mag niet in handen komen van bepaalde personen/ partijen Vorig college heeft het niet goed gedaan				
Stem niet verloren laten gaan	Invloed uitoefenen op beleid en politiek Stem laten horen/belangrijk om te stemmen Eerste keer gaan stemmen Handhaving van democratie				

7.6.2 Plichtsbefef

Het stemmen uit plichtsbefef heeft betrekking op het 'erbij willen horen'. Uit mijn onderzoek blijken respondenten uit alle etnische minderheidsgroepen, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse respondenten te hebben gezegd dat ze het een recht vinden om te gaan stemmen. In totaal hebben acht respondenten deze reden genoemd. Daarnaast hebben drie respondenten aangegeven, dat ze het een plicht vinden om te gaan stemmen. Volgens een Surinaamse respondent *moet* de Nederlandse burger *altijd* stemmen. Een ander onderdeel van plichtsbefef betreft 'het *altijd al hebben gestemd*'. Dit is door twee Surinaamse respondenten naar voren gebracht.

Voorbeelden van citaten:	
<u>Recht om te stemmen</u>	"Het is je recht om te stemmen!" (Marokkaanse mannen, 63 jaar, 41 jaar en 45 jaar) "Je hebt stemrecht, dus moet je het ook gebruiken!" (Marokkaanse vrouw, 35 jaar).
<u>Plicht om te stemmen</u>	"Het is je plicht!" (Marokkaanse man, 35 jaar).
<u>Burger bepaalt wat politici doen/ Als burger verantwoordelijkheid nemen</u>	"Jij hebt de afstandbediening! Jij bepaalt wat de politici doen! Jij bent de persoon die iets kan veranderen in de samenleving!" (Marokkaanse man, 45 jaar)* "Iedere burger moet zijn verantwoordelijkheid nemen en dus gaan stemmen" Surinaamse respondent (40 jaar)

Kader 1 Plichtsbefef en citaten

De ondervraagden die zulke antwoorden hebben gegeven, blijken naar mijn idee wel degelijk geïnteresseerd te zijn in de politiek en de samenleving waarin zij leven. Men is dus niet gaan stemmen, omdat ze niet geïnteresseerd zijn in de politiek of wantrouwend zijn richting de politiek. De etnische burgers lijken zich wel degelijk bewust te zijn van hun rol in de samenleving. Ze voelen zich als burger machtig, omdat men zichzelf als etnische burger een belangrijke rol toekent in het kunnen *sturen* van deze samenleving. Ze hechten er dus waarde aan om als etnische burger maatschappelijk mee te doen en te integreren.

7.6.3 Partijbinding

Enkele respondenten zijn dit jaar gaan stemmen, omdat zij zich verbonden voelen tot een bepaalde politieke partij. De overweging *'het onderschrijven van het verkiezingsprogramma van de politieke partij'* voor respondenten is maar liefst vijf keer genoemd. Dit betreft respondenten uit alle drie etnische minderheidsgroepen.

Het merendeel van de respondenten die dit als overweging hebben opgegeven zijn vooral op de PvdA gaan stemmen, omdat ze weten dat de partij zich in sterke mate inzet voor arbeiders.

Eén Surinaamse vrouw (57 jaar) heeft gestemd op ChristenUnie-SGP, omdat zij achter de standpunten van deze politieke partij staat. Ze vindt het christelijke geloof namelijk van zeer groot belang.

Een respondent is bewust op GroenLinks gaan stemmen, om hen *aan zetels te helpen*. Daarnaast hebben respondenten in dit onderzoek aangegeven bewust te zijn gaan stemmen op twee kandidaten van de politieke partij. Ten slotte hebben twee respondenten aangegeven *altijd* al op de PvdA te hebben gestemd.

De partijbinding is onder al deze respondenten groot. De verbondenheid van de respondenten met de politieke partij bestaat vooral uit het eens zijn met de uitgangspunten en de visies van een politieke partij.

7.6.4 Verwachting er beter van te worden

Dit jaar zijn de respondenten in mijn onderzoek gaan stemmen, omdat zij van mening zijn dat ze er beter van zullen worden. Dit betreft zoals in hoofdstuk 4 van mijn onderzoek te lezen is de *economische benadering*. Later in dit hoofdstuk zal blijken hoe de politieke betrokkenheid van de geïnterviewde respondenten eruit ziet. Men heeft bijvoorbeeld het nieuws gevolgd, heeft kranten gelezen, heeft gebruik gemaakt van de stemwijzer, heeft politieke debatten bij maatschappelijke instellingen bijgewoond en/ of heeft het verkiezingsprogramma gelezen. Dit zijn de kosten, kijkend vanuit de economische benadering. De baten betreft zoals hierna te zien zal zijn het feit dat de respondenten op één of andere manier invloed kunnen uitoefenen op de politiek en de samenleving.

In mijn onderzoek zijn enkele respondenten uit de Marokkaanse, Turkse en Surinaamse gemeenschap gaan stemmen, omdat zij het niet eens zijn met wat zich tegenwoordig in de samenleving voordoet. De wens van deze etnische minderheidsgroepen betreft *het creëren van een betere samenleving*. Eén Surinaamse vrouw (20 jaar) heeft hieraan toegevoegd dat het niet stemmen helemaal niets uithaalt.

Voorbeelden van citaten	
<u>Creëren van betere samenleving</u>	
-	<i>"Samen, als mensen zijn we een eenheid en moeten we problemen oplossen"</i> (Surinaamse man, 38 jaar),
-	<i>"Om Nederland te veranderen, het gaat nu niet meer goed"</i> (Surinaamse man, 37 jaar),
-	<i>"Je kunt een betere samenleving creëren"</i> (Marokkaanse man, 42 jaar),
-	<i>"Anders verandert er niks en mag je niet klagen, want je hebt niet gestemd voor een beter Nederland"</i> (Turkse vrouw, 19 jaar).
<u>Involed uitoefenen op de politiek</u>	
-	<i>"Als burger invloed kunt uitoefenen op de politiek"</i> (Surinaamse respondent 72 jaar).
<u>Vorig college heeft het niet goed gedaan</u>	
-	<i>"Er zit nu echt een klote regering. Het wordt tijd om deze mensen naar huis te sturen"</i> (Surinaamse man 48 jaar)
-	<i>"De vorige coalitie heeft het niet goed gedaan, niet in het beleid en niet in de politiek. De huidige politiek deugt niet! Er moet hier verandering in komen"</i> (Surinaamse man 34 jaar).

Kader 2 Verwachting er beter van te worden en citaten

'Bestuur mag niet in handen komen van bepaalde personen/ politieke partijen' is door twee Marokkanen als reden genoemd over waarom men is gaan stemmen. Een Marokkaanse respondent (26 jaar) heeft bewust op de PvdA gestemd, omdat hij niet wil dat Leefbaar Rotterdam aan de macht komt. Een Marokkaanse vrouw (20 jaar) heeft gestemd op de PvdA, omdat ze hiermee wil voorkomen dat er een *'slechte partij'* wint en in Rotterdam gaat regeren. Twee respondenten uit de Surinaamse gemeenschap hopen dat zij en de samenleving er beter van zullen worden als het vorige college niet meer in de raad terugkomt.

Een respondent heeft als overweging genoemd heel graag *invloed te willen uitoefenen op de huidige politiek en beleid*. Dat dit dus de reden is waarom hij is gaan stemmen. Hij heeft er bewust voor gekozen om op een linkse politieke partij te gaan stemmen. En dus niet op de rechtse partijen, zoals de VVD en Leefbaar Rotterdam, die van 2002 tot 2006 in de gemeenteraad zaten. Indirect zijn zij van mening dat indien deze partijen niet aan de macht komen het in de Rotterdamse samenleving veel beter zal worden.

De respondenten hebben de moeite genomen het stembureau op te zoeken. Het stemmen bij de lokale verkiezingen heeft hen tijd en inspanning gekost. De respondenten hopen dat de baten hoger zullen zijn dan de kosten. In hoeverre dit in de nabije toekomst zal zijn valt nog af te wachten. Nogal wat respondenten hopen dat de werkloosheid de komende vier jaar zal dalen. Dit betreft dus ook een reden waarom men is gaan stemmen. Een Marokkaanse vrouw (32 jaar) heeft bijvoorbeeld aangegeven dat haar eigen baan op de tocht staat en ze weet dat de PvdA zich inzet voor thema's 'werk en banenbehoud'. Dus is zij bewust op deze politieke partij gaan stemmen.

7.6.5 Stem niet verloren laten gaan

Burgers gaan volgens Woerdman (2004, pp. 214-215) stemmen, omdat ze hun stem niet verloren willen laten gaan. Dat het *belangrijk is om de stem te laten horen* is maar liefst 17 keer door de etnische minderheidsgroepen genoemd. Hieruit concludeer ik dat etnische minderheidsgroepen vanuit henzelf het stemmen bij de lokale gemeenteraadsverkiezing écht belangrijk vinden. Zelfs nog belangrijker dan dat ze het een recht vinden om te gaan stemmen.

Een Marokkaanse man (53 jaar) heeft zelfs een verbinding gelegd met *'als minderheid je stem laten horen'*. Een andere Marokkaanse respondent (29 jaar) heeft door de ophef van de afgelopen maanden opgemerkt dat stemmen heel belangrijk is.

Citaat: "Het stemmen is belangrijk, want alleen door de stem te laten horen, je iets kunt veranderen in de Nederlandse samenleving" (Surinaamse vrouw, 20 jaar).

Een Surinaamse vrouw (36 jaar) vindt het dit jaar bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen heel belangrijk om te gaan stemmen en voegt eraan toe dat dit voor haar de eerste keer is dat ze gaat stemmen.

Waarom is respondent gaan stemmen?	Etniciteit respondent			Totaal aantal keer genoemd
	Turks	Marokkaans	Surinaams	
Stem laten horen/belangrijk om te stemmen	2	4	11	17
Creëren van betere samenleving	2	2	5	9
Recht om te stemmen	1	5	2	8
Onderschrijven verkiezingsprogramma/ achter standpunten staan	1	3	1	5
Plicht om te stemmen	1	1	1	3
Stem gaat altijd naar dezelfde politieke partij	0	1	2	3
Altijd al gestemd	0	0	2	2
Bestuur mag niet in handen komen van bepaalde personen/ partijen	0	2	0	2
Op bepaalde kandidaat gestemd van politieke partij	1	0	1	2
Burger bepaalt wat politici doen/ Als burger verantwoordelijkheid nemen	0	1	1	2
Vorig college heeft het niet goed gedaan	0	0	2	2
Eerste keer gaan stemmen	0	0	1	1
Handhaving van democratie	0	1	0	1
Politieke partij komt op voor minderheidsgroepen	0	1	0	1
Invloed uitoefenen op beleid en politiek	1	0	0	1
Politieke partij aan zetels helpen	0	1	0	1
No response	5	8	7	20
			Totaal	80

Tabel 7.4 Opkomstgedrag en etniciteit

7.7 Niet –stemmers

De 15% van de respondenten die dit jaar bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen niet heeft gestemd, heeft verschillende redenen gehad waarom men niet is gaan stemmen. Het merendeel van de respondenten heeft als eerste reden aangegeven *geen tijd* te hebben gehad om te gaan stemmen (drie stemmen). De andere drie respondenten hebben ieder als eerste reden genoemd; *geen recht* om te stemmen en *geen zin om alleen te gaan stemmen*.

Toen ik aan de respondenten de vraag voorlegde een tweede reden te benoemen over waarom men niet is gaan stemmen, konden alle zes de meeste respondenten hier wel antwoord geven. Een tweede reden die de respondenten genoemd hebben variëren sterk. Een Turkse man heeft aangegeven *geen echte stemmer* te zijn. Een Marokkaanse vrouw vond het *een koude dag* en een Surinaamse vrouw was op 7 maart 2006 *vergeten om te gaan stemmen*.

Zoals in paragraaf 7.3 al gebleken is, zijn het vooral jongeren geweest die geen gebruik hebben gemaakt van hun stem. Uit deze antwoorden van de respondenten kan ik niet volledig halen of men wel of niet politiek geïnteresseerd is. Wellicht in mindere mate, anders hadden ze wel gestemd.

7.8 Stemgedrag en etniciteit

Uit mijn onderzoek blijkt dat 50% van de respondenten (20 stemmen) op een specifieke politieke partij heeft gestemd, omdat zij het verkiezingsprogramma onderschrijven. De respondenten hebben aangegeven dat de standpunten van de politieke partij dicht bij de eigen opvattingen ligt. De belangrijkste reden waarom de respondenten in meerdere mate op de PvdA hebben gestemd is waarschijnlijk, omdat zij goed weten waar de partij voor staat. Deze overweging is door alle drie etnische minderheidsgroepen naar voren gebracht.

Waarom betreffende politieke partij gestemd?	Aantal respondenten	Procent
Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen	20	50,0
Niet gestemd	6	15,0
Partijbinding	4	10,0
Terugkijken naar vorig beleid/ college	3	7,5
Strategisch kiezen	3	7,5
Lijsttrekker/ kandidaat is een bekende van respondent	3	7,5
Politieke partij kent veel etnische kandidaten	1	2,5
Totaal	40	100,0

Tabel 7.5 Stemgedrag

Uit onderstaand schema blijkt op welke partijen de respondenten gestemd hebben in relatie tot de overwegingen om op een specifieke politieke partij te stemmen.

Stem specifieke politieke partij	Op welke partij heeft respondent gestemd?							Totaal
	Overige partijen	Geen stem	PvdA	Groen-Links	D66	ChristenUnie-SGP	Stadspartij	
Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen	2	0	13	3	1	1	0	20
Terugkijken naar vorig beleid/ college	0	0	3	0	0	0	0	3
Strategisch kiezen	0	0	3	0	0	0	0	3
Partijbinding	0	0	4	0	0	0	0	4
Lijsttrekker/ kandidaat is een bekende van respondent	0	0	0	1	0	0	2	3
Politieke partij kent veel etnische kandidaten	1	0	0	0	0	0	0	1
No respons	0	6	0	0	0	0	0	6
Totaal	3	6	23	4	1	1	2	40

Tabel 7.6 Waarom gestemd op specifieke politieke partij?

In tabel 7.7 wordt aangetoond hoe de verhoudingen tussen de etnische achtergronden van de respondenten en de redenen waarom men op een specifieke politieke partij heeft gestemd eruit ziet. De helft van de Surinamers (9 van de 18 stemmen) die ik heb gesproken heeft aangegeven op een politieke partij te hebben gestemd, omdat zij van mening zijn dat het verkiezingsprogramma dicht bij de eigen opvattingen staan. Bij Marokkanen is dit net iets meer dan de helft (8 van de 15 stemmen). Bij Turken is dit iets minder dan de helft (3 van de 7 stemmen).

Er blijkt dat alleen Marokkanen en Surinamers teruggekeken hebben *naar het vorige beleid/ college* en *strategisch gekozen hebben*. Marokkanen en Turken hebben ook gestemd, omdat zij de lijsttrekker of de kandidaat persoonlijk kennen. Een Surinaamse respondent heeft op een bepaalde politieke partij gestemd, omdat deze veel etnische kandidaten kent.

Waarom heeft respondent op specifieke politieke partij gestemd?	Etniciteit respondent			Totaal
	Turks	Marokkaans	Surinaams	
Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen	3	8	9	20
Terugkijken naar vorig beleid/ college	0	1	2	3
Strategisch kiezen	0	2	1	3
Partijbinding	1	0	3	4
Lijsttrekker/ kandidaat is een bekende van respondent	1	2	0	3
Politieke partij kent veel etnische kandidaten	0	0	1	1
No response	2	2	2	6
Totaal	7	15	18	40

Tabel 7.7 Kiesgedrag en etniciteit

7.9 Toepassing verklaringen van stemgedrag

Volgens Woerdman (2004, pp. 216-217) hebben burgers hebben verschillende redenen om op een bepaalde politieke partij te stemmen. In het vierde hoofdstuk zijn ter verklaring van het kiesgedrag de volgende modellen genoemd. Dit zijn;

- Het populariteitsmodel (stemmen op een sympathieke kandidaat),
- Het partij-identificatiemodel (kiezer voelt zich verbonden tot partij),
- Het nabijheidsmodel (opvattingen van kiezer dichtbij opvattingen van bepaalde politieke partij),
- Het retrospectieve-votingmodel (beoordeling van kiezers van de huidige zittende regering), en
- Het verzuilingsmodel (Kiezers behoren tot een bepaalde 'zuil').

Het laatste model komt hiernavolgend niet meer terug. In deze paragraaf wordt bekeken welk model het beste aansluit bij de redenen die de kiezers hebben genoemd om op een bepaalde politieke partij te gaan stemmen.

7.9.1 Het nabijheidsmodel

De meeste respondenten hebben gezegd dat het verkiezingsprogramma van de politieke partij het dichtst bij de eigen opvattingen liggen. De PvdA scoort hier het hoogst met 13 stemmen. GroenLinks komt op de tweede plaats met 3 stemmen. Rotterdamse Bruggenbouwers eindigen op de derde plaats met 2 stemmen. Ten slotte volgen de politieke partijen D66 en ChristenUnie-SGP (beiden 1 stem).

Hieruit blijkt dat de afstand van de opvattingen van de kiezer en die van de politieke partij op deze manier het kleinst is.

Uit mijn onderzoek komt naar voren dat kiezers vooral achter het thema 'arbeid' staan, waar volgens hen vooral de PvdA zich voor inzet. Ook zo gek nog niet, omdat de PvdA van oudsher een arbeiderspartij is. Dit is het thema waarom de voorkeur van veel kiezers vooral op deze linkse politieke partij is gevallen.

In onderstaand kader (citaten van de respondenten die op de PvdA, GroenLinks, D66, ChristenUnie-SGP en de Rotterdamse Bruggenbouwers hebben gestemd) komt naar voren dat veel respondenten hebben gezegd dat ze achter de standpunten of uitgangspunten van de partij staan. Maar een politieke partij houdt zich bezig met veel verschillende onderwerpen. Het blijkt dus lastig te meten (zoals in het derde hoofdstuk reeds genoemd is) welke concrete onderwerpen de kiezers bezighoudt, waardoor zij uiteindelijk de keuze hebben gemaakt om voor een bepaalde politieke partij te gaan stemmen.

	Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen en citaten
Partij van de Arbeid	<ul style="list-style-type: none"> • Marokkaanse man (53 jaar) - "PvdA komt op voor minderheden in de samenleving". • Marokkaanse man (49 jaar) - "De PvdA zet zich in voor arbeiders, daar staat de partij erg bekend om". • Marokkaanse vrouw (32 jaar) - "De uitgangspunten van de PvdA liggen het dichtst bij mijn eigen opvattingen, zoals het inzetten op arbeid en werk". • Marokkaanse man (26 jaar) - "Ik zit momenteel zonder werk. En ik weet dat de PvdA zich inzet op werk en arbeid. De voordelen van het werk waar de PvdA zich voor inzet. Daarom heb ik gestemd op de PvdA". • Marokkaanse vrouw (20 jaar) - "Omdat deze partij mij aanspreekt op het gebied van werk en ben zelf een allochtoon, dus ik heb ook gekozen welke partij wat doet voor de allochtonen". • Surinaamse man (77 jaar) - "De uitgangspunten van de PvdA staan mij aan. De PvdA komt op voor arbeiders en zet zich voor deze groep in". • Surinaamse man (40 jaar) - "Ik stem op de PvdA, omdat ik het eens ben met hun opvattingen". • Surinaamse man (38 jaar) - "Ik stem op de PvdA, omdat ik het eens ben met hun standpunten. Als de PvdA wint, dan krijgen bepaalde maatschappelijke instellingen meer subsidies die deze instellingen daadwerkelijk nodig hebben. Ik geef de PvdA lijsttrekker de kans om zichzelf waar te maken. Hij belooft veel en ik wil dat hij alles wat hij zegt ook daadwerkelijk doet. Hij is degene die iets kan veranderen". • Surinaamse vrouw (51 jaar) - "Ik stem op de PvdA, omdat deze politieke partij altijd een positieve houding heeft ten opzichte van etnische minderheidsgroepen en ik ben het eens met het verkiezingsprogramma". • Surinaamse vrouw (36 jaar) - "Ik ben het eens met de argumenten van de PvdA". • Surinaamse vrouw (25 jaar) - "PvdA is mijn partij. Die zet zich in voor die punten waar ik voor sta". • Turkse vrouw (35 jaar) - "Sociaal beleid (grootte en omvang) van de partij". • Marokkaanse man (29 jaar) - "Leek me de beste keuze, kijkend naar waar de partij voor staat".
GroenLinks	<ul style="list-style-type: none"> • Marokkaanse vrouw (38 jaar) - "GroenLinks komt op voor minderheden in de samenleving. Ze zetten zich echt in voor de burgers. Ze hebben niet zoveel verbod op zaken, zoals hoofddoeken. Ze komen op voor de zwakkeren in de samenleving". • Marokkaanse vrouw (19 jaar) - "Ik ben altijd al voor GroenLinks geweest door hun opvattingen". • Turkse vrouw (19 jaar) - "Ik ben het eens met GroenLinks en de standpunten die zij hebben spreekt mij wel aan".
D66	<ul style="list-style-type: none"> • Surinaamse respondent (34 jaar) - "Het leven is niet simpel. Dat is een beetje wat de partij uitdraagt. Ook qua standpunten".
ChristenUnie-SGP	<ul style="list-style-type: none"> • Surinaamse vrouw (57 jaar) - "De uitgangspunten van ChristenUnie-SGP liggen mij".
Rotterdamse Bruggenbouwers	<ul style="list-style-type: none"> • Surinaamse man (72 jaar) - "Ik ben het eens met hun doelstellingen". • Surinaamse man (37 jaar) - "Ik ben het eens met waar de partij voor staat".

Kader 3 Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen en citaten

7.9.2 Partij – identificatiemodel

Dit model benadrukt zoals in het vierde hoofdstuk te lezen is dat de voorkeur voor een partij van de kiezer bepaald wordt door partijbinding (bijv. Campbell, e.a. 1960). Het blijkt dat de kiezer op die politieke partij kiest waarmee hij zich het meest mee kan verbinden. Vier respondenten hebben in mijn onderzoek aangegeven zich verbonden te voelen tot de linkse politieke partij 'PvdA'. Citaat van een Surinaamse man (65 jaar); "Ik stem altijd op de PvdA en heb dit ook nu gedaan. Geen andere partij behalve de PvdA". Citaat van een Surinaamse man (60 jaar); "Ik heb altijd gestemd op de PvdA en zal dat ook altijd blijven doen". Citaat van een Surinaamse vrouw (45 jaar); "Ik heb gewoon altijd al op de PvdA gestemd". Turkse man (37 jaar); "Ik vind de PvdA een goede partij".

7.9.3 Retrospectieve – votingmodel

Binnen dit model beoordelen de kiezers de huidige zittende regering. De kiezer beoordeelt onder meer het beleid van de afgelopen collegeperiode (Woerdman, 2004, pp. 217-218). Het ´terugkijken naar het vorige beleid en college´ is in mijn onderzoek door drie respondenten genoemd, die op de PvdA hebben gestemd.

Citaat van een Marokkaanse man (25 jaar); *"Ik ben het niet eens met het huidige beleid".*

Citaat van een Surinaamse man (50 jaar); *"Het beleid klopt momenteel niet. Er wordt momenteel niet geluisterd naar wat de burger wil. Ik wil dat de PvdA zich aan haar belofte houdt".*

7.9.4 Strategisch kiezen

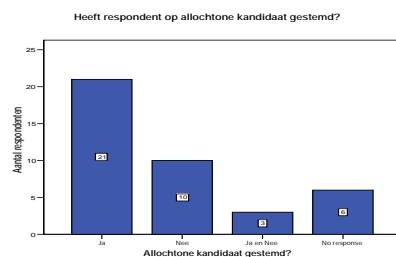
Het ´strategisch kiezen´ heeft ook plaatsgevonden. Dit staat los van welk model dan ook. Drie respondenten hebben er bewust gekozen om op een linkse politieke partij te stemmen, op de PvdA, om onder meer Leefbaar Rotterdam of om bepaalde personen niet aan de macht te laten zijn. Citaat van een Marokkaanse man (27 jaar); *"Ik hoop dat de PvdA aan veel zetels komt, en niet Leefbaar Rotterdam. Ik wil hen helpen aan zetels".* Citaat van een Marokkaanse man (41 jaar); *"Je wilt niet dat het bestuur in handen komt van bepaalde personen, die de macht zouden kunnen krijgen. Rotterdam heeft een andere aanpak nodig. Dus een ander beleid".* Citaat van een Surinaamse man (50 jaar); *"Ik zie liever de PvdA in de gemeenteraad dan Leefbaar Rotterdam".*

7.9.5 Populariteitsmodel

Een kiezer stemt in mijn onderzoek binnen dit model op een politieke partij, omdat de lijsttrekkers of de kandidaten van de politieke partijen ´bekenden´ zijn. Drie respondenten hebben de overweging dat ze de lijsttrekker/ kandidaat kennen naar voren gebracht. Eén respondent heeft bewust op GroenLinks gestemd, omdat de kandidaat een bekende is. Citaat van de Turkse vrouw (25 jaar); *"Mijn broer zit bij GroenLinks en ben daarom op hem gaan stemmen".* De Stadspartij heeft in mijn onderzoek twee stemmen gekregen, omdat de respondenten de kandidaat kennen. Citaat van een Marokkaanse man (63 jaar); *"Ik heb op Brahim Bourzik gestemd, omdat hij zich inzet voor etnische minderheidsgroepen".* Citaat van Marokkaanse man (45 jaar); *"De meneer die bij de Stadspartij zit is een goede man. Ik ken hem persoonlijk. Hij is deskundig, heeft veel ervaring. Hij zit al jaren in de gemeenteraad en weet heel goed waar hij het over heeft".*

7.10 Etnische kandidaatsvoorkeur

Iets meer dan de helft van de respondenten (21 stemmen) heeft gezegd op een allochtone kandidaat te hebben gestemd (53%). Een kwart van de respondenten (25%) heeft niet op een allochtone kandidaat gestemd (10 personen). Ten slotte heeft 8% gezegd op zowel een allochtone als een autochtone kandidaat te hebben gestemd (3 personen). Dit betreft de stemmen bij de gemeenteraad en de deelgemeenteraad. ´No response´ betreft de respondenten (6 personen) die dit jaar bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen niet zijn gaan stemmen (15%).

Figuur 11 Etnische kandidaatsvoorkeur

Waarom wel op allochtone kandidaat gestemd?

Respondenten hebben verschillende redenen gehad om wel op een etnische kandidaat te stemmen. Van de 40 respondenten hebben 18 respondenten geen antwoord kunnen geven over waarom men wel op een etnische kandidaat heeft gestemd (inclusief 6 respondenten die niet hebben gestemd).

4 personen vinden het belangrijk om een *etnische kandidaat in de raad* te hebben. 3 personen hebben op een etnische kandidaat gestemd, omdat zij *zelf ook allochtoon zijn en/ of dezelfde afkomst* hebben als de etnische kandidaat. 3 respondenten hebben op een *etnische kandidaat gestemd, die zij kennen*, een familielid, vriend en/ of kennis. 3 personen hebben gezegd dat een *allochtoon je beter begrijpt*. Ook hebben 3 respondenten persoonlijk contact gehad met de etnische kandidaat, op wie hij/ zij is gaan stemmen.

Waarom heeft respondent wel op allochtone kandidaat gestemd?	Etniciteit respondent			Totaal
	Turks	Marokkaans	Surinaams	
Zelf ook allochtoon zijn/ dezelfde afkomst hebben	0	1	2	3
Creëren afspiegeling in politiek	0	1	0	1
Op etnisch familielid, kennis, vriend gestemd	3	0	0	3
No response	2	8	8	18
Allochtoon trekt respondent meer aan	0	1	0	1
Allochtoon begrijpt je beter	0	1	2	3
Belang van etnische kandidaat in raad/Invloed uitoefenen	1	1	2	4
Etnische kandidaat hogerop helpen	0	1	0	1
Etnische kandidaat zet zich in op bepaalde thema's	0	1	1	2
Persoonlijk contact met etnische kandidaat gehad	1	0	2	3
Willekeurig op (etnische) lijsttrekker/kandidaat gestemd	0	0	1	1
Totaal	7	15	18	40

Tabel 7.8 Kandidaatsvoorkeur en etniciteit

Twee respondenten weten op welke thema's de etnische kandidaat zich inzet. Eén respondent heeft gezegd afspiegeling van de samenleving in de politiek belangrijk te vinden. Eén ander respondent heeft op een etnische kandidaat gestemd, omdat dit hem meer aantrekt. Weer een andere respondent wil een etnische kandidaat hogerop helpen. Een laatste respondent heeft gewoon willekeurig op een etnische lijsttrekker of kandidaat gestemd.

Uit tabel 7.8 en tabel 7.9 blijkt de verhoudingen met de burgers uit de etnische minderheidsgroepen.

Van de zeven Turken hebben vijf Turken op een allochtone kandidaat gestemd (waarvan twee niet zijn gaan stemmen).

Bij de Marokkanen betreft dit zeven van de vijftien respondenten (waarvan twee niet hebben gestemd), die wel op een allochtone kandidaat hebben gestemd. Vijf respondenten hebben niet op een allochtone kandidaat gestemd en één heeft zowel op een allochtone als op een autochtone kandidaat gestemd. Dit is dus een stem die uitgebracht is op een kandidaat voor de Rotterdamse gemeenteraad en de deelgemeenteraad.

De achttien Surinamers die ik heb gesproken (waarvan twee niet hebben gestemd) daarvan hebben negen wel op een allochtone kandidaat gestemd. Vijf respondenten hebben niet op een allochtone kandidaat gestemd. Twee respondenten hebben hun stem uitgebracht op een etnische kandidaat voor de gemeenteraad en de deelgemeenteraad.

Waarom heeft respondent niet op allochtone kandidaat gestemd?

Waarom respondent niet op allochtone kandidaat gestemd?	Etniciteit respondent			Totaal
	Turks	Marokkaans	Surinaams	
Stem op politieke partij is belangrijker	0	2	1	3
Niet van toepassing / geen reden/ niet nodig	0	1	2	3
Je hoeft geen allochtoon te zijn om je werk goed te doen	0	1	0	1
Respondent doet dat nooit	0	1	1	2
No response	7	10	14	31
Totaal	7	15	18	40

Tabel 7.9 Waarom niet op allochtone kandidaat gestemd?

Hieronder volgen citaten van mensen die wel en/ of niet op een allochtone kandidaat hebben gestemd.

Waarom wel op een allochtone kandidaat gestemd?

PvdA

- Marokkaanse man (49 jaar): "Ze begrijpen je vaak veel beter. Omdat ze dezelfde afkomst hebben".
- Marokkaanse man (25 jaar): "Ik wil deze persoon hoger op helpen".
- Marokkaanse vrouw (20 jaar): "Omdat ik zelf ook een allochtoon ben".
- Surinaamse man (65 jaar): "Het is beter om meer allochtonen in de raad te hebben".
- Surinaamse man (60 jaar): "De reden is omdat ik zelf ook allochtoon ben".
- Surinaamse vrouw (51 jaar): "Ik heb gestemd op iemand met dezelfde achtergrond. Zo'n persoon begrijpt je beter. Hij wil iets voor onze gemeenschap".
- Surinaamse man (38 jaar): "De mensen op wie ik heb gestemd, ik weet wie ze zijn. Ze zetten zich in op ouderen in de samenleving. Ze helpen oudere mensen. Hij houdt zich bezig met veel positieve zaken".
- Surinaamse man (77 jaar): "Ik ben namelijk zelf ook allochtoon".
- Turkse vrouw (25 jaar): "Je hebt dezelfde afkomst, de persoon weet waar ik vandaan kom. Die begrijpt me beter. Hij heeft meer dezelfde opvattingen en heeft eenzelfde achtergrond. Mijn broer zit in de gemeenteraad vandaan. Ik heb op hem gestemd".
- Turkse man (37 jaar): "Het meisje dat op de lijst staat, die ken ik. Het is een goed meisje".
- Turkse vrouw (35 jaar): "Om ook invloed te hebben".

GroenLinks

- Surinaamse vrouw (38 jaar): "Mijn intentie is dat de politieke partij ook een vertegenwoordiger heeft van een andere afkomst. Hoewel het mij toch wel meer gaat op het stemmen op GroenLinks en niet zoezeer op het feit dat hij/zij allochtoon is".
- Turkse vrouw (25 jaar): "Ja op mijn broer".
- Marokkaanse vrouw (19 jaar): "Op een Marokkaanse kandidaat, omdat het me toch meer aantrekt".
- Turkse vrouw (19 jaar): "Omdat hij me in het echt heeft aangesproken en ben het met veel punten eens die hij aangaf".

Stadspartij

- Marokkaanse man (45 jaar): "Zo krijg je dus afspiegeling van de samenleving".

Rotterdamse Bruggenbouwers

- Surinaamse vrouw (20 jaar): "Vaak begrijpen allochtonen elkaar en ons veel beter".
- Surinaamse man (72 jaar): "Door op een Surinamer te stemmen vind ik dat op deze manier ook Surinamers invloed kunnen hebben op de politiek. Behalve dat hij een Surinamer is, is zijn denkwijze ook goed. Dus ook al was hij geen Surinamer dan zou ik misschien toch op hem gestemd hebben".
- Surinaamse man (37 jaar): "De allochtone kandidaat was lijsttrekker, dus toen heb ik willekeurig, op hem gestemd".

Waarom niet op allochtone kandidaat gestemd?

PvdA

- Marokkaanse man (27 jaar): "Nee, gewoon op de politieke partij. Dat vind ik belangrijker".
- Marokkaanse man (32 jaar): "Dat doe ik nooit".
- Marokkaanse man (26 jaar): "Niet nodig".
- Marokkaanse man (29 jaar): "Omdat je niet perse een allochtoon moet zijn om je werk goed te doen".

ChristenUnie-SGP

- Surinaamse vrouw (57 jaar): "Ik kijk daar nooit naar".

Waarom wel en niet op allochtone kandidaat gestemd?

PvdA

- Marokkaanse man (53 jaar): "Ik heb zowel op een allochtone als een autochtone kandidaat gestemd. Dit is voor mij niet zo belangrijk. Het gaat er mij gewoon om dat er op die partij gestemd wordt. Dat is mijn algemeen idee hierover".
- Surinaamse man (48 jaar): "Ik heb op zowel een allochtoon als op een autochtoon gestemd. En het ging mij niet echt hierom, maar om te stemmen op PvdA".
- Surinaamse man (40 jaar): "Ik heb zowel op een allochtoon als op een autochtoon gestemd. De allochtoon ken ik. En ik heb op Van Heemst (lijsttrekker PvdA) gestemd. Hij staat namelijk bovenaan de lijst".

Kader 4 Stem op allochtone kandidaat

7.11 Politieke participatie en politieke betrokkenheid

Er moet in deze paragraaf in het oog gehouden worden dat de niet-stemmers (15%= 6 respondenten) in dit onderdeel niet meegenomen zijn. Zoals in paragraaf 7.2 al aan de orde is gekomen zijn uit de Surinaamse gemeenschap 18 respondenten gesproken, uit de Marokkaanse gemeenschap betreft dit 15 respondenten en uit de Turkse gemeenschap 7 respondenten.

Activiteit	Ja	Nee	Etniciteit respondenten, wel deelname aan activiteit
Actieve participatie			
Partijcampagne	13% (5 respondenten)	73% (29 respondenten)	Marokkaanse gemeenschap: 2 Turkse gemeenschap: 2 Surinaamse gemeenschap: 1 Surinaamse gemeenschap: 1
Passieve participatie			
Lidmaatschap	3% (1 respondent)	83% (33 respondenten)	
Lijsttrekkersdebatten in media	60% (24 respondenten)	25% (10 respondenten)	Marokkaanse gemeenschap: 7 Turkse gemeenschap: 4 Surinaamse gemeenschap: 13 Marokkaanse gemeenschap: 2 Turkse gemeenschap: 0 Surinaamse gemeenschap: 1
Lijsttrekkersdebatten in Centrale Hal Bibliotheek	8% (3 respondenten)	78% (31 respondenten)	Marokkaanse gemeenschap: 5 Turkse gemeenschap: 3 Surinaamse gemeenschap: 3 Marokkaanse gemeenschap: 5 Turkse gemeenschap: 2 Surinaamse gemeenschap: 1 Marokkaanse gemeenschap: 8 Turkse gemeenschap: 4 Surinaamse gemeenschap: 9 Marokkaanse gemeenschap: 4 Turkse gemeenschap: 1 Surinaamse gemeenschap: 2 Marokkaanse gemeenschap: 7 Turkse gemeenschap: 4 Surinaamse gemeenschap: 9 Marokkaanse gemeenschap: 10 Turkse gemeenschap: 5 Surinaamse gemeenschap: 10 Marokkaanse gemeenschap: 1 Turkse gemeenschap: 2 Surinaamse gemeenschap: 2 Marokkaanse gemeenschap: 12 Turkse gemeenschap: 3 Surinaamse gemeenschap: 14 Marokkaanse gemeenschap: 12 Turkse gemeenschap: 2 Surinaamse gemeenschap: 15 Marokkaanse gemeenschap: 4 Turkse gemeenschap: 2 Surinaamse gemeenschap: 8 Marokkaanse gemeenschap: 3 Turkse gemeenschap: 1 Surinaamse gemeenschap: 8 Marokkaanse gemeenschap: 5 Turkse gemeenschap: 3 Surinaamse gemeenschap: 5
Persoonlijke contacten met vertegenwoordigers	28% (11 respondenten)	58% (23 respondenten)	
Politieke debatten en maatschappelijke instellingen	20% (8 respondenten)	65% (26 respondenten)	
Flyers (Nederlands en anderstalig) van politieke partijen	53% (21 respondenten)	33% (13 respondenten)	
Internetsites politieke partijen	18% (7 respondenten)	68% (27 respondenten)	
(Huis-aan-huis) Dagbladen	50% (20 respondenten)	35% (14 respondenten)	
Praten over de politiek	63% (25 respondenten)	23% (9 respondenten)	
Debatten politieke partijen	13% (5 respondenten)	73% (29 respondenten)	
Politiek nieuws	73% (29 respondenten)	13% (5 respondenten)	
Specifiek nieuws	73% (29 respondenten)	13% (5 respondenten)	
Reclamespotjes	35% (14 respondenten)	50% (20 respondenten)	
Posters van politieke partijen	30% (12 respondenten)	55% (22 respondenten)	
Stemwijzer	33% (13 respondenten)	53% (21 respondenten)	

Tabel 7.10 Politieke participatie en politieke betrokkenheid

Actieve participatie

Partijcampagne

De meerderheid van de respondenten heeft niet meegeholpen aan de partijcampagne van de politieke partijen. Vijf respondenten hebben wel meegeholpen aan de verkiezingscampagne. Drie respondenten uit zowel de Marokkaanse, Turkse als de Surinaamse gemeenschap hebben gestemd op de PvdA. De andere twee respondenten uit de Marokkaanse en Turkse gemeenschap hebben gestemd op GroenLinks.

Lidmaatschap politieke partij

Uit mijn onderzoek blijkt dat van de 40 ondervraagden, maar één Surinaamse respondent lid is van de PvdA.

Passieve participatie

Lijsttrekkersdebatten in media

De meerderheid van de respondenten heeft gezegd de lijsttrekkersdebatten op TV Rijnmond te hebben gekeken en naar radio Rijnmond te hebben geluisterd.

Lijsttrekkersdebatten in Centrale Hal Bibliotheek

Een ruime meerderheid van de respondenten heeft de lijsttrekkersdebatten die gehouden zijn in de Centrale Hal van de bibliotheek in Rotterdam niet bezocht.

Persoonlijke contacten met vertegenwoordigers

Iets meer dan de helft van de ondervraagden heeft geen persoonlijk contact gehad met vertegenwoordigers van politieke partijen.

Politieke debatten en maatschappelijke instellingen

Meer dan de helft van de ondervraagden heeft niet deelgenomen aan debatten en politieke bijeenkomsten bij maatschappelijke instellingen. Marokkanen hebben in vergelijking met Surinamers wel iets meer deelgenomen aan politieke debatten en – bijeenkomsten.

Flyers (Nederlands en anderstalig) van politieke partijen

Er kan geconcludeerd worden dat de ondervraagden uit alle drie etnische minderheidsgroepen in meerdere mate de flyers hebben gelezen.

Internetsites politieke partijen

Meer dan de helft van de ondervraagden heeft internetsites van de politieke partijen niet bezocht. De leeftijd van de respondenten die de internetsites hebben bezocht, zit tussen 18-50 jaar. De respondenten die gebruik hebben gemaakt van de internetsites, hebben gestemd op de PvdA, de Rotterdamse Bruggenbouwers en GroenLinks.

(Huis-aan-huis) Dagbladen

De helft van de respondenten heeft informatie over de politiek gelezen in huis-aan-huis dagbladen. Bij Surinamers en Turken betreft dit iets meer of precies de helft van de ondervraagden. Bij Marokkanen is dit iets minder dan de helft.

Praten over de politiek

Meer dan helft van de ondervraagden heeft veelvuldig met hun familie, vrienden en kennissen over de politiek gepraat. Alle Turken die *wel* gebruik hebben gemaakt van hun stemrecht hebben in meerdere mate met bekenden over politiek gepraat. Bij Marokkanen en Surinamers betreft dit meer dan de helft van de ondervraagden.

De respondenten die gezegd hebben met familie, vrienden en kennissen over de politiek te hebben gepraat, zijn in meerdere mate op de PvdA (16 stemmen) gaan stemmen. Het zou dus best zo kunnen zijn dat mensen elkaar beïnvloed hebben om op de PvdA te gaan stemmen.

Op de Rotterdamse Bruggenbouwers hebben 3 Surinaamse respondenten gestemd. 4 respondenten hebben op GroenLinks gestemd. Ten slotte hebben 2 Marokkaanse respondenten op de Stadspartij gestemd.

Debatten politieke partijen

Het blijkt dat de respondenten in mindere mate deelgenomen hebben aan debatten en/ of bijeenkomsten die door politieke partijen georganiseerd zijn. De respondenten die wel hebben deelgenomen hebben in meerdere mate op de PvdA gestemd. Een Turkse respondent heeft de stem op GroenLinks uitgebracht.

Politiek nieuws

De meerderheid van de respondenten uit alle etnische minderheidsgroepen heeft het politiek nieuws, zoals verkiezingscampagnes van politieke partijen gevolgd. Slechts een minderheid heeft het nieuws niet gevolgd.

Specifiek nieuws

De respondenten hebben in meerdere mate specifieke nieuws gevolgd over de politiek in Rotterdam, zoals de uitspraken over de Islam, zijn excuses en over buitenlanders die Pastors van Leefbaar Rotterdam bij het Grootstedelijk Debat in de Centrale Hal van de bibliotheek heeft gedaan.

Reclamespotjes

Precies de helft van de ondervraagden heeft zich niet aangesproken gevoeld om te gaan stemmen door de reclamespotjes die op de televisie uitgezonden zijn. Blijkbaar hebben ze de reclamespotjes wel gezien, maar is dit niet de reden geweest waarom men gebruik is gaan maken van de stem.

Posters van politieke partijen

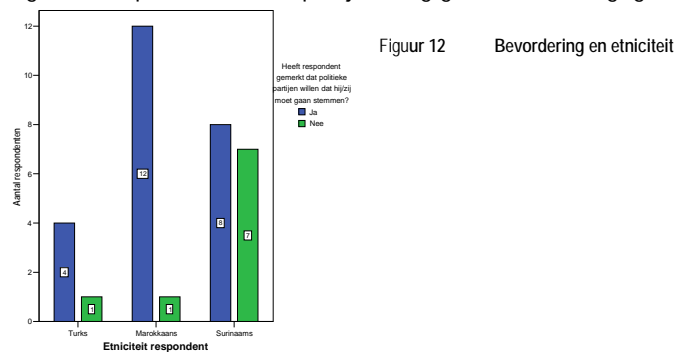
Iets meer dan de helft van de ondervraagden heeft zich niet aangesproken gevoeld door de posters van politieke partijen die door de gehele stad zijn opgehangen.

Stemwijzer

Net iets meer dan de helft van de respondenten heeft gezegd geen gebruik gemaakt te hebben van de Stemwijzer. De respondenten die gebruik gemaakt hebben van de Stemwijzer, daarvan hebben 11 op de PvdA gestemd en 2 op GroenLinks.

7.12 Bevordering Gemeente Rotterdam en politieke partijen

60% van de respondenten (24) heeft gemerkt dat de Gemeente Rotterdam en de politieke partijen burgers gestimuleerd hebben om te gaan stemmen. Ongeveer 23% van de respondenten (9 stemmen) heeft niets gemerkt van de bevordering. Een respondent heeft op mijn vraag geen antwoord gegeven.

7.12.1 Toelichting bevordering Gemeente Rotterdam en politieke partijen

Iets meer dan de helft van de ondervraagden heeft geen antwoord kunnen geven op de vraag hoe ze hebben opgemerkt dat de Gemeente Rotterdam bezig is geweest met het stimuleren van burgers om deel te nemen aan de electorale participatie stemmen. De antwoorden die de respondenten hebben gegeven staan in onderstaand tabel weergegeven.

Er blijkt dat de meeste respondenten vooral door het ontvangen van flyers, door het zien van reclames in de media, door de politieke debatten en politieke uitspraken die door vertegenwoordigers van politieke partijen zijn gedaan dat hierdoor deze bevordering duidelijk is opgemerkt.

Toelichting bevordering Gemeente Rotterdam	Aantal respondenten	Procent
Oproepkaart	3	7,5
Bijeenkomsten/politieke debatten in moskee, buurthuis e.a.	2	5,0
Benadrukking als minderheidsgroep opkomen voor eigen rechten	1	2,5
Benadrukking politieke participatie van burgers	1	2,5
Flyers/ reclames/ politieke debatten/uitspraken van politieke partijen	10	25,0
Benadrukking dat mensen door te stemmen hun ideeën kunnen overdragen	1	2,5
Benadrukking dat iedere stem geldig is	1	2,5
No response	21	52,5
Totaal	40	100,0

Tabel 7.11 Toelichting Bevordering en politieke partijen

7.12.2 Terecht?

Meer dan de helft van de ondervraagde respondenten (58%) vindt de bevordering van de gemeente Rotterdam terecht (23 respondenten). 43% van de ondervraagden (17 respondenten) heeft geen antwoord kunnen geven op de vraag of ze het terecht vinden dat de Gemeente Rotterdam zich met deze bevordering bezighoudt (inclusief 6 respondenten die niet zijn gaan stemmen).

Waarom terecht?	Aantal	Procent
Belangrijk om stem te laten horen, anders gaat stem verloren	7	17,5
Bevordering zou meer mogen zijn	6	15,0
Mogelijkheid om iets te veranderen in samenleving	4	10,0
Recht van de burger om te stemmen	3	7,5
Goed initiatief	3	7,5
Respondent komt niet op plaatsen waar campagne gevoerd wordt. Zou dit wel willen.	1	2,5
No response	16	40,0
Totaal	40	100,0

Tabel 7.12 Terecht?

Uit tabel 7.12 blijkt dat respondenten deze bevordering terecht vinden, omdat op deze manier mensen gestimuleerd worden om hun stem te laten horen, zodat de stem niet verloren gaat. Daarnaast hopen 6 respondenten dat de bevordering van de gemeente en de politieke partijen in de nabije toekomst alleen nog maar zal toenemen. 4 respondenten hopen dat door burgers te stimuleren dit ertoe kan leiden dat zij invloed uit kunnen oefenen in het veranderen van deze samenleving.

7.13 Doorslag in stemgedrag

Op de vraag; *‘Wat heeft de doorslag gegeven in uw stemgedrag’*, zoals in onderstaand tabel te zien, hebben 12 respondenten aangegeven dat er geen doorslag is geweest. Opvallend is dat 6 respondenten het gewoon heel belangrijk vinden om te gaan stemmen.

Ook zijn 4 respondenten die aangegeven hebben door familie, vrienden en kennissen gestimuleerd te zijn. De omgeving op deze mensen is dus van belangrijke invloed geweest.

Daarnaast heeft het partijprogramma van een politieke partij dat men is gaan stemmen (1 stem is naar Rotterdamse Bruggenbouwers gegaan, 2 naar de PvdA en 1 naar GroenLinks).

Doorslag	Aantal	Procent	Etniciteit
No response	7	17,5	Marokkaanse gemeenschap; 2 / Turkse gemeenschap; 2/ Surinaamse gemeenschap; 3
Geen doorslag	12	30,0	Marokkaanse gemeenschap; 4 / Turkse gemeenschap; 5/ Surinaamse gemeenschap; 3
Persoonlijk contact met politieke kandidaat	1	2,5	Marokkaanse gemeenschap; 1
Wouter Bos in een politiek debat	1	2,5	Marokkaanse gemeenschap; 1
Manier waarop over minderheden gesproken wordt	1	2,5	Surinaamse gemeenschap; 1
Ontwikkelingen bij verkiezingscampagne	1	2,5	Surinaamse gemeenschap; 1
Stimulering van familie, kennissen, vrienden	4	10,0	Surinaamse gemeenschap; 4
Eerste keer gaan stemmen	2	5,0	Marokkaanse gemeenschap; 1 / Surinaamse gemeenschap; 1
Strategische keuze	1	2,5	Marokkaanse gemeenschap; 1
Partijprogramma en inzet van specifieke politieke partij	4	10,0	Marokkaanse gemeenschap; 2 / Surinaamse gemeenschap; 2
Belangrijk om te stemmen	6	15,0	Marokkaanse gemeenschap; 2 / Turkse gemeenschap; 1/ Surinaamse gemeenschap; 3
Totaal	40	100,0	

Tabel 7.13 Doorslag in stemgedrag

7.14 Verkiezingscampagne

Uit onderstaand tabel blijkt dat nogal wat burgers uit de etnische minderheidsgroepen zich beziggehouden hebben met allerlei politieke ontwikkelingen en politieke strijd rondom de verkiezingen. De politieke ontwikkelingen, politieke strijd, uitspraken van Pastors (Leefbaar Rotterdam) en de beeldvorming over etnische minderheidsgroepen zijn bij de meeste respondenten in het geheugen blijven steken.

Verkiezingscampagne	Aantal respondenten
Verkiezingscampagne/ Politieke ontwikkelingen en politieke strijd/ / Pastors en Leefbaar Rotterdam/ beeldvorming over etnische minderheidsgroepen	18
No response/ niets bijgebleven	15
Visie en standpunten van politieke partijen	2
Huidig beleid en toekomstig beleid	2
Persoonlijk contact met politieke kandidaat	1
Politieke bijeenkomsten bij maatschappelijke instellingen	1
Belangrijk om je stem te laten horen	1
Totaal	40

Tabel 7.14 Verkiezingscampagnes

7.15 Systeemgerichte participatietheorieën

Volgens de participatietheorie is het noodzakelijk om alle burgers, dus ook de etnische minderheidsgroepen mee te laten participeren in de politiek. Als meer burgers uit de etnische minderheidsgroepen deelnemen aan de politieke participatie en ook meer politieke betrokken zijn, dan kan dit van invloed zijn op hun verantwoordelijkheidsgevoel voor de besturing van hun stad. Dit kan leiden tot het uiteindelijke doel: 'het verwezenlijken van een stabiel politiek systeem'. Politieke participatie vinden de meeste vertegenwoordigers van de politieke partijen belangrijk. Bij te weinig participatie zou de legitimiteit in het geding kunnen komen.

Citaat: "Het is belangrijk voor de handhaving van de democratie (Marokkaanse man, 49 jaar).

De politiek blijft *democratisch* als burgers uit de etnische minderheidsgroepen gebruik blijven maken van hun stemrecht. Daar komt bij dat politieke partijen met elkaar blijvend de concurrentie moeten aangaan.

De politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen moet gerelateerd aan mijn onderzoek juist toenemen. Dit zou de samenleving uiteindelijk alleen maar ten goede kunnen komen. Hoeveel participatie gewenst is blijkt in mijn onderzoek lastig te meten. Politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen zo blijkt uit mijn onderzoek, is een kans, een mogelijkheid voor burgers iets te willen veranderen in de samenleving. Daarmee leggen veel politieke partijen op een bepaalde manier verbinding met het realiseren van een sterke democratie. Hoewel het systeem van opkomstplicht opgeheven is en de opkomst onder burgers sterk gedaald is, is het voor verschillende maatschappelijke actoren (en politieke partijen) een politieke uitdaging om van die daling van de politieke participatie een stijging te maken.

Het kijkend vanuit de participatietheorie gelden de volgende drie standpunten naar aanleiding van de bevindingen van de politieke partijen en de kiezers:

1. Toename etnische kiezers in electorale participatie (uiteindelijk invloed in politiek proces en beleidsproces),
2. Toename etnische kandidaten binnen politieke partijen (vertegenwoordiging in politieke partijen en gemeenteraad), en
3. Verspreiding van etnische kiezers over alle politieke partijen.

Conclusie

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op de vraag; "Wat zijn de overwegingen voor etnische minderheidsgroepen geweest om te gaan stemmen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart?"

Uit mijn onderzoek blijken de meeste respondenten (34 stemmen) uit de drie etnische minderheidsgroepen (Turken, Marokkanen en Surinamers) gebruik gemaakt te hebben van hun stemrecht. Zes jonge respondenten in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar hebben niet gestemd. Het blijkt wellicht toch nog een erg moeilijke groep te zijn om te bereiken.

De meerderheid van de respondenten (58%) heeft op de PvdA gestemd. Daarnaast blijken de meeste respondenten vooral op de linkse politieke partijen te hebben gestemd (GroenLinks en de Stadspartij)

De belangrijkste overwegingen voor etnische minderheidsgroepen om gebruik te maken van hun stem bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen betreffen: 1. Stem laten horen/ belangrijk om te stemmen (*stem niet verloren willen laten gaan*), 2. Creëren van betere samenleving (*verwachting beter van te worden*) en 3. Recht om te stemmen (*plichtsbesef*).

Uit mijn onderzoek blijkt dat 50% van de respondenten (20 stemmen) op een specifieke politieke partij heeft gestemd, omdat zij het verkiezingsprogramma onderschrijven (nabijheidsmodel).

Iets meer dan de helft van de ondervraagden (21 van de 40 respondenten) heeft gezegd op een allochtone kandidaat te hebben gestemd.

Politieke participatie en politieke betrokkenheid

Etnische minderheidsgroepen blijken nog erg weinig deel te nemen aan de *actieve participatie*. Dit blijkt uit het feit dat ze in mindere mate meegelopen hebben bij de campagne van politieke partijen en dat ze in mindere mate lid zijn van een politieke partij.

De respondenten blijken in mindere mate deel te hebben genomen aan de georganiseerde lijsttrekkersdebatten in de centrale hal van de bibliotheek. Ze hebben weinig contact gehad met vertegenwoordigers van politieke partijen en hebben in mindere mate deelgenomen aan de politieke debatten en bijeenkomsten van de Gemeente Rotterdam en de maatschappelijke instellingen). Ook zijn internetsites van politieke partijen in mindere mate bezocht. De meeste burgers uit de etnische minderheidsgroepen hebben zich niet aangesproken gevoeld door de reclamespotjes en de posters van politieke partijen die opgehangen zijn door heel Rotterdam.

De etnische minderheidsgroepen hebben de lijsttrekkersdebatten in de media wel gevolgd. Daarnaast hebben ze onder meer flyers en huis-aan-huis dagbladen gelezen, hebben met familie gepraat over de politiek en hebben (specifiek) politiek nieuws gevolgd.

Hoofdstuk 8 Conclusies en aanbevelingen

Inleiding

In dit onderzoek naar de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 is antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraagstelling:

“Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 en hoe trachten politieke partijen deze politieke participatie te bevorderen?”

De volgende onderwerpen komen in dit hoofdstuk aan de orde; politieke participatie (actieve en passieve participatie), politieke partijen, representativiteit, De (etnische) kiezers, thema's in verkiezingsprogramma's, bevordering Gemeente Rotterdam en maatschappelijke instituties en invloed in beleid en politiek.

Politieke participatie van burgers betekent *alle burgers* mee laten participeren in de politiek. Dit geldt dus ook voor de participatie van etnische minderheidsgroepen. De vier grootste etnische minderheidsgroepen in Rotterdam, Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen, zo blijkt uit mijn onderzoek, participeren toch nog steeds in mindere mate mee in de politiek. Er blijkt daarnaast vooralsnog nog steeds geen sprake te zijn van diversiteit in de politiek.

8.1 De actieve participatie

Wat is de actieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?

Actieve participatie heeft, zoals in het eerste hoofdstuk te lezen is, betrekking op het lid zijn van een politieke partij, de kandidaatstelling, het meewerken aan een verkiezingscampagne en de vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in de gemeenteraad.

8.1.1 Vertegenwoordiging op kieslijsten

Binnen de linkse politieke partijen, zoals de SP, GroenLinks, de PvdA en de Stadspartij zijn etnische minderheidsgroepen op de kieslijsten (2006) aanwezig. D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP kennen op hun kieslijsten in mindere mate vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen binnen de politieke partijen. Deze politieke partijen hebben zich minder ingezet om kandidaten uit de verschillende etnische minderheidsgroepen te werven. Hoewel deze politieke partijen wel hebben aangegeven steeds meer kandidaten uit de etnische minderheidsgroepen in vergelijking met 2002 te kennen.

De linkse partijen SP, GroenLinks, PvdA en Stadspartij vinden het belangrijk dat een politieke partij zich actief inzet om de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen te stimuleren. Terwijl D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP het een initiatief vinden van de etnische minderheidsgroepen zelf om al dan niet van de politieke partij lid te worden of om zichzelf kandidaat te stellen.

Op de kieslijst van de PvdA zijn dit jaar veel verschillende etnische minderheidsgroepen te vinden. Het lijkt erop dat de PvdA de enige partij is, die bewust op zoek is gegaan naar burgers met een etnische achtergrond. In de personeelsadvertentie heeft de PvdA *“vrouwen en representanten van kleurrijk Rotterdam”* opgeroepen zich kandidaat te stellen voor de functie raadslid. De variëteit van etnische kandidaten op de kieslijst zou van invloed geweest kunnen zijn op de redenen waarom de etnische minderheidsgroepen dit jaar vooral op de PvdA hebben gestemd.

Politieke partijen stellen kandidaten voor onder meer de Rotterdamse gemeenteraad. Politieke partijen als D66, CDA, VVD, Leefbaar Rotterdam en ChristenUnie-SGP hebben de bewuste keuze gemaakt om bepaalde groeperingen niet afzonderlijk en extra bij de politiek te betrekken.

Etnische minderheidsgroepen blijken nog steeds niet verspreid te zijn over alle politieke partijen. Ze blijken nog steeds meer links vertegenwoordigd te zijn. Waarschijnlijk zien deze burgers niet voldoende rechtse politieke partijen.

De ideale politieke participatie is volgens mij ook zoals enkele vertegenwoordigers van de politieke partijen hebben gezegd, dat burgers uit de etnische minderheidsgroepen over alle politieke partijen verspreid moeten zijn.

Uit mijn onderzoek blijken etnische minderheidsgroepen nog steeds in mindere mate lid te zijn van politieke partijen. Ook werken ze weinig mee aan verkiezingscampagnes van de politieke partijen. Etnische kiezers blijken pas mee te helpen aan een verkiezingscampagne, als zij de kandidaat persoonlijk kennen (zoals een familielid of een vriend).

Etnische minderheidsgroepen worden nog steeds in mindere mate gestimuleerd worden om aan de actieve politieke participatie deel te nemen. Hierdoor blijft de ondervertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in het politieke systeem voortbestaan.

8.1.2 Vertegenwoordiging in gemeenteraad

Etnische minderheidsgroepen blijken in de *Rotterdamse gemeenteraad* in vergelijking met vier jaar geleden nog steeds ondervertegenwoordigd te zijn. Het aantal etnische minderheidsgroepen, dat vertegenwoordigd is in de gemeenteraad is gelijk gebleven. Er is dus geen sprake van politieke afspiegeling in de gemeenteraad. In een multiculturele stad als Rotterdam, waar ongeveer de helft van de samenleving uit allochtonen bestaat, vind ik dit best opmerkelijk.

8.1.3 Representativiteit

'Representativiteit' onder etnische minderheidsgroepen blijkt volgens politieke partijen nog steeds erg belangrijk te zijn. Veel etnische minderheidsgroepen blijken volgens hen vaak op een 'gezicht' te stemmen. De kans is vanuit de visie van de partijen daarom ook groot dat etnische burgers eerder voor een etnische kandidaat met eenzelfde etnische achtergrond zullen gaan.

Sommige politieke partijen hebben goed weten in te spelen op deze representativiteit. Vooral de PvdA heeft hier een leidende rol in gehad. De PvdA heeft zoals eerder al is aangegeven meer etnische minderheidsgroepen op de kieslijst van de politieke partij gezet. De PvdA is zich er waarschijnlijk goed van bewust dat burgers uit de etnische minderheidsgroepen op deze manier het beste aan te trekken zijn.

Het is opvallend dat juist de PvdA heeft gezegd dat ze het best kwalijk vinden dat etnische kiezers waarschijnlijk op burgers op een kandidaat met eenzelfde etniciteit zullen stemmen. Maar als ik kijk naar de strategie die de PvdA dit jaar heeft gehanteerd, dan is het eigenlijk wel logisch dat burgers op een kandidaat met een eenzelfde herkomst hebben gestemd. De etnische burgers zien namelijk die herkenning terug, waar de PvdA het over heeft, en ze kunnen zich met de kandidaat identificeren. De PvdA heeft daarnaast zelfs activiteiten georganiseerd waarbij elke etnische kandidaat gekoppeld is aan de eigen gemeenschap (actie 24X24).

8.2 De passieve participatie

Wat is de passieve participatie van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006?

8.2.1 Electorale participatie

Op het terrein van de *passieve politieke participatie* (electorale en niet-electorale participatie) heeft zich in vergelijking met vier jaar geleden een duidelijke verandering voorgedaan. Bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2002 konden vooral etnische minderheidsgroepen hun weg naar de stembureaus niet vinden. Dit jaar hebben etnische minderheidsgroepen laten zien dat ze binnen deze samenleving horen door gebruik te maken van hun stemrecht.

De meerderheid van de etnische minderheidsgroepen (en allochtonen) heeft bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart vooral op de PvdA gestemd.

De respondenten hebben in mijn onderzoek in meerdere mate aangegeven, dat ze het heel belangrijk te vinden om hun stem te laten horen. De meerderheid van de ondervraagden uit de drie etnische minderheidsgroepen heeft bij de lokale gemeenteraadsverkiezingen op de PvdA gestemd. De belangrijkste overweging om op deze politieke partij te stemmen betrof, omdat ze het verkiezingsprogramma van de politieke partij onderschrijven.

De kiezers hebben in meerdere mate aangegeven het eens te zijn met de standpunten van de politieke partij, zoals de inzet op arbeid.

Een Rotterdamse gemeenteraad waarin Leefbaar Rotterdam het voor het zeggen heeft, willen etnische minderheidsgroepen blijkbaar niet meer. Dit zal de visie van de etnische burgers geweest kunnen zijn. De coalitie in de collegeperiode 2002-2006 is door burgers afgerekend op de prestaties, wat zij de afgelopen vier jaren heeft gedaan en hoe zij zich aan haar Rotterdamse burgers heeft verantwoord.

Etnische jongeren uit de leeftijdscategorie 18-25 jaar blijken dit jaar nog steeds in mindere mate te hebben deelgenomen aan de electorale participatie. Leeftijd is dus naar mijn mening nog steeds de ongelijkheid in de politieke participatie. Jongeren stemmen nog steeds minder dan ouderen.

Het FORUM heeft in haar artikel *‘Allochtone stem: luider en linkser’* omschreven dat de opkomst van allochtonen te maken heeft met de politieke betrokkenheid van allochtonen. Hier ben ik het wel mee eens. De ondervraagden uit de drie minderheidsgroepen, hebben naar mijn idee ontzettend goed inzicht in waarom ze zijn gaan stemmen. Ze weten heel goed dat stemmen hun recht is en de rol die de politiek in deze samenleving inneemt. Hun politieke, maar ook maatschappelijke betrokkenheid is dus toegenomen.

8.2.2 Autochtone en allochtone jongeren

Zowel allochtone en autochtone jongeren blijken in meerdere mate nog steeds politiek ongeïnteresseerd te zijn. Volgens vertegenwoordigers van enkele politieke partijen zijn wel belangrijke veranderingen onder (allochtone) jongeren gaande. Steeds meer jongereninitiatieven en jongerenorganisaties komen op. Politieke partijen zouden hier wat beter op in moeten spelen. Bijvoorbeeld betreffende het vraagstuk waarbij etniciteit bij de (allochtone) jongeren geen rol te spelen, wat bij de politiek wel het geval is.

8.2.3 Representativiteit

In het verleden bleken verschillende etnische minderheidsgroepen vooral te hebben gestemd op kandidaten met eenzelfde etniciteit. Ook dit jaar hebben kiezers in meerdere mate gestemd op kandidaten met eenzelfde etniciteit. 35% van de winst van PvdA is vooral gekomen van de Marokkaanse en Turkse kandidaten en de allochtone kiezers (COS Rotterdam, 2006).

Uit mijn onderzoek blijkt dat burgers net als politieke partijen streven naar die afspiegeling van de samenleving in de politiek. Daarom heeft de meerderheid van de geënquêteerde kiezers op een kandidaat met eenzelfde etnische afkomst gestemd. De meeste kiezers konden geen antwoord geven op de vraag waarom men op een etnische kandidaat heeft gestemd.

De kiezers die wel antwoord hebben gegeven, hebben gezegd dat het belangrijk is om een etnische kandidaat in de raad te hebben en om deze persoon invloed te laten uitoefenen. Daarnaast zijn onder meer als voornaamste redenen genoemd; het zelf ook allochtoon zijn, een allochtoon begrijpt de kiezer beter, er is persoonlijk contact geweest met de etnische kandidaat en het creëren van afspiegeling in de politiek. Het blijkt dus dat de kiezers in tegenstelling tot de politieke partijen juist wel actie hebben ondernomen om die politieke afspiegeling te bewerkstelligen.

Drie geënquêteerde kiezers die op een kandidaat met eenzelfde herkomst hebben gestemd, zijn van mening dat ze zich door autochtone vertegenwoordigers van politieke partijen minder begrepen voelen. In de Rotterdamse samenleving zullen meerdere burgers dit gevoel waarschijnlijk hebben. De taak voor politieke partijen is naar mijn mening dit gevoel bij de kiezers uit de etnische minderheidsgroepen weg te nemen.

Kiezers uit de etnische minderheidsgroepen zijn helaas nog niet zo ver dat ze hun stem uitbrengen op een kandidaat met een andere etnische achtergrond.

8.2.4 Politieke partijen

Politieke partijen streven over het algemeen naar het meer burgers bij de politiek te betrekken. Volgens de participatietheorie is het noodzakelijk dat er voldoende participatie is onder burgers om uiteindelijk een stabiel politiek systeem te realiseren. In dit onderzoek betreft dit vooral het mee laten participeren van burgers uit de etnische minderheidsgroepen in Rotterdam. Dit blijkt vooralsnog voor politieke partijen lastig te zijn. Ze stellen dat deze groepen nog steeds de moeilijk te bereiken groepen zijn. Veel etnische minderheidsgroepen blijken volgens enkele politieke partijen nog steeds anno 2006 onwetend of onbekend met de politiek te zijn.

Vooraf linkse politieke partijen zoals GroenLinks en de PvdA vinden een extra stimulans van etnische minderheidsgroepen in de politiek belangrijk. Dat het bijvoorbeeld een gewoonte wordt dat we in Nederland een multiculturele samenleving kennen.

Zij vinden politieke participatie belangrijk, omdat de etnische minderheidsgroepen zich maatschappelijk betrokken zullen voelen voor de besturing van de eigen stad. Daarnaast zijn ze van mening dat dit de integratie in de samenleving zal bevorderen. Om ons democratie in stand te kunnen houden is het van belang dat alle burgers aan de politiek deelnemen.

Het zijn vooral de linkse politieke partijen geweest die concrete activiteiten hebben georganiseerd om etnische minderheidsgroepen electoraal mee te laten participeren. Deze linkse partijen, zoals GroenLinks, PvdA en de Stadspartij hebben hun eigen etnische kandidaten ingezet om de eigen etnische gemeenschap te bereiken. Dit heeft een bijdrage geleverd aan de hoge opkomst van etnische minderheidsgroepen bij de lokale verkiezingen.

De Rotterdamse samenleving kent tegenwoordig nog veel (etnische) burgers kent die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Om deze burgers ook in de politiek erbij te betrekken moet hen extra ondersteuning gegeven kunnen worden vanuit de maatschappelijke instellingen, de Gemeente Rotterdam en/ of de politieke partijen. Tegenwoordig vraagt de samenleving van ons dat we ons ook concreet moeten richten op het erbij betrekken van deze etnische burgers. De etnische burgers kunnen dan mogelijk in de eigen taal voorgelicht worden. Hierdoor kan de verbondenheid van deze burgers met de samenleving en uiteindelijk ook met de politiek toenemen.

8.2.5 Factoren en participatie

Uit mijn onderzoek komt naar voren dat er verschillende factoren samen kunnen hangen met een lage politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen. Dit zijn onder meer; taalachterstand, cultuurverschillen, onbekend en onwetend met het politieke systeem. Daarnaast is een lage stimulans vanuit de politieke partijen in de politieke participatie ook een belangrijke factor. De taak voor politieke partijen, maatschappelijke instellingen en de Gemeente Rotterdam is hier rekening mee te houden om achtereenvolgens de lage politieke participatie aan te kunnen pakken.

Factoren in opkomstpercentage

Onderstaande factoren kunnen hebben bijgedragen aan een hoog opkomstpercentage van etnische minderheidsgroepen bij de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 2006.

- De persoonlijke benadering van etnische minderheidsgroepen (door bijvoorbeeld inzet etnische kandidaat van politieke partijen en/ of vertegenwoordigers van maatschappelijke instellingen).
- De politieke bijeenkomsten en -debatten die gehouden zijn bij allerlei maatschappelijke instellingen (bijvoorbeeld Marokkaanse verenigingen).
- De organisatie van allerlei kleinschalige campagnes van maatschappelijke instellingen en (etnische) personen, die nauwe contacten hebben met etnische minderheidsgroepen,
- De inzet van allerlei zelforganisaties (ook van politieke partijen) in het stimuleren van groeperingen deel te nemen aan de electorale participatie.
- De herkenning en identificatie (strategie) van etnische minderheidsgroepen binnen de kieslijsten van Partij van de Arbeid (PvdA).
- De toenemende etnische kandidaten op de kieslijsten in vooral de linkse politieke partijen (zoals GroenLinks en de Stadspartij).
- De negatieve beeldvorming over etnische minderheidsgroepen de afgelopen jaren. De *'manier waarop over etnische minderheidsgroepen gesproken wordt'*.
- De bewustwording van etnische minderheidsgroepen dat ze binnen deze samenleving horen.

- De bewustwording van etnische minderheidsgroepen dat ze wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op het beleid en de politiek.
- De politieke strijd en allerlei politieke ontwikkelingen rondom de lokale verkiezingen (in media etc.). Verschillende etnische minderheidsgroepen zijn tijdens de verkiezingscampagnes vaak onderwerp van gesprek geweest. Het ging er bij politieke debatten/ -bijeenkomsten soms fel aan toe. Dit zou van invloed geweest kunnen zijn op het opkomstgedrag en/ of stemgedrag van etnische minderheidsgroepen.
- Het inzicht van etnische minderheidsgroepen in de thema's die het verkiezingsprogramma van vooral de PvdA heeft genoemd.
- De folders, flyers, posters e.a. die zich meer specifiek hebben gericht op allerlei etnische minderheidsgroepen. Deze zijn (gedeeltelijk) in de eigen taal ontworpen.
- Het rechtse beleid van het vorige Rotterdamse college (coalitie; Leefbaar Rotterdam, CDA en VVD),
- Eventueel SMOR (Samenwerkende Marokkaanse Organisaties in Rotterdam) en "Samenwerkende Politici in Rotterdam" (aftakking van SMOR). Deze organisaties zijn dit jaar intensief bezig geweest met de stimulering van (Marokkaanse) burgers om gebruik te maken van hun stemrecht.
- De factoren die het FORUM heeft genoemd zijn; nieuwe kiezers, toenemende politieke betrokkenheid en de verkiezingscampagne die georganiseerd zijn door overheden en allerlei maatschappelijke instituties, personen en organisaties.

Er kan geconcludeerd worden dat het *persoonlijk benaderen van etnische minderheidsgroepen* het beste middel is om hen aan te trekken om te gaan stemmen bij de verkiezingen.

8.2.6 Bevordering Gemeente Rotterdam en maatschappelijke instituties

Maatschappelijke instellingen blijken dit jaar in sterke mate betrokken te zijn geweest in het stimuleren van etnische minderheidsgroepen om te gaan stemmen. Deze instellingen blijken als intermediair tussen etnische burgers en de politieke partijen bij de gemeenteraadsverkiezingen een belangrijke rol te hebben gespeeld.

De Gemeente Rotterdam heeft dit jaar een notitie geschreven om zoveel burgers, vooral allochtonen en jongeren, naar de stembus te krijgen. Ze heeft in samenwerking met allerlei migranten- en zelforganisaties (PBR) allerlei politieke debatten en bijeenkomsten voor allochtonen georganiseerd. Deze organisaties hebben verschillende allochtonen goed weten te bereiken door hen persoonlijk te benaderen. Hiervoor hebben ze gebruik gemaakt van hun netwerken. Dit werkt vooralsnog het beste. Mijn advies is dan ook hier verder op voort te borduren om die maatschappelijke en politieke participatie te versterken.

Na de verkiezingen moeten deze instellingen dus een rol blijven spelen in het betrekken van de etnische burgers bij de politiek en de samenleving. Dit kan bijvoorbeeld plaatsvinden bij een bepaalde beleidsverandering. De rol die zij moeten blijven nemen is een neutrale. De taak van de maatschappelijke instellingen betreft de burger te blijven voorlichten over bepaalde onderwerpen, over de politiek en over de samenleving.

Daarbij moet het uitgangspunt van deze maatschappelijke instellingen zijn, burgers zelf individuele beslissingen en keuzes te laten maken. Een instelling mag niet aangeven wat de beste beslissing of keuze is en voor wie. Burgers moeten louter gestimuleerd worden tot het maken van een bepaalde keuze.

Vertegenwoordigers van een dergelijke maatschappelijke instelling (eventueel politici) kunnen burgers of de eigen etnische gemeenschap stimuleren om zich meer met de politiek te bemoeien en alles wat zich in de samenleving en in de eigen buurt/ wijk afspeelt.

8.2.7 Thema's in verkiezingsprogramma's

De maatschappelijke problemen kennen volgens de SP en de VVD geen etnische component. Maar waarom worden de problemen dan nog steeds gerelateerd aan de verhoogde criminaliteit onder een bepaalde etnische minderheidsgroep. Een Turks en een Nederlands gezin willen beiden dat problemen in de samenleving worden opgelost en dat het veilig is op straat. Dat het bijvoorbeeld belangrijk is om in een plezierige buurt te wonen.

Een politieke partij moet zich meer gaan bezighouden met de behoeften en wensen van alle Rotterdamse burgers, waar deze ook vandaan komen. Het labelen van een plakkerige op bepaalde etnische minderheidsgroepen gebeurt nu nog steeds te vaak. In de politiek en de samenleving zou het dus meer moeten gaan om het oplossen van problemen in de samenleving.

Politieke partijen moeten niet meer spreken over etniciteit van burgers. De diversiteit van de Rotterdamse bevolking betekent voor politieke partijen dat gekeken moet worden naar de vraag van diverse burgers.

8.3 Beeldvorming

De negatieve manier waarop politici (voor en tijdens de verkiezingscampagne) over etnische minderheidsgroepen praten, lijkt toch wel (gedeeltelijk) bij een aantal individuen uit de etnische minderheidsgroepen in het geheugen te blijven steken. Dit hebben nogal wat respondenten bevestigd. Daaraan toegevoegd hebben veel etnische minderheidsgroepen allerlei politieke ontwikkelingen, de politieke strijd tijdens de verkiezingscampagne en allerlei uitspraken die Pastors van Leefbaar Rotterdam heeft gedaan naar alle waarschijnlijk als vervelend ervaren.

Dat ze hopen en dat ze niet meer willen dat er over hen gepraat wordt, dat ze wellicht meer actieve beslissingen willen en kunnen nemen over alles wat zich in de samenleving en de politiek voordoet. Ze hebben dus een meer actieve belangstelling in de politiek gekregen, met de hoop dat ze iets in de politiek en de samenleving kunnen veranderen.

De manier waarop men over minderheden praat (toonsetting) heeft vele gemoederen beziggehouden. Dit jaar hebben veel mensen uit de etnische minderheidsgroepen wellicht hun stem laten horen, om een halt toe te roepen aan alle negatieve energie rondom het minderhedenvraagstuk.

Het zijn vooral de linkse politieke partijen die rekening hebben gehouden met de toonzetting *over hoe over mensen en specifieke problemen onder bepaalde groeperingen te praten*. De PvdA steekt hier met kop en schouders bovenuit. Ook dit zou van invloed kunnen zijn geweest op de toename van allochtonen die op hen hebben gestemd.

Hoewel etnische minderheidsgroepen zichzelf wel degelijk als onderdeel van de samenleving zien, blijken bepaalde politieke partijen dit toch anders te zien. De meeste politieke partijen spreken over de 'Rotterdamse burgers', waar ook etnische minderheidsgroepen onderdeel van zijn.

Toch blijken sommige politieke partijen echt niet over *de Rotterdamse burgers* te spreken, maar meer over de 'Turk of de Marokkaan'. En dus niet over de 'Rotterdammer'. Hier refereer ik naar vooral de rechtse politieke partijen. Sommige politieke partijen blijken namelijk nog steeds negatieve uitspraken te doen over bepaalde groepen, over *"de Marokkaan, die dit en dat heeft gedaan, over de Antillianen die gedwongen moeten worden om....."* Alsof er niet meer op een normale manier over mensen gesproken kan worden, maar het dus steeds meer gaat om het stoppen van mensen in hokjes.

Als ik het vanuit het perspectief van sommige burgers uit de etnische minderheidsgroepen bekijk, vind ik het eigenlijk wel logisch dat Turkse moslims of Marokkaanse moslims hun stem niet op een partij als Leefbaar Rotterdam uitbrengen. Elke keer weer wordt deze geconfronteerd met zijn moslim-zijn en niet met zijn mens-zijn. Het lijkt er dan op alsof de afkomst belangrijker is dan wie men als persoon is, een (goed) mens die zijn/ haar leven in de Nederlandse samenleving wil doorbrengen en de keuzes die men maakt. Bijvoorbeeld de keuze om hier te blijven, te wonen en te werken.

8.4   Verbinding probleemstelling

Rotterdam kent nog altijd een lage politieke participatiegraad van etnische minderheidsgroepen. Dit jaar hebben etnische minderheidsgroepen bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 wel in meerdere mate gebruik gemaakt van hun stemrecht. Toch blijken zij nog steeds in vergelijking met autochtonen minder te gaan stemmen.

Dit jaar is de verbondenheid van etnische minderheidsgroepen met de politieke partijen hoog geweest. Ze zijn in sterke mate in de politiek mee gaan participeren, door onder meer het politieke nieuws te volgen. Etnische minderheidsgroepen zijn gaan stemmen, omdat zij de lokale problemen in de Rotterdamse samenleving willen oplossen. Nog altijd hebben etnische minderheidsgroepen het gevoel onvoldoende zeggenschap te hebben over de maatschappelijke problemen die zich voordoen in de eigen buurt, wijk en gemeente. De kloof tussen de politiek en de etnische burger blijft bestaan. De taalbarrière heeft dit jaar geen rol gespeeld in of men wel of niet is gaan stemmen. De intermediaire uit de maatschappelijke instellingen en de etnische kandidaten vanuit de politieke partijen hebben de achterban in de eigen taal voorgelicht.

De politieke partijen willen over het algemeen meer inzicht hebben in de behoeften en wensen die ook onder burgers leven. Nu is het zo dat politieke partijen na de verkiezingen weinig contacten hebben met de etnische minderheidsgroepen. De autochtone en de allochtone politieke vertegenwoordigers zien burgers daarna vaak niet meer. Hierdoor lopen autochtonen en de allochtonen steeds weer tegen dezelfde problemen op. Politiek is niet te vertrouwen en de politiek neemt beslissingen over (etnische) burgers, waar burgers het niet eens zijn met de beslissingen die genomen worden. Daar komt bij dat etnische minderheidsgroepen in de politiek vaak onderwerp van gesprek zijn. Het zijn onderwerpen als islamfobie en etniciteit, die waarschijnlijk aanleiding kunnen zijn geweest waarom etnische minderheidsgroepen op een linkse politieke partij als de PvdA hebben gestemd. De rechtse politieke partijen, zoals Leefbaar Rotterdam hebben te veel negatieve uitspraken gedaan over etnische minderheidsgroepen.

Uit mijn onderzoek blijkt dat de maatschappelijke instituties als intermediair tussen de etnische minderheidsgroepen en de politieke partijen optimaal hebben gefungeerd. Ze hebben veel etnische burgers weten te stimuleren om gebruik te maken van hun stemrecht.

Hoewel de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen gestegen is, blijkt de volksvertegenwoordiging in Nederland nog steeds uit autochtonen te bestaan. Er blijkt nu dus weinig sprake te zijn van politieke diversiteit in Rotterdam.

8.5   Aanbevelingen

De toenemende politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen vergroten is belangrijk, omdat daarmee het gevoel van verantwoordelijkheid in alles wat er zich in hun stad voordoet vergroot kan worden.

Vlak voor de verkiezingen blijken politieke partijen in sterke mate contacten met ook etnische burgers te maken. Maar wat zien de burgers er na de verkiezingen van terug. Bezoeken politici dan nog steeds zo veel etnische burgers? Politieke partijen moeten ook na de verkiezingen burgers blijvend opzoeken. Geef ze als politieke partij dus iets concreets, iets tastbaars terug. En dus niet alleen (etnische) burgers opzoeken wanneer het hen uitkomt. Er dient een tweerichtingsverkeer plaats te vinden.

De stimulering van etnische minderheidsgroepen in de politiek moet vanuit de politieke partijen en de Gemeente Rotterdam meer versterkt worden. Er kunnen het gehele jaar door politieke bijeenkomsten bij een maatschappelijke instelling worden georganiseerd.

De politieke partijen kunnen burgers uit de etnische minderheidsgroepen dan persoonlijk benaderen en hen bijvoorbeeld stimuleren om lid te worden en waarom dan wel.

Tijdens de verkiezingscampagne hebben de politieke partijen de kans gekregen om zich aan etnische minderheidsgroepen te presenteren. Politieke partijen moeten dit naar mijn idee ook na de verkiezingen meer gaan doen. Ze moeten altijd, steeds weer hun standpunten en visies aan het publiek overdragen.

Op deze manier kan de betrokkenheid in de politiek en de samenleving voortbestaan. De burger weet dan gaandeweg waar de politieke partij zich mee bezighoudt en waar deze voor staat. Ook wordt op deze manier iets concreets teruggegeven aan de burger.

Politieke partijen moeten zich dus ook na de verkiezingen richten op de (etnische) burgers en hun wensen en behoeften. Het blijvend contacten onderhouden kan de politieke participatie en betrokkenheid onder deze groepen in de toekomst doen toenemen.

8.5.1 Begrip

Een politieke partij moet het gevoel dat etnische minderheidsgroepen zich niet begrepen voelen door autochtone vertegenwoordigers uitzoeken. Achtereenvolgens in de toekomst beter in staat te zijn om bepaalde opvattingen, meningen en (beleids-)plannen van de politieke partijen naar de burgers uit de etnische minderheidsgroepen terug te koppelen. Het zo overbrengen zodat deze etnische burger goed kan zien dat de autochtone politici hem wel degelijk begrijpt.

8.5.2 Belangrijkste actoren in parlementair stelsel

De drie belangrijkste actoren in het parlementaire stelsel, de politieke partijen, de individuele politici en de allochtone en autochtone kiezers moeten naar mijn idee nader tot elkaar komen. Indien dit plaatsvindt, zal er geen sprake meer zijn van politieke uitsluiting, omdat alle actoren nauw aan elkaar verbonden zijn. Uiteindelijk worden dan alle actoren verplicht met elkaar rekening te houden. Politieke partijen moeten meer etnische en autochtone politici binnen zien te krijgen die van waarde kunnen zijn voor zowel etnische als autochtone kiezers.

8.5.3 Invloed in politiek en beleid

Uit emancipatorisch zullen burgers uit de etnische minderheidsgroepen hopelijk de komende vier jaren meer de kans moeten krijgen om invloed uit te oefenen in de politiek en/ of op een bepaald beleid. De (etnische) kiezers moeten het idee krijgen dat ze als individu daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op de bestuurders en op de besluiten die genomen worden. Dit zal deze burgers alleen nog maar meer stimuleren om de volgende keer weer gebruik te maken van hun stemrecht. Dus uiteindelijk zal hierdoor ook de politieke participatie en -betrokkenheid kunnen toenemen.

Daarnaast moeten etnische minderheidsgroepen naar mijn idee meer persoonlijk ondervinden wat er in hun leven en in hun omgeving zichtbaar veranderd is. Wat de politiek dus in hun leven heeft veranderd. Is de burger uit de etnische minderheidsgroep er bijvoorbeeld financieel op vooruitgaan en/ of woont deze in een meer veilige buurt? Hier zouden politieke partijen en maatschappelijke instellingen wel meer op in mogen zetten.

Complexiteit in deze multiculturele samenleving

In deze multiculturele samenleving blijken verschillende politieke partijen allen te streven naar meer etnische minderheidsgroepen in de politiek. Maar de manier waarop zij trachten dit te realiseren, blijkt nog erg verschillend te zijn. De politieke partijen moeten eens goed nadenken over hoe zij de politieke afspiegeling in Rotterdam zouden willen realiseren.

Concluderend kan vastgesteld worden dat politieke partijen een meer actievere rol moeten krijgen in de politieke participatie (actieve en passieve) van etnische minderheidsgroepen. Eventueel kunnen maatschappelijke instellingen hierin een rol spelen (o.a. Migrantenzelforganisaties).

8.5.4 Informatie-en Servicepunt Politieke Participatie Migranten (ISP)

Er is vier jaar lang door het Informatie-en Servicepunt Politieke Participatie Migranten (ISP) van het Instituut voor Publiek en Politiek een projectmatig initiatief opgericht om meer allochtonen in Amsterdam mee te laten participeren. Dit project richtte zich op het stimuleren van de politieke participatie. Dit uitte zich in het geven van trainingen aan allochtonen die binnen een bestuurlijke of politieke functie werkzaam wilde zijn (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

Naar mijn weten is er geen project in Rotterdam waar er zoiets bestaat als het Informatie-en Servicepunt Politieke Participatie Migranten (ISP). Een project waarin het niet alleen maar gaat om de actieve politieke participatie, maar ook om de passieve politieke participatie.

In het Amsterdamse project naar de actieve participatie, zoals het ISP noemt, worden allochtonen gestimuleerd om politiek mee te participeren.

Dit project zou in Rotterdam ingezet kunnen worden. Hier zou het dan wel moeten gaan om zowel de actieve als de passieve politieke participatie onder alleen de vier etnische minderheidsgroepen (Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen). Hier zou één gezamenlijk project van gemaakt kunnen worden, waarin alle vier etnische minderheidsgroepen vertegenwoordigd zijn. Echter, er zouden ook vier afzonderlijke projecten tot stand kunnen komen. Bij de afzonderlijke projecten wordt alleen maar gericht op één etnische minderheidsgroep.

Actieve participatie

Elk individu dat politiek geïnteresseerd is, wordt begeleid in de politieke functie, die hij/ zij wenst te vervullen. Daarbij moet dit individu centraal staan. Wat wil hij/ zij? Wat wenst deze te bereiken in zijn streven naar het zijn van een politicus? Per individu wordt het voortgangsproces bekeken met een begeleider. Het moet een soort traineeship worden, waarbij elke individu uit een etnische minderheidsgroep de kans zich te ontwikkelen als een goede politicus. De knelpunten die vertegenwoordigers van politieke partijen nu zien, bijvoorbeeld taalbarrière of vergadercultuur, kunnen hierdoor worden weggenomen, omdat er dan ook op deze punten aandacht wordt besteed. Alles staat hier dan los van hun etniciteit, want het gaat hier namelijk vooral om het trainen van een individu in de politiek.

Passieve participatie

Het tweede onderdeel de 'passieve politieke participatie' heeft vooral betrekking op de stimulans van burgers uit de vier grootste etnische minderheidsgroepen in de politiek. Dit onderdeel kan niet los gezien worden van de samenleving. Hier kan het beste gebruik worden gemaakt van maatschappelijke instituties, die nauwe banden hebben met de verschillende etnische minderheidsgroepen.

Burgers kunnen namelijk tegenwoordig, zoals eerder genoemd is, het beste met behulp van persoonlijk contact (face-to-face benadering) meer politiek betrokken worden. Uit mijn onderzoek blijkt dat voldoende burgers uit verschillende minderheidsgroepen politiek en maatschappelijk betrokken zijn.

Ik denk dat dit onderdeel ook niet grootschalig aangepakt hoeft te worden. Het beste is zo klein mogelijk enkele bijeenkomsten te organiseren in de eigen omgeving, buurt of wijk. Op deze bijeenkomsten kunnen burgers de kans krijgen om hun stem, letterlijk en figuurlijk, te laten horen. Welke problemen zien zij en welke aanpak zien zij graag op het terrein van onderwijs of zorg.

Zo'n bijeenkomst kan georganiseerd worden door maatschappelijke organisaties, maar ook door de politieke partijen zelf. Op deze manier kan de politieke partij laten zien waar zij als partij voor staat wat haar visie is, wat haar doelen en standpunten zijn en op welke manier zij iets voor de burgers kan betekenen. De politieke partij wordt hierdoor in staat gesteld iets meer concreets te bieden aan de Rotterdamse burgers. De politieke betrokkenheid in relatie tot de eigen omgeving van burgers kan hierdoor worden versterkt.

Een maatschappelijke institutie of een politieke partij kan gebruik maken van de netwerken die zij ter beschikking hebben. Uit dit onderzoek is namelijk naar voren gekomen dat verscheidene burgers goed te bereiken zijn met behulp van bepaalde netwerken, zoals het Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR).

Omdat mijn onderzoek zich alleen richt op de etnische minderheidsgroepen, worden hierdoor alle andere groepen, zoals de autochtonen of alle andere allochtone groepen even buitengesloten. Maar in principe zouden alle burgers bij zo'n bijeenkomst aanwezig kunnen zijn. Mijn streven met dit project is uiteindelijk een mix te laten plaatsvinden van verschillende groeperingen bij zo'n bijeenkomst, omdat burgers op deze manier van elkaar kunnen leren. Op zo'n bijeenkomst moeten alle burgers dus wel de Nederlandse taal machtig zijn.

We leven nog steeds in een samenleving, waarin er burgers zijn, die de Nederlandse taal nog niet voldoende beheersen. Ik ben van mening dat ook deze burgers er politiek bij betrokken moeten worden. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een individu uit een maatschappelijke organisatie (of politieke partij) die de taal van het individu beheerst. Deze kan een persoonlijk gesprek aangaan met de burger die de Nederlandse taal niet spreekt.

Deze kan politiek gestimuleerd worden door hen uit te leggen wat de politiek is, wat politieke partijen doen en waar deze voor staat en waarom het belangrijk is om in de politiek en samenleving actief mee te doen. Hierdoor wordt het individu dan wel iets meer tegemoetgekomen. Maar dat is niet erg. Het individu kan hierdoor namelijk het gevoel krijgen daadwerkelijk binnen de Nederlandse samenleving erbij te horen.

Het individu kan de politieke partijen tegemoet komen door zijn/ haar ideeën aan te dragen. Ze kunnen problemen die zij zien in de eigen omgeving aankaarten. Ze kunnen oplossingen bedenken en ga zo maar door.

Beide projecten in de actieve en passieve participatie lijken wellicht tijdsintensief, maar ik ben van mening dat het in principe een goed haalbaar project is. Etniciteit wordt losgezien in het politieke leven, individuen (uit diverse etnische minderheidsgroepen) kunnen gestimuleerd worden zich als goede politici te ontwikkelen. Ook worden etnische minderheidsgroepen in de politiek en de samenleving gestimuleerd actief mee te doen.

Actieve en passieve politieke participatie

Een allerlaatst project dat ontwikkeld zou kunnen worden, kan iets zijn, waarbij er een menging plaatsvindt van kandidaten uit verschillende etnische groeperingen in de actieve en passieve politieke participatie. Hierdoor kunnen diverse etnische kandidaten en burgers met elkaar kunnen communiceren over allerlei zaken in de maatschappij en in de politiek.

8.6 Slotbeschouwing

Hoewel alle politieke partijen streven naar politieke afspiegeling, vindt men het niet nodig om hier dan ook extra in te investeren. Ik ben van mening dat deze politieke afspiegeling niet zomaar tot stand komt. Daar moet een politieke partij wel iets voor doen. En dus niet volhardend blijven in; *"nou, allochtonen moeten zich maar écht zelf willen aanmelden"*. Een persoonlijke benadering (door een vertegenwoordiger of politicus) met eventueel daaraan verbonden een extra (georganiseerde) activiteit door de betreffende politieke partij kan hiervoor de beste oplossing zijn.

De meer rechtse politieke partijen als Leefbaar Rotterdam en de VVD hebben gesteld dat indien etnische minderheidsgroepen intern wel aangetrokken worden dat dan mensen met weinig kwaliteiten aangetrokken worden.

Er zijn naar mijn idee voldoende individuen uit etnische minderheidsgroepen die graag de politiek in willen en die voldoende kwaliteiten bezitten om het raadswerk uit te voeren. Hen moet dan wel de kans worden gegeven. De kans zoals D66 heeft gezegd zich als individu, als politicus, als iemand van natuur of iemand van verkeer verder te ontwikkelen.

Een rechtse politieke partij kan wel zeggen *"ja, dat is het eigen initiatief van de burger om al dan niet politiek betrokken te raken"*, maar sommige mensen hebben net dat kleine steuntje in de rug nodig. Het ene individu heeft net iets meer hulp nodig dan de ander om politiek mee te kunnen doen.

De VVD heeft gezegd nooit doelgerichte activiteiten te organiseren om de passieve (politieke) participatie onder etnische minderheidsgroepen te stimuleren. Toch blijkt de partij dit jaar een Antilliaanse vrouw in Delfshaven op de kieslijst te hebben, die echter wel een voorkeurscampagne gevoerd heeft. Het lijkt erop dat op deze manier de VVD dus wel degelijk onbewust (indirecte) activiteiten heeft georganiseerd voor een bepaalde etnische gemeenschap. Ook het CDA en D66 hebben gezegd zich hier (on-) bewust mee beziggehouden te hebben. Dit heeft plaatsgevonden doordat bijvoorbeeld moskeeën en/ of Marokkaanse en Turkse verenigingen opgezocht. Blijkbaar zijn de politieke partijen zich bewust van het feit dat deze groeperingen op deze manier het beste te bereiken.

Het vergroten van de politieke participatie onder etnische minderheidsgroepen door de politieke partijen door bijvoorbeeld extra activiteiten te organiseren kan er uiteindelijk toe leiden dat burgers in de toekomst wellicht meer vertegenwoordigd zullen zijn in de politiek (gemeenteraad, politieke partijen etc.). Hierdoor kan de politieke afspiegeling waarnaar zowel de politieke partijen als de burgers naar streven ontstaan.

Dit kan er aan de ene kant toe leiden dat etnische kandidaten binnen de politiek niet meer worden aangekeken als de Marokkaanse of de Turkse kandidaat, maar meer als de 'de politicus' van een bepaalde politieke partij. De politicus, zoals D66 heeft gezegd, die een bepaalde visie heeft. Aan de andere kant zullen de meeste problemen dan niet meer gekoppeld worden aan etniciteit. Het gaat dan meer om het oplossen van de problemen in de samenleving.

Gelukkig worden steeds meer etnische minderheidsgroepen er zich steeds meer van bewust dat zij binnen de Nederlandse samenleving erbij horen en ook dat zij nu dus net als ieder ander gebruik moeten maken van hun stemrecht. Hopelijk zal dit in de toekomst voortduren.

Gelijke kansen

D66, VVD, Leefbaar Rotterdam, zijn van mening dat iedereen (dus ook allochtonen) gelijke kansen heeft om net als autochtonen bijvoorbeeld meer politiek mee te participeren. Ik vraag me af in hoeverre dit daadwerkelijk het geval is. Het bekijkend vanuit het perspectief van individu en zijn omgeving zet ik hier mijn vraagtekens bij. In principe kan een ieder zichzelf verder ontwikkelen. Dit gaat naar mijn idee doch niet altijd op. Het heeft naar mijn mening ook te maken met allerlei (omgevings-)factoren. Dit kunnen onder meer zijn; steun die een persoon meekrijgt vanuit huis, de karaktereigenschappen van het individu, de omgang met bepaalde vrienden, de omgeving waarin men woont, de school dat het individu motiveert om verder te komen, de politieke organisatie die (on-)bewust discrimineert of een stok achter de deur heeft, de belemmeringen die een individu (steeds weer) tegenkomt en de kans voor het individu om zich binnen een politieke partij verder te ontplooien. Er moet door de politieke partijen aandacht besteedt worden aan het versterken van de politieke participatie.

Tegenwoordig (anno 2006) hebben we nog steeds te maken hebben met discriminatie, met (politieke) uitsluiting van bepaalde groeperingen, met beeldvorming van bepaalde groepen die andere 'onwetende' mensen overnemen en die weer kunnen leiden tot uitsluiting binnen bepaalde organisaties. Hierdoor blijft er wel degelijk ongelijkheid bestaan in bijvoorbeeld de politiek, de samenleving of op verschillende beleidsterreinen, zoals op de arbeidsmarkt.

Hoewel er de afgelopen jaren wel vooruitgang geboekt is binnen de politieke partijen en in de politieke participatie is er doch nog steeds sprake is van *ongelijkheid in de politieke participatie*.

Bijlagen:

Bijlage 1   Bronvermelding

Literatuur (Boeken)

Blokland, H. (2005). *Pluralisme, democratie en Politieke kennis. Een rehabilitatie van de politiek*. Rotterdam: Koninklijke van Gorcum.

Baarda en De Goede (2001). *Basisboek Methoden en Technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Derde herziende druk. Stenfert Kroese. Groningen/ Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Deschouwer, K. en Hooghe M. (2005). M. *Politiek. Een inleiding in de politieke wetenschappen*. Boom Onderwijs

Hague, R. and Harrop (2004). *Comparative Government and Politics. An introduction*. London: Palgrave Macmillan.

Hakvoort, J.L.M. (1995). *Methoden en technieken van bestuurskundig onderzoek*. Delft: Uitgeverij Eburon.

Hoekstra, E.G., drs. (eerder verschenen 1972). *De Nederlandse politieke partijen*. Kampen – Kok Educatief. Vijfde gewijzigde druk.

Onder redactie van Jacques Thomassen, Kees Aarts en Henk van der Kolk (de auteurs, 2000). *Politieke veranderingen in Nederland 1971-1998. Kiezers en de smalle marges van de politiek*

Woerdman, E. (2004). *Politiek en politicologie*. Groningen/ Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Woerdman, E. (1999). *Politiek en politicologie*. Groningen/ Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Rapporten

In het onderzoeksrapport wordt onder meer gebruik gemaakt van de volgende rapporten en publicaties: Integratiemonitor 2002 - Integratiemonitor 2005

Motivation research strategie-FORUM Instituut voor multiculturele ontwikkeling. Opkomstgedrag en opkomstmotieven van Nieuwe Nederlanders. Gemeenteraadsverkiezingen 2006. Samenvatting en conclusies. Amsterdam, februari 2006. Projectnummer I1095. Drs. Martijn Lampert, Drs. Ahmend Ait Moha, Drs. Martin Muller. Het onderzoek is uitgevoerd door Motivation in opdracht van FORUM.

De verkiezingsprogramma's van de politieke partijen

Politieke participatie van etnische minderheden in vier steden. Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uitgevoerd door het Instituut voor Migratie en Etnische studies van de Universiteit van Amsterdam. Maria Berger, Meindert Fennema, Anja van Heelsum, Jean Tillie, Rick Wolf, ISMES. Rapportenreeks 2001

M. Van Ree, C. de Vries, H. van Liet, P. Burger en G. Koster. Analyse Gemeenteraadsverkiezingen 2006. Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS). 11 maart 2006. In opdracht van Bestuursdienst

Bestuursdienst, 20-02-2004. *Rotterdam zet door: definities en begrippen*. www.rotterdam.nl

Gemeente Rotterdam. Bestuursdienst. Directie Algemene Zaken. Afdeling Concerncommunicatie. *'Opkomstbevorderende campagne gemeenteraadsverkiezingen 2006'*. Datum: 30 december 2005. Beleidsnotitie, drs. F. Aghris.

Websites

<http://www.cbs.nl/>
<http://www.cos.rotterdam.nl/>
<http://www.depolitiekesleurhut.nl/>
<http://www2.fmg.uva.nl/imes/books/berger-biza.pdf>
<http://www.forum.nl/>
<http://www.forum.nl/integratiewijzer/index.html>
<http://www.forum.nl/pdf/opkomstgedrag-en-motieven.pdf>
<http://www.lokaalrotterdam.nl/> - informatie over activiteiten die georganiseerd worden
<http://www.overheidslinks.nl/politiekepartijen.htm>
<http://www.publiek-politiek.nl/>
<http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels>
<http://www.rrkc.nl/>
http://www.rijnmond.nl/homepage/rtv/tv_rijnmond/programma_info/koorts
<http://www.sgbo.nl/actualiteit/>
http://www.stadskrant-rotterdam.nl/read/week_09_2006/Gemeenteraadsverkiezingen_7_ma
<http://www.rotterdammijnstad.nl/>
<http://www.stemwijzer.nl/rotterdam/index.html>
<http://www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/>
<http://www.uitslagrotterdam.nl/uitslag/index.htm>
<http://www.rotterdam.nl>

Websites politieke partijen

<http://www.cdarotterdam.nl/?p=wl&wl=1>
<http://www.christenuniesgp.nl/>
<http://www.d66rotterdam.nl/>
<http://www.groenlinksrotterdam.nl/>
<http://www.leefbaarrotterdam.nl>
<http://www.pvdarotterdam.nl/>
<http://rotterdam.sp.nl/>
<http://www.stadspartij.nl/>
http://www.stadspartij2006.nl/index_2.htm
<http://www.vvdrotterdam.nl/>
<http://www.sgp-un>

Websites informatie over politieke partijen

http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/cda
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/cda/christen_democratisch_appel_cda
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/christenunie
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/christenunie/christenunie
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/d66
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/d66/democraten_66_d66
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/groenlinks
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/groenlinks/groenlinks
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/pvda
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/pvda/partij_van_de_arbeid_pvda
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/sgp
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/sgp/staatkundig_gereformeerde_partij_sgp
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/sp
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/sp/socialistische_partij_sp
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/vvd
http://www.publiek-politiek.nl/thema_s/nationaal/partijen/tweede_kamer/vvd/volkspartij_voor_vrijheid_en_democratie_vvd

Bijlage 2   Operationalisering definities²⁶

Dit onderzoek richt zich op de gemeenteraadsverkiezingen in Rotterdam. De Gemeente Rotterdam heeft op haar website enkele definities en begrippen geformuleerd. Deze definities en begrippen van de Gemeente Rotterdam zijn in dit onderzoek gehanteerd.

Allochtoon

"Een persoon die woonachtig is in Nederland en van wie ten minste één ouder is geboren in het buitenland. Degene die zelf in het buitenland is geboren behoort tot de eerste generatie, degene die in Nederland geboren is behoort tot de tweede generatie. Derde generatie allochtonen behoren tot autochtonen".

Autochtoon

"Een persoon wiens beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het geboorteland van de persoon".

Etniciteit

"Gemeenschappelijke kenmerken van een bepaalde bevolkingsgroep, uit een bepaald land of werelddeel".

Etnische minderheden

"In Rotterdam maakt een aantal bevolkingsgroepen onderdeel uit van de samenleving, die niet de meerderheid vormen in de totale bevolkingssamenstelling. Dit zijn Surinamers, Antillianen/ Arubanen, Kaapverdianen, Turken, Marokkanen en Noord-Mediterranen".

Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)

"Registratie van ingeschreven inwoners van Rotterdam. In het Actieprogramma vormt opschoning, actualisering en koppeling van de GBA met andere persoonsbestanden een belangrijk instrument in het opsporen van illegaliteit, onrechtmatige woningverhuur, overlast, fraude en criminaliteit. Zie hiervoor ook Persoonsregistratie".

Integratie

"Een individu of bevolkingsgroep past in een bepaalde gemeenschap of bevolkingsgroep; is daarin opgenomen en wordt als deel ervan ervaren".

Lijsttrekker²⁷

Een kandidaat die bovenaan de kieslijst staat van een politieke partij

Kiesdeler²⁸

Het aantal stemmen dat recht geeft op één zetel. Hoe hoger de opkomst, hoe meer mensen een geldige stem uitbrengen, hoe hoger de kiesdeler: dus hoe meer stemmen een partij moet halen om een zetel te krijgen.

Stemmen²⁹

Voorafgaand aan de verkiezingen krijgt elke burger die mag stemmen een oproepingskaart toegestuurd. Het stemmen is geheim. Op de dag van de verkiezingen kunnen burgers hun stem uitbrengen. Burgers zijn niet verplicht om te stemmen. Met de oproepingskaart gaan burgers op de verkiezingsdag naar het stembureau. In veel stembureaus wordt vaak gestemd met een stemmachine. Op de stemmachine staan de namen van de partij en de kandidaatsnamen. Door op een naam te drukken wordt de keuze gemaakt. Deze wordt vervolgens bevestigd met de stemknop.

Voorkeurstem³⁰

De kiezer is niet verplicht op de eerste naam van de kieslijst te stemmen. Een stem op iemand die lager op de kieslijst staat, betreft een voorkeurstem. Er zijn voldoende mensen die een voorkeurstem uitbrengen. De motieven hiervoor kunnen zijn, de bekendheid van een bepaalde kandidaat en zijn uitgesproken mening over bepaalde thema's. Ook worden voorkeurstemmen vaak uitgebracht op vrouwen of etnische minderheidsgroepen.

Verkiezingsstrijd³¹

Vooraf aan de verkiezingen hebben politieke partijen een verkiezingsprogramma vastgesteld. In dit programma geven zij hun visie over belangrijke maatschappelijke en politieke kwesties. Ze geven onder meer aan wat hun standpunt is over werkloosheid, onderwijs of de gezondheidszorg. Dit programma is vaak *"een praktische uitwerking van het beginselprogramma van een politieke partij"* (Instituut voor Publiek en Politiek, 2005).

Verkiezingscampagne³²

De weken vooraf aan de verkiezingen organiseren politieke partijen de campagnevoering. Ze trachten dan zoveel mogelijk kiezers op te hoogte te stellen van hun ideeën. De gehele stad wordt volhangen met affiches. De actieve leden van de politieke partij delen folders uit op straat en ze voeren gesprekken met mensen. Ze roepen mensen om te gaan stemmen en dan vooral hun stem uit te brengen op hun politieke partij. Ze maken gebruik van huis-aan-huis dagbladen en van het Internet. Ze proberen dan hun standpunten over te dragen aan het publiek.

Kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezing³³

Elke Nederlander die achttien jaar of ouder is mag gaan stemmen bij de gemeenteraad. De in Nederland woonachtigen, burgers van lidstaten van de EU, mogen ook gaan stemmen. En mogen buitenlanders die minstens vijf jaar legaal in Nederland woonachtig zijn stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Actief en passief kiesrecht³⁴

Het actieve kiesrecht betreft het stemmen. Bij het passieve kiesrecht kan iedere Nederlander, van achttien jaar en ouder, zichzelf kandidaat stellen en gekozen worden. Ook hier mogen bij de gemeenteraadsverkiezingen de buitenlandse stemgerechtigden zichzelf kandidaat stellen.

Bijlage 3 Tabellen, figuren en kaders

Tabellen

<u>Tabel samenvatting</u>	Politieke participatie en politieke betrokkenheid
<u>Hoofdstuk 1 Inleiding</u>	
Tabel 1.1	De actieve en passieve participatie
<u>Hoofdstuk 2 Operationalisering definities</u>	
Tabel 2.1	Vijf functies van Voerman (1992, p. 79-814)
Tabel 2.2	- Conventionele en niet-conventionele actiemiddelen - Meest voorkomende vormen van politieke participatie
<u>Hoofdstuk 3 Methoden en technieken</u>	
Tabel 3.1	De politieke partijen en geïnterviewden
Tabel 3.2	Analysemodel
Tabel 3.3	Hoeveel geïnterviewd?
<u>Hoofdstuk 4 Theoretisch kader</u>	
Tabel 4.1	Waarom zou de burger gaan stemmen?
Tabel 4.2	Modellen ter verklaring stemgedrag
Tabel 4.3	Overwegingen om wel of niet te stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen
<u>Hoofdstuk 5 Bevindingen politieke participatie</u>	
Tabel 5.1	Resultaten gemeenteraadsverkiezingen 2002 – 2006
Tabel 5.2	Actieve participatie allochtonen 2002-2006 in Rotterdamse gemeenteraad
Tabel 5.3	Opkomst gemeenteraadsverkiezingen
<u>Hoofdstuk 6 Visie politieke partijen op politieke participatie</u>	
Tabel 6.1	GroenLinks en haar uitgangspunten
Tabel 6.2	Analysemodel 'politieke participatie'
Tabel 6.3	Ideale situatie in politieke participatie
<u>Hoofdstuk 7 Bevindingen kiezers</u>	
Tabel 7.1	Kenmerken van de respondenten
Tabel 7.2	Opkomstgedrag
Tabel 7.3	Electrale participatie en overwegingen te stemmen
Tabel 7.4	Opkomstgedrag en etniciteit
Tabel 7.5	Stemgedrag
Tabel 7.6	Waarom gestemd op specifieke politieke partij?
Tabel 7.7	Kiesgedrag en etniciteit
Tabel 7.8	Kandidaatsvoorkeur en etniciteit
Tabel 7.9	Waarom niet op allochtone kandidaat gestemd?
Tabel 7.10	Politieke participatie en politieke betrokkenheid
Tabel 7.11	Toelichting Bevordering en politieke partijen
Tabel 7.12	Terecht?
Tabel 7.13	Doorslag in stemgedrag
Tabel 7.14	Verkiezingscampagnes
<u>Bijlagen</u>	
Tabel bijlage 1	Politieke participatie en bibliotheek Gemeente Rotterdam

Figuren

Figuur 1	Model politiek – participatie
Figuur 2	Belangrijkste actoren in parlementair stelsel
Figuur 3	<i>"Drie barrières van kiezer tot gekozenen"</i> ¹³⁵
Figuur 4	Werkgroep opkomstbevordering
Figuur 5	Strategie PvdA
Figuur 6	Links - rechtsverhoudingen en politieke participatie
Figuur 7	Heeft respondent gestemd?
Figuur 8	Stem etnische minderheidsgroepen
Figuur 9	Partijkeuze etnische minderheidsgroepen
Figuur 10	Partijkeuze en etniciteit
Figuur 11	Etnische kandidaatsvoorkeur
Figuur 12	Bevordering en etniciteit

Kaders

Kader 1	Plichtsbesef en citaten
Kader 2	Verwachting er beter van te worden en citaten
Kader 3	Verkiezingsprogramma dicht bij eigen opvattingen en citaten
Kader 4	Stem op allochtone kandidaat

Enquêtevragen

Het doel van het onderdeel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 in Rotterdam. Onder politieke participatie wordt verstaan 'het deelnemen aan de politiek' (Woerdman, 1999).

De etnische minderheidsgroepen die benaderd zijn: Turkse groepen, Marokkaanse groepen en Surinaamse groepen.

- De partijvoorkeur (eventueel kandidaat, allochtoon of niet)
  - De motieven om te stemmen
  - Het stemgedrag
  - Het opkomstgedrag
  - De politieke betrokkenheid / Deelname aan politieke activiteiten (zoals debatten etc.)
  - De activiteiten die groepen tijdens verkiezingscampagne zich herinneren.
  - Bevordering vanuit politieke partijen/ Gemeente Rotterdam om te gaan stemmen
-

Vragen:

1. Geslacht: Man/ vrouw

- Man Vrouw

2. Leeftijd

-----

3. Wat is uw etnische achtergrond?

-----

4. Heeft u gestemd?

- Ja Nee

5. Waarom bent u niet gaan stemmen? (Geef 2 redenen)

Reden 1:

Reden 2:

6. Mag ik u vragen op wie bent u gaan stemmen?

☐ Stadspartij Rotterdam	☐ DUURZAAM NEDERLAND
☐ SP (Socialistische Partij)	☐ Lijst Veldhoen
☐ GROENLINKS	☐ Nationale Alliantie
☐ PvdA (Partij van de Arbeid)	☐ Nieuw Rechts
☐ D66 (Democraten 66)	☐ Rotterdam Transparant
☐ CDA (Christen Democratisch Appèl)	☐ Partij Sociaal Nederland (PSN)
☐ VVD	☐ De Rotterdamse Bruggenbouwers (RBB)
☐ Leefbaar Rotterdam	☐ VRIJ PARTIJ
☐ ChristenUnie-SGP	
☐ Islamitische Partij Nederland	

7. **Waarom bent u wel gaan stemmen? (Geef 2 redenen)**

- Reden 1:

- Reden 2:

8. **Waarom heeft u juist op die politieke partij gestemd? (Ter verklaring kiesgedrag; sympathieke lijsttrekker, partijbinding, terugkijkend naar vorig beleid, verkiezingsprogramma ligt dichtbij eigen opvattingen)?**

.....

.....

.....

.....

9. **Heeft u op een allochtone kandidaat gestemd?**

- Ja
- Nee

Waarom wel/ niet?

.....

.....

.....

10. **Hoe bent u de afgelopen weken politiek betrokken geweest?**

Actieve/ electorale participatie	Ja	Nee
- Ik heb meegeholpen aan partijcampagne	☐	☐
- Ik ben lid van een politieke partij	☐	☐
Passieve/ niet-electorale participatie		
- Ik heb lijsttrekkersdebatten op TV Rijnmond gekeken en/ of radio Rijnmond geluisterd.	☐	☐
- Ik heb lijsttrekkersdebatten en politieke debatten in de centrale hal bibliotheek Rotterdam bezocht.	☐	☐
- Ik heb contact gehad met vertegenwoordigers van politieke partijen	☐	☐
- Ik heb deelgenomen aan debatten/ bijeenkomsten bij maatschappelijke instellingen (bijeenkomsten moskee, verenigingen buurthuizen, stichtingen).	☐	☐
- Ik heb flyers van politieke partijen gelezen (Nederlands en anderstalig geschreven)	☐	☐
- Ik heb de internetsites van de politieke partijen bezocht.	☐	☐
- Ik heb huis-aan-huis dagbladen gelezen over politiek.	☐	☐
- Ik heb met mijn vrienden, familie, kennissen over politiek gepraat.	☐	☐
- Ik heb deelgenomen aan debatten/ bijeenkomsten van politieke partijen (politiek café-Elephant Talk, initiatief van Groen links en SP)	☐	☐
- Ik heb nieuws over politiek in Rotterdam op RTL nieuws en NOS nieuws gevolgd (zoals campagnes van politieke partijen, lijsttrekkersdebat, netwerkprogramma waar lijsttrekkers aan deelnamen)	☐	☐
- Ik heb specifieke nieuws over politiek in Rotterdam op RTL nieuws en NOS nieuws gevolgd (zoals uitspraken van, Van de Anker en excuus van, Van Pastors)	☐	☐
- Ik voelde me aangesproken door de reclamespotjes op de tv, die aangeven dat het belangrijk is om te gaan stemmen.	☐	☐
- Ik voelde me aangesproken door posters die door de gehele stad opgehangen	☐	☐

- zijn van de politieke partijen die aangeven dat het belangrijk is om te gaan stemmen.
- Ik heb gebruik gemaakt van de stemwijzer.
  - Ik heb niets gedaan (geen zin/geen behoefte aan).

11. Heeft u er iets van gemerkt dat de politieke partijen (en de Gemeente Rotterdam) willen dat u gaat stemmen? (Zo ja, hoe dan? Vindt u dat terecht?)

-----

12. Wat heeft de doorslag gegeven in uw stemgedrag (vb. optreden tijdens debat, kennismaking toekomstige politieke handeling)

-----

13. Wat is u het meest bijgebleven van de campagne?

Bedankt voor uw medewerking !

Bijlage 5   Voorbeeld interviewvragen politieke partijen

Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 in Rotterdam.

Hoofddoelstelling: 'Wat is de actieve en passieve participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse Gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart 2006 en hoe trachten politieke partijen deze politieke participatie te bevorderen?'

Om deze inventarisatie overzichtelijk te maken, zijn deze interviewvragen vastgesteld op basis van de volgende terreinen:

- De actieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen,
- De passieve politieke participatie van etnische minderheidsgroepen,
- Thema's in het verkiezingsprogramma van de politieke partijen,
- (On-)gelijkheid in de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen, en
- De ideale situatie betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen.

Politieke participatie

1. Wat is de visie van uw partij over de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen in de Rotterdamse samenleving?
2. Hoe zijn etnische minderheidsgroepen in de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 binnen uw politieke partij vertegenwoordigd? Welke eisen worden gesteld aan kandidaten?
3. Welke concrete activiteiten en/ of projecten zijn (of worden) er binnen de partij georganiseerd om etnische minderheidsgroepen mee te laten participeren in de politiek (actieve participatie)? Kunt u iets vertellen over de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006? Bijv. activiteiten die georganiseerd worden door de politieke partij.
4. Wordt er samengewerkt met andere *politieke partijen* of maatschappelijke instituties (zelforganisaties) om de politieke participatie (actieve participatie) onder etnische minderheidsgroepen te vergroten? Zo ja, met welke partijen wordt nauw samengewerkt en hoe vindt die samenwerking plaats?
5. Welke (etnische) groeperingen in de Rotterdamse samenleving stemmen naar uw idee in meerdere mate op uw politieke partij?

Thema's in verkiezingsprogramma's

- 1) Welke thema's vastgelegd in het verkiezingsprogramma van de politieke partij richten zich concreet op de etnische minderheidsgroepen?
- 2) Op welke manieren tracht de partij momenteel inzicht en kennis te krijgen in de wensen en behoeften van bepaalde etnische minderheidsgroepen in Rotterdam?
- 3) Welke thema's in de verkiezingsprogramma's van de partij vinden aansluiting of komen tegemoet aan de wensen en behoeften (en probleemoplossing) van de etnische burgers in de Rotterdamse samenleving?

(On-)gelijkheid in de politieke participatie

- 1) Wat is naar uw mening momenteel een positieve en een negatieve ontwikkeling met betrekking tot de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen?
- 2) Wat is uw mening over de gelijkheid in de politieke participatie? In hoeverre nemen etnische minderheidsgroepen in gelijke mate deel aan de politiek en heeft zij gelijke kansen in het politieke leven?
- 3) Welke oplossingen ziet u in de versterking van de politieke betrokkenheid van etnische minderheidsgroepen in Rotterdam?

De ideale situatie

Wat is volgens u de ideale situatie in deze multiculturele samenleving betreffende de politieke participatie van etnische minderheidsgroepen? Bijvoorbeeld: "Hoeveel etnische minderheidsgroepen zouden er binnen een politieke partij vertegenwoordigd moeten zijn?"

Bijlage 6 Politieke participatie en bibliotheek Gemeente Rotterdam³⁶

De Bibliotheek Gemeente Rotterdam heeft vooraf aan de verkiezingen op 7 maart 2006 op haar site enkele digitale informatiebronnen op een rijtje gezet. Met behulp van deze sites of bestanden worden mensen in staat gezet om meer te weten te komen over de verkiezingen voor de gemeenteraad en de deelgemeenteraden. Door gebruik te maken van één van deze informatie kunnen burgers dus meer politiek betrokken worden om achtereenvolgens actief mee te participeren in de politiek. In het schema hieronder heb ik alles overzichtelijk in kaart gebracht.

Links en bestanden	Omschrijving activiteiten
Gemeente Rotterdam, Verkiezingen 2006 'U heeft het voor het zeggen': opkomst-campagne (www.rotterdam.nl) Lokaal Rotterdam	Op de website is informatie gegeven over de politieke partijen die aan de gemeenteraadsverkiezingen meedoen en nieuws rondom de verkiezingsontwikkelingen. Ook was een activiteitenkalender te vinden en betref de site links over de verkiezingen. LOKAAL ROTTERDAM is "sinds haar oprichting betrokken bij democratie". Ze heeft onder meer de Rotterdamse StemWijzer opgezet.
010-Actueel en de verkiezingen	LOKAAL Rotterdam heeft enkele politieke debatten (010-Actueeldebatten) georganiseerd in de centrale hal van Bibliotheek.
Informatie over de verkiezingen 2006	De Gemeente Rotterdam heeft op haar site informatie gegeven over onder meer openingstijden van het stembureau en de aanvraag van een kiezerspas.
Informatiepunt verkiezingen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken Integratiewijzer Gemeenteraadsverkiezingen 2006 (FORUM, instituut voor Multiculturele Ontwikkeling en initiatiefnemer van Website 2006)	Het ministerie heeft met de Kiesraad een informatiepunt opgericht voor vragen over de gemeenteraadsverkiezingen door onder meer gemeenten, burgers en politieke partijen. De integratiewijzer heeft een vergelijking en een analyse in de dertig grootste steden de programma's van politieke partijen over uitspraken betreffende de multiculturele samenleving en hoe deze politieke partijen tegenover het integratievraagstuk staan (Forum, 2006).
TV Rijnmond (programma Koorts)	Het programma 'Koorts' heeft voorafgaand aan de verkiezingen politici uitgenodigd om met elkaar in een debat de politieke strijd aan te gaan. Verschillende onderwerpen zijn de revue gepasseerd zoals werk en scholing en veiligheid.
TV Rijnmond (Politieke Sleurhut)	Het programma 'Politieke Sleurhut' is op zoek gegaan naar politiek interessante onderwerpen in Rotterdam.
Nederland Kiest (Omroep.nl)	Programma geeft informatie over de lokale gemeenteraadsverkiezingen (met actueel nieuws).
4 peilingen gemeenteraadsverkiezingen	Op 31 januari 2006, 14 februari 2006, 21 februari 2006 en 27 februari zijn 4 peilingen over de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen naar buiten gebracht.
Instituut voor Publiek en Politiek; Politiek ABC Programvergelijking.nl (Rotterdam: gemeente en deelgemeenten) Rotterdam Mijn Stad	Het Instituut voor Publiek en politiek heeft op haar site een woordenlijst staan die allerlei politieke begrippen uitleggen. Op deze site kunnen burgers een vergelijking van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen vinden.
Stemwijzer	Deze site voor jongeren hebben informatie gegeven over de Rotterdamse verkiezingen. De site omvatte ook een activiteitenkalender, verhalen, weblogs, en stemwijzer etc. Burgers kunnen gebruikmaken van de stemwijzer. Ze kunnen zelfs eventueel hun stem laten bepalen door de stemwijzer.
Verkiezingen 2006 in catalogus Bibliotheek Rotterdam Raadsleden.nl	Artikelen, boeken, websites en activiteiten over gemeenteraadsverkiezingen van Bibliotheek Rotterdam De site geeft informatie over congressen, cursussen en andere bijeenkomsten. Deze activiteiten richten zich enkel op de gemeenteraadsleden.
Raadslid Nu Raadsverkiezingen 2006 (VNG)	De site is opgericht, bestemd voor en door raadsleden. Deze geeft informatie over de gemeenteraadsverkiezingen 2006. Ten doel heeft deze site te informeren over activiteiten in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen. Activiteiten zijn onder meer cursussen en congressen.

Tabel bijlage 1 Politieke participatie en bibliotheek Gemeente Rotterdam

Exit polls

De dag van de verkiezingen op 7 maart 2006 zijn exit-polls gehouden. Burgers worden face-to-face benaderd bij de uitgang van een aantal geselecteerde stembureaus. De 'exit polls' (uitgangspeilingen) geven inzicht in de daadwerkelijke verkiezingsuitslag. De verkiezingsresultaten en vooral de resultaten van exit polls worden na de sluiting van de stembussen in de media bekendgemaakt. Na de echte uitslag van de verkiezingen vindt er bijstelling van de verwachtingen plaats (Bibliotheek Gemeente Rotterdam, 2006).

- ¹ Bron: Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, p. 175.
- ² Bron: <http://www.migrantenpbr.nl/>.
- ³ Bron: Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, p. 181-182
- ⁴ Bron: Van Schendelen, 1995, p. 52 (Uit: Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, pp. 208-209).
- ⁵ Bron; Deschouwer en Hooghe, 2005, pp. 101-102.
- ⁶ Bron; Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, p. 208.
- ⁷ Bron; Centraal Bureau voor de Statistiek, Persbericht 'Werkloosheid niet-westerse allochtonen nauwelijks toegenomen in 2006'. Maandag 13 februari 2006.
- ⁸ Bron; Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, p. 177
- ⁹ Bron; Gebaseerd op Leijenaar, 1992, p. 133 (Uit: Woerdman, 2004, Politiek en politicologie, p. 177)
- ¹⁰ Bron; <http://www.rotterdam.nl/smartsite1144.dws?goto=2088228&channel=182&substyle=251100>
- ¹¹ De deelgemeenten/ wijken waar de meeste allochtonen wonen zijn: Delfshaven (Nieuwe Westen), [Noord](#) (Oude Noorden), Deelgemeente [centrum](#) (Rotterdam centrum) en Rotterdam Feijenoord (Feijenoord). De wijken waar de meeste allochtonen wonen zijn: Spangen, Feijenoord, Afrikaanderwijk, Hillesluis, Tussendijken, Het Oude Westen, Schiemond, Het Nieuwe Westen, Bloemhoef en Oude Noorden. Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek en Dr.A.J. van Heelsum: Institute for Migration and Ethnic Studies. University of Amsterdam.
- ¹² Bij het stembureau, Het Klooster 10 op de Afrikaanderplein is met 20 mensen een enquête afgenomen. In het Oude Noorden, in het Centrum (3^e Pijnackerstraat) met 13 mensen.
- ¹³ Bron; Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, pp. 214-215.
- ¹⁴ Bron; Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, pp. 217-218.
- ¹⁵ Bron; Woerdman, 2004. Politiek en politicologie, p. 218
- ¹⁶ Bron; Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS). 11 maart 2006. M. van Rhee, C. de Vries, H. van Lith, P. Burger en G. Koster. Analyse Gemeenteraadsverkiezingen 2006. In opdracht van Bestuursdienst (Dienst Publiekszaken).
- ¹⁷ De kiesdeler is 5.790. De benodigde stemmen bedragen 1.448 stemmen (COS Rotterdam, 2006).
- ¹⁸ Bron; Van Ommeren, C. Stadhuis-Afdeling Griffie. Secretariaatsmedewerking.
- ¹⁹ Bron; <http://www.publiek-politiek.nl/>
- ²⁰ Bron; De informatie in deze paragraaf komt van de Gemeente Rotterdam. Bestuursdienst (Afdeling Concerncommunicatie van drs. F. Aghris), die een beleidsnotie heeft geschreven over de opkomstbevorderende campagne gemeenteraadsverkiezingen 2006 (30 december 2005).
- ²¹ PBR is volgens de gemeente Rotterdam deskundig en ervaren en beschikt volgens haar over netwerken.
- ²² Het grootstedelijke debat is een politiek debat, met de aanwezigheid van lijsttrekkers van politieke partijen, waar brede maatschappelijke thema's de revue passeren.
- ²³ Bron: Forum (2006). Allochtone stem: luider en linkser. FORUM instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.
- ²⁴ Het Intercultureel Beraad is ingesteld om de integratie van culturele minderheden binnen het CDA te bevorderen. Het platform bevordert ook de integratie van culturele minderheden in de samenleving.
- ²⁵ Instituut voor Publiek en Politiek, 2005.
- ²⁶ www.rotterdam.nl – Rotterdam zet door: definities en begrippen.
- ²⁷ <http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/partijen>
- ²⁸ <http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/zetelverdeling>
- ²⁹ http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/het_stemmen
- ³⁰ http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/het_stemmen
- ³¹ <http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/verkiezingsstrijd>
- ³² <http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/verkiezingsstrijd>
- ³³ http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/het_kiesrecht
- ³⁴ http://www.publiek-politiek.nl/dossiers/verkiezingen/spelregels/het_kiesrecht
- ³⁵ Bron; Gebaseerd op Leijenaar, 1992, p. 133 (Uit: Woerdman, 2004, Politiek en politicologie, p. 177)
- ³⁶ Bron: Bibliotheek Gemeente Rotterdam, Digitale informatiebronnen